

Risale-i Nur Işığında
Aile ve Çocuk

Mehmet AKAR

Risale-i Nur Işığında Aile ve Çocuk

Mehmet AKAR

RİSALE-İ NUR IŞIĞINDA
AİLE VE ÇOCUK

Copyright © Şahdamar Yayınları, 2016

*Bu eserin tüm yayın hakları Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'ye aittir.
Eserde yer alan metin ve resimlerin Işık Yayıncılık Tic. A.Ş.'nin önceden
yazılı izni olmaksızın, elektronik, mekânîk, fotokopi ya da herhangi bir kayıt
sistemi ile çoğaltılması, yayımlanması ve depolanması yasaktır.*

Editör
Yücel BOZCU

Görsel Yönetmen
Engin ÇİFTÇİ

Kapak
İhsan DEMİRHAN

Sayfa Düzeni
Ahmet KAHRAMANOĞLU

ISBN
978-605-9842-18-1

Yayın Numarası
224

Basım Yeri ve Yılı
Çağlayan A.Ş.
TS EN ISO 9001:2008
Ser No: 300-01
Sarnıç Yolu Üzeri No: 7 Gaziemir / İZMİR
Tel: (0232) 274 22 15
Nisan 2016

Genel Dağıtım
Gökkuşuğu Pazarlama ve Dağıtım
Merkez Mah. Soğuksu Cad. No: 31 Tek-Er İş Merkezi
Mahmutbey/İSTANBUL
Tel: (0212) 410 50 60 Faks: (0212) 445 84 64

Şahdamar Yayınları
Bulgurlu Mahallesi Bağcılar Caddesi No: 1
34696 Üsküdar/İSTANBUL
Tel: (0216) 522 11 44 Faks: (0216) 522 11 78

www.sahdamaryayinlari.com
facebook.com/kitapkaynagi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
Tekneden Uzanan El.....	11

Birinci Bölüm

EYVAH ALDANDIK

DURUM	17
Dünyanın hâli	17
Neredeyiz	18
“Delil ve akıbet”	18
Ne istiyor?	19
Söz aynı, maksat farklı.....	20
Durum veya bu yolun meyveleri.....	21
Aynı kanaat.....	24
Bir güzel örnek	25
Birkaç ders ve asıl mesele.....	26
İÇTİMÂÎ HAYAT	29
Tah’liye ve Tahliye	29
Zaman ve zemin	29
Aleyhte ittifak.....	30
On, belki yüz kat daha kötü.....	32
İman zaafı.....	34
Mânevî buhran	35
Din hakkındaki zan	36
Diğer dinler hakkındaki fetvanın İslâm’a tatbik edilmesi.....	38
Dindarlığın dünyayı terk etmek zannedilmesi	39
Dünya din için sevilince	41
Bencillik ve menfaat hastalığı	43
İllet, hikmet karışması.....	43
Zaman değişti lafı	45

Mecburiyet zannı	45
Uzağa bakmak	48
Sinek korkusu	50
Yaşamak meşgalesi	51
Bir iken bin olan günah	52
Fenden gelen dalâlet	54
“Dinî meseleler kabul edilir, ispat edilmez.” düşüncesi	55
Muaccel ile Müeccel Hanım	58
“Ben onun yaşındayken” veya “sen benim yaşımdayken”	60
Dini siper yapmak	61
GÜMRÜKSÜZ GEÇİŞ	63
Batılının çocuğa bakışı	63
Batı’nın yeni terbiye akımı	65
Kısa bir tahlil	67
Batı’nın terbiye anlayışını bütünüyle ret mi edeceğiz?	68
“Kimse Batı’ya uymak için yapmıyor” denilebilir	69
Kimse kimseye karışmasın	70
Müdahaleyi reddetmenin ne zararı var?	71
Çocuğa müdahale etmemek asılsız bir iddiadır	72
Takip ve müdahale, şefkatle de olsa çocuğu suçlu kabul etmek değil midir?	73
Özgürlüğü yanlış anlamak	75
İpsiz özgürlük	76
Misafirin özgürlüğü	77
Özgüven mi, huzur-u kalbî mi?	78
Kölenin hâli	79
Özgüven sahibi çocuklar daha başarılı olmuyor mu?	79
Serbestlik ve huzur-u kalbî	80
Huzur-u kalbî itaattedir	81
Huzur-u kalbî hak üzere olmaktadır	82
İnsan ile hayvanın farkı	85
Dinde zorlama var mıdır?	86
İkna etmek, sevdirmek	88
İkna ve tesir	89
Çocuklar doğruyu kendileri bulsun	91
Doğru ne ile bulunur	93
Çocuğun kaldıramayacağı yük	93
Peygamberimiz “kendi bulsun” demedi	95
Hz. Enes (r.a.): “Niye yaptın veya niye yapmadın demedi.”	98
Yasaklamak cazip hâle getirir mi?	100

İkinci Bölüm

BABA BENİ BIRAKMA

SELDEN ÇOCUK KURTARMAK.....	105
Sel geldi.....	105
Selden çocuk kurtarmak.....	106
Neden daha zor olsun?.....	109
Hikâyeden hakikate	110
Sel ile nefse kapılmak aynı mı?.....	113
Çocuklar yüzmeyi bilmez	114
Bazen dalgalar, yüzmeyi bilmekle aşılabacak gibi değildir	116
ÇOCUĞUN YANINDAKİLER	117
“Cinlerden ve insanlardan”	117
Şeytan, kendisini de müdahalesini de inkâr ettirir	118
Kanlı kâtille gezen çocuklar	120
Şeytan işe çocuktan başlar	124
Günümüzün çocuğu, genci nasıl resmedilebilir?	126
Kontrolenden çıkmış bir genç nasıl resmedilebilir?	126
Şeytanın işi tahriptir	127
İnkâr başka günah başkadır.....	131
ÇOCUKLA İMTİHAN	133
“Fitne” âyeti.....	133
Evlat mı, düşman mı?.....	134
Dindar aile çocukları.....	136
Günah ve lezzet	137
Temiz şeyler helal.....	138
Tam inanmak.....	139
Cennetin nefse hoş gelmeyenle kuşatılması	141
Niçin yarattı?.....	143

Üçüncü Bölüm

EMRİNE EMANET

ÇOCUĞUN MAHİYETİ	147
Çocuğun kabiliyetleri ve sınır.....	147
Nazik-Nâzenîn-Nazdar	148
Çocuk ve yolculuk.....	149
Yolcu ve azık.....	150
“Gitgide tâ yol ikileşti”	150
Çocuğa felsefe dersi vermek	152

Güce dayanma ihtiyacı.....	153
Cennet düşüncesi.....	154
Çocuğun vicdanı	154
Vicdan sahibi çocuk.....	156
Çocuk ve şükür.....	157
Çocuğun “netice-i hayatı, vazife-i fitratı”	157
Namaz çocuk için hem çok zevkli, hem çok çekicidir	158
Çocuklar mâneviyata koşar	160
Çocuğun eli ulaşmaz.....	161
Çocuğun dili	162
Kâinat ve çocuk.....	163
Çocukların farklılıkları	164
Süt ve şefkat.....	167
Çocukça bahaneler	168
Çocuğun zaruri ihtiyaçları	169
TERBİYE	171
Terbiye Nedir?	171
İslâm’ın terbiye gücü.....	171
Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyesi	172
Çocukların o terbiyeye itimadı.....	174
Terbiyeden kulluğa.....	176
Kâmil insan.....	178
Hakikî kemâl ve mükemmellik	180
Terbiye ikna ve idrak ile dir	181
BÜLÛĞ ÇAĞI	185
Bülûğ çağına kadar.....	185
Çocuğun günahı.....	186
Yaş taksimi.....	187
“Çocuklar hiss-i kalbde bâliğdirler”	188
Küçük fikirde büyük mana.....	190
Çocuğun hissi akıldan mükemmel	191
Bülûğdan önce hazırlık	192
Gayr-i müslim kadar zor	193
Ehl-i necat	195
İslâm’ın çocukluk çağındaki muhafaza tedbirleri.....	196
Olabildiğince erken başlamak.....	198
Tahnik: İlk Gıda.....	200
Çocuğun kulağına ezan okumak	201
İlk ders.....	202

Sadakat sözü	203
Çocuk ve namaz.....	204
Ateşten koruyun.....	208
Çocuk cennettir	210
Haramdan korumak	211
Mânevî daire	216
Hep yanında olmak.....	218
Çocuğu ulvî lezzetlere alıştırmak	219
Zikir esaretten kurtarır	221
Çocuğun giyimine müdahale	224
Çocuğun ibadet veya tesettürü	226
Haram lokma yalan söz.....	227
Hz. Nuh'un oğlu	233
Kapıyı kapatmamak.....	235
Güzel Örnekler	236
NUR'DAN ÇIKARIMLAR.....	245
İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR.....	288

ÖNSÖZ

Tekneden Uzanan El

O geceyi unutamıyorum. İnsanların çırpınışlarını, yalvarmalarını... “Ne olur beni de alın” diyen insanlar karşısındaki çaresizliğimi... İçimden geçenleri, aczimi, kurtulmanın verdiği huzuru... Cismimle secde edecek yer olmadığı için yüreğimle secdeye kapanışımı, teşekkürümü... Gecenin karanlığında azgın dalgalara bir daha hiç dönmemecesine kapılanları unutamıyorum.

Denizi oldum olası çok sevmişimdir. İçime sonsuzluk düşüncesi üflemiştir hep. Deryada her zaman bir gizli yolun, bir pırıltılı izin olduğuna inanmış, onu hep öyle görmüşümdür. Nedense maddeden çok manadır benim için deniz. Bir sestir, bir ışıktır, bir mesajdır, bir nefestir. Kısacası tutkun olduğum şeylerden birisidir... Ve hele ölesiye sevdiğim ülkemde bir başka güzeldir.

İş hayatına yeni atıldığım, ticaretimi artırmaya çalıştığım günlerdi. Evlenmemiştim daha... Nasıl oldu bilemiyorum, bir gemi şirketinin yetkilileriyle tanıştım. Şirket yaz aylarında gezi düzenliyor, bu turlar birkaç ülkenin sahil şeridini kapsıyordu. Tanıtım broşürlerini ve gezi programlarını görünce karar verdim. Evet, rüyalarımı süsleyen bu seyahati kaçırmayacaktım. Günlerce, gecelerce denizi seyredecek, dalgaların sesini dinleyecek, yıldızlara kulak verecek, Ay’a “merhaba” çakacak, okuyacak, yazacaktım. Hayatı bir kere daha anlayacaktım.

Gemiye bindiğimde gördüğüm çehreler şaşırttı beni... Böyle bir seyahate her milletten, her ülkeden insanlar alâka duymuşlardı. Sarışını, esmeri, çekik gözlüsü, zencisi vardı bizlerle

beraber... Yolculuk bu yönüyle de ilginç olacak, insanlar farklı kültürleriyle birbirini tanıyıp, kaynaşma imkânı bulacaktı.

Ülkemizin sahillerinde yeteri kadar gezdikten sonra okyanusa doğru açılmıştık. Her şey yolunda, her şey çok güzeldi. Tâ ki o geceye kadar...

Nedenini, nasıl olduğunu öğrenemedik. Bir gece korkunç bir sarsıntı ve gürültü ile uyandık. Gemi denizin ortasında kayalıklara çarpmış ve su almaya başlamıştı. Hata gemide miydi, dümen mi düzgün kullanılmamıştı, bilemiyorum. Bildiğim, başımızın çaresine bakmak, en kısa zamanda kendimizi kurtarmak zorunda olduğumuzdu.

Gemi su aldıkça batıyordu. Yüzmeyi çocukluğumda öğrenmiştim. İster istemez suya attım kendimi... Su soğuk, gece karanlık, deniz dalgalı idi. Yüzmeyi iyi bilmeme rağmen dalgalarla boğuşurken oldukça zorlanıyordum. Koca bir dalganın dengemi bozacağı, beni alıp götüreceği endişesi içimi sarmıştı, korkmuş-tum. İhtimal, devasa dalgalara fazla dayanamayacaktım.

Bir aralık suya gemiden bir filikanın indirildiğini fark ettim ve o yana yüzdüm. Tekneye yetiştiğimde birkaç kişi vardı. "Çabuk ol" diyorlardı, "Çabuk hemen sahile çıkalım." Elimden tutup çektiler. Hemen küreğe yapıştım. "Bu işten anlarım" dedim onlara...

Bir iki kürek çekene kadar kendime gelememiş, korkumu yenememişim. Birkaç kürekten sonra toparladım kendimi... "Yahu" dedim; "arkadaşlar, biz ne yapıyoruz. Bunca insanın boğulmasına nasıl göz yumabiliriz? Geri dönüp alabildiğimiz kadar alalım."

Bazıları tereddüt geçirse, "Kendimizi kurtaralım" dese de, daha sonra hepsinin yüreği yumuşadı. Göz göre göre bu insanları felakete terk edemez, bu feryatlara kulaklarımızı tıkayamazdık.

Hemen döndük. Karanlıkta kurtaracak insan arıyor, iniltilere doğru gidiyor, geç kalmamaya âzamî gayret gösteriyorduk. Zira

bu gecikme telafisiz bir gecikme olurdu. Elini uzatanları çektik tekneye... Ama bu küçücük tekne ne kadar insan alabilirdi ki? Hemencecik dolmuştu.

Artık ne yazık ki yalvaranları, ağlayanları alabilecek yerimiz yoktu. Elini uzatanların, elimizi uzatamadan geçiyorduk yanlarından... Yüreğim paramparça olmuştu. Kadınlar, ihtiyarlar, çocuklar “Beni de, beni de” diye bağışıyorlardı. Ama imkânı yoktu, çünkü basmaya yer yoktu teknede; sıkışabildiğimiz kadar sıkışmıştık.

Karanlığın içinde bir feryat duydum. Bir kadın çılgıydı bu... Biz onu görmemiştik ama o bizi görmüştü. Suyun üzerinde çırpınıyordu batmamak için. Yalvardığını tahmin ediyor, fakat yabancı olduğu için ne dediğini anlamıyordum. Birisi tercüme etti söylediklerini... “Kadın çocuğu için yalvarıyor” dedi adam. “Takatim bitti, daha fazla sırtımda taşıyamayacağım. Ne olur? Beni alın demiyorum, beni bırakın, beni bırakın ama çocuğumu kurtarın” diyordu.

Bu feryat karşısında kalbimin sızladığını hissettim. Kadının eli havada idi, imdat bekliyor, bize el sallıyordu. “Üzgünüz, ama yer yok” diyordu teknedekiler...

Israr ettim. “Hiç değilse çocuğu alalım, gerekirse ben kendimi atarım.” dedim. Dilini, dinini, kimliğini bilmesem de bir insandı o... Bir çocuktuk tertemiz, bir ümitti yarına... Bir kişi almak çok şeydi. O çocuk için çok şeydi kurtulmak...

Sonunda kabul ettiler. Dalgalarla boğuşarak kadına yaklaştık. Bir batıyor, bir çıkıyordu. Elimi uzatmıştım, düşmek umurunda bile değildi. “Ha gayret” dedim teknedekilere... “Siz yüklenin küreklere, ben elimi uzatacağım.”

Ümidim gitgide zayıflıyordu. Kadın batıp çıkıyordu sürekli. Son anda uzandım... Küçük bir kol geldi elime, çektim aldım çocuğu... Çocuğun kolunu yakalarken son bir kez görebildim kadını. Oğlunun kurtulduğunu anlamıştı. Dev dalgalar onu bizden

ayırırken sanki tebessüm vardı çehresinde... Çocuğu kucağımda sımsıkı tutuyordum.

Artık teknenin yönünü sahile doğru çevirmiştik. Mecburduk, bir şey gelmiyordu elimizden... Yalvaran insanların sesini duymamak, yüzünü görmemek istiyordum. Bile bile bırakıp gitmeyi kabullenemiyordum. Yüreğim O'na, Sonsuz Kudret Sahibi'ne dö-nüktü. Nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyordum. Arkada kalan-lardan biri de ben olabilirdim.

Sahile adım attığımda başım secdeye gitti bir refleks gibi... Hem kurtulduğum, hem çocuğun kurtuluşunda bana da bir rol verdiği için Rabbime müteşekkirdim.

Küçük sarışın, pırıl pırıl gözlerle bakıyordu yüzüme... "Ölsem değerdı." dedim içimden.

Tekneden uzanan el olmak güzel şeydi... Ama buruktu yüre-ğim. Keşke yüzlerce tekne olsaydı ve bir cankurtaran gibi çırpı-nan insanların imdadına koşabilseydim.

Birinci Bölüm

EYVAH ALDANDIK

DURUM

*Batı dünyası, çocuk yetiştirme mevzu-
unda tertemiz İslâm medeniyetine em-
sal teşkil edebilecek bir meziyete sahip
değildir.*

**Bir çocuğun hakkı ve hayatı kâinat
kadar kıymetlidir.**

Dünyanın hâli

Bugün yeryüzünde neslinden emin olan bir milletin veya
devletin olduğu söylenemez.

Çocukların ve gençlerin hâli, insanlık çapında, içler acısı...

Hadis-i şerifteki ifadesiyle, “çocuklar hırçın, gençler
utanmaz...”¹

Netice böyle tahakkuk etmişken aklı başında her insanın çı-
kılan yolu sorgulaması ve temel kabulleri yeni baştan mihenge
vurup teraziye çıkarması gerekir.

Çünkü bir çocuğun hakkı ve hayatı kâinat kadar kıymetlidir.

Ve kalabalıklar ne yöne giderse gitsin, nefis neyden hoşla-
nırsa hoşlansın, dünyaya melek gibi tertemiz gelen çocukların,
dünyadan melek gibi tertemiz ayrılması mümkündür.

Bir tek çocuk, değil yanlıştta ısrar eden zümreler hatırına, ye-
di milyar insanın nefsi için dahi heba edilemez.

Durum ortada... Gelineen noktaya ve neslin durumuna bakıp,
“Bu yol, doğru bir yol değil!” demek, hem iman etmenin, hem
vicdan sahibi bir insan olmanın gereğidir.

¹ Hatîb el-Bağdâdî, *Târîhu Bağdâd* 2/399; el-Gümüşhânevî, *Râmûzü'l-ehâdis*, s.
502.

İnsan, kalabalıkların gittiği tarafa meyilli olsa da, kitlelerin kabulünü, fertlerin takıntısını kutsamanın faydası yoktur.

“Neredeyiz” diye sorarak meseleyi bir kez daha düşünenler, kutsamak ölçüsündeki kabullerinin ve kumdan kalelerinin hakikate dayanmadığını görür, yıkılışı fark ederler.

Neredeyiz

Medine’ye gitmek için yola çıkan birisi, neticede kendisini kutuplarda buldu ise, yanlış yola girmiştir.

Demek ki gidilen yolun yanlışlığı “akıbetten” anlaşılır.

Gece vakti namaz kılan bir adam, yanındakine sormuş:

“Kiblem doğru mu?”

“Gün ağarınca anlarsın!”

*Gidilen yolun
yanlışlığı
“akıbetten”
anlaşılır.*

Gözlerini hakikate kapatmayanlar için gün çoktan ağardı. İnsanların en yakınlarından itibaren çevrelerine bakmaları veya haberlere birkaç dakika vicdanları ile kulak vermeleri kiblelerini anlamaları için kâfidir.

“Delil ve akıbet”

Bediüzzaman Hazretleri, yolun mahiyetini anlamak için “Delil ve akıbeti bakınız.” (Münâzarât) buyurur.

Delil, yol gösteren demektir. Akla yol gösteren... Sebebi, neticeyi ortaya koyan... Demek evvela yolu gösterene, sonra sözüne, hâline ve neticeye bakılır.

Yolu gösterenin kimliği, sizden istediği şeyden belli olur.

Peygamberler, insanlardan Allah’a inanmalarını, O’na (celle celâluhû) itaat ve ibadet etmelerini, dünya misafirhanesinde bir misafir edebiyle, insana yakışır bir izzetle yaşamalarını ister.

Başka hiçbir delil olmasa, insanlar başka şeylere çağırıyor-ken, birisinin çıkıp Allah’a davet etmesi peygamberliğine veya

salâhatine delil olarak yeter. O zat ya bir peygamberdir veya bir peygamberin sâlih talebesidir.

Şeytanlar ve şeytanın vazifesini yapanlar ise insanlardan âhireti ve akıbeti düşünmeden sadece geçici zevkleri için yaşamalarını, kimseyi dinlememelerini, nefsin götürdüğü yere gitmelerini, “ben” deyip kibirlenmelerini, “benim” deyip sahiplenmelerini ister.

Bu zamanda çocuk terbiyesi adına sözleri kesin hüküm gibi kabul edilen insanlar; kâinatı madde ile izah eden.. “Bu sarayı kim yaptı?” sorunuza, “tuğlalar” diye cevap verir gibi, “Bu kâinatı kim yarattı, kâinat nasıl oldu?” dediğinizde, atomların, elementlerin yaptığını söyleyen.. bu yerlerin sahibini, misafirliği, misafirlik âdâbını kabul etmeyen.. hayatlarındaki sınır tanımazlığı, istiklaliyeti, utanmayı ve müdahaleyi reddi, bir keşif, bir hakikat gibi anlatan kişilerdir.

Bu yol göstericilerin delaletleri, aleyhte delil olmalıyken peşlerine düşülmesi hazindir.

Çökmüş aile hayatı ve kontrolden çıkmış çocukları meydanda iken, çocuk terbiyesinde bir batılıyı veya nefsinin isteklerine uyan birisini dinlemek, delilden de, akıbetten de bir şey anlamamak, “zehirle tedavi olmaya çalışmaktır.”

*Çocuk terbiyesinde
nefsinin isteklerine
uyan birisini dinlemek,
delilden de, akıbetten
de bir şey anlamamak,
“zehirle tedavi olmaya
çalışmaktır.”*

Ne istiyor?

Ebu'l-Hüseyn en-Nûrî Hazretleri'nin babası ile aralarında geçen bir konuşma, kimin, nasıl tanınacağına dair güzel bir misaldir.

O, küçükyaşta Kur'ân okumayı öğrenmiş, babasının dükkânında ona yardım ederken de Kur'ân okumayı ihmal etmemiştir.

Bazen eline kalemi-defteri alır, dükkândan çıkar, Kur'ân meclislerine katılır, notlar alırdı.

O gün, toplum hayatını günahlar kirli sel suları gibi istila etmemişti. Çocuk, çevresinde gördüğü her şeyle manen besleniyordu.

Babası, daha çok ticarete meyyal birisiydi. Oğlunun sık sık ortadan kaybolmasını istemezdi. Bir gün oğluna:

“Şu ilimden ne istediğini ah bir bilsem!” dedi.

Cevap, Allah’ın çocukların mahiyetine yerleştirdiği kabiliyet çekirdeklerini ilan edercesine güzeldi.

“Ben Allah’ı bilmek, O’nu tanımak istiyorum.”

“O’nu nasıl tanırsın?”

“Emir ve yasaklarını anlamakla O’nu tanırım.”

“Peki, O’na yakın olmak için O’nu nasıl tanırsın?”

*Çocuk: Ben Allah’ı
bilmek, O’nu tanımak
istiyorum.*

“Bana öğrettikleriyle amel etmek suretiyle O’nu tanırım.”

Babası, o nezih yüreğin bu tertemiz ve hikmet dolu cevapları karşısında teslim oldu.

“Artık senin dükkânı bırakıp böyle güzellikleri öğrenmeye gitmene mâni olmayacağım.” dedi.

Evet, Allah’ın sonsuz merhameti ve bizi ebedî ziyafete daveti, emir ve yasakları ile bizden istediği şeylerden belliydi.

Ehl-i dünya, insanlıktan Allah’ı ve âhireti hesaba katmadan yaşamalarını istedi. Çocuk yetiştirirken de, hayatı yaşarken de, herhangi bir sahada ve yönde adım atarken de...

Söz aynı, maksat farklı

Bir sözün kastı ve manası söyleyene göre, söyleyenin kastına göre değişir.

“El”, insanın bir organı, beden hanesinin bir parçasıdır. Yakındır.

“El”, yabancıdır. Uzak olandır. Hâli tavrı, beklentisi, ümidi, gayreti, sevgisi farklıdır.

İkisi de aynı harflerle yazılıyor diye, ikisi aynı şey değildir.

Çocuk terbiyesinden bir müminin anladığı şey ile iman etmemiş bir insanın anladığı mana katiyen aynı olamaz.

Siz, çocuğunuzun dünyada Allah'ın huzurunda yaşıyor gibi yaşamasını ve hiç vakit kaybetmeden gideceği diyara hazırlık yapmaya başlamasını istersiniz; o, bu türlü şeylerin bahsinden ve hatta hatırlanmasından bile rahatsız olur.

Zaten Abdullah'ın hayattan beklentisi başka olur, Abdullezze'tin hayattan beklentisi başka olur. Çünkü biri Allah'ın, diğeri geçici, zehirli, asılsız lezzetlerin kuludur.

Kendince çocuk terbiyesini anlatıyor diye adamın doğruları anlattığını düşünemezsiniz. Harfler, kelimeler aynı diye, "hakkat ve doğru aynıdır, odur" diyemezsiniz.

Bediüzzaman Hazretleri, "Müştebih (şüphelenilen, şüpheli) ağaçları gösteren, semerelelidir. Öyle ise, benim ve onların fikirlerimizin neticelerine bakınız." (Münâzarât) der.

Heba edilen nesiller, suratına her suçun ayrı bir imza attığı namazsız, saygısız, bencil çocuklar, bu yolun yol olmadığını gösteren semerelerdir.

*Çocuk terbiyesinden
bir müminin
anladığı şey ile iman
etmemiş bir insanın
anladığı mana katiyen
aynı olamaz.*

Durum veya bu yolun meyveleri

Gelinen noktanın ne olduğunu herkes biliyor. Haberler her gün, durumun felaketini naklediyor.

Batılı tasvir doğru değil... Kısaca söyleyelim.

Dünyada 60 milyon kız çocuğu kayıp...

Ötesini anlatmaya, bu çocukların nasıl istismar edildiğini, nerelerde kullanıldığını söylemeye gerek yok.

Dünün masum çocuğu, bugünün çocuğunu eroin ticaretinden insan ticaretine kadar her yerde kullanmakta zerre kadar tereddüt etmiyor.

Ve Türkiye gibi bir ülkede... 2010-2012 yılları arasında, 32 bin lise öğrencisi arasında yapılan ankette, lise 1. sınıfta okuyan her 100 öğrenciden 45'inin sigara, 32'sinin alkol, 9'unun uyuşturucu kullandığı tespit ediliyor.

Bu durumu, İstanbul Emniyet Müdürlüğü ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün daveti üzerine yaptırdığı anketle tespit eden Amerika Rowan Üniversitesi Cooper Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Andres Pumariega, "Önleminizi bir an önce alın. Yoksa durumunuz Batı ülkelerinden farklı olmaz." uyarısı yapıyor. (Zaman Gazetesi, 3 Kasım 2013)

Yani Batı'nın hâli ve oranları diğer dünya ülkelerinden daha felaket...

"Önleminizi bir an önce alın. Yoksa durumunuz Batı ülkelerinden farklı olmaz."

Batılı, ne aile müessesesi olarak bir Müslüman'ın emsal alacağı durumdadır, ne de çocuk yetiştirme mevzuunda tertemiz İslâm medeniyetine emsal teşkil edebilecek meziyete sahiptir.

Bu mevzuda yüzde yüz mağluptur ve sınıfta kalmıştır.

Bir mühendise mesleğinde iyi olduğu için tıbbı ait bir meseleyi sormak nasıl mantıksızlık ise, çocuk terbiyesini de Batılıya sormak o ölçüde mantıksızlıktır.

Bediüzzaman Hazretleri, Batı'nın dini hesaba katmayan medeniyet anlayışını kastederek, "Medeniyetten istifam, sizi düşündürecek. Evet, böyle istibdat ve sefahete ve zilletle memzuç (karışmış) medeniyete, bedeviyeti tercih ediyorum. Bu medeniyet, eşhası fakir ve sefih ve ahlâksız eder." der. (Dîvân-ı Harb-i Örfî)

Zaman Gazetesi'nin 30 Eylül 2012 tarihli bir haberini de aynen aktaralım:

"Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, suça karışan çocukların sayısı her geçen gün artıyor. Son dört yılda çocuk suçlu artış oranı yüzde otuz altı. Yalnızca 2011 yılında 84 bin çocuk

şuç işledi. Uzmanlar, bu durumun birinci sebebinin aile olduğunu, ilgili kurumların da aileye destek vermekte yetersiz kaldığını ifade ediyor.

İzmir’de 15 yaşındaki H.K., öğretmenini bıçaklayarak öldürdü. İstanbul’da ise 3. sınıf öğrencisi bir kız çocuğu, 5 buçuk yaşındaki Eren B.’yi tuvalette ıslatıp dövdü. Son günlerde meydana gelen bu olaylar Türkiye’de şiddete karışan çocukları gündeme getirdi. Emniyet ve Jandarma teşkilatlarının, Türkiye İstatistik Kurumu’na rapor ettiği verilere göre, 2008 yılında 62 bin, 2009’da 69 bin, 2010’da 83 bin, 2011’de 84 bin 916 çocuk suça karıştı. Bu veriler, son dört yılda çocuk suçlarında yüzde 36’ya varan artış anlamına geliyor. Yaralama, hırsızlık, mala zarar verme, cinsel suçlar, tehdit, uyuşturucu ve adam öldürme gibi suçları kapsayan bu artış, uzmanları da endişelendiriyor.”

İşte kutsanan terbiye anlayışının bir başka açıdan görünen meyveleri... Bir çocuğun dahi suça bulaşması fazla iken, rakam 84 bin 916...

Balçıktan yaratılan bedeni kutsayan zamane anlayışı; çocukları kendi bedenlerine, “çocuk kadar masum” ifadesini toprağın içine, yerin dibine gömdü.

Çocuk Vakfı, 20 Kasım 2001 tarihinde “Dünya Çocuk Hakları Günü” sebebiyle “Risk Altındaki Dünya Çocukları” raporunu hazırladı. Ve vakıf başkanı, raporla ilgili açıklamasında şöyle dedi:

“Tarihin hiçbir döneminde çocuk sorunu bugünkü kadar kuşatıcı boyutlara ulaşmamıştı. Bugün bütün dünyada çocuk merkezli bir kriz yaşanıyor. Buna karşılık çocuk, dünyanın ilk gündem maddesi olamıyor. Yoksulluğun, eğitimsizliğin, açlığın, şiddetin, savaşların her türlü ihmalin ve istismarın tükettiği çocuk gerçeği karşısında bütün insanlık çocuk ödevine yönelmedikçe çocuğu kolay hedef olmaktan kurtaramayız.”

“Tarihin hiçbir döneminde çocuk sorunu bugünkü kadar kuşatıcı boyutlara ulaşmamıştı.”

Durum budur. Durum, dünyanın “çocuk merkezli bir kriz yaşıdığı” gerçeğidir.

Aynı kanaat

Birçok açıdan sınırların kalktığı, insanların hemen hemen aynı eşyaları ve markaları kullandığı, bir mekânda konuşanın bütün dünyada dinlendiği günümüzde, çocuk terbiyesi hakkında da insanların aynı kanaatleri taşıdığını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Özellikle kitabın devamında okuyacağımız beş-on mesele, maalesef “kaziyye-i muhkeme (sabit hüküm)” ölçüsünde kabul görüyor. Hâlbuki temyizden geçmiş, değiştirilemez, hakkında yeniden dava açılmaz hiçbir mahkeme hükmü bu ölçüde bir teslimiyetle kabule sahip değil.

*Batı, teknolojisiyle
beraber dünyaya “yeni
terbiye akımı”nı da
ihraç etti.*

Ekserin nazarında böyle... Bu mevzuda doğruyu bilip tatbik edenler çok az ve sesleri cılız. Merhum Prof. Dr. İbrahim Canan Hocamız'ın isimlendirmesi ile Batı, teknolojisiyle beraber dünyaya “yeni terbiye akımı”nı da ihraç etti.¹

Ve ne yazık ki ekseriyet itibariyle Müslümanların da, Hristiyanların da, Yahudilerin de, ateistlerin de o kabullerin dışında düşündüğünü pek söyleyemeyiz.

Onun için bugün İstanbul'un sokaklarındaki manzara ile Moskova'nın, Roma'nın, Telaviv'in sokakları arasında çok bir fark yoktur.

Burada tespit edilmesi gereken ilginç ve hatta gülünç bir nokta da, meseleye dinî açıdan baktığını iddia eden insanların da aynı kabulleri anlatması, yani Batı'dan tercüme edilmiş şeyleri din adına sıralamasıdır.

¹ Not: Bu akım hakkında geniş bilgi edinmek isteyenler, İbrahim Canan Hocamız'ın, Kaynak Yayın Grubu bünyesindeki Akademi Yayınları'nın neşriyatı arasında yer alan “Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye” adındaki kitabına bakabilirler.

Günümüzde bizim saydığımız terbiye sistemi de Batılıların anlayışına göre düzenlenmiştir. Bugün, ekser eğitimciler, fantezilerin ve lükslerin akıntısına kendilerini salmış vaziyettedirler. Çokları birer Jean Jacques Rousseau hayranı kesilmişlerdir ve Emile peşinde sürüklenmektedirler.

Bu durum, yanlış yola girmeye veya merdiveni yanlış bahçenin duvarına dayamaya benzer.

Öyle olduktan sonra gaza ne kadar basılırsa basılsın, merdivende kaç basamak çıkılırsa çıkılsın, yapılan her şey maksattan biraz daha uzaklaşmayı, başkasının bahçesine düşmeyi netice verir.

Bir güzel örnek

Kötü, emsal teşkil etmez. Ve bizim kendi nurumuzu bırakıp başkasının zulmetini almayaya ihtiyacımız yoktur. Üstadımız'ın ifadesi ile; "Davamız mücerret değil, delâil-i kat'iyye ile müberhendir (delillendirilmiştir)." İşte isbatı...

Günümüzde bizim saydığımız terbiye sistemi de Batılıların anlayışına göre düzenlenmiştir.

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî Hazretleri anlatıyor:

"Ben üç yaşında iken gece kalkar, dayım Muhammed b. Sevvar'ın namazına bakar ve onu dikkatle takip ederdim.

Bir gün bana: "Seni yaratan Allah'ı zikretmez misin?" dedi.

Ben, isterim, ama "O'nu nasıl zikredeyim?" dedim. O, "Elbise-lerini değiştirip yatağına girince dilini oynatmadan kalbinle üç defa *اللَّهُ نَاطِرِي، اللَّهُ شَاهِدِي* (Allah benimle beraberdir, Allah bana nazar etmektedir, Allah beni görmektedir) de! dedi.

Ben geceleri bunu söyledim, sonra durumu ona bildirdim. O da bana, "Bunu, her gece yedi defa söyle!" dedi.

Ben bunu yaptım ve yine ona haber verdim. Bu sefer o bana "Bunu her gece on bir defa söyle!" dedi.

Ben de söyledim. Sonra kalbimde bu işten dolayı bir haz duymaya başladım.

Bir yıl sonra dayım bana şöyle dedi:

“Sana öğrettiğim şeye sahip ol ve kabre girinceye kadar ona devam et. Zira o dünya ve âhirette sana fayda verir.”

Ben de senelerce bu zikre devam ettim ve nihayet onun hazını iç alemimde duydum.

Sonra dayım bir gün bana “Ey Sehl! Allah’ın beraber olduğu, O’nun nazar ettiği ve gördüğü kimse O’na hiç âsi gelir; günah işler mi? Günah işlemekten sakın!” dedi.

Ailem beni bir muallime göndermek istedi. Ben, dikkatimin dağılmaması için, her gün bir saatlik dersten sonra bana izin vermesini muallime tenbih etmelerini aileme söyledim ve okula devam ettim.

Sefil 6. Abdullâh et-Tüsterî: “Altı veya yedi yaşında iken Kur’ân’ı ezberledim.”

Kur’ân okumayı öğrendim ve altı veya yedi yaşında iken Kur’ân’ı ezberledim.

On iki yaşına geldiğimde bütün seneyi oruçlu geçirmeye başladım. Yiyeceğim arpa ekmeğinden ibaretti.

On üç yaşındayken kalbimde halledilmesi gereken meseleler, aklımda sorular vardı. Ailemden bunların halli için izin istedim ve Basra’ya geldim. Orada kimse derdime derman olamadı, Abadan’a gittim.”

Bu hatırayı İmam Gazzâlî Hazretleri İhya’sında anlatır. (İhya 3/74) Misali önemine binaen hem İbrahim Canan Hocamız’ın (s. 138), hem de Muhammed Nur Süveyd’in (s. 89) kitaplarına aldığını görürüz. Çünkü çıkarılacak çok ders vardır.

Birkaç ders ve asıl mesele

Masum çocukların suça bulaştırılması ne kadar korkunçsa, çocukların mârifetullahtan, muhabbetullahtan, ibadet ve

takvadan mahrum yetiştirilmesi de en az onun kadar, hatta çok daha fazla korkunçtur.

Çünkü birincisi galiben çocuğun dünyasını, ikincisi ebedî hayatını mahveder.

Yazık ki, hayatını Allah'ın rızasını tahsil istikametinde yaşayan, hatta irşad ve tebliği vazife edinen ailelerin çocuklarına bile ibadet ve takva hassasiyeti açısından bakıldığında manzara hiç de iç açıcı değildir.

Bize düşen çocuklarımızın bu “felaket ve helaket asrında” kaybolmasını çaresizce seyretmek değil, Sehl-i Tüsterî gibi olmalarına gayret etmektir.

İnsanlar ne ile beslenirse vücutlarında o vardır. Bu madden böyle olduğu gibi, manen de böyledir.

Nasıl Batılının aşıyla, aklıyla beslenen onların izini, âsârını taşıyorsa, bizim medeniyetimizin güzellikleri ile beslenenler de o güzellikleri üzerinde taşımalıdır.

*Çocuklar dünyaya
anne babalarının,
yakın akrabalarının
gözü ile bakarlar.*

Çocuklar dünyaya anne babalarının, yakın akrabalarının gözü ile bakarlar, en azından dokuz-on yaşına kadar...

Temel kabullerini onlardan alırlar. Efendimiz'in ifade buyurduğu gibi, “Her çocuk İslâm fıtratı üzerine doğar. Sonra anne babası onu Yahudi, Hristiyan, Mecusi yapar.”¹

Evvela, Sehl-i Tüsterî İslâm medeniyetinin çocuk terbiyesindeki muvaffakiyetinin delillerinden sadece birisidir. Bir şey çekirdek hâlinde, toprağın altında ise karıştırılabilir, meyvesini verdikten sonra onun hakkında şüpheye düşülmez. Bu medeniyet, meyveleri meydanda bir medeniyettir.

Sonra Muhammed b. Sevvar da, yeğeni için çok güzel bir örnektir. Yaşamayan yaşatamaz, görmeyen gösteremez.

¹ Buhârî, cenâiz 80, 93, tefsîru sûre (30) 1, kader 3; Müslim, kader 22-25.

“Ben örnek oluyorum, gerisi beni ilgilendirmez.” dememiş, yeğenini, sözünü çok rahatlıkla dinleyip kabul ettiği bir dönemde ibadete ve tefekküre davet etmiştir.

Doğru olanı “yap!” demekten zerre kadar çekinmemiştir.

Misalde sadece “yap!” deyip bırakmadığını, meselenin arkasını takip ettiğini, duruma göre yeni tavsiyelerde bulunduğunu da görüyoruz.

İnsanların tertemiz geldikleri dünyadan tertemiz ayrılmayı hedefledikleri, ilim meclislerinin makbul olduğu o günlerde, bir çocuğun sorduğu soruya kendi memleketinde, yani Tüster’de cevap bulamaması, sonra Basra’ya, ardından Abadan’a gitmesi de müthiştir.

*Aile ve toplum
hayatında en mühim
mesele Allah’ın
rızasını tahsil etmek
iken, geçmişin
faziletli insanları
çocuklarını böyle nezih
yetiştiriyordu.*

Demek ki aile ve toplum, çocuğun kanına iman, ibadet ve edep ile damlarsa, insan çocuk yaşındayken ulema meclislerine şevkle katılacak hâle gelir.

Hatta kabiliyetleri günah ile dumûra uğramamış bazı çocuklar için o meclisler bile bazen zayıf kalır.

İçtimaiyât-ı insaniye çarşısında mergup meta marziyât-ı rabbânî iken durum bu idi. (27. Söz)

Yani, aile ve toplum hayatında en mühim mesele Allah’ın rızasını tahsil etmek iken, geçmişin faziletli insanları çocuklarını böyle nezih yetiştiriyordu. Zemin müsaitti.

Öyle ise gelin, önce günümüzün “içtimâî hayatına” bakıp, sonra bugünün terbiye anlayışını ve kanaatlerini tahlile devam edelim.

İÇTİMÂÎ HAYAT

Çocuk: "Benim babam, beni kesilmek için satıyor. Hâkim, öldürülmeme karar veriyor. Padişah, benim kanımı istiyor."

Tah'liye ve Tahliye

Her mevzuda tah'liye (temizlik), tahliyeden (süslemekten, donatmaktan) önce ve önemlidir.

Evvela zarardan kurtulmak, sonra faydaya, kazanca ulaşmak düşünülür. "Def-i şer, celb-i nef'a râcihtir."

Üstadımız, bu "tahribat, sefahet ve hevesat" zamanında, günahattan, yanlıştan, tahribe maruz kalmaktan kurtulmanın her zamankinden fazla ehemmiyet kazandığını, asıl mesele haline geldiğini söyler. (Kastamonu L.)

Zaten, yanlış düşünceler temizlenince, geriye tertemiz hakikat kalacaktır.

Onun için kitabın birinci bölümünde (buraya kadar ve bundan sonraki başlıkların bazılarında) temizlik yapılır gibi yanlış düşüncelerin sebepleri, kaynakları, vartaları incelendi, sonra tahliye mevzuuna geçilip yapılması gerekenler söylendi.

Yapılmaması gerekenler anlaşılnca, yapılacaklar kendiliğinden gün yüzüne çıktı.

Zaman ve zemin

Dünyaya tertemiz gelen çocukların muhafaza ve inkişafı, zamanın, mekânın onlar üzerindeki tesiri hesaba katılmadan düşünülemez.

Çünkü zamanın ve mekânın insanın davranışlarına tesiri çoktur. (İ. i'câz) İnsanın ahlâkına, muhit de, mekân da etki eder. (24. Lem'a) Onun için içtimâî durumu dikkate almadan söylenen sözlerin birçoğu yanlış olur.

Beş yaşındaki çocuğa oyuncak, on beş yaşındaki çocuğa kitap hediye edilir. Yaz günü sokağa çıkan çocuğa gömlek, fırtınada sokağa çıkan çocuğa kaban giydirilir.

Dışarısı zifiri karanlıksa, kar fırtınası yüzleri tokatlıyorsa, vahşi hayvanların uğultuları, hırsızların adımları duyuluyorsa, çocuğunuzu üzerinde bir gömlekle dışarıya salamazsınız.

Şartları hesaba katmadan konuşan adam, hayali bir dünyada

yaşıyor, dışarıyı emin bir zemin ve bahar sanıyor, durumun doğrusunu bilmiyor demektir.

*Şartları hesaba
katmadan konuşan
adam, dışarıyı emin
bir zemin ve bahar
sanıyor, durumun
doğrusunu bilmiyor
demektir.*

Hastalığı ve ilacı bilmek, hastayı bilmeden reçete yazmaya yetmeyeceği gibi; sadece bir doğruyu bilmek de, durumun doğrusunu bil-meyene yetmez.

Meseleye zamanı ve mekânı okuyarak başlamak, doğru yerden başlamaktır.

Aleyhte ittifak

Günümüzde, çocuğa merhamet edip imdadına koşması gerekenler, çocuğun aleyhinde ittifak etmiş gibiler.

Bediüzzaman Hazretleri anlatıyor:

“Bir zamanlar, padişahın birisi hastalanmış. Hekimler, bir çocuğun kanının padişahın hastalığına ilaç olduğunu söylemişler.

Çocuğun babası, hâkimden fetva alarak çocuğunu padişaha az bir bedelle satmış.

Çocuk bu durum karşısında gülmüş. Ağlanacak hâline gülen çocuğa sormuşlar:

“Neden yardım istemiyor, şikâyet etmiyor, gülüyorsun?”

Cevap vermiş:

“İnsanın başına bir musibet gelirse evvela babasına, babası derdine derman olamazsa hâkime, o da yardımcı olamazsa padişaha gider.

Benim babam, beni kesilmek için satıyor. Hâkim, öldürülme karar veriyor. Padişah, benim kanımı istiyor.

Bu çirkin, garip ve emsalsiz hâle karşı ancak gülerek mukabele edilir.” (Tarihçe-i Hayat’tan az tasarruf ile)

Günümüzde durum aynı...

Gençlerin galeyana gelmiş kanları içtimâî hastalıkları besleyip ayakta tutuyor.

Dünyaya meftun aileler, o hastalıklara ve hastalıklı ortamlara çocuklarını, “medeniyet veya herkes böyle” bahanesi ile teslim ediyor.

Eğitimciler, çocukların hissiyatının her türlü nefsânîliğe bahane ve basamak yapılmasına tereddüt etmeden fetva veriyor.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):
“Âhîrzamanda babalarından ötürü evlatların vay hâline!”

İmamiye menşeli bir hadiste, Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle ferman ediyor:

“Âhîrzamanda babalarından ötürü evlatların vay hâline!”

Bu söz üzerine sahabe şaşkınlık içinde sorar:

“Müşrik babalardan ötürü mü onlara kıyıldı da heder oldular?”

“Hayır, mümin babaları onlara kıydı.”

“Nasıl oldu ya Resûlallah?”

“Babaları onlara ferâiz-i dini, yani dinin temel rükünlerini öğretmediler.”

Çocukların nefsânîliğini, nefsî arzularına payanda, bahane ve basamak yapan herkes, çocuğunun kanı ile beslenen varlığa

dönüşmüşken, çocuk, anne babadan, eğitimciden ve toplumdan kime kaçsın, kime gitsin...

On, belki yüz kat daha kötü

İnsanların ibadet etmeyi kâinattaki nizama uymak kadar fitrî gördükleri bir dönemde yaşayan çocukla, günümüz şartlarında yaşayan bir çocuğun durumu aynı değildir.

Bediüzzaman Hazretleri'nin tespitiyle, birincisinin on sene-de kazandığı seviyeyi, diğeri yüz senede ancak kazanabilir.

Bu hakikate göre, ikinci çocuğun ayağını bastığı zemin, diğerrinden on, belki yüz kat geri, kötü ve bozuk demektir.

*Annesinden
önce verildiği el,
mânevî gıdayı
temsîl eden
bir mürşidin
elidir.*

Zira birinci çocuk, gözünü dünyaya açtığında etrafında dönen uhrevî havayı fark eder. Orada konuşulan meseleler Allah'ın varlığı, birliği, hoşnutluğu ve Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) âdâbı, ahvâli üzerinedir.

“Hoş geldin?” manasından yapılan her şey, sünnet-i Ahmediye'ye göre yapılır. Kundağı ona göre, ağzına sürülen tahnîk ona göredir.

Annesinden önce verildiği el, mânevî gıdayı temsîl eden bir mürşidin elidir.

Annesinin dilinde, babaannesinin evradında, babasının, amcasının sohbetinde Allah'a ait hakikatler, Allah'ın hoşnutluğunu tahsil için yapılan ve yapılması gereken gayretler vardır. Kundaakta, kucakta olduğu günlerin yemek sofraları, dost meclisleri, alışveriş pazarları bu minval üzeredir.

Çocuk, çevresindeki bakışların gördüğü diyardan çok görmediği bir âleme dönük olduğunu, anne sütüyle beraber yudumlar, hisseder.

Annesinin kucağı nasıl geçici ise, dünya da öyle geçicidir, bunu gayr-i şuurî anlar.

Büyüklerinin hayatında helaller, haramlar vardır. “Burada bizi gören biri var.” der gibi davrandıklarını, o, “Allah, bizi görüyor.” sözünün manasını öğrenmeden çok daha önce anlamaya başlamıştır.

Hesabını vereceği bir hayatı yaşayacağını, hesap düşüncesi ile titreyen insanlar iliklerine kadar duyurmuş, hissettirmiştir. Belli ki, herkesin her yaptığı kaydedilmektedir.

Onun büyüdüğü dünyada yasak dairesine girmeye izin de, ihtiyaç da, haramla işi olan insan da yoktur.

İsteklerini ilâh edinmemişlerdir ki, nefislerinin kölesi olsunlar... Onun etrafında dönüp duranlar, hislerini kendilerine köle ve hizmetkâr eden mânevî sultanlardır.

Büyüklerin, onun göz pencerelerinden içeriye attıkları ve kalbini tutuşturdukları ateş, muhabbetullahtır, Allah sevgisidir. Etrafındaki nur yüzlü insanların Allah'ı sevdikleri, hep O'ndan bahsetmelerinden, O'nun hatırını her şeyden üstün tutmalarından, zaman zaman O'nu anınca dolan gözlerini silmelerinden bellidir.

*Etrafındaki
nur yüzlü insanların
Allah'ı sevdikleri,
hep O'ndan
bahsetmelerinden,
O'nu anınca dolan
gözlerini silmelerinden
bellidir.*

O hanede, başkasının defteri ve hesabı tutulmaz. Uzak dairelere bakmak akıllı dağıtmaz. Herkes kendi yaptıkları ve yapacakları ile meşguldür. Başkalarından bahsetmek, onların dünyasında hem gıybet, hem züldür.

Hayat, o dünyada malayani, gereksiz şeylerle heba edilmez. Ömür her an bitip tükenen ve kazanca dönüşmesi mümkün olan bir sermaye, herkes bir yolcudur.

Azığını hazırlayan insanlara bakıp, ebede kadar devam eden yolculuğu için azık tedarik etmesi gerektiğini öğrenir. İbadet; azık, saadet ve zevktir.

Tertemiz yaşamalarına, daima fedakârlık yapmalarına, nefislerine pay biçmemelerine rağmen kendilerini kötülerden bilen

insanlara baktıkça, küçüklüğünü, ne yaparsa yapsın kendisine verilenlere ancak bir teşekkürle mukabele edebildiğini fark eder.

Sahiplenmek, kendini bir şey bilmek, övünmek, kibir ve gurura düşmek, o mütevazı insanların dünyasına uğramadığı için, onun dünyasına da hiç uğramaz, öyle bir duyguyu tanıtsalar bile tanıyamaz, anlayamaz.

Evet, yukarıdaki nimetlerden mahrum olan günümüz nesli için zemin, o günlere nispetle on, belki yüz kat daha kötüdür.

İman zaafı

Zamane insanının güne başlarken, “Bu diyarın, bu elin, bu eşyanın, bu aşın bir sahibi var. Bir şey, sahibinin istediği gibi, onun izin verdiği istikamette kullanılır.” diye düşündüğü söylenemez.

Bir şey, sahibinin istediği gibi, onun izin verdiği istikamette kullanılır.

Sanki büyük bir çoğunluk, her an her şeylerini veren ve yaratan Zât'ın, günlük hayatlarına, hâşâ, kendi izin verdikleri kadar müdahale etmesini istiyor gibiler.

Ne yazık ki çoğunluğun, sarsılmaz, “lâyetezelzel” bir itikada sahip olduğundan endişe etmeyi gerektirecek çok sebep var.

Çokları, inkâr etmeseler de, hakkıyla iman etmeyi, tahkikî imanı bilmiyorlar. (Emirdağ L.) “Zaafımız, zaaf-ı iman...” (Kastamonu L.) İmanı taklit seviyesinde kalan, “Babam öyle diyor.” deyip inanan insanların imanları, hâdiseler karşısından dayanmaya, amelde Müslüman olmaya yetmiyor.

Bediüzzaman Hazretleri bu acı durumu: “Bu asırda, maddiyyûnluk tâûnuyla çoklar o davasını (yani, sonsuz bir hayatı ve ebedî bir mülkü kazanma davasını) kaybediyor. Hattâ bir ehl-i keşif ve tahkik, bir yerde kırk vefiyattan yalnız birkaç tanesi kazandığını sekeratta müşahede etmiş; ötekiler kaybetmişler.” (11. Şuâ, 4. Mesele) cümleleri ile anlatıp durumun dehşetini haber veriyor.

İman, ailede dahi taklit seviyesinde olunca, sokaklar, dine ait birçok mesele hakkında şüphesi ve sorusu olan nesillere kalıyor.

Mânevî buhran

İnsanlığın mânevî bir buhran geçirdiğine, insan nev'inin hemen her cephede şeytana mağlup olduğuna ve tuzaklara düştüğüne, dünyanın hâli şahittir.

Faziletin ve ahlâkın terk edildiği, insanların kötülük makinesi hâline geldiği, nefsânî arzu ve isteklerin her şeye tercih edildiği bir dünyada yaşıyoruz.

Dünyanın bir misafirhane olduğuna, her yaptıklarının kaydedildiğine, bu kayda hafızalarının dahi şahitlik ettiğine inanmayan ve bu kadarını düşünemeyen insanlar, hem kendi hayatlarını, hem başkalarının hayatlarını azap hâline getirdi.

İnsanlar nefislerinden de, nesillerinden de emin değiller.

*İnsanlar
nefislerinden de,
nesillerinden de
emin değiller.*

Menfaatin ve zevklerin putlaştırılması kimsede huzur bırakmadı, aksine susadıkça tuzlu su içen insanların yaşadığı bir iç yangınına yaşattı.

Çocuklarını terbiye etmek isteyenler, bu mânevî sıkıntının hem kaynağını, hem çarelerini bilmek, bulmak zorundadırlar.

Bediüzzaman Hazretleri, bu durumu ve çarelerini şöyle tespit eder:

“Dünya, büyük bir manevî buhran geçiriyor.

Mânevî temelleri sarsılan garp cemiyeti içinde doğan bir hastalık, bir veba, bir tâûn felâketi, gittikçe yeryüzüne dağılıyor.

Bu müthiş sârî illete karşı İslâm cemiyeti ne gibi çarelerle karşı koyacak?

Garbın çürümüş, kokmuş, tefessüh etmiş, bâtıl formülleriyle mi?

Yoksa İslâm cemiyetinin ter ü taze iman esaslarıyla mı?

Büyük kafaları gaflet içinde görüyorum.

İman kalesini, küfrün çürük direkleri tutamaz.

Onun için, ben yalnız iman üzerine mesaimi teksif etmiş (yoğunlaştırmış) bulunuyorum.” (Tarihçe-i Hayat)

Din hakkındaki zan

İnsanlar, “Din, ilerlemeye mâni olur.” zannına kapıldı. Böyle bir zannın sebebi İslâmiyet değil, sair dinlerdi.

Batı’da, “derebeyleri” ve dini istismar eden “papazlar” halkı eziyor, halk her iki zümreden de rahatsızlık duyuyordu. Dere-

Hiz. Bediüzzaman:

İman kalesini,

küfrün çürük

direkleri tutamaz.

beylerinin zorbalığı bir sanat gibi icrası; papazların, kendi menfaatine göre dini inşası asırlarca sürdü.

Sanayi inkılâbı, şehirleşme, kadınların fabrikalarda işçi olarak çalışması, köyden şehre göç eden kalabalıkların dinin zemmettiği kötülükleri fabrika köşelerinde ve sokaklarda arsızca işlemesi, insanları vicdanlarında mahkûm etti.

O dönemde zuhur eden materyalist akımlar ve insanın hayvandan geldiği hezeyanları, günahı alenileştiren bu kalabalıklar tarafından bile başlangıçta kabul görmedi.

Kimse, helvaya ilah diyen cahiliye insanı gibi olmayı da, hayvanlığa sukut etmeyi de istemedi. Her şeyi maddeye havale etmek, helvanın atomunu icra makamına çıkarmak veya tuğlayı mimar sanmak; insana hayvan demek, insanın şerefini de, ona verilen onca istidadı da görmezden gelmekti.

Her ne kadar insan ismine layık bir hayat yaşıyor olmasalar da, insanın hakikati asla bu değildi.

Kilise ve derebeyi ile yaka paça olan tahripkâr zümre zamanla baskın çıktı. Kalabalıklar, tarihî hasımlarının hışmından

onlardan taraf olarak kurtulacaklarını fark etti. Zaten behimî bir varlık gibi yaşıyor, günlük hayatlarında hiçbir hakkı, hatırı tanı-mıyorlardı. Vicdanlarındaki ihtardan kurtulmak isteyen kalaba-lıklar, neticede yaşadıkları gibi inanmayı seçti.

Artık din de yoktu, ahlâk da yoktu, maddeden başka hiçbir şeyin kıymeti de yoktu, bir şey düşünecek halleri de, iradeleri de yoktu.

Hem insanlık o günlerde laboratuvarları kullananlar sayesinde ilerliyor, onlar, din denilen birçok şeyin papazların uydurma-sı olduğunu ispat ediyordu.

Özgürlük, imkân ve zevk papazlardan uzak kalmakta; baskı ve mahrumiyet pa-pazlara yakın olmaktaydı.

Aklın ve fennin mağlup ettiği bir dinin ne dediğine bundan böyle pek kafa yorma-yacaklardı.

*Vicdanlarındaki
ihtardan kurtulmak
isteyen kalabalıklar,
neticede yaşadıkları
gibi inanmayı seçti.*

Bütün bütün reddetmeyi de içleri, vic-danları kabul etmedi.

Geniş kitlelere kalan yol, lakaytlığı, ilgisizliği tercih etmek, dini, şahsî hayatlarına karıştırmamak oldu.

Nefislerini ilahlaştıranlar, “benim hayatım, benim malım” di-yerek her şeyi sahipleniyor, “benim” diye bildikleri şeylere kim-senin, hatta Yaratıcı’nın bile müdahale etmesini istemiyorlardı.

Böylece müdahaleyi reddetmenin temelleri itikatsızlık tara-fından atılmış oldu.

Maddî keşifleri Batı’nının elinden alan devletler ve milletler, Batı’nının dine olan husumetini de aynen ithal etti.

“Hak din”, “tahrife uğramış din” diye bir şey hatırlara gelmedi.

Hristiyanlığın ve papazların şahsında bütün dinler de, din adamları da mahkûm edilmiş, hırsızın değil, komşu köyün ber-berinin idamına karar verilmişti.

İslâm'ın, Allah'ın cisimlerle yazdığı bir kitap olarak kâinatı izah etmesi, onu anlamayı, araştırmayı ibadet ve mârifet sayması, aklın, İslâm'ın hakikatlerine ve emirlerine bir şahikaya bakıyor gibi hayranlıkla bakması, her hükmünü tasdik edip istikamet bulması hiç önemli değildi. Bunlar kimseyi ilgilendirmiyor; bu zamanda maddeten mağlup olan insanları kimse dinlemiyordu.

“Biz hiçbir zaman aciz bir yaratıcıya inanmadık, parmak izine kadar her yere ‘tek’ olduğunu yazan ve ‘teklik’ mührü vuran Rabbimize ‘üçtür’ demedik. Bizim dünyamızda ‘neşr-i hak yapanlar enbiyaya ittiba ile mükellefti ve enbiya müstağni idi’ (Mektubat), kimse, kimsenin bir kaşık ekşi ayranına tenezzül etmedi.” diyemiyor, deseniz sesinizi duyuramıyordunuz.

*Neşr-i hak yapanlar
enbiyaya ittiba ile
mükellefti ve
enbiya müstağni idi.*

Batı'da dinin mahkûm edilmesi, dünyada dinin mahkûmiyetini ve dinin gelişmeye mâni olduğu zannının yaygınlaşmasını netice verdi.

Toplumlar, “Dünyayı ihmal etmemek lazım!” diyerek çocuklarını alıp, dine uzak duracakları diğer yakaya taşınmayı tercih etti.

Kendilerini dindar bilenlerin birçoğu dâhil, hâlâ aynı yerde oturuyor, dilleri farklı konuşsa bile fiilen aynı noktada duruyorlar.

Diğer dinler hakkındaki fetvanın İslâm'a tatbik edilmesi

İslâm dünyasının maddeten mağlup olduğunu gören bazı Müslümanlarda, dinin her meseleye, hususiyle dünyevî terakkiye kâfi gelmediğine dair bir vehim uyandı.

Çünkü ayaklarını bastıkları dünyanın neresinde Müslüman varsa mağluptu, geri kalmıştı ve dünün hakikati, günün hakikatini değiştirmeye yetmiyor, dün yaşananların sesi, günlük hayatın sesi yanında cılız kalıyordu.

Müslümanların İslâm'ı yaşadıkları ölçüde ilerlediklerini ve dini yaşamaktaki zaafı ölçüsünde geri kaldıklarını, zillate düştüklerini; diğer dinlerin mensuplarının ise, dinlerine tâbi

oldukları ölçüde geri kaldığını, tahrife uğrayan dinlerinin tesirinden kurtuldukları ölçüde maddî ilerlemeye muvaffak olduklarını bilmiyorlardı. (Münâzarât)

Müslümanların mağlubiyetini, tembelliğini, geri kalmışlığını, hiçbir hakikati mağlup edilememiş olan İslâm'a mâl etmek hatasına düştüler. Açıktan itiraf edemeseler de, ona ait değerlere başka şeyleri tercih ederek bunu gösterdiler.

Hâlbuki, İslâm'a ait hakikatler, sair dinlerin muhatap olduğu itirazların hiçbirisine mâruz kalmış değildi. O, her hakikatini akla tasdik ettiren, kalbi tatmin, nefsi tezkiye eden tek dindi.

Muhteşem İslâm sarayını, fakirlere, mürtecilere veya ilimsiz hocalara ait mâtem tutmuş siyah bir çadır gibi görenler ve gösterenler, kendi aynalarının karanlığını anlatıyor, güneşi kara gösterenin kendi karanlık aynaları olduğunu fark edemiyordu.

Evet, "Herkes âyinesinin müşâhedâtına tâbi" idi. (Münâzarât)

*Hak kuvvette olunca,
haklı, manasız
ithamlara mâruz
kaldı.*

Dinin ilerlemeye mâni olduğu kuruntusuna kapılan aileler, kendi aynaları ile hakikatin rengini değiştirdi. Dini bilmemenin faturasını hem kendileri, hem çocukları ödedi.

Çocuk, ailesinin bakışını, ince sezgileriyle kalbinin derinliklerinde hissediyor, zamanla kendisi de o zannın mahkûmu hâline geliyordu.

Hâlbuki insanın kendi nefsini aşağı görmeye ve göstermeye hakkı olsa da, İslâm'ı lekelemeye katiyen hakkı yoktu. (Mesnevî-i Nuriye)

Dindarlığın dünyayı terk etmek zannedilmesi

Haksız güçlü olunca, haklı suçlu oldu. Hak kuvvette olunca, haklı, manasız ithamlara mâruz kaldı.

Dünya, Allah'ın isimlerinin âyinesi ve misafirhanesidir. Bir

Müslüman'ın bu manada dünyayı sevmemesi hem mümkün, hem caiz değildir.

Müslümanlar için, dünyanın Allah'ı, âhireti unutturan, insanı alçaltan yüzü kötüdür.

Mümin, dünyanın bir mârifet meşheri gibi Allah'ın isimlerini ders vermesini de, ekim yapılan bir mezra olmasını da, Allah'ın dünyadaki ihsanlarını tanımayı, ikramlarını tatmayı da sever. Bu manada ona "dünyayı sevmek" denmez, diyen de yoktur. Çünkü bu hakikate de, insan tabiatına da ters düşmek olur.

Hatta, dinin yaşanmadığı dönemlerde dünyanın nimetlerini insanların önüne sermek, yaşandığı dönemlerde dünyaya karşı oruç tutmayı öğretmek efdaldır.

*Müslümanlar için,
dünyanın Allah'ı,
âhireti unutturan,
insanı alçaltan yüzü
kötüdür.*

Bediüzzaman Hazretleri, Müslümanların dünyayı sevmediklerini zannedip onları dünyaya davet eden adama, "Ey divane baş ve bozuk kalb!" diye seslenir ve "Zanneder misin; bu milletin fakr-ı hâli, dinden gelen bir zühd ve terk-i dünyadan gelen bir tembellikten neş'et ediyor. Bu zanda hata ediyorsun." der. (17. Lem'a)

Evet, Müslümanların fakirliğinin dindarlıkla zerre kadar alâkası yoktur.

"İnsan için ancak çalıştığı kadarı vardır." diyen, çalışmamayı Allah'ın kâinattaki kanunlarına itaatsizlik gören, zekâtı namazla birlikte emrederek zımnî zengin olmayı emreden bir dini bu türlü ithamlarla suçlayanlar art niyetli, böyle olduğunu zanneden Müslümanlar da kendi tembelliklerini görmezden gelen cahillerdir.

İnsanın dindarlaşması, dünyadan elini çekmesi, dünyasının eksilmesi demek değildir. Helalin mutluluk, günahın azap olduğunu anlaması; helal dairesinin keyfe kâfi olduğunu görmesidir.

İnsanın dindarlaşması, utanacağı bir şeyi yaşamaması, dünyada da, âhirette de aziz olmasıdır.

Müslümanlar dini hakkı ile yaşarsa, dünyalarından bir şey kaybetmez, bugün kendilerine tepeden bakanların akın akın İslâm'a koştuklarına şahit olurlar. (Tarihçe-i Hayat)

İnsanların, dindarlığı dünya zevklerinden mahrum kalmak zannetmesi, lisanlara önce, "O daha çocuk, büyüyünce yapar." lakaytlığı ve sonra da, "Bizden geçti veya ne yapalım koca adam, istemiyor." yanlışı olarak düştü.

İnsan ebede giden bir yolcudur. Yolcunun gideceği yer için hazırlık yapması aklın gereğidir.

İnsanın nazarı öncelikle ve ehemmiyetle gideceği diyarda olmalıdır. Ondan beklenen, bir meseleye önce âhiret, sonra dünya açısından bakmasıdır.

Günümüzde ekseriyet bir meseleye evvela dünya, sonra fırsat kalırsa âhiret açısından bakmaktadır. Bu, bir saatlik uçak yolculuğunu düşünüp gidilen diyardaki senelerce zamanı ve şartları düşünmemekten veya okulun yemeklerini, oyun alanlarını dert edip, okuldaki dersleri önemsememekten farksızdır.

*Büyükler dine
uzaktan bakınca,
çocuklar da dine
yabancı oldu.*

Kalabalıkların bu manasız tavrı, çocuğunu okula kaydettiren birisinin, "yesin, oynasın, derslerle çok sıkıştırmayın, okulun son günlerinde isterse kendisi okur, öğrenir" demesi kadar zararlıdır.

Bediüzzaman Hazretleri, "Şu zamanın nazarı, evvelâ ve bizzât saadet-i dünyeviyeye bakıyor." tesbitini yapar ve ardından, "Demek şu zamanın nazarı, ruh-u şeriattan yabanidir." (27. Söz) hükmünü verir.

Büyükler dine uzaktan bakınca, çocuklar da dine yabancı oldu. Hâlbuki dünyanın cennete geçiş güzergâhı olarak görülüp din için sevildiği günlerde çocuklar öyle değildi.

Dünya din için sevilince

İmam İbnü'l-Cevzî, m. 1116'da doğdu, 85 yaşında vefat etti.

On üç yaşında kitap yazmaya başlayan İmam, bereketli ömründe yüzlerce eser verdi.

İbnü'l-Cevzî'nin yazdığı eserlerin miktarı yaşadığı günlere bölününce, her güne dört fasikül düştüğü, senede ise elli-altmış cilt kitap yazdığı anlatılmaktadır.¹

Seksenden fazla âlimden ders aldı,² yirmi binden fazla kitabı inceledi.³

Vaazlarında, binler, on binler toplanır, yüz binlerin istikameti bulmasına ve muhafazasına hizmet ederdi.

Peygamber Efendimiz'in hadis-i şeriflerini yazdığı kalemleri açarken çıkan küçük yonga parçacıklarını toplamış ve "Ben ölünce, beni yıkayacağınız suyu bunlarla ısıtınız." diye vasiyet

*"Ben ölünce,
beni yıkayacağınız
suyu bunlarla
ısıtınız."*

etmişti. Onun bu vasiyeti yerine getirildi; yonga parçacıkları suyun ısınmasına yettiği gibi bir miktar da arttı.⁴

"Refah ve bolluk içinde yetiştim, ne zaman ki zühd hayatı yaşamaya başladım, ibadet aşım çoğaldı, günde beş cüz Kur'ân okurdum."⁵ diyen Cevzî, kuru ekmek yiyerek karnını doyurur, Bağdat'taki İsa nehrinin suyu ile ekmeğini yutmaya çalışırdı.

Nazarların gidilecek diyara yöneldiği o günlerde, İbnü'l-Cevzî de gideceği diyara hazırlık yaparak yaşadı ve bu yolu

¹ Bkz: İbnü'l-Cevzî, *Saydu'l-hâtır*, s. 4-5; el-Kaysiyye, *el-İmam İbnü'l-Cevzî ve kitâbühü'l-Mevdûât*, s. 57-62.

² Bkz: Turgut, Ali, *İbnü'l-Cevzî ve Tefsir Usûlündeki Yeri (Araştırma İnceleme)*, İstanbul, 1989, s. 10; Yavuz, Yusuf Şevki-Avcı, Casim, *"İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec"*, DİA, c. 20, İstanbul, 1999, s. 543-544.

³ Bkz: İbnü'l-Cevzî, *Saydu'l-hâtır*, s. 4-5; a.mlf., *Meşyahatu İbnü'l-Cevzî*, s. 17-29; a.mlf., *Acâibu ulûmi'l Kur'ân*, s. 20-24.

⁴ Bkz: Mansur Banka Hacer Muhammed, *el-Fikrû't-terbevi inde'l-İmam İbni'l-Cevzi el-Bağdadi*, Camiatü'l-Cezire, y.y., 2004, s. 49-51; Nusayr, *Ebu'l-Ferec İbnü'l-Cevzî: ârâuhü'l-keîmiyye ve'l-ahlâkiyye*, s. 39-41; İbnü'l-Cevzî, *Nüzhetü'l-a'yûni'n-nevazir*, s. 25 (muhakkikin girişi).

⁵ Bkz: İbnü'l-Cevzî, *Meşyahatu İbnü'l-Cevzî*, s. 5-6.

tercih ettiğinden ötürü hiçbir şey kaybetmedi. Hem dünyada, hem inşallah âhirette kazandı. İmam Süyûtî gibi binlerce zat ondan istifade etti, asırlar sonrasına örnek oldu.

“Evvela ve bizzat dünyaya bakanların” elinde ise o gün de, bugün de hiçbir şey kalmadı.

Bencillik ve menfaat hastalığı

Kendisine bir şey verilen ve onu büyük bir mutlulukla alan insanlardan beklenen; medyûniyet, mahcûbiyet, minnettarlık ve “Ben nasıl mukabele edebilirim.” düşüncesidir.

Allah (celle celâluhû) insana her an ihsanda bulunur, İlâhî Kudret âdeta insanı nimetlerle örer.

Nimet; bedava alınan, insanı memnun eden ve neticede insanın faydasına olan şeydir.

İnsanın bunca nimetleri alıyorken, “Dinin bana ne faydası var?” diye sorması hayata bencillik ve menfaatperestlik çukurundan bakmasındandır.

*Her şeyi menfaat
terazisi ile tartan,
dinî emirleri de
öyle tartar.*

Her şeyi menfaat terazisi ile tartan, dinî emirleri de öyle tartar. Dinde kendi aklına göre hikmetler, faydalar arar, emri hikmetten üstün tutar. Sonra, kendince bulduğu o faydayı başka bir şekilde de temin ettiğine inanıp, dinin emrini hem kendisi terk eder, hem ailesine, çocuklarına terk ettirir.

İllet, hikmet karışması

İllet; “esas sebep” demektir. İbadettin esas sebebi, yani illeti “emir”dir.

Hikmet; maksat, gaye, fayda demektir.

İbadetlerin yüz binlerce faydası, maksadı olabilir. Fakat insan o faydalarından ötürü değil, emredildiği için ibadet eder.

Allah (celle celâluhû) kâinatı maksatla, hikmetle yaratmış, bir zerreye onlarca maksat ve hikmet takmıştır. Kâinatın nizamı o

hikmetler üzerinde yürür. (İ. İ'câz) Onun için İslâm'da hikmet çok önemlidir.

Hikmetin ötesinde bir şey varsa, o da emirdir.

“Murad-ı ilâhî budur.” diyerek ibadete ait meselelerde değişiklik yapılamaz, “Yüz bin maslahat gelse onu tağyir edemez.”

“O maslahatlar”, ibadetin “çok hikmetlerinden bir faydası olabilir.” (29. Mektup)

İnsanın kendi kusurlu aklını merkez yapıp, “Şu ibadet, şu faydalardan ötürü emredilmiştir.” demesi, o ulvî hakikati kendi aklına mahkûm etmesidir. İnsanın gördüğü şey, binlerce mak-sattan ve faydadan sadece bir tanesidir.

*Bencil bir anlayışla
anlatılan bir dinin
çocukların ruhuna
tesiri olmadı.*

Böyle bir adam, ezanı sadece ses ile namaza çağrı zannedip, aynı işi bir tüfeğin de yapacağını düşünebilir, yeryüzü misafirlerinin âlemlere tev-hidi ilan etmesindeki esrarı göremez. Böyle düşünen birisi inciye görünce sultanı kırar.

İnsan, annesinin sözünü kendisine yemek yaptığı için dinlemez. “O benim annem!” der, dinler.

Misaldeki anne “emrin”, yemek yapması “hikmetin” karşılığıdır.

Günümüz toplumu, dine sadece dünyevî faydaları açısından baktı, din denildiğinde onlardan bahsetti. Bencil bir anlayışla anlatılan bir dinin çocukların ruhuna tesiri olmadı.

İhtiyacı kalmayınca annesinin hatırını muhafaza etmeyen insanlar, dine bakarken bile sadece menfaat ve fayda adına baktı, anlamadı, aldandılar.

Zâhiri ve geçici faydayı, şahısları için de, çocukları için de, hakikî ve dâimî faydaya tercih ettiler.

Hâlbuki din, samimiyet ve sadakat; samimiyet, emredildiği için yapmak; sadakat, emredildiği gibi yapmaktır.

Zaman değışti lafı

İnsanın, Allah'ın misafirhanesine başkalarından sonra gelmiş olması, Allah'ın yaratan, kendisinin muhtaç bir misafir, bulunduğu yerin uğrak, istifade ettiği şeylerin ihsan olduğu hakikatini zerre kadar değıştirmez.

Buna rağmen bazıları zamanın değıştiğini söyler, "Hangi çağda yaşıyoruz?" derler. Böylelerinin zamana uymaya daveti, günaha ve gaflete çağrıdan başka bir şey değildir.

İnsan, dünyanın neresinde ve hangi zamanda yaşarsa yaşasın Allah'a itaat etmeye, Allah'ın kendisine verdiği şeylerle kötülük yapmamaya, günah işlememeye mecburdur.

Başkasına ait bir mülkü ve sermayeyi kullanmalarına, yaptıkları şeyler kaydedilmesine, her adımda ölüme bir adım daha yaklaşmalarına rağmen, insanlar bu manasız sözün rüzgârına kapıldı.

"Zaman veya şartlar" diyenlere, "Hz. İbrahim ateşe atılacağı zaman şartlar ve zaman deyip yolundan mı döndü, "Allah!" deyip yoluna mı yürüdü? Peygamberimiz, Mekkeliler karşısına çıktığında "şartlar" mı dedi, Allah mı dedi?" diye soramayanlar, hem kendilerini, hem evlatlarını zayıf ve mantıksız bir hileye feda etti.

İnsan, dünyanın neresinde ve hangi zamanda yaşarsa yaşasın Allah'a itaat etmeye, günah işlememeye mecburdur.

Hâlbuki kendinden önce gelenlerin hatasına uymanın da, farklı bir zamanda yaşamamanın da, çoğunluğun gaflet sarhoşluğunun da, cennetin güzelliği, cehennemin dehşeti yanında zerre kadar hükmü yoktu.

Mecburiyet zannı

Kimileri, kusurlarını bazen "zaruret" keşfiyle (!), bazen "toplumla ters düşmeyeceksin" akıllılığıyla (!) örtmeye kalktı. "Herkes böyle" veya "mecburen yapıyoruz" demek, onlara göre makbul bir senet ve özürdü.

Aslında kim vicdanını şahit tutsa, ihmale ve günaha “zaruret” ismi taktığını, kendisini öyle teselli ettiğini itiraf edecekti. Çünkü Allah’ın emrini çiğnememeyi değil, kulun tepkisini çekmemeyi; ateşe düşmemeyi değil, sinek tarafından ısırılmamayı zaruret gördüğünün kendisi de farkındaydı.

Hiçbir peygamber ve mürşit, günaha veya farzları ihmale “zaruret” dememişti. Dünya başka yöne gitse, onlar, Allah’ın yolunu terk etmemeyi tercih etti. İslâm tarihi, yaşadıkları zorlukların destanları ile doldu.

Böyle bir anlayışla Müslümanlık yaşanamaz, muhafaza ve tebliğ edilemezdi. Böyle bir anlayışta Allah’a iman değil, geçici menfaatlere mahkûmiyet hâkimdi.

Kim vicdanını şahit tutsa, ihmale ve günaha “zaruret” ismi taktığını, kendisini öyle teselli ettiğini itiraf edecekti.

İnsanlar, kendi hatalarında da, çocuklarının ecnebîye benzeyen hâllerinde de bu mazerete sığındı. Güya, iman ilmini öğrenmemelerinde zaruretler, ibadeti ihmallerinde zaruretler, günaha karşı tavır alamamalarında zaruretler, kılık kıyafetlerindeki garabette zaruretler ellerini kollarını bağlıyordu.

Hâlbuki zaruret ve mecburiyet başka açıdan düşünülmeli, “Allah’ımız var, karşılıksız bu kadar ihsanı, ikramı var, hesap var, cehennem var; istikamet üzere yaşamaya mecburuz.” denmeliydi.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) zarureti bu manada düşünmüş, “Benim bu davadan vazgeçmem, sizden birisinin güneşten bir parça koparması gibidir.” (Hayatü’s-Sahabe) sözü ile hak yoldan ayrılmasının imkânsızlığını anlatmıştı.

Hem zaruret, adı üstünde mecburiyetti, ölmeyecek kadarına verilen bir ruhsattı. Yani ortada ölüm kalım meselesi, iffet ve izzet kaybı yoksa bir meseleye zaruret ismi takılamaz, orada dünyevî sıkıntı, uhrevî sıkıntıya tercih edilirdi.

“Zaruret” fetvasını nefis değil din vermeli, bu durumda da

meseleye yanlıştın en azını bile kerih gören bir ruh hâli ile çok hassas ve hâlis yaklaşılmalıydı.

Zarurettten aranan ruhsat, yanlışa olur vermek için değil, daha büyük yanlışlara düşmemek ve yanlıştan dönmek için olmalıydı.

Bu zamanda mecburiyet bahanesiyle yapılan birçok şeye, sırat-ı müstakimde yüründüğü için değil, yoldan çıkıldığı için bulaşıldı.

Yenilmemesi gerekeni yiyen, gidilmemesi gereken yere giden, konuşulmaması gerekeni konuşan, yapılmaması gerekeni yapan, bütün bunlara “mecburiyet” adını takamaz, o zanla mes’uliyetten kurtulamazdı.

Cehalet, gaflet, tembellik, nefse mahkûmiyet ve çoğunluğa uymak; haramı helal, laubaliliği zaruri yapmazdı.

Emirdağ Lâhikası’nda geçen bir bölümü burada nakledelim:

“Avrupa’nın bazı usûllerini, medeniyetin îcaplarını taklide mecburuz.” dediler.

Ben de dedim: “Çok aldanmışsınız. Zaruret sû-i ihtiyardan gelse katiyen doğru değildir, haramı helâl etmez.

*Mecburiyet
bahanesiyle yapılan
birçok şeye, sırat-ı
müstakimde
yüründüğü için değil,
yoldan çıkıldığı için
bulaşıldı.*

Ekmek yemek, yaşamak gibi zarurî ihtiyaçlar haricinde başka hangi zaruret var?

Sû-i ihtiyardan, gayr-ı meşrû meyillerden ve haram muamelelerden tevellüd eden hareketler, haramı helâl etmeye medar olamazlar.”

Yanlışa düşenler, “Bu şartlarda başka türlüünü yapmaya muvaffak olamıyoruz, mecburen yapıyoruz.” bahanesine tutundu, en küçük menfaatleri için âlemi velveleye verenler, en mühim bir dinî meselede cansız bir varlık kadar tepkisiz kaldı.

Bu anlayışa sahip bir toplum, nefsi adına ne kadar bahane arıyorsa, nesli adına da o kadar bahanenin arkasına sığındı.

Onlara sorarsanız, çocuklarının mânevî hayatı için yapabilecekleri çok da bir şey yoktu.

Maddî hayatları için var...

Uzağa bakmak

Şeytan, insanı faydasız şeylerle meşgul etmek ister. Onun için uzağa bakmayı süsler, cazip ve büyük gösterir.

Böylece insan tesir edemediği yerlere bakacak; beynini çöplük, dilini geveze yapacak; kalbini, aklını, vicdanını ihmal edecek; oyunu hakikat sanacak ve heba olup gidecektir.

Böyle birisinin hâli, oyun oynamaya çıkan, oyunda mühendis, doktor, devlet başkanı olan, taş parçalarına altın, kâğıt parçalarına para adını takan çocukların hâli gibidir ve yaptıkları hiç büyümediğine delildir.

*Şeytan, insanı
faydasız şeylerle
meşgul etmek ister.
Onun için uzağa
bakmayı süsler, cazip
ve büyük gösterir.*

Uzağa bakarak akıllılık yaptığını sanan adam bilmez ki, böylelikle mezarda geçen akçeyi biriktirmesine mâni olmak ve onu âhirete azıksız göndermek şeytanın tuzağıdır.

İkinci Cihan Harbi yıllarında, çokları haberleri takip etmek merakından camiye, cemaati terk eder. O büyük hâdisenin dünyanın altını üstüne getirdiğini, İslâm'ın istikbaline tesir ettiğini söylemesine rağmen Bediüzzaman Hazretleri, günlerce, yıllarca savaşla ilgili bir şey dinlemez, kimseye bir şey sormaz. Çünkü çokları uzağa baktıkları için kendilerine ve işlerine bakamamış, mes'uliyetlerine uyanamamıştır. (11. Şuâ)

Uzağa bakmak, tarih boyu insan için bir illet, uzağa baktırmak şeytan için her zaman tesirini gösteren bir hiledir. Uzağa bakmak gözü kör eder, uzağa bakan kendisini de, vazifesini de unuttur.

Günümüz insanının da en büyük zaaflarından birisi uzağa bakması, aklını tesir edemediği hâdiselere takmasıdır.

Hâlbuki insanın ömrü az, işi çoktur ve her insan içten dışa doğru muhtelif dairelerle kuşatılmıştır. Her dairede, her insana düşen görevler vardır. Bu görevler dairenin büyüklüğü ile ters orantılıdır. İnsana en küçük dairede en büyük ve dâimî iş düşerken, en büyük dairede en küçük ve ara sıra iş düşmektedir. En büyük işi unutup en küçükle meşgul olmak, en ucuz ve geçersiz şeyi en pahalı ve tesirli sanıp aldanmaktır. (11. Şuâ)

İnsanın en yakın dairesi, kendi şahsî hayatıdır, aklıdır, kalbidir. Yakın dairedeki büyük işleri bırakıp, uzak dairedeki işlerle meşgul olmak, ilimsiz, tesirsiz, kıymetsiz kalmaktır.

Uzak dairelerdeki boğuşmaları merakla takip edenler, “Ya aklını dağıtır mânevî bir divane olur, ya kalbini dağıtır mânevî bir dinsiz olur, ya fikrini dağıtır mânevî bir ecnebî olur.” (Kastamonu L.)

“İnsan deli olsa kendisinden başka her şeyle bu kadar ilgilenmez, dinsiz olsa bunu yapmaz, milletine düşman olsa bu kılığa girmez.” dediğimiz ve diyeceğimiz birçok hâlin sebebi, insanın önemsiz şeylerle meşgul olması ve uzağa bakmasıdır.

*Yakın dairedeki
büyük işleri bırakıp,
uzak dairedeki işlerle
meşgul olmak, ilimsiz,
tesirsiz, kıymetsiz
kalmaktır.*

Böyleleri, mâlâyanî konuşur, gıybete girer ve hatta kendisinin alâka duyduğu şeylerle ilgilenmeyenleri uyanık olmamakla itham eder. Hâlbuki insanın “Alman ve İngiliz kadar kuvveti ve serveti olsa ve akli da varsa”, âhirete azık hazırlamayı ve elinin ulaştığı yerden başlamayı birinci iş yapması mâkul ve makbuldür.

Kör yol gösteremeyeceği gibi, kendi içini mâmur etmeyen de âlemi imar edemez.

Kendinden ve çocuklarından başlamak, işe doğru yerden başlamak.

Uzağa bakan kalabalıklar yanlış yaptı, kendilerini de, çocuklarını da âhirete azık olacak sermaye ile donatamadı.

Sinek korkusu

His akli kör edince insan muvazenesini kaybeder ve bir sarhoş gibi duymaz, anlamaz hâle gelir.

O andan itibaren isteme krizleri başlar. Adam durup dinlenmeden hayalinde büyüttüğü şeyleri ister. Şekerini isteyen bir çocuk gibi olur. Ardına düştüğü, hayatını verdiği şeylerin, çok basit şeyler olduğunu söyleseler duymaz, duysa anlamaz. İsteğinin peşinde çekildiği her yere sürüklenir, gider.

Nefsin gözü akıbeti hesaba katmaz, sadece hazır lezzeti ister. Hadislerde anlatılan tek gözlülük de budur; gözün sadece maddeye ve nefsin isteklerine açık olmasıdır. (5. Şuâ)

*His akli kör edince
insan muvazenesini
kaybeder ve bir sarhoş
gibi duymaz, anlamaz
hâle gelir.*

Bu tek gözlülük, insanları, dini bile dünya için düşünen varlıklar hâline getirir.

Kastamonu’da birkaç kişi dünyevî işleri düzelsin diye Üstad’dan dua istemeye gitti.

Üstadımız, ahvâllerine baktı ve içinde bulundukları durumun farkında olmayan bu insanlara “Ne edeyim ve ne diyeyim?” diye düşünürken kalbine, “Ne sen divane ol ve ne de onları divanelikte bırakıp divanece konuş!” ihtarı geldi.

Adamların durumu, yılanların hücumuna mâruzken sineklerden korunmak için yardım isteyen insanlara benziyordu. Hâlbuki o adamları sineklerden koruyacak yardımcıları çok, yılanlardan koruyabilecek hiç kimseleri yoktu.

O durumdaki insanların sineklerden korunmak için yardım istemesi de delilik, yardım istediği şahsın ona uyması, yılanları bırakıp sineklerle uğraşması da deliliktir. (Kastamonu)

Geçici ve kısa olan dünya hayatının zararları sineklerin, âhiret hayatına zarar veren şeyler yılanların ısırması gibidir.

Bu yönüyle çoklarına, “yılanın” yani “günahın zehri ile sarhoş” dense yanlış olmaz.

Böyle bir sarhoşun, çocuğunu çağıracağı yer elbette dünya, zarar bildiği şey elbette dünyevî zarardır.

Günümüz toplumu, ejderhayı unutup sinekle meşgul olmayı akıllılık zannettiği için, mesaisini, aklını, kalbini ona teksif etti.

Çocuğunu sinekten kurtardı; yılanın ağzında, günahın içinde bıraktı.

Yaşamak meşgalesi

İnsanlar hislerine mahkûm oldukça istekleri arttı, istekleri çoğaldıkça zaruri olmayan birçok şey zaruri ihtiyaç hâline geldi. (19. Lem'a)

Eskiden dört şeye muhtaç olan insanlar, şimdi yüz şeye muhtaç ve fakir oldu.

Üstadımız, "Bu medeniyet, eşhası fakir ve sefih ve ahlâksız eder." (Divan-ı Harb-i Örfî) derken meselenin bu yönüne dikkat çekmişti.

Cerbezenin insafsız evladı olan propaganda, insanları görünmez zincirlerle bağlamak için kullanıldı. Reklamlar, "Ben ürettikçe sen yenisini alacaksın!" demek gibiydi. Alışverişi ferdin ihtiyacı değil, üreticinin satmak, tüketicinin almak hırsı belirledi.

İhtiyaç yüze, bine çıkınca, kimileri hırsla dünyaya saldırdı, kimileri de meşrû kazancın bu doyumsuz açlığa yetmeyeceğini fark edip hileye, harama yöneldi.

Birçok açıdan darbe alan hayata bakıştaki muvazene, bu noktadan da bozguna uğratıldı.

İstekler ihtiyaçları, ihtiyaçlar yaşamak meşgalesini, meşguliyetler dünyaya bağlılığı artırdı.

Bazıları izzetini feda etti, "alçak insanların ayaklarını öpmek kadar manen bir dilencilik vaziyetine" düştü, "hayat-ı ebediyesinin nuru olan mukaddesât-ı diniyesini feda" (19. Lem'a) ederek o bereketsiz ve hayırsız malları aldı.

*Günümüz toplumu,
çocuğunu sinekten
kurtardı; yılanın
ağzında, günahın
içinde bıraktı.*

Hâlbuki âhiret düşüncesi hayatlarına yön verebilseydi, kendilerini “dinlerini, namuslarını, izzetlerini feda etmeye mecbur” bilmeyeceklerdi. (19. Lem’a)

İnsanlar, âhirzamanı anlatan hadislerdeki gibi “eli delik” oldu. (5. Şuâ) Dünyanın peşinde koşmaktan, taksitlerden, meşguliyetlerden âhirete bakmaya zaman ve imkân kalmadı.

Bu kargaşada çocukların yeri, Allah’a ait hakikatlerin istikbaldeki bayraktarı olmak değildi. Evlatlar o ülkü ile beslenmedi, beslenemedi. Böyle bir şeyin akla gelmesine meşguliyet canavarı izin vermedi.

Allah’ın emaneti olan çocuklar, aileler için dünyevî bağlardan bir bağ hâline geldi.

*Dünyanın peşinde
koşmaktan,
taksitlerden,
meşguliyetlerden
âhirete bakmaya
zaman ve imkân
kalmadı.*

Meşguliyet selindeki ebeveynler, dünyevî bir varlık zannettikleri o bağ, uhrevî bir güzelliğe dönüştüremedi.

Zaten çoktan çocukların zihni de en az onlar kadar meşguliyet batağına batmış; oyunlarla, kendilerini ilgilendirmeyen haberlerle ve çirkinliklerle işgal edilmişti. (Emirdağ L.)

Bir iken bin olan günah

Eskiden kötünün emsal teşkil etme ihtimali binde birdi. Mesafeler araya giriyor, insanlar kendi dünyalarında yaşıyor, hakkın, hukukun, edebin korunduğu bir dünyada kötülüğe giden yollar baştan kapatılıyor, tertemiz zihinler kirli haberlerle bulandırılmıyordu.

Şimdi her şey külliyet kesbettiği gibi günah da umumîleşti. Bir kişi binlerce kişiyi ifsat edebilir oldu. Günah lanetli bir hâl aldı. Çünkü günahın işlenmesi bir şenaatse, yayılması bin şenaatti.

Her dinin yanlış bulduğu, günah dediği şeyler, medeniyet, özgürlük, çağdaşlık diye pazarlandı.

Fikren dalâlete düşenler, fiilen günaha yuvarlandı. Kötülük, ilan ve yayılma imkânı buldu.

Üstadımız, 1920’de, o günün medyasına, “Cumhur-u müminînin kabul etmediği bir şeyin gazete ile ilânı, milleti dalâlete davettir, hukuk-u ümmete tecavüzdür. Bir adamın hukukuna tecavüze cevaz-ı kanunî olmadığı hâlde, koca bir milletin, belki âlem-i İslâm’ın hukukuna hangi cesarete binaen tecavüz ediyorsun?” (M. Nuriye, Hubab) dedi, ama o dalâlet ve tahrip hep devam etti.

Bir adamın hakkının çiğnenmesine kanun müsaade etmezken, aleni günahlarla binlerce adamın hakkının gaspına, milyonlarca masum çocuğun kötülüğe çağrılmasına müsaade edildi.

Aslında bu, herkese yapılan çok ağır bir hakaretti; insanları izzetlere, namuslara kem gözle bakacak sefih varlıklar olarak görmektir.

Bir kötülüğü bin ağız müdafaa edince, kötülüğe kötülük demek hem imandan gelen bir cesaret, hem kitleleri tahakküme davet oldu.

*Aleni günahlarla,
milyonlarca masum
çocuğun kötülüğe
çağrılmasına
müsaade edildi.*

Bir ferdin, “yok edilmiş ruhu, yok eden güruhuyla gelen” cemiyete karşı yalnız başına dayanması mümkün değildi.

Zaman şahs-ı mânevî zamanıydı, gruplar, hizipler, akımlar, kitleler zamanıydı.

Üstadımız, “Bu zaman, cemaat zamanıdır. Ferdî şahısların dehası, ne kadar hârika da olsalar, cemaatin şahs-ı mânevîsinden gelen dehasına karşı mağlup düşebilir.” (Emirdağ L.-1) demiş, ehl-i hakkın mağlubiyetinin sebeplerinden birisini de, kitlelere karşı fert fert çıkılması olarak göstermişti.

Buna, yani çocuğa her türlü günahın kolayca ulaşmasına ve bulaşmasına rağmen, ailelerin, çocuklarına güvendiklerini iddia etmeleri, bin günahın çocuğu bir anda istila etmesine fırsat verdi.

Aileler, yıkıp geçen o tahribe kollarını açıp “dur!” diyemedi.

Çocuk hayata yeni yeni uyanmaya başlamışken en çirkin günahların hissedarı ve hatta müptelası hâline geldi.

Fenden gelen dalâlet

İnsanın, maddî, nebâtî, hayvanî, insanî ve imanî yönleri vardır. Hayvan da nefes alır, fakat havayı da, akciğeri de, havanın kendisine faydasını da bilmez.

Eşyanın faydasını bilmek insani mertebeye, o faydanın kimden geldiğini bilmek imanî mertebeye ait bir özelliktir.

Eskiden dine karşı lakayt olan, haram helal tanımayan insanlar, cahil insanlardı. İnkârları cehaletlerinden geliyor, kimseyi düştükleri yere çekmiyorlardı.

*Baş döndüren fennî
keşifler, dine uzak
kibirli şahıslar eli
ile insanlığa hediye
edilince, inkâr davası
fen cephesinde
konuşlanmış oldu.*

Batılı, fen bilimlerinde hızla ilerlerken, bir yandan da kendi dininin, ayağına vurduğu prangaları birer birer söküp atıyor, maddeperestliği dinine tercih ediyordu.

Baş döndüren fennî keşifler, dine uzak kibirli şahıslar eli ile insanlığa hediye edilince, inkâr davası fen cephesinde konuşlanmış oldu. (15. Şuâ)

Artık ehl-i imanın büyük pay sahibi olduğu insanlık birikimi ve o birikimden istifade edilerek ulaşılan muhteşem keşifler, dinî meselelere ilgisiz fen adamının elinde duruyordu. Görünen buydu.

Bir ilimde ilerleyenin, bir diğer ilimde gerilemesi mümkündür. Fen bilimlerinde ilerledikçe mâneviyatta gerileyen insanların sözleri kimse için delil olmamalı, her ilim kendi erbabına sorulmalıydı. “Maddiyatta mahareti olanın mâneviyatta hükmü hüccet olmaz.” (Muhâkemât), tabibe sorulacak şey, mühendise sorulamazdı. Fakat öyle olmadı.

İnsanların işlerini kolaylaştıran her yeni keşif, zayıf imanlı insanların dine itimatlarına ve dini yaşamalarına bir darbe indirdi.

Hâlbuki fen, Allah'ın kâinattaki maddî kanunlarının seyrini keşfedip onu insanlığın lehinde kullanmak, Kur'ân'ı, yani Allah'ın kelimelerle yazdığı mânevî kitabı okur gibi, madde ile yazdığı kâinat kitabını okumaktı. Okumayı bilen için inkârı değil, imanı ve Allah dostluğunu netice verirdi.

Öyle olmadı. Fen sahasında onlara benzemeyi beceremeyen aileler ve çocuklar, dine lakaytlıkta onlara benzemeyi bir meziyet zannetti.

“Dinî meseleler kabul edilir, ispat edilmez.” düşüncesi

Dini reddedenler, insanlara dinin sadece bir kabul, bir teslimiyet olduğu yalanını yaydı, bunu Batı'da dinin fen karşısında mağlup ve mahkûm olmasına dayanarak yaptı.

Batılı; aklı, akıl olmak makamından indirdi, delil aleti iken dalâlet aleti olarak kullandı. Dini kabul ettiği dönemde de bu böyle oldu, reddettiği dönemde de bu böyle oldu.

Bütün cahillerde olduğu gibi taassup, kalkanları idi. Sorulara cevap veremeyenler soru soranları suçluyor, bu moda da diğer âdetleri ile beraber bize geliyor, bilmeyenler bizi de aynı yolun yolcusu zannediyordu.

Üstadımız, “Nasârâ'yı ve emsalini havalandırarak dalâlet derelerine atan, yalnız aklı azl ve burhanı tard ve ruhbanı taklit etmektir.” (Muhâkemât) demişti.

Yani onları geri bırakan taassupları, saplantıları idi; manayı anlayamamış, delilli, ispatlı düşünememiş, sadece din adamlarını taklit etmekle yetinmişlerdi.

Hz. Bediüzzaman:

“Nasârâ'yı ve emsalini havalandırarak dalâlet derelerine atan, yalnız aklı azl ve burhanı tard ve ruhbanı taklit etmektir.”

Kur'ân'ın hikmetli üslubu böyle bir zaafıtan bütünüyle münezzehti. Birçok âyet “akletmeyi”, “düşünmeyi” emrediyor, “bilenlerle bilmeyenlerin bir olamayacağını”, “Allah’tan ancak âlim olanların hakkı ile korkacağını” söylüyordu.

Aklın kelime manası bile bizim düşünmekten ve düşünülmesinden korkmayacağımızın deliliydi. Çünkü akıl “bağlamak” demekti, bizde, anlayan eşyayı sahibine bağlar, eserden mües-sire, sanattan sanatkâra geçer; göz eseri görünce, kalb ve idrak sanatkârı görürdü.

İslâm'ın “düşünmeyin, anlamayın, konuşmayın” dediği hemen hemen hiçbir mesele olmadı. Her soru soruldu, cevabı verildi.

*İslâm'ın “düşünmeyin,
anlamayın,
konuşmayın” dediği
hemen hemen hiçbir
mesele olmadı.*

Suyu anlamak için okyanusu yutmanın gerektiğini iddia etmek gibi bir cinnete yakalanmadı ve aklınızı azletmediyseniz, gerisi kolaydı.

O kadar ki, bir Müslüman'dan çok rahatlıkla Allah'ın varlığını, birliğini ispat etmesini isteyebilir, Hz. Muhammed'in peygamberliği-

ne ait delilleri sorabilir, öldükten sonra dirilme ile ilgili ikna edici hakikatler duymayı talep edebilir, ibadetin hikmetlerini dinleyebilirdiniz.

Hatta bu meselede insanlar o denli rahat davrandı, cevaplar o ölçüde ikna edici netlikte takdim edildi ki, “Allah'ın mahlûkatı yaratmaya -hâşâ!- ne ihtiyacı var? Allah (celle celâluhû), -hâşâ!- kendisinden büyük bir şey yaratabilir mi? -Hâşâ!-, Allah'ı kim yarattı? Meleklerin varlığını nasıl ispat edersiniz? Allah (celle celâluhû) kimin cennete, kimin cehenne-me gideceğini bilip yazdığına göre, adamın suçu ne?” gibi yüzlerce, binlerce soru soruldu, bu sorular karşısında hiç kimse muhataba karşı en ufak bir öfkeye kapılmadı, su içme rahatlığında her birinin cevabı verildi.

Buna rağmen, “Din kabulden ibarettir.” yalanı öylesine yaygın işlendi ki, dine hürmet eden insanlar bile meseleyi öyle zannetti. Hâlbuki bizde bilmeden inanmaya taklidî iman deniyor, öyle bir iman çok tehlikeli görülüyor, “İnkâr etmemek başkadır, iman etmek bütün bütün başkadır!” denilerek tahkikî iman emrediliyordu.

Bu durum bizde itikadın ve itimadın kavileşmesini, dem ve damarlara kadar işlemesini netice vermişti. İnsanımız, her meselenin ispat edileceğine o kadar inanmıştı ki, sorularının cevabını öğrenecek imkânı bulamasa bile, o soruların çok kolay cevaplanacağına olan inancını ve meselenin erbabına itimadını birkaç kuşak kaybetmedi.

“Mu’cize görmeden imana geldim.” veya “Peygamber mu’cizesi görmedim, ama Allah’ın yarattığı her şey bir mu’cize...” diye düşünebiliyor, o teslimiyeti ve feraseti gösterebiliyorlardı.

*“İnkâr etmemek
başkadır, iman
etmek bütün bütün
başkadır!”*

Bu da mâkuldü. Çünkü bazen teslimiyet de gerekir, hastalanınca tıp profesörü olacağınız güne kadar tedavinizi geciktirmez, sahanın erbabına itimat edersiniz.

Bizde teslimiyet, zannedildiği gibi cehaletten değil, bir bilene itimattan kaynaklanıyordu ve bu açıdan teslimiyet fevkalâde güzeldi. Teslimiyetin olmadığı bir hayat yaşanmaz hâle gelir, anarşiyi netice verirdi.

Fakat “şu taklidi kırılmış ve teslimi bozulmuş asırda” (10. Söz) İslâm dünyasının yaşadığı mezelletlerin sarsıntısını ruhunda hisseden çocuklar, körün köfte yiyişi gibi nefsinden pay biçti, teslimiyeti reddetti.

“İkna olmadığım şeyi kabullenemiyorum, siz, ‘din, teslimiyettir’ diyorsunuz. Aklen ikna olmadığınız ve gerekçesini izah edemediğiniz bir şeye benim teslim olmamı neden bekliyorsunuz?” dedi.

Rabbini “el-Hakîm” ismi ile anan, inandığı semavî kitaba “Kur’ân-ı Hakîm” diyen bir Müslüman, “Her şeyi hikmetle yaratan bir Rabb’in gönderdiği din, “aklın anlayamayacağı, kabul etmeyeceği şeyleri akla teklif edip yüklemes.” (16. Söz) diye düşünemedi. Dinin teslim değil, tasdik; mârifet değil, şuhûd olduğunu bilemedi.

Evet, din, bizde sadece bilmek, bildirmek değil, göze göstermek, ispat etmektir.

Kur’ân’ın kendi asırlarına verdiği dersi dinlemeyen babalar çocuklarının sorularına cevap veremedi. Sustu, söndü, çaresiz çaresiz baktı.

*Din, “aklın
anlayamayacağı,
kabul etmeyeceği
şeyleri akla teklif edip
yüklemes.”*

En ufak hastalıkta doktorun en hasını araştırıp kapısını aşındıranların aklına, meselenin erbabının kapısına gitmek gelmedi.

“İspat edilemez.” zanneden adamın, çocuğuna ibadeti ve günahlardan sakınmayı öğretecek hâli yoktu.

Muaccel ile Müeccel Hanım

İnsanlar, peşin verileni sonradan verilene, dünyanın zehirli balını, dünyanın ve âhiretin dâimî güzelliklerine tercih etti. Mevzuu hikâyeleştirerek anlatalım:

Muaccel ile Müeccel iki kız kardeşmiş.

Onların köyünde kızlar dünyaya hep ikiz olarak gönderilir, aileler o ikizlere Muaccel ve Müeccel ismini verir, erkek evladı olanlar o ikizlerden birisini tercih edip oğullarına istermiş.

Muaccel sireti suretine aksetmiş, kötü huylu, çirkin suratlı bir kızmış. Ahlâk, âdâb bilmez, ortalarda gezinir, dışarıya çıkıp insanlara görünmeden evvel şeytanın ve onun talebelerinin sevebileceği garip kokular sürünür, o kokuyu uyarıcı bir davet gibi kullanır, yüzündeki ve bedenindeki yaraları macunlarla kapatır, saklarmış. Kimi gençler o davetkâr kokuya ve

boyalı yüze aldanır, sevda türküleri ile Muaccel'in peşine düşerlermiş. O kadar fattan bir kızmış ki Muaccel, değil sadece gençleri, bazı gençlerin annelerini bile kendi güzelliğine ikna edermiş.

Müeccel ise içinin güzelliği dışına akseden bir huri gibiymiş. İffetinden, hassasiyetinden pek kimselere görünmez, süslenip ortalarda gezinmezmiş. Kem gözlerden gizlenir, onu gören anneler, ahlâkının mı, simasının mı daha güzel olduğuna bir türlü karar veremezlermiş.

Akılları ile değil de hisleri ile hareket eden, kulağı ile değil de gözü ile evlenen gençler, annelerinin ikazlarına aldırılmaz, sonunda Muaccel ile evlenir; aklını nefesine hâkim kılan ve annelerinin şefkatine, hikmetine, doğruluğuna itimat eden gençler ise Müeccel Hanım ile evlenmeyi tercih ederlermiş.

*Annelerinin
şefkatine, hikmetine,
doğruluğuna itimat
eden gençler ise
Müeccel Hanım ile
evlenmeyi tercih
ederlermiş.*

Neticede her düğün gününde aynı şey olur, Muaccel diye yanıp tutuşanlar yüzündeki duvağı kaldırdıklarında, "Yandım, beni kurtarın!" diye sokağa fırlar, fakat bir ömür Muaccel'den yakalarını kurtaramaz; Müeccel ile evlenenler, onu "Hoş geldin, hoşnutluk getirdin." diyerek karşılar, daha dünyada iken cennet saadeti yaşamaya başlarmış.

Ne gariptir ki, neticenin böyle olduğunu çocukluğundan beri gören, duyan, bu ibretlik hâdisenin menkıbeleri ile büyüyen gençlerden kimileri, ergenlik çağına gelince her şeyi unuttur, kendi talip olduğu Muaccel'in farklı Muaccel olduğunu düşünür, bunu iddia edip kavgasını verir ve neticede nefsinin peşine düşüp giden bir zavallının korkunç akıbetini yaşamaktan kurtulamazmış.

Heyhat ki bu apaçık gerçeğe muhalefet edip zarara bilerek ve isteyerek giren gence kimse acımaz, hatta onu bayağı görüp

istiskal eder, “Herkes talep edip peşine düştüğü şeyi buluyor.” derlermiş.

Çocukların ve gençlerin, Muaccel’i Müeccel’e tercih etmesi tecrübesizliklerine ve cahilliklerine verilse de, anne babaların onu tercih etmesi anlaşılır şey değildir.

“Ben onun yaşındayken” veya “sen benim yaşımdayken”

İnsanların çocuklarını ibadete teşvik etmelerinin önündeki en büyük engellerden ve çocuğun mâruz kaldığı sellerden birisi de, büyüğün, “Ben onun yaşındayken ibadet etmiyordum, vicdanımda beni mahkûm edecek hatalara düşüyordum.” düşüncesi, çocukların da, “sen benim yaşımdayken” tepkisidir.

Çocukların ve gençlerin, Muaccel’i Müeccel’e tercihi etmesi tecrübesizliklerine ve cahilliklerine verilse de, anne babaların onu tercihi etmesi anlaşılır şey değildir.

Bu, şeytanın hem ebeveyne, hem çocuğa kurduğu tuzakların en çetinlerinden, vartaların en aşılmazlarındanıdır.

Hâlbuki insan bir fırsatı kaçırdığını veya bir zarara uğradığını fark ettiği zaman da başkalarını ikaz edebilir. Hatta sırf bu sebepten ötürü bir kat daha fazla gayrete gelir ve gelebilir.

Bu endişenin veya ithamın, bir babanın, “Ben onun yaşındayken bana kamyon çarpmıştı, bütün kemiklerim kırılmıştı, o zamandan beri sakatım, onun için ona kamyonlara karşı dikkat et demekten çekiniyorum.” diye düşünmesinden zerre kadar farkı yoktur.

Çocuğun da, “Babacığım, sen, çocukluğunda altın dağıtılırken elini uzatmamıştın, onun için bugün bana uzan al diyemezsin.” demesi kadar manasızdır.

Namaz, altından daha kıymetli; günah, yaradan ve kırıktan daha korkunçtur.

Nasıl hiçbir babadan, çocuğunu kamyonndan korumaması beklenemezse, gûnahtan korumaya çalışmaması da beklene-
mez. Çocuğunu korumayı imanı, idraki, şefkati, ahlâkı, pişman-
lığı emreder.

Enes b. Mâlik Hazretleri'nin rivayetinde Resûlullah Efendi-
miz (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurur:

“Üç özellik vardır ki, kimde bulunursa onu taşıyan imanın
tadını tatmış demektir. Allah ve Resûlünü her şeyden daha artık
sever. Sevdiği bir kişiyi sadece Allah rızası için sever. Küfre dön-
meyi ateşe atılıyor gibi kerih görür.”¹ der.

Bir insan, günahı ve ibadetsizliği ateşe düşmek kadar kerih
görüorsa, hakikî manada pişmansa, kendi geçmiş hatasını ço-
cuğuna karışmamasına bahane ve özür yapıp “ben onun yaşın-
dayken” demez, dememeli.

Dini siper yapmak

Bir meselede zayıf ve haksız duruma düşül-
düğünde yapılacak şey, nefsini temize çıkarma-
mak, “hata benim” demektir.

Hatalara mazeret döktürmek, bazen hata-
nın kendisinden daha büyük yanlışlara sebe-
biyet verir.

Kusuruna başka bir şeyi bahane ve özür yapmak inandırıcı
olmaz.

Hele bu bahane dinî değerler olur, onun arkasına saklanılma-
ya çalışılırsa, bu, o değerlere bütünüyle ihanettir.

Kur'ân'a ait hakikatler anne baba dâhil hiç kimsenin siperi
değildir. Anne babaya düşen, düşerken onu yüksek bir yere koy-
maktır. (Kastamonu L.)

*Nasıl hiçbir babadan,
çocuğunu kamyonndan
korumaması
beklenemezse,
gûnahtan korumaya
çalışmaması da
beklenemez.*

¹ Buhârî, iman 9.

Bazı anne babalar, çocuğundan din adına hürmet beklerken ve nefisini temize çıkarırken dindar, dinin bir emrini yaşarken lakayt oldu. Bu durum çocuğun dine olan itimadını da, kalb saf-fetini de sarstı, mahvetti.

Bu farkı fark eden çocuk, dinde ve ahlâkî değerlerde laubali, bencillikte ve nefsine yan çıkmakta samimi oldu.

GÜMRÜKSÜZ GEÇİŞ

Çocuğu kendi hâline bırakmak, müdahaleyi reddetmek, nefse ne kadar şirin görünürse görünsün, bu, onu anne şefkatinden, baba samimiyetinden, binlerce yıllık birikimden ve semavî hakikatlerden mahrum bırakmaktır.

Batılının çocuğa bakışı

Dine muhalefet ettiği ölçüde terakki edeceğini düşünür hâle gelen Batılı, bir uçtan diğer uca, yani ruhbanın nefsini dinlemekten, materyalizme savruldu.

Bu durum hemen her şey için olduğu gibi çocuk terbiyesi için de geçerli oldu.

Eskiden çocuğa eziyeti meziyet sayan Batılı, artık çocuğa hiç karışmamayı meziyet saydı ve dünyaya maddî keşifleri yanında bu tavrını da ihraç etti.

Yukarda anlatılan başlıklar, bizim de onların kanaatlerini aynen ithal etmemiz için müsait bir zemin oluşturdu.

Onların böyle düşünmelerinin bir mazisi, genlerine işlemiş bir sebebi vardı.

“Aslî günah” telakkisine inanılan bir toplumda çocuk doğarken günahkâr doğuyordu ve iyi insan olmanın yolu cezaya uğramaktan geçiyordu.

Kitab-ı Mukaddes’te: “Çocuktan cezayı esirgeme, çünkü onu değnekle döversen ölmez. Onu değnekle döversen ölümler diyarından kurtarırısın.”¹ deniyordu.

¹ Süleyman’ın Meselleri 23/ 13-14. (İ. Canan, Hz. Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 333).

Cizvit okullarında, bizzat görevi dayak atmak olan bir görevli bulunurdu. “Dayakçı” denilen bu görevlilerin işi, “dövülmek isteyenlere tam bir emniyetle ve zor kullanarak” ceza uygulamaktır.¹

28 Aralık’a denk gelen “Saints – Innocent” gününde, okullarda, bilinen bir cezanın karşılığı olarak bazı öğrenciler değil, bilinmeyen hatalarına karşılık bütün öğrenciler sıra dayağından geçirilirdi.

Aynı kaynaklarda, dünyaya iyilik timsali Noel Baba olarak tanıtılan Papaz Saint Nicolas’ın, sınıfları yanındaki “dayakçı” ile birlikte belirli aralıklarla dolaştığı anlatılmaktadır.

İbranice’de “musar” kelimesinin bir manası “öğretim”, diğer manası “ceza” idi. Ceza ile öğretimi bu ölçüde bir tutuyorlardı. Saint Benoit, Tevrat’a dayanarak, “Delilik çocuğun kalbine bağlıdır. Onu oradan ancak disiplin sopası söküp atacaktır.” diyordu. Bu düşüncelerle çocuğu önce deli makamına, sonra eziyet mekânına atıyorlardı.

Protestanların görüşleri de çok farklı değildi. Luther’e göre cezalar iyilikseverliğin neticesiydi, yaramaz çocukları meşe sopası ile adamakıllı okşamak onun ruhi hastalıklarına merhemdi.

Batılı, dinin tesirinden kurtulunca dayacağı kutsamak gibi ürkütücü bir uçtan, çocuğa hiç karışmamak, müdahale etmemek gibi hiçbir mantığı olmayan acımasız bir uca savruldu.

O savruk anlayış teknik ve teknoloji ile beraber bize de geldi. İslâm’ı Hristiyanlığa benziyor zannedip âdeta onunla bir tutan kimi zavallı mütercimler, elin oğlunun ağzı ile bizim bahçelerimizde, eğitim müesseselerimizde ahkâm kesti.

¹ Genel Pedagoji (“Baskıya Dayanan Eğitim” bölümü), J. Leif ve G. Rustin. (İ. Canan, Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 331).

*Batılı, dinin
tesirinden kurtulunca
dayağı kutsamak
gibi ürkütücü bir
uçtan, çocuğa
hiç karışmamak,
müdahale etmemek
gibi hiçbir mantığı
olmayan acımasız bir
uca savruldu.*

Ve o günden sonra sokaktan sinemaya, sinemadan arkadaş-
şa, arkadaştan internete kadar her şeyin karıştığı ve tesir ettiği
çocuğa, karışmayacak ve tesir etmeyecek tek kurum ailesi, tek
şahıs hocası oldu.

Artık, anne şefkati, baba garazsızlığı, hoca samimiyeti korkunç
bir ithama mâruzdu. Öz çocuklarına onlar karışmayacak, çocuk,
yemi meydanda tuzağı gizli avcılara bırakılacaktı.

Bu, en masum insanları art niyetli görmektir. Suçlayıcı bir dil-
di. Herkesin nefsinin arzularını, zalimâne hislerini tatmin için
yaşadığını sanmaktır. Yeni terbiye dedikleri akımın temsilcile-
rinden Herbart gibi, “Eğitim, çocuğu kendi arzularımıza boyun
eğdirmektir.” demek, elin ağzıyla konuşmaktır.

Batı’nın yeni terbiye akımı

Yeni terbiye görüşünün temel özelliği “çocu-
ğa müdahaleyi reddetmektir.” Ele aldığı hemen
her mesele ile bu temel kabulünü destekledi.

Onlara göre terbiye, “kendi kendine hareket
etmeyi öğretmek”, tedris, “öğrenmeyi öğret-
mektir.”

Müdahaleyi reddeden ve nefsin isteklerine
sınır koymayan bu anlayışın çocukları, başla-
rında kimse olmadan da çalışmalarına devam edeceklerdi.

Okul çocuğa adapte edilmeli, dersler çocuğun gelişmesine
tâbi olmalı, kabiliyet farkları nazar-ı itibara alınmalı, çocuğun
arzularından istifade edilmeli, deneyerek öğrenmenin zemini
hazırlanmalıydı.

Mâkul terbiyenin esasları tabiattaydı. Onun için çocuklukla
vahşilik benzerlik arz etmekteydi.

“Terbiye etmek” anlayışının bu görüşte asla yeri yoktu. Eğer
bir terbiyeden bahsedilecekse o da “kendi kendine terbiye ol-
mak” olabilirdi.

*Ve o günden sonra
sokaktan sinemaya,
sinemadan arkadaş-
şa, arkadaştan internete
kadar her şeyin
karıştığı ve tesir ettiği
çocuğa, karışmayacak
ve tesir etmeyecek tek
kurum ailesi, tek şahıs
hocası oldu.*

Çocuk, kendi kendine terbiye olacak, öğrenecek, gelişecekti. Hoca veya baba, bahçıvan gibi olmalı, suyu, gübreyi vermeli, ötesine karışmamalıydı.

Rousseau, “Çocuğu eşyadan gelen tesirlere tâbi bırakınız, o zaman terbiyesinin inkişafında tabii nizamı takip etmiş olursunuz.”¹ diyordu.

Onlara göre annenin, babanın, öğretmenin her türlü müdahalesi bir “ego” tatmini idi ve hastalıklı hâldi.

Yeni terbiye akımı, eskiye reddiye olduğu için birçok noktada aşırılığa düştü, bu akımı savunanlar mübalağalı ifadeler kullandı.

Yeni terbiyecilerden Herbart’ın eğitim tarifi tam bir suçlama ve husumet manzumesi gibiydi:

Batılı bir eğitimcinin derdi, çocuğu geliştirmek değil, kendine uydurmaktır.

“Eğitim, çocuğun ruhunu uyarmak, onu kendi arzumuza boyun eğdirmek ve vaktinden önce gelecek yılların endişeleri içine atmak için güven ve sevgi bağlarını zorla kabul ettirerek huzuru bozmak sanatıdır. Bu sanat herhâlde dünyadaki en kötü sanatların en çok nefret edileni olmaktadır.” diyordu.

Bu anlayışa göre, okullar “esaret müessesesi”, terbiye, “ceza müessesesi” idi. “Hayata yabancı” okullarda, çocuklara aptal olmak öğretiliyordu.²

Okulda hoca her şeyi idare ettiği için, okul, “öğretmenin okulu”, “çocuğun kafasını tika basa dolduran yer” di.

J. Piaget, terbiyeyi, “çocuğu, reşitlerin içtimâî hayatına adapte etmek” diye tarif ediyordu. Yani eğitimcinin derdi, çocuğu geliştirmek değil, kendine uydurmaktır.

Çocuğa müdahale edilmediğinde, okul ve eğitim, “ceza ve hayata yabancı esaret müessesesi” olmaktan kurtulacaktı.

¹ İbrahim Canan, Hz. Peygamber’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 59.

² K. Aytaç, Çağdaş Eğitim Akımları, s. 27-28.

Kısa bir tahlil

Batı'nın hayata materyalist bakmaya başladığı günlerin eseri olan bu terbiye anlayışında, insanın misafirliğinden, kulluğundan, hesap verecek gibi yaşaması gerektiğinden, dünyevî bir bakışın onu zaptetmeye yetmeyeceğinden bahsedilmez.

İnsanın kemâle erdirmesi, “nefsin ıslahı ve tezhibi” gibi meseleleri orada bulamazsınız. Onda sadece insanın bedenine, isteklerine ve eşya ile olan ilişkilerine yer vardır.

Hristiyan ve Yahudi din adamlarından bazılarının çocuklara yaptıkları acımasız müdahalelere, hiçbir müdahaleyi kabul etmemekle cevap verilmiş, aşırı bir uçtan, bir diğer aşırı uca savrulmak, istikamet üzere olmaya tercih edilmiştir.

Bitkilere veya hayvanlara benzetilen insanın iradesi, telkine açık yanları, zaaf ve boşlukları ile birlikte nazara alınmamıştır.

*Şeytanın hilelerinden
birisi de, yemi
meydanda tuzağı gizli
olan avcı gibi, kendisini
unutturmaştır.*

Her an şeytanın ve çevrenin tesirine açık olan insandan kendi başına karar vermesini beklemenin, insanı nefsi ve zaafı ile baş başa bırakmak olduğu düşünülmemiştir.

Bu anlayış, tahribin kolaylığını, nefsin peşin lezzeti sonradan verilene tercih etmesini, tembellik ve tenperverliği tahlil ve mevzu yapmamıştır.

İlimle, ibadetle, gayretle kuvvet kazanmamış bir iradenin, rüzgârla yer değiştiren saman çöpünden daha zayıf olduğu hesaba katılmamıştır.

Dinî doğruları referans almayan bu yeni anlayışta, insanı kötülöklere davet eden şeytan kendisini bütünüyle unutturmuştur ki, şeytanın hilelerinden birisi de, yemi meydanda tuzağı gizli olan avcı gibi, kendisini unutturmaştır.

Çocuğı kendi hâline bırakmak, müdahaleyi reddetmek, nefse ne kadar şirin görünürse görünsün, bu, onu anne şefkatinden,

baba samimiyetinden, binlerce yıllık birikimden ve semavî hakikatlerden mahrum bırakmaktır.

Batı'nın terbiye anlayışını bütünüyle ret mi edeceğiz?

Genellikle beşerî meselelerde bütünüyle kabul ifrat, bütünüyle ret tefrittir. Her ikisi de aşırılıktır.

Bediüzzaman Hazretleri de, içtimâî hayata ait meseleleri bütünü ile ret veya kabulle konuşmayı sevmez, hak sahibine hakkını teslim ederek konuşur. Mesela, tenkit ederken bile söze "Avrupa ikidir." diye başlayıp iyiye iyi, kötüye kötü der.

Çünkü beşerde görünen bir faziletin aslî kaynağı semavî olabileceği gibi, beşerî idrakin de semavî bir hakikatle buluşması mümkündür.

*Peygamberler,
temel esasları tespit
etmiş, insanlık da o
esasları yol tutmuş,
geliştirmiştir.*

"Dinsizlerde veya makbul bir dini olmayanlarda da bazı güzel davranışlar, düzenli, adâletli bir hayat görüyoruz." manasındaki bir soruyu Üstadımız şöyle cevaplar:

"O adâlet ve intizam, ehl-i dinin ikazât ve irşadâtıyladır. Ve o adâlet ve faziletin esasları, enbiyanın tesisleriyledir." (Muhâkemât)

Yani, orada görülen faziletler ve güzellikler, geçmiş peygamberlerden ve semavî dinlerden geriye kalan güzelliklerdir, onların bakiyye-i âsârıdır.

Peygamberler, temel esasları tespit etmiş, insanlık da o esasları yol tutmuş, geliştirmiştir.

Bu, adâlet meselesinde nasıl böyle ise, eğitim ve terbiye meselesinde de böyledir. "Hiç doğruları yok" demek başka bir şeydir, "yanlışları doğrularına fazlası ile galip" demek başka bir şeydir. Elhak, hakikatin ve neticenin şehadetiyle öyledir.

Üstadımız aynı mevzuun devamında, "Bundan başka nizam ve saadetleri, muvakkattır." buyurur.

Yani, semavî esaslara dayanmayan söz ve davranışları, bir açıdan doğru, çok açılardan eğri, yanlıştır.

Evet, bütünüyle reddetmek, bir ihtimal, oradaki bir hakkı zayi etmektir. Fakat “güneşi bulmuşken mum ışığının altına girmek veya ona mukabil mum ışığından bahsetmek” (28. Mektup) İslâm’a hürmetin hakkını katiyen zayi etmektir.

“Kimse Batı’ya uymak için yapmıyor” denilebilir

Akıllara, “Kimse yaptığı bir şeyi Batı’yı taklit etmek için yapmıyor.” düşüncesi gelebilir.

Elbette insanlar bir şeyi, şuurlu bir şekilde, bile isteye, basit bir taklitçi olmak için yapmıyorlar. Böyle bir şey doğrudan akıllara gelmiyor.

Fakat neticede yapılan her şey, Batılının yaptığı ve hatta daha fenası oluyor. İnsanlar, Batılının yaşadığı gibi yaşıyor, düşünüyor, konuşuyor. Fenlerine, ilimlerine değil, nefislerine uyarak yaptıkları şeyler bizde ve bütün dünyada taklit ediliyor. Öyle olunca, İstanbul’un sokaklarında yürüyen insanlarla, Paris’in sokaklarında yürüyen insanları birbirinden ayırt edecek bir emare kalmıyor.

*“Güneşi bulmuşken
mum ışığının altına
girmek veya ona
mukabil mum
ışığından bahsetmek”
İslâm’a hürmetin
hakkını katiyen zayi
etmeştir.*

Kapıkule’den ülkeye girildiğinde, kendine has bir kültürü, medeniyeti olan, ona göre yaşayan insanların ülkesine girildiği belli olmuyor.

Meselenin vahim tarafı bu zaten... Müslüman bir toplum, yaptığı şeyleri, Müslümanlığa uygun olup olmadığına bakmadan, bunu hiç düşünmeden yapıyor. Müslümanlık, hayatın içine girmiyor.

Böyle olunca nefisler duymak istediklerini dinliyor, hastalık, şifa diye satılır hâle geliyor. Terbiye adına konuşanlardan bazıları, isimlerinin başına koydukları ecnebi bir unvanla, Batı’dan

tercüme edilen haksız, hakikatsiz, mantıksız, muvazenesiz, nefsi şeyleri “Anadolu” veya “İslâmî” diye takdim ediyor.

Nasıl ki, Medine’ye doğru yola çıktığını söyleyen adamın, Sibiryaya yoluna girdiğini bilmeyenler, adamın araba kullanmasına bakarak “Hatasız, güzel sürüyor” der, aldanır ve her an Medine’den uzaklaştığını fark edemezlerse, temel doğrularda yanlış olan adamın, süslü, nefse hoş gelen sözlerle insanları doğrulardan uzaklaştırdığının farkına varılamıyor.

Vakıa böyle olunca, Batı’nın tesirine işaret etmek, “temellerin duruşması”nı yapmak, başkasının kusurlu yanlarına “biz” denildiğini göstermek gerekiyor.

Kimse kimseye karışmasın

*Sadece bir lahza
selim bir kalble durup
düşünmek hakikatin
bütün kalblere doğması
için yetecektir.*

“Kimse kimseye karışmasın” düşüncesi imandan, akıldan, hikmetten vize almadan gelip düşünce dünyamızı istila eden ve katiyen temizlenmesi gereken anlayışlardan biridir.

Bir iş yerinde, “kimse kimseye karışmasın” diye bir şey söylense, ortaya sermayelerini koyanlar, emek sarf edenler, bu sözü ya ciddî bir tepki ile reddedecek veya aralarında şaka mevzuu yapıp güleceklerdir.

İş yerinde kimsenin kimseye karışmasını istemeyenler, o iş yerinin yıkılıp gitmesini ve üretimsiz kalmasını umursamayan, sadece alacağı parayı düşünen tembel benciller olabilir.

Aynı şeyi bir mektep için, bir aile için de düşünebilirsiniz; sadece bir lahza selim bir kalble durup düşünmek hakikatin bütün kalblere doğması için yetecektir.

Bu olsa olsa, suçluların, art niyetlilerin yaşadığı, insanların birbirine “sen bana karışma, ben de sana”, “sen benim yaptıklarımı görmezden gel, ben de senin” dediği mekânlarda olur.

Nitekim bu anlayış, Batı'da günahın alenileştiği, kimsenin kimseye söz söyleyecek yüzünün kalmadığı dönemin mahsulüdür ve bu anlayışı ortaya atanların hayatlarına yakından bakmak kimsenin hiçbir zaman hoşuna gitmeyecektir.

"Kimse kimseye karışmasın!" sözü, son birkaç asrını dinî değerlerle kavgaya ayırmış ve dinin reddettiği ne varsa öyle yaşamayı medeniyet saymış Batılının ağzına bir derece yakışabilir. Fakat Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'den öğrendiği edeple yaşamayı kendisine gaye edinen ahlâk medeniyetinin fertlerine yakışmaz.

Bizim medeniyetimizde, annenin kızına, babanın oğluna karışacak yüzü, evladın, anne babanın gözünün içine bakarak konuşabilecek bir hayatı vardır.

Müdahaleyi reddetmenin ne zararı var?

Müdahaleyi reddetmek, hem kâinattaki sistemi ve müdahaleden hâsıl olan güzellikleri inkâr etmek, hem Allah'ın kullarını şiddetli ikaz ve ihtarındaki rahmeti, hikmeti görmemektir.

Müdahale çirkin bir şey olsa, Allah (celle celâluhû) kullarına müdahale etmezdi.

İnsanın mânevî terakkisi, âyât-ı Kur'âniye'ye itaatine; maddî terakkisi, ilâhî kanunların kâinattaki seyrini keşfedip kendi lehinde kullanmasına bağlıdır.

Allah'ın (celle celâluhû), Kur'ân-ı Hakîm'indeki emirleri, nehiyleri de müdahaledir, ilâhî kanunların kâinattaki tecellileri müdahaledir.

"Ehlinize (aile efradınıza) namazı emredin!" (Tâhâ, 20/132) âyeti de bir müdahaledir, "Sizi elim azaptan kurtaracak bir ticaretten haber vereyim mi? Allah yolunda mallarınızla ve canlarınızla mücadele edin!" (Saf, 10/11) âyeti de bir müdahaledir.

Bizim

*medeniyetimizde,
annenin kızına,
babanın oğluna
karışacak yüzü,
evladın, anne babanın
gözünün içine
bakarak konuşabilecek
bir hayatı vardır.*

Allah (celle celâluhû), insana daima varlık vererek müdahale eder. Kalbinde hissi, aklında fikri yaratarak müdahale eder. Böyle bir müdahale olmasa, insan yokluğun karanlıklarına yuvarlanır ve görüldüğü üzere bu müdahale bütünüyle hayırdır.

Güneş, ışıyla, ısıyla yere; deniz, buharıyla, dalgalarıyla, rüzgârıyla toprağa; toprak, inorganik mineralleriyle bitkilere; bitkiler, gıda olarak hayvanlara; hayvanlar, her türlü ihtiyacına koşarak insanlara müdahale eder.

Ruhun bedene müdahalesi olmasa beden ayakta duramaz; enerjinin elektronlara müdahalesi olmasa elektronlar hareketini devam ettiremez, atom mahiyetini koruyamaz; insan, ağzına müdahale etmese yiyemez; gözüne müdahale etmese, bir kuvvet uygulamasa açamaz; mimar, taşla müdahale etmese, sivrilikleri yontup onları omuz omuza verdiremez, bir maksat

için hizmet ettiremez; marangoz, ağaca müdahale etmese, karışmasa, kuvvet uygulamasa, yontamaz, şekillendiremez.

Kâinatta her şey her şeye müdahale ediyorken, insanın evladına müdahale etmemesi beklenemez.

*Kâinatta her şey
her şeye müdahale
ediyorken, insanın
evladına müdahale
etmemesi beklenemez.*

Çocuğa müdahale etmemek, hem asılsız bir iddia, hem şefkate, hikmete ihanet, hem de insan ile hayvanın farkını tam bilememektir.

Çocuğa müdahale etmemek asılsız bir iddiadır

Çocuğa müdahale etmemek, çok defa geçerliliği, hükmü, hakikati, tatbikatı mümkün olmayan asılsız bir iddia, zararı azim bir felakettir.

Mesela anneler, çocuklarını, “Bizde zorlama yok, evladım istersen yemeğini ye, istersen yeme” diyerek mi büyütürler, yoksa ilk andan itibaren müdahale edip, sütlerini, mamalarını ağızlarına mı verirler?

Herkes çocukların iyi beslenmesi için kendi evinde yaşanan mücadeleyi, uğraşı, gayreti, teşviki, zorlamayı hatırlayarak bu soruya cevap verebilir.

“Dışarıda hava çok soğuk, eksi on beş derece... Fakat sen bilirsın; istersen atletle çık, istersen kabanını giy?” diyen bir tek anne veya baba düşünebiliyor musunuz?

“Burası tren yolu, ama biz karışmayız, ailemizde zorlama yok, istersen sana ayrılan yoldan yürü, kenardan git, sınırları aşma, aşağıya inme, istersen sana yasak olan yola gir!” deyip çocuğunun elini bırakan veya tren yolundan yürümesine karışmayan bir tek baba olur mu?

Niçin kimse böyle bir durumda müdahalesizliği tercih etmez?

Açlığa, soğuğa, yolun tehlikesine inandığı için...

Akıbet bilindiğinden...

Açlığa, soğuğa, yanlış yolun tehlikesine inandığı kadar ebedî açlığa, sonsuz fırtınaya, sırat-ı müstakimden çıkmanın tehlikesine inanan, yani akıbeti bilen bir müminin, çocuğunu kendi hâline bırakması, “dilediğini yapsın” demeyi medeniyet sanması mümkün değildir.

Buna ne imanı, ne şefkati izin verir.

Çocuğa dünyevî her meselede müdahale edenlerin, uhrevî meselelerde onu sahipsiz ve hamisiz bırakması kabul edilemez.

“Dışarıda hava çok soğuk, eksi on beş derece... Fakat sen bilirsın; istersen atletle çık, istersen kabanını giy.” diyen bir tek anne veya baba düşünebiliyor musunuz?

Takip ve müdahale, şefkatle de olsa çocuğu suçlu kabul etmek değil midir?

İnsanı doğuştan suçlu kabul etmek bize değil, Batı’ya ait bir itikattır. Biz her insanın mükerrem yaratıldığına, “ahsen-i takvim”e mazhar kılındığına, İslâm fitratı üzere doğduğuna ve masum olduğuna inanırız.

Çocuğun takibi, çocuğa itimatsızlıktan değil, her an nefsiyle ve şeytanla mücadele eden insanın dâimî takviyeye ihtiyacındandır. Levazımatçının, cephedeki askere birbiri ardınca erzak ve silah takviyesinin o askere güvenmemekle alâkası olmadığı gibi, anne babanın çocuğunu takviyesinin de güvenmemekle alâkası yoktur.

Güvenilmeyen çocuk değil, güvenilmeyen düşman; yani nefis, şeytan ve bozuk zemindir.

İsraf-ı kelam etmeyen Kur'ân-ı Hakîm'in, en samimi müminlere, bir meseleyi defalarca emretmesi Üstadımız'ın dikkatini çeker ve aklına, "Kur'ân-ı Hakîm'in 'tekrar ile şiddetli irşadâtı' 'mümin insanları sebatsız ve hakikatsiz' mi gösteri-

yor, 'insanın şerefine yakışmayacak bir vaziyet' mi veriyor?" diye gelir.

*Güvenilmeyen çocuk
değil, güvenilmeyen
düşman; yani nefis,
şeytan ve bozuk
zemindir.*

Çünkü bir âmir memuruna emrini bir defa söyler. O emir kâfi gelir. On defa söylese memur gücenir. "Beni sadakatsizlikle suçluyor gibisiniz, ben hain değilim!" der.

Bu türlü suallerin aklını kurcaladığı o günlerde, bizzat kendisinin, yanındaki iki-üç sadık arkadaşını, şeytan gibi daima tahrip yapan ve fitne yayan insanların hilelerine karşı defalarca uyardığını, durumun ehemmiyetini hatırlattığını fark eder.

Acaba, "Bu dâimî uyarılarımla, hatırlatmalarımla onları gücendiriyor muyum, sadakatsizlikle, kararsızlıkla suçlamış oluyor muyum?" diye endişelenir. Fakat talebelerinden hiçbirisi, "Bizi itham ediyorsun!" demez, "suçluyor" diye düşünmez ve gücenmez.

Sonra birden kalbine bir hakikat doğar. İnsanın, tahribata karşı dâimî takviyeye ihtiyacı vardır. Cenâb-ı Hak, o tekrarlarla ehl-i imanı çok dikkatli olmaya ve âzamî sakınmaya davet eder. Sultan-ı Kâinat'ın kulunu böylece himaye etmesi, insan için

şereftir. İtham değil, makam ilanıdır. İnsanın kıymetine zarar vermez, tehlikenin, şeytanın şerrinin büyüklüğünü gösterir. (13. Lem'a, 7. İşaret)

Demek, anne babanın çocuğunu takip etmesi ve ihtiyaç hâlinde gerekli müdahaleyi yapması, suçlamak değil; sahip çıkmanın, ilmin ve şefkatin gereğidir.

Özgürlüğü yanlış anlamak

Özgür olmak, insan olmaktır. İnsanı eşref-i mahlûk yapan, insan olma kürsüsüne oturtan ve diğer varlıklardan ayıran özelliği, dilediğini tercih edebilme hakkına sahip olması, yani özgürlüğüdür. "Cüz-ü ihtiyarî", "esas-ı insaniyet" tir. (Münâzarât)

"Asıl mümin, hakkıyla hürdür. Sâni-i Âlem'e abd ve hizmetkâr olan, halka tezellüle tenezzül etmemek gerektir. Demek ne kadar imana kuvvet verilse, hürriyet de o kadar kuvvet bulur." (Hutbe-i Şâmiye)

Allah'a kul olan, mahlûkata karşı hür olur. Kâinatın Sultanı'nı bulan ve O'na dayanan, saraydaki hiç kimseye karşı zillet göstermez. Onun için "hürriyet, imanın bir hâssasıdır." (Münâzarât)

Fakat hürriyet, ne dağ komşularımız olan vahşi varlıkların ahvâlidir ve ne de nefsin insanı rezil eden isteklerinin esiri olmaktır. Hürriyet, hukukla, edeple, güzel ahlâkla gerçekleşir, gelişir. (Münâzarât)

Hür olmak, kendine de başkasına da zararı dokunmamaktır. Kâmil bir mümini, "Başkasının istibdadı altına girmeye izzet-i imaniyesi, başkasının hukukuna tecavüze şefkat-i imaniyesi bırakmaz." (Münâzarât)

Çocuğun özgür kalması, nefsin esaretine girmemesine bağlıdır. Hz. Mevlânâ'nın ifadesiyle, "Kanat, sahibini yücelere taşır. Çamura bulanırsa yük olur."

*Anne babanın
çocuğunu takip etmesi
ve ihtiyaç hâlinde
gerekli müdahaleyi
yapması, suçlamak
değil; sahip çıkmanın,
ilmin ve şefkatin
gereğidir.*

“Ben çocuğumun özgür iradesine karışmıyorum!” demek, zahiren süslü görünse de, hakikatte “Benden başka herkes karışıyor.” demektir.

İnsan, “harekât-ı meşrûasında şahane serbest”tir. (Münâzarât) Herkesin hukuku ve hürriyeti ancak bu sayede muhafaza edilir. Yoksa ipsiz özgürlük de özgürlük değildir, başkasının yoluna girmek de özgürlük değildir.

Doğruyu ve helal olanı yapan, ülkesinin sınırları içersinde dilediğince dolaşan adam gibi serbesttir.

Sınırı aştığı an, bir kurşuna hedef, bir avcıya yem olur.

İpsiz özgürlük

*İnsan, sınırı aştığı an
bir kurşuna hedef, bir
avcıya yem olur.*

Meşhur bir menkıbe...

Keçinin birisi, bağlı olduğu ipi koparıp dağlara kaçmış. Artık özgürmüş. Dilediğince koşmuş, vadilerde dolaşmış. İsteddiği her yere git-

miş. Yemyeşil otlardan doyasıya yemiş. Dağlardan gelen suyu afiyetle içmiş. Ne çoban karışmış o gün, ne sahibi... Yanında hiçbir keçi kalabalık etmemiş. Kimse bir tarafa sevk edip bir yöne çekmemiş. Kendince şarkılar mırıldanmış, türküler söylemiş. Ve nihayet şen şakrak geçen gün bitmeye, hava kararmaya başlamış.

Önce ikindi gölgesi düşmüş her şeyin üzerine, sonra güneş ufuktan kaybolmuş. Zifiri bir karanlık sarmış her yanı...

Keçi, ilk kez ürpermiş. Karanlıkta hiçbir parıltı, hiçbir ışık kırıntısı kalmamış. İçini dehşet sarmış. Ve birden çalılıkların arkasından, karanlıkların içinden çakmak çakmak parlayan iki parıltı görmüş. Fakat her nedense bu parıltıya sevinememiş.

Hayatında gördüğü en son şey, o iki parıltı olmuş. Heyhat ki o iki parıltı, bir kurdun parlayan gözleriymiş.

Keçi ipsiz özgürlüğün özgürlük değil esaret olduğunu anlamış, fakat artık çok geçmiş...

Gençlere gösterilen parıltılı şeyler, katiyen kurdun parlayan gözlerinden daha az tehlikeli değildir.

Esareti şeytan “özgürlük” adı altında pazarladı, nefis süsledi, insan aldandı.

Misafirin özgürlüğü

Portakal ağacı sadece portakal, arı sadece bal, koyun sadece süt verebilir; arı süt, koyun bal vereyim diyemez.

Allah (celle celâluhû) insanın eline, insanın istediği ve irade ettiği meyveyi takar. Dileyen mühendis olur, elinden telefonlar dökülür; dileyen doktor olur, elinden ilaçlar dökülür.

Bu hâl insanın şerefidir. Böyle bir şerefe mazhar kılınmak, bu misafirhanede böyle ağırlandı, misafir olduğunu unutmayı gerektirmez.

Başkasının mülkünde yaşayan, ona ait şeyleri yiyip içen birisinin, kendisine verilen şeyleri, verene isyanda kullanması, nankörlüktür, başına dert almaktır. Kendini misafirken mal sahibi sanmaktır.

Askerin silahı nasıl kendisinin değilse, insanın bedeni ve dünyası da kendisinin değildir. “Özgürüm” diyerek biri askeriye-nin tankıyla çocuğunu okula, diğeri kendisine verilenleri yasak dairesine taşıyamaz.

Misafir, aldığı emaneti dilediği gibi kullanamaz. Emaneti, sahibinin izin verdiği yerde kullanılır.

Birisine arabanızı emanet etmeniz ve dilediği gibi kullansın diye özgür bırakmanız, arabanızı uçurumdan aşağıya sürmesine veya çift sürmede kullanmasına müsaade edeceğiniz ve buna karışmayacağınız anlamına gelmez.

*Gençlere gösterilen
parıltılı şeyler,
katiyen kurdun
parlayan gözlerinden
daha az tehlikeli
değildir.*

Arabanızı dosdoğru kullanmakta serbesttir, şeytana uyup akılsızca şeyler yapmakta, yanlış yere sürmekte değil...

Çocuklar, nefsin esaretine girmeyi özgürlük zannetti, çocukları özgür bırakmayı yoldan çıkmalarına karışmamak şeklinde anlayan anne babalar, çocuklarını heba etti.

Özgüven mi, huzur-u kalbî mi?

Gümrüksüz, vizesiz geçiş fırsatı yakalayan yanlış düşüncelerden birisi de “özgüven” meselesidir. Aslında sadece bu “özgüven” kelimesinden bile görünür, “başka âlemlerle farkımız bizim...” (N.F.K)

*Acizin, fakirin kendi
dükkanında, kendisine
ait bir şeyi yoktur ki
kendine güvensin,
özgüveni olsun...*

Bizde insan kendine güvenmez. Neyine güvensin? “Dün anılan bir varlık bile değildi.” (İnsan, 76/1) Yoktu. Bugün elinde olan hiçbir şeyin de sahibi kendisi değil...

Hız. Mevlânâ'nın ifadesi ile “tavus kuşu gibi, ayağına değil de, kanadına bakmak yanıltıyor onu...”

Yani hayatının başına, sonuna bakmamaktan aldaniyor.

Güçlüyüm sanan kendisinin güçlü, zeki olduğu vehmine kapılan kendisinin zeki olmadığını elleri titremeye, hafıza çalışmaya başlayınca anlıyor.

Acizin, fakirin kendi dükkanında, kendisine ait bir şeyi yoktur ki kendine güvensin, özgüveni olsun...

“Özgüven”, “kendine güven” gibi tabirler, insanların kendilerini görmekten Allah'ı göremez hâle geldikleri günlerin mahsulüdür.

İnsanın kendine güvenmesi, sarhoş bir züğürdün “Cebimdeki paraya güveniyorum.” deyip meydan yerine çıkmasına benzer.

Bizde insan kendine güvenmez, Allah'a itimat eder. O itimattan kalbinde bir huzur oluşur. Bu huzur, "O'nu bulan her şeyi bulur, O'nu yitiren her şeyi yitirir." düşüncesindendir.

Bizde "özgüven" veya "kendine güvenmek" değil, huzur-u kalbî vardır. Onun için konunun devamında "özgüven" yerine, "huzur-u kalbî" kelimesini tercih edilecektir.

"Huzur-u kalbî" "özgüven" in tam karşılığı olmuyor diye düşünülmesin...

Birincisi, içinde bulunulan durum ne olursa olsun insanın kalbindeki huzuru, tevekkülü muhafaza etmesi kadar insana güç veren bir şey yoktur.

İkincisi, yanlış bir kelimenin tam karşılığı değil, doğru olan karşılığı söylenir.

Kölenin hâli

Kıtlık günlerinde, neşe ile gezen bir köleye Hak dostu sormuş:

"Bu hâlin nedir, herkes sıkıntı içinde, sen neyine güvenerek böyle gülüyor, geziyorsun?"

"Benim sahibimin çiftliği ağzına kadar dolu, her şey var, ona güveniyorum."

Hak dostu, kendi kendine:

"Keşke, bu kölenin efendisine, efendisinin çiftliğine itimadın kadar senin de Rabbine itimadın olsaydı, hiç sıkıntı çekmezdin." demiş.

Sahibine güven bir köleyi bu kadar aziz ederse, Allah'a güven insanı işte o kadar aziz eder.

Özgüven sahibi çocuklar daha başarılı olmuyor mu?

O başarı, onların kendilerine olan asılsız güvenlerinden değil, o güvenin altında yatan gizli bir hakikatten kaynaklanıyor.

Bizde insan kendine güvenmez, Allah'a itimat eder. O itimattan kalbinde bir huzur oluşur. Bu huzur, "O'nu bulan her şeyi bulur, O'nu yitiren her şeyi yitirir." düşüncesindendir.

Üstadımız, “Hayatın hakkı var!” der. Yani hayatı veren, o hayat için lazım olan şeyleri de verir. Verdiği o şeyler, hayat sahibinin kendi kıymetinden değil, Allah’ın kendi yarattığı hayata, Hay ve Muhyi ismine, o ismin tecellisine verdiği kıymettendir.

Onun için hayat verdiği bir kâfiri, hayata lazım olan havasız, susuz, aşsız bırakmaz.

Allah (celle celâluhû), “Kulum beni nasıl bilirse öyleyim!” buyurur.

Çocuk, kendine güvendiğini zannederken aslında şuursuzca Allah’ın ona verdiği sermayeye, rahmetine, hikmetine güvenir. Allah (celle celâluhû), o güveni karşılıksız bırakmaz.

*Çocuk, kendine
güvendiğini
zannederken aslında
şuursuzca Allah’ın
ona verdiği sermayeye,
rahmetine, hikmetine
güvenir. Allah (celle
celâluhû), o güveni
karşılıksız bırakmaz.*

İnsan, o güvenin mükâfatını dünyada, sahiplenmenin, “kendime güveniyorum” demenin cezasını akıbet ve âhirette görür.

Yani kibirli adam, işinde kısa bir müddet başarıya ulaşırsa da, zaruri ihtiyaçlarını bile göremez hâle gelince dünyada, yakasından tutulunca âhirette kendisine güvenemeyeceğini öğrenir.

Hem şuursuz tevekkülünün mükâfatını, hem şuurlu sahiplenmesinin cezasını görür.

Serbestlik ve huzur-u kalbî

Çocuğu serbest bırakmanın ona huzur-u kalbî kazandıracağı düşüncesi doğru değildir. Huzur-u kalbînin, serbest bırakmakla alâkası yoktur.

Huzur-u kalbî, dağa bırakır gibi serbest bırakmakla değil, doğrulukla ve maddî mânevî sermaye, yani nokta-yı istinad ile kazanılır.

Sahip çıkılan, ihtiyacı karşılanan, on iki-on üç yaşındaki bir çocuk, lokantaya tam bir kalb huzuru ile girer, kendisinden yaşı

fazla olan garsonu çağırıp bir şeyler ister, yemeğini yer, ücretini şahane –şahlara yakışır– bir eda ile öder, çıkar gider.

Sahipsiz, serbest bırakılmış, parasız bir çocuk, o lokantanın kapısında boynu bükük bekler.

Demek huzur-u kalbî, kontrolsüzlükten, serbest bırakılmaktan değil, maddî mânevî sermayedendir.

Serseri çocuk, sokaklara alışı, büyüklerin rahat dolaşamadığı kuytu köşelerde dolaşır, yanlış işleri tereddütsüz yapar.

O sahada sermaye kazanır.

Fakat aynı çocuğu bir okulun sırasına, bir ilim meclisine, bir mescide götürseniz, sıkılır, bunalır, ezilir, iki büklüm oturur, bir şey sorsanız cevap veremez, sessizce bekler.

Sizin çocuğunuzun sokakta yaşadığı hâlin çok daha fazlasını, pişman vicdanı ile temiz ve doğru bir mekânda yaşar.

“Ne kadar çekingen, sıkılgan, konuşamıyor.” dersiniz.

*Huzur-u kalbî,
kontROLSÜZLÜKTEN,
serbest
bırakılmaktan değil,
maddî mânevî
sermayedendir.*

Hâlbuki çöplüğünde aslandır.

Siz, çocuğunuzun ne olmasını istediğinize karar verin, kalb huzuru ve rahat hâl onun arkasından, donanımına göre gelecektir.

Huzur-u kalbî itaattedir

Hata yapan ve yaptığı şeyin hata olduğunu bilen bir çocuğun kalbinde, aklında, vicdanında, hissinde, yaşadığı tahribin, düştüğü boşluğun izi, tesiri vardır.

Vicdanındaki boşluk, dosdoğru durmasına veya bir şey olup, bir şey yapmasına mâni olur.

Tövbe ile temizlese bile, yakasını bütünüyle kurtarması, kaza geçiren çocuğun iyileşmesi gibidir.

Çocuğun kalb huzuru, doğru yerde durmasına bağlıdır. Tren yolunda duran çocuğa siz istediğiniz telkini yapın, ayaklarının titremesine mâni olamazsınız. Çimenlerin üzerinde yatan çocuğu ise o trenle korkutamazsınız.

Birincisi, durduğu yerin yanlış olduğunu bildiğinden, ne zaman kendi yanlışıyla yüz yüze geleceğim diye ızdırap çeker, ikincisi durduğu yerin, yaptığı şeyin zararsız olduğunu bildiğinden, trenin çabuk gelmesini bekler, geçişini mutlulukla seyreder.

Doğruyu bilen ve yaşayan bir çocuk, bilmeyen ve yaşamayan insanlardan bin kat daha kuvvetlidir. Çocuğun rahatlığı, doğruyu bilmesinde ve yaşamasındadır.

Çocuğa, kıymet ve kuvvet kazandıran şey zayıf bedeni, bilgisiz dimağı değil, Hakk'a dayanması, hakîkatın sesi olmasıdır.

Çocuğu dünyaya çağıran şeyler, onu ezip geçecek bir tren gibi dahi olsa, çocuğun ayağını bastığı zemin emin bir zemin ise, çocuk o tahripkâr fırtınaları güvenli bir yere sığınan adam kadar rahat atlatır.

Çocuğun ayağını bastığı zemin sağlam değilse, özgüvenden beklenen şeyler de, herkes böyle tesellileri de, çocuğun ve ailenin kalben huzur içinde olmasına yetmez.

Böyle bir zamanda o emin sığınak, Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in sünneti ve o yolu hayat tarzı hâline getirenlerin yanıdır.

Huzur-u kalbî hak üzere olmaktır

Zayıfın kuvveti, dayandığı şeyin kuvveti kadardır.

Çocuğa, kıymet ve kuvvet kazandıran şey zayıf bedeni, bilgisiz dimağı değil, Hakk'a dayanması, hakikatin sesi olmasıdır.

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah'a dayandığı, O'na itimat ettiği için kuvvetli, tesirlidir. Mu'cizât-ı Ahmediye Risalesi'nde anlatılan bir hâdisede, Efendimiz'in (sallallahu

aleyhi ve sellem) yanına, dilsiz bir çocuk gelir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), inandığı davaya olan itimadın kuvveti ile sorar:

“Ben kimim?”

Hiç konuşmayan çocuğun dili hakikate şahitlik eder ve “Sen Resûlullah’sın!” der.

Çocukların dilini çözecek, yüreklerine fer verecek olan şey, Hz. Muhammed’in yolu ve sevgisidir. Çünkü konuşamamak, nezahet ve nezaketten değilse, vicdanında mahkûm olmaktan, kendine ve davasına güvenememektendir. Yoksa “bir nokta-yı istinad bulan, dünyayı yerinden oynatır.”

Yolda oyun oynayan çocuklar, Hz. Ömer Efendimiz’i görünce kaçtılar. Zira gelen, hassasiyetinin ve ciddiyetinin destanını dinledikleri, müminlerin emiriydi. Sadece Abdullah bin Zübeyr (radiyallahu anh) kaçmadı. Hz. Ömer, diğerleri kaçtığı hâlde onun kaçmamasının sebebini sordu.

Çocuk, kalben rahattı, hâlinden emindi:

“Bir suç işlemedim ki senden kaçayım! Senden korkmuyorum ki yolunu genişleteyim!”¹ dedi.

*Çocukların dilini
çözecek, yüreklerine
fer verecek olan şey,
Hz. Muhammed’in
yolu ve sevgisidir.*

Korku, elini ve dilini, suç işlememiş olmaktan kaynaklanan bu nezahetten ötürü tutamamıştı.

Süfyan İbn-i Uyeyne Hazretleri anlatıyor:

“Babam Kûfe’de sarraftı. Çok borçlanınca Mekke’ye taşındık ve öğle namazı için mescide gittik. Ben, mescidin kapısına yaklaştığımda merkep üzerinde bir adam:

“Oğul, şu hayvanı tut da namaz kılayım.” dedi.

“Bana hadis nakletmeden bunu yapmam.” dedim. Yaşımı küçük gördüğü için sordu:

¹ Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, s. 88, Uysal Kitapevi.

“Hadisi ne yapacaksın?”

“Sen hadis rivayet et.”

“Cabir bin Abdullah’tan, o da İbn-i Abbas’tan ...” diyerek bana sekiz hadis nakletti.

Ben, onun merkebinin tuttuğum ve hadisleri ezberlemeye başladım. Adam namazdan sonra geldi.

“Rivayet ettiğim hadislerin sana ne faydası oldu, sadece beni alıkoydun.” dedi.

“Sen bana şöyle şöyle hadis naklettin.” diyerek bana söylediklerinin hepsini ona tekrarladım.

“Allah seni mübarek kılsın. Yarın hadis meclisine gel.” dedi. Meğer o Amr bin Dinar’mış.”

*Çocuğu,
bir hadîs âlimine
böyle bir emniyet
ile muhatap yapan,
yüreğindeki sevdanın
ulviyeti ve yaptığı işin
doğruluğuydu.*

Çocuğu, bir hadis âlimine böyle bir emniyet ile muhatap yapan, yüreğindeki sevdanın ulviyeti ve yaptığı işin doğruluğuydu.

Bediüzzaman Hazretleri, Şeyh Emin Efendi’nin, kendisi hakkında “Kabil-i hitap değil!” değil dediğini duyunca, karşısına çıktı.

“Efendim, beni imtihan ediniz; kabil-i hitap olduğumu ispat etmek isterim.” dedi ve sorduğu sorulara cevap verdi.

Asrının insanına “aziz kardeşim” diye hitap eden Hazret, Hurşit Paşa’ya karşı da, Rus generaline karşı da, mahkemelere ve savcılara karşı da aynı idi.

Onlara bu emniyeti kazandıran, durdukları zemine, yaptıkları işe olan itimatları, izzet-i imaniyeye uygun yaşamalarıydı. Ve zaten aziz, günahın zelil etmediği, vicdanında mahkûm olmayan adama deniyordu.

Çocuğun rahatlığı, başıboş olmasının değil, ilimle donanmasının ve temiz kalmasının mahsulüdür.

İman, ibadet ve edep, çocuğu kahraman yapar; metanet ve kuvvet verir. (Hutbe-i Şâmiye)

Bu özellikleri olmayan o kuvveti bulamaz.

İnsan ile hayvanın farkı

İnsan ile hayvanın farkı, yer ile güneş arasındaki mesafe kadar uzak, aradaki merhaleler kadar çoktur ve insanın yemi verilip kendi hâline bırakılacak bir varlık olmadığı dünyaya gelişinden bellidir.

İnsanın istidadına sınır konulmamıştır. Hayvan ise sadece kendisine verilen vazifeyi yapmakla; sütünü, canını, balını vermekle memurdur.

Koyunun işi süt, arının işi bal, ipek böceğinin işi ipek vermektir. Arı bal yapma eğitimi almadığı gibi, istese ipek veremez.

*İman, ibadet ve edep,
çocuğu kahraman
yapar; metanet ve
kuvvet verir.*

İnsan öyle bir varlıktır ki, “istidadı irade ettiği şeyi kendisine veriyor.” (Mesnevî-i Nuriye)

Elma ağacının eline sadece elmayı, arının eline sadece balı takan Allah (celle celâluhû), insanın eline murat ettiği sanatı, o sanatın meyvelerini takar. Uçak da o elin mahsulüdür, güzel bir resim de, çocuğun iyi yetişmesi de...

İnsan inşaat mühendisliğini de sonradan öğrenir, beyin cerrahlığını da, kalb ve kafa mimarı olmayı da...

Kur’ân’ın ifadesi ile hayata “cahil” başlayan insan, kendi hâline bırakılsa kalkıp yürümeyi, süt çeşmelerini bulmayı bilemez, ölür. Çiçekten çiçeğe konan, kozanın içinde ipek dokuyan bir varlık gibi olamaz.

Hayvan, yapacağı işleri başka bir âlemde öğrenmiş gibi dünyaya gelir ve vazifesini bilen bir amele gibi çalışır. Onların işi öğrenmek değildir. Yoksa ne arı binlerce senede bal yapmayı, ne tırtıl ipek örmeyi öğrenebilir.

İnsan ancak öğrenirse kemâle erer, meyve verir. Bilirse insan, bilmezse vahşi olur.

İnsanın ulaştığı bu medenî seviye, ona müdahale etmemenin değil, müdahale etmenin mahsulüdür.

Fitrî, tabii olmak iddiasıyla, “Bir ağaca veya hayvana bakar gibi suyunu, yemini verdikten sonra çocuğu kendi hâline bırakalım, yolunu bulur.” düşüncesi, fitratı ve insana verilen istidad-ı câmiayı anlamamak, onu hayvanla bir tutmaktır.

Dinde zorlama var mıdır?

Dinde, dine inanmaya zorlama yoktur.

İnanan bir insana yapılan, zorlama değil teşviktir, yardımdır, yol göstermedir.

*Dinde, dine inanmaya
zorlama yoktur.*

*Fikirde ikna, fiilde
teşvik ve takviye
esastır.*

Kalblerin kapıları zorla açılmaz; itikatta, düşüncede, mânevî şeylerde zorlama olmaz.

Fakat iş fiile, maddî bir icraata dönüştüğünde, kalkacaksanız kendinizi kalkmaya, yiyecekseniz yemeye, konuşacaksanız konuşmaya zorlar, bunun için maddî bir gayret sarf eder,

enerji harcar, bazen de birilerinin yardımına ihtiyaç duyarsınız.

Çünkü mesele itikattan, fiil, yani amel safhasına geçmiştir.

Fikirde ikna, fiilde teşvik ve takviye esastır.

Bu sadece dinde değil, her şeyde böyledir.

Adama doktorluğu, eczacılığı, futbolculuğu zorla sevdiremezsiniz, buna gücünüz yetmez. Sevdirmek ikna ile ilgilidir.

Ama doktorsa, işini iyi yapmasını bekler, mesaiye uymasını ister, futbolcu ise antrenmanlarda yükledikçe yükler, yüklendikçe yüklenirsiniz. Bunların hepsi ondan yana olduğunuz, onu düşündüğünüz içindir. Zorlama değil, teşviktir, yardımdır.

Dün sizde çalışmayan bir çocuk, bugün yanınıza gelir eczanenizde işe başlarsa, işe hangi saatte geleceğini de söyler,

girmesine, çıkmasına da karışır, hangi ilacın hangi rafta olduğunu da öğretir, bir ilacı alıp getirmesini de istersiniz.

Zerre kadar akıllı olan hiç kimse de sizin karşınıza geçip, “Çocuğa niye müdahale ediyor, karışıyor, zorluyorsun. Bırak istediği saatte gelsin, ilacı müşteriye uzatmazsa uzatmasın, içinden gele gele yapacağı anı bekle!” demez, diyemez.

Çünkü sizde çalışmayandan, sizden olmayandan bunu istemek zorlamaktır, sizden olandan bunu yapmasını beklemek aklın lazımı bir zaruret ve merhamettir.

Çocuk sizde çalışıyor ve siz ona hiç karışmıyorsanız, siz onu muhatap almıyor, bir kıymet, bir şahsiyet olarak görmüyorsunuz demektir. Oradaki varlığı abestir artık. Kıymeti hiçe iner, öğrenemez, kendisini geliştiremez; sa’yinin, gayretinin meyvesini toplayamaz, zaferini kazanamaz, sonunda da mükâfatını alamaz.

İslâm’dan önce insanlar kabilelerinin adıyla anılıyordu. Şahıslarının kıymeti yoktu. İslâm, kimsenin önem vermediği kâinat kadar kıymetli bu meyveyi bizzat muhatap kürsüsüne oturttu. Bir kabile reisinin muhatap kabul etmediği adamı, Kâinatın Sultanı’nın muhatap aldığını gösterdi.

*Sizden olmayandan
bunu istemek
zorlamaktır,
sizden olandan
bunu yapmasını
beklemek aklın
lazımı bir zaruret ve
merhamettir.*

Artık fert öyle bir şahsiyet kazanmış, o kadar kıymetli hâle gelmişti ki, dün hayatının önemi yokken, bugün kalbinden geçenler bile önemli oldu. Sabah kalkınca elini yıkaması da, Kâinatın Sultanı ile bizzat, kendi öz dili ile konuşması da, başını secdeye koyması da, ölçülü, edepli yaşaması da, güneşlerden daha önemliydi. O artık, çöllerde gezen bir nokta değil, kâinat sarayında yaşayan ve istekleri yerine getirilen has bir misafirdi.

“Dinde zorlama yoktur.” (Bakara, 2/256) âyetinin yanlış yorumları da, diğer yanlış kanaatler gibi imanın, ilmin, kalbin, aklın gümrüğüne uğramadan kabullenildi. Tefsirin yerini dini

yaşamayan insanların yorumu aldı. Müslüman, evine bile tesir edemeyen bir miskin hâline geldi.

Çocuğun muhatap alınması ve ona müdahale edilmesi ona verilen kıymettendir. O, karışılmayacak kadar önemsiz değildir.

Bir Müslüman'ın, Müslüman olan evladına ibadetinde ve takvasında yardımcı olması; öğretmesi, oturtması, kaldırması, vazife vermesi, yanlışa düşmemesi için elinden tutup yola çekmesi katiyen zorlamak değil şefkattir, yapılması gerekeni mümin feraseti ile anlamaktır.

İkna etmek, sevdirmek

Suistimale uğrayan, gümrüksüz baş tacı edilen meselelerden birisi de, ikna olmayı bir şeyi yapmaya tek başına yeterli sanmaktır. Halbuki ikna olmak harekete geçmek için gereken şartlardan sadece birisidir.

Çocuğun muhatap alınması ve ona müdahale edilmesi ona verilen kıymettendir. O, karışılmayacak kadar önemsiz değildir.

İkna, dinî meselelerde zaruret, mecburiyettir. Çünkü aklen ikna olmamış, kalben tasdik etmemiş birisi, hiç dinlenmeden namaz kılsa kıymeti yoktur. İslâm, önce kalbe bakar.

Elbette ikna edecek, ispat edecek, sevdireceksiniz. Fakat insan için yalnız ikna olmanın yetmediği durumlar olduğu gibi, ikna olmanın yetmediği çağlar ve fitratlar vardır. Hem, ikna etmek, sevdirmek; ihtiyaç hâlinde elinden tutup çekmeye veya arkasından iteklemeye mâni değildir.

Mesela, herkesin kabul ettiği şu hakikatleri devletin yetkilileri bir kez daha anlatsa...

“Millet, büyük bir ailedir. Vatan, büyük ve milli bir ailenin hanesidir. Devlet, vatan sathındaki kanun ve nizamın mânevî vekilidir. Umumî akıldır, vicdandır, kuvvettir, fertler için rahmettir.

İnsan vatanını, milletini, devletini sever ve sevmelidir. Bir milletin hayatı, devletin çarklarının doğru ve düzenli çalışması-na bağlıdır.” dese ve ardından ilave etse:

“Siz bunları bildiğiniz ve kalben de ikna olduğunuz için, yarından itibaren devlet dairelerinde mecburi mesai uygulaması kaldırılmıştır.

İşe gelseniz de, gelmeseniz de, yirmi beş yıl boyunca maaşınız hesabınıza yatırılacak, sonra da emekli maaşınızı alacaksınız.

Biz size güveniyoruz. İşinizi aksatmayacağınıza, her sabah aynı saatte yollara döküleceğinize, aynı meşakatlere katlanıp geleceğinize, mesai saatinin sonuna kadar şevkle çalışacağınıza eminiz.”

Çalışmalarının zaruretine ikna oldukları hâlde insanların işe gelme oranında değişme olur mu, olmaz mı? Daha doğrusu kaç kişi işe gider veya kaç kişi işe vaktinde gider?

İkna olmak, yapmak da değildir, bir şeyi yapmak için tek başına yeterli de değildir.

Eğer öyle olsaydı, yani yetseydi, Kur’ân’ın cennet hakkındaki teşvikleri, terğibleri yeter; cehennem hakkındaki ikazları, tehditleri –hâşâ!– abes olurdu.

İşi sadece sevgiye ve iknaya havale etmek, hakikî kemâli, mü-kemmelliği, güzelliği bilmemektir.

İkna ve tesir

Çocuğu ikna edip, çocuğa tesir etmenin yolları, gerekleri vardır.

Sözün çocuğa tesiri, evvela konuşanın kendi meselesine sarsılmaz bir itikatla inanmasına bağlıdır. Dudağı titreyen, tereddüt yaşayan, tesir edemez.

*Sözün çocuğa tesiri,
evvela konuşanın kendi
meselesine sarsılmaz
bir itikatla inanmasına
bağlıdır. Dudağı
titreyen, tereddüt
yaşayan, tesir edemez.*

İkinci olarak tesir, sözü söyleyenin kalbindeki samimiyetle doğru orantılıdır. Anne baba, sevdiğini iddia ettiği dini yaşamıyorsa, kalblerinde bir kasvet, bir katılık var demektir ve mâneviyat nurunun o kesif zeminden aksetmesi mümkün değildir.

Işık nasıl ince, latif, şeffaf şeyler üzerinden akseder ve parlarsa, mâneviyat da çocuğa ancak ince, nuranî, hassas bir kalbden akseder ve çocuğun ruhunda ancak o zaman mâneviyat şuaları parlarsa.

Üçüncü olarak, anne babanın sözlerinin tesiri, delilli, ispatlı konuşmaları ölçüsündedir. Meseleyi genel hatları ile duyurmak, tasvir etmek, tarihî misallerle süslemek, destanlaştırmak iknaya yetmez, ancak çocuğun hissiyatını takviye eder.

*Tesir, sözü
söyleyenin kalbindeki
samimiyetle doğru
orantılıdır.*

Dördüncüsü, çocuğa doğrudan kendisine bakan meselelerle konuşulmalı, mazhar olduğu nimetlere mukabele etmek ihtiyacı duyurulmalı, daha sonra nimete en güzel şekilde mukabele edenlerden örnekler verilmelidir.

Çocuk, sohbetten maksadın kuru bir malumat değil, bizzat kendisinin yapması ve yaşaması olduğunu anlamalıdır.

Çocuğa, ihtiyaç duymadığı ve kendisini doğrudan ilgilendirmeyen şeyleri anlatmak, nasihatın tesirinin söze başlamadan kırılmasını netice verir.

İnsanların suyu şişeden içtikleri bir zamanda siz, meseleye hangi suyun temiz olduğu, içine karışan şeylerin hükmüne göre durumun ne kadar değiştiği bahsinden başlıyorsanız veya kalbini dinî meselelerle ilgili şüphelerin kemirdiği bir nesle zühdü, verâyı anlatıyorsanız, nerde, ne konuşulacağını bilmiyorsunuz demektir.

Beşincisi, bir şeyi çocuğun nazarında kıymetli hâle getirmek için, dinin emrettiği muvazeneyi bozmak da sözü tesirsiz yapar.

Çocuk edebi edep, mübahı mübah, sünneti sünnet, farzı farz kıymetinde ve kuvvetinde bilmeli, telkin, teşvik ve tavsiye o nisbette olmalıdır.

Âdâba veya nezahete uymayan bir şeyden çocuğu uzaklaştırmak için, onu en büyük günahlardan birisi gibi anlatmak, çocuğun kalbinin kabul etmeyeceği bir şeyle kendi tesirini sarstırmaktır.

Özetle anne baba, kararlı, izahlı, ispatlı, dikkatli, muvazeneli, hâle uygun, zamana vâkıf bir lisanla konuşmalı ve katiyen dinin ruhunu incitmemeye özen göstermelidir.

Çocuğun nefesine şirin görünmek için dinin hakikatini inciten, çocuğun vicdan ibresinde kendisini ciddiyetsizliğe, samimiyetsizliğe, tesirsizliğe mahkûm eder. (Divan-ı Harb-i Örfî)

*Çocuğun nefesine
şirin görünmek
için dinin
hakikatini inciten,
çocuğun vicdan
ibresinde kendisini
ciddiyetsizliğe,
samimiyetsizliğe,
tesirsizliğe
mahkûm eder.*

Yukarıda sayılanları yapmayan, nasihatının tesirini kırar, ikna edemez ve ikna edemediği çocuğunun yolunu bir ömür bekler.

Çocuklar doğruyu kendileri bulsun

İnsanları bir vakum gibi çekip mahveden düşüncelerden birisi de budur.

Hâlbuki günlük hayatta kimse bunu uygulamaz. Mesele dini yaşamaya gelince “kendisi bulsun” bilmişliği ortaya çıkar.

Kimse çocuğun ulaşamadığı şeyi çocuğa vermekten sakınmaz, “Kendisi uzansın, kendisi alsın.” demez. Raftaki oyuncak için de, dolaptaki yemek için de bu böyledir.

Çünkü “kendisi alsın” dersanız, ya ulaşamaz, ya düşüp bir yerini kırar, ya yemeği döker, ya evi yakar.

Sekiz-on yaşındaki çocuğu Paris’te, Chanselise’de bırakıp, sonra da “Haydi gideceğin yöne kendin karar ver, kendin bul!” demek ve dil bilmeyen, parası olmayan o çocuktan İstanbul’daki evini bulmasını beklemek deliliktir.

Bunu yapan adama deli derler.

O kalabalık ve şaşaalı meydanda kulağında sesler uğuldayacak, başı dönecek, bakışı bulanacak, aklı karışacak, olsa olsa kendisine pırıltılı, ışıltılı görünen bir sokağa dalacak, kaybolup gidecektir.

Bu nasıl mantıksızlık, sekiz-on yaşındaki çocuktan doğruyu kendisinin bilip bulmasını beklemek de öyle bir mantıksızlıktır.

“Çocuk, doğru yolu kendisi bulsun.” demek, “Kendisi için lazım olan mânevî reçeteyi ve ilacı kendisi bulsun.” demektir ki, bu, ondan bir farmakologdan, bir doktordan beklenenin

ötesinde bir maharet ve birikimi beklemektir. İnsanların çok defa kendilerinin yapmakta zorlandıkları şeyleri küçücük bir çocuktan istemeleridir.

“Çocuk, doğru yolu kendisi bulsun.” demek, ondan bir farmakologdan, bir doktordan beklenenin ötesinde bir maharet ve birikimi beklemektir.

Dilsiz gibi susmak, iradesiz gibi tesirsiz kalmak ve çocuğun doğruyu zamanla bulmasını beklemek ve onun her geçen gün Allah’ın emirlerini ihmal etmesine sebep olmak, çocuğun ömrü ile ilgili pazarlık yapmış gibi davranmaktır.

Böyle bir mühlet vermede, zaman tanımada, hassasiyet, ciddiyet, tebliğ ruhu ve dert değil, nefsanî bir yakınlık ve laubalilik hâkimdir.

Ayrıca çocuk için doğruyu bilmek veya bulmak da yetmez, doğruyu uygulayacak çelik gibi sağlam bir irade de lazımdır.

“Çünkü bu işler, azim gerektiren işlerdir.” (Lokman, 31/17) Kararlı adam işidir.

“Doğruyu kendisi bulsun, kendisi bulunca kıymetini daha çok bilir.” sözü, zahiren süslü bir söz, hakikatte aklın cerbezesi, hissin fantezisi. İnsanın akıbetini mahveder.

Hanbeli fikhının önemli isimlerinden İbnü’l-Kayyim, “Bazı

âlimler, ‘Şüphesiz Allah kıyamet gününde, babasından ötürü çocuğu hesaba çekmeden önce, çocuğundan ötürü babasını hesaba çeker.’ diyor.” der ve ardından şu tespiti yapar:

“Çocuğuna faydalı bilgiler öğretmeyi ihmal eden ve onu başıboş bırakan kimse, şüphesiz en kötü şeyi yapmış olur. Çocukların çoğunun bozulması babalarından; babalarının onları ihmal etmelerinden, dinin farz ve sünnetlerini öğretmemelerinden kaynaklanmaktadır.”¹

Çocuğun dosdoğru yürümesine yardım etmemek aklın, şefkatin, hukukun reddettiği bir cinayettir.

Doğru ne ile bulunur

İnsan doğruyu ne ile bulur?

İlimle, tecrübeyle, bir yol gösterenle...

Çocukta, ilim ve tecrübe var mıdır? Âlim olarak dünyaya gelen çocuk olmadığı gibi, yetmiş yaşında dünyaya gelen çocuk da yoktur.

İnsan, neden yanılır?

Cahilliğinden, tecrübesizliğinden, bir bilene sormamasından...

Çocukta, ilim ve tecrübe yok, cahillik ve tecrübesizlik çoktur. Yani çocuğun doğruyu bulacak sermayesi yok, hataya düşürecek şeyi çoktur.

Geriye doğruyu bulmak için kalan tek şey, yol gösterendir.

Yol gösterme işi evvela anne babaya, sonra akrabalara ve hocalara düşer.

*Çocuğun dosdoğru
yürümesine yardım
etmemek aklın,
şefkatin, hukukun
reddettiği bir cinayettir.*

Çocuğun kaldıramayacağı yük

Çocuğu vaktinden önce iradesi ile baş başa bırakmak,

¹ Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, s. 27.

kaldıramayacağı bir yükün altına atmaya, sırtına bir ton altını koymaya benzer.

Böyle bir serbestlik çocuğa merhamet değil, eziyettir.

Bir Müslüman'ın evinde hüküm farza, harama, faydalıya, zararlıya göre değil de çocuğun isteklerine göre verilirse, çocuk zamanla istek âbidesi hâline dönüşür.

Başlangıçta çocuğun basit isteklerini yerine getirmek aileye şirin görünür. Çocuğun isteğini esas almak taviz olarak yorumlanmaz. Çocuk, kendisini ailenin sultanı zanneder.

Zamanla büyür. Yaşıyla beraber istekleri de, tahripleri de büyür. İstekleri aileye ve kendisine zarar verir hâle gelince aile “dur” demek ihtiyacı hisseder.

Yıllarca isteğine tâbi olunan ve kendi isteğini kutsar hâle gelen çocuğun girdiği yoldan geri dönmeye hiç de niyeti yoktur.

Yıllarca isteğine tâbi olunan ve kendi isteğini kutsar hâle gelen çocuğun girdiği yoldan geri dönmeye hiç de niyeti yoktur. Zaten karşısında o güne kadar defalarca erittiği zayıf iradeli insanlar vardır.

Kendisini zorlamayacaklarını, kaçabilecekleri en ufak bir çıkıştan kaçacaklarını, en basit bir bahaneye rahatlıkla tutunacaklarını ve neticede yine kendi istediği şeyin olacağını bilir.

Ergenlik sahillerinde bocalayan çocuk, bir evi idare edecek birikime de, duracağı yeri tespit edecek iradeye de sahip olmadığının elbette farkındadır.

Hatalarını hırçınlıkla, isyanla, anne babayı tenkitle kapamaya çalışır. Hayat hepsi için azap olur ve “iş işten geçti” lakaytlığı ile devam eder.

Aile reisi, kemâlin, hem şefkat, hem kudretle tahakkuk ettiğini hâlâ anlamaz. Tesirin ilme, fazilete, kuvvete, adâlete dayandığını düşünmez, düşünemez.

Peygamberimiz “kendi bulsun” demedi

Rabbimiz (celle celâluhû), “Kullarım doğruları kendileri bulsunlar.” demeyip peygamber gönderdiği gibi, Peygamberimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem) “İnsanlar doğruyu kendileri bulsunlar, ben bir şeylerine karışmam.” demedi.

Mesela, Allah (celle celâluhû) şöyle buyurur:

“Öyleyse ey müminler, siz namaz kılın, zekâtı verin, Peygambere itaat edin ki merhamete nail olasınız!” (Nur, 24/56)

“Bu dini İbrahim kendi evlatlarına vasiyet ettiği gibi Yâkub da böyle yaptı ve: “Evlatlarım! dedi, Allah sizin için bu dini seçti. Sakın Müslümanlıktan başka bir din üzere ölmeyin.” (Bakara, 2/132)

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bütün insanları olduğu gibi çocukları da Allah’ı bilmeye ve O’na itaat etmeye davet etti. Hz. Ali Efendimiz’e imanı ve ibadeti teklif ve tebliğ ettiğinde o henüz on yaşında bile değildi.

Yahudi bir komşusunun çocuğu hastalandığında onu ziyarete gitti. Ziyaret esnasında, –hâşâ!– “Yeri değil, o bir Yahudi, daha çocuk” diye düşünmedi, “Allah’tan başka ilah olmadığına ve benim Allah’ın elçisi olduğuma şahadet eder misin?” dedi.

Hem babası, hem çocuk sükût etti. Efendimiz, davetini tekrarladı. Üçüncü davette babası “Sana söylediğini söyle.” dedi. Çocuk, kelime-i şahadet getirdi. Efendimiz, çocuğun yanından ayrılırken, “Onu ateşten kurtaran Allah’a hamdolsun.” diyordu.

Çocuk, kısa bir süre sonra vefat etti. Yahudiler cenazesini sahiplenmek istediler. Allah’ın Resûlü, (sallallahu aleyhi ve sellem): “Artık biz buna sizden daha yakınız.” buyurdu. Onu yıkadı, kefenledi, güzel kokular sürdü ve cenaze namazını kıldı.”¹

Rabbimiz (celle celâluhû), “Kullarım doğruları kendileri bulsunlar.” demeyip peygamber gönderdiği gibi, Peygamberimiz de (sallallahu aleyhi ve sellem) “İnsanlar doğruyu kendileri bulsunlar, ben bir şeylerine karışmam.” demedi.

¹ Buhârî, merdâ 11; Ahmed b. Hanbel, el-Müsned 3/227. (Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 83).

Değil “kendileri bulsun” demek, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çocukların konuşmaya Allah (celle celâluhû) diyerek başlamasını, ilk öğretilen şeyin kelime-i tevhid olmasını istemişti.

Abdullah İbn-i Abbas Efendimiz (radiyallahu anh) rivayet ediyor:

“Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: “Çocuklarınızın ağzını ilk olarak kelime-i tevhid (Lâ ilâhe illallah) ile açın, ölüm anında onlara ‘Lâ ilâhe illallah’ kelimini telkin edin.”¹

Değil “kendileri bulsun” demek, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çocukların konuşmaya Allah (celle celâluhû) diyerek başlamasını, ilk öğretilen şeyin kelime-i tevhid olmasını istemişti.

Selef-i sâlihîn, çocuğa ilk olarak kelime-i tevhidi öğretmeyi ve bunu yedi defa söyletmeyi müstehap görürdü. Bu durumda çocuğun konuştuğu ilk şey “Lâ ilahe illallah” sözü olurdu.²

Abdülkerim Ebu Ümeyye (radiyallahu anh) der ki: Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Haşim oğullarından konuşmaya başlayan çocuğa yedi kez, “Çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı olmayan, acizlikten ötürü bir dosta da ihtiyaç duymayan Allah’a hamd olsun, de! Ve tekbir getirerek O’nu yücelt.” (İsrâ, 17/111) âyetini

okuturdu.

Ömer b. Ebî Seleme (radiyallahu anh) anlatıyor: “Ben Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) eğitim ve gözetimi altında henüz bir çocuktum. Elim yemek kabının içinde dolaşıyordu. Bunun üzerine bana: ‘Ey çocuk! Besmele çek, sağ elinle ve önünden ye!’ buyurdu. Artık ondan sonra hep öyle yedim.”

¹ el-Beyhakî, Şuabü’l-îmân 6/398; ed-Deylemî, el-Müsneid 1/71. (Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 84).

² Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 84.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yemek âdâbını öğrettiği, müdahale ettiği gibi, saç tıraşını dahi öğretmiş, müdahale etmişti.

İbn-i Ömer'in (radiyallahu anh) rivayetine göre Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), saçının bir kısmı tıraş edilmiş, diğer bir kısmı bırakılmış bir çocuk gördü. Derhal bunu yapmalarını yasakladı ve şöyle buyurdu:

“Ya tamamını tıraş edin veya hepsini olduğu gibi bırakın!”

Demek, saçın bir kısmını kazıtıp diğer kısmını uzatmak fitrî değildi, çirkindi, nefsânîydi.

Amcasının oğlunu, yani Abdullah İbn-i Abbas Efendimiz'i (radiyallahu anh), nasıl ikaz ve irşad ettiğini kendisinden dinleyelim:

“Bir gün Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) terkisinde idim. Şöyle buyurdu:

“Yavrum! Sana birkaç söz öğreteyim: (Emir ve yasaklara riayet etmek suretiyle) Allah'ı gözet ki, Allah da seni gözetsin. Allah'ı gözet ki, O'nu karşında bulasın, istediğin zaman Allah'tan iste. Yardım dilediğin zaman Allah'tan dile. Şunu bil ki, bütün insanlar toplanıp sana bir fayda sağlamaya çalışsalar, Allah'ın sana takdir ettiği kadar fayda sağlayabilirler. Onlar sana bir zarar vermek üzere bir araya gelseler, Allah'ın sana takdir ettiği kadar zarar verebilirler. Kalemler kaldırıldı, sahifeler kurudu.”

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): “Yavrum! (Emir ve yasaklara riayet etmek suretiyle) Allah'ı gözet ki, Allah da seni gözetsin.”

Hadisin bir başka rivayetinde şu ifadeler de geçer: “Bil ki, yardım sabırla, ferahlık üzüntüyle beraberdir. Her zorluğun yanında mutlaka bir de kolaylık vardır.”¹

¹ Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 87. (Hadisi Hâkim ve Taberânî naklediyor)

Görüldüğü üzere, Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), amca çocukları dâhil hiçbir çocuğa ve hiçbir kimseye “doğruyu kendisi bulsun” dememiştir.

Çünkü öyle yaparak peygamberlik vazifesinin de, Müslümanlığın da gereği yerine getirilemez.

H. Enes (r.a.): “Niye yaptın veya niye yapmadın demedi.”

H. Enes b. Mâlik (radiyallahu anh), “Hazreti Peygamber’e (sallallahu aleyhi ve sellem) on sene hizmet ettim; yapmadığım bir şeyden ötürü ‘Niçin yapmadın?’, yaptığım bir işten ötürü de ‘Neden yaptın?’ dediğini hatırlamıyorum. Bana hiç itapta bulunmadı.”¹ buyurur.

*Peygamberimiz
(sallallahu aleyhi
ve sellem), amca
çocukları dâhil hiçbir
çocuğa ve hiçbir
kimseye “doğruyu
kendisi bulsun”
dememiştir.*

Kimileri, bu hadis-i şerifi, çocuklara karışmama, “yap, yapma” dememe delili olarak görür ve ondan gümrüksüz hükümler çıkarırlar ki, bu, sadece hadis ilmi değil bütün ilimler açısından fevkalâde yanlış bir hüküm çıkarma yoludur.

Hiçbir ilimde ve ilmî meselede, bir söz veya bir hâdise ile hüküm verilmez. Meselelere, “efradını câmî, ayyarını mâni” bir nazarla, yani, “gerekli olan her şeyi toplayarak, gereksiz olan

hiçbir şeyi de dâhil etmeyerek” bakılır.

Müdahale etmemek, çocuğun meşru dairedeki tercihlerine, tabiatından, kabiliyetinden kaynaklanan ilgi, alâka ve zevklerine müdahale etmemektir. Yoksa, yanlışına, doğrusuna, vebaline, sevabına karışmamak değildir ki, bu mantıkla –hâşâ!– peygamberlik müessesesi bile abes olur.

Kur’ân’ın birçok âyetinde insanlara müdahale edildiğini gördüğümüz gibi, Efendimiz’in bütün hayatı da insanlara

¹ Buhârî, edeb 39; Müslim, fedâil 51, 52.

müdahaleyle, doğruyu öğretmek, yanlıştan menetmekle geçmiştir.

Tirmizî'ye "Tuhfetü'l-Ahvezî" adıyla on ciltlik bir şerh yazan Abdurrahim el-Mübârekfûrî, burada anlatılan "müdahale etmeme"nin, dünyevi basit işlerle ilgili olduğunu söyler.¹ Dinî emirlerle alâkası yoktur.

Yani karışmamak meşru ve mübah işlerle ilgilidir. Çocuk, helal olan iki meslekten, iki yemekten, iki kıyafetten, iki görevden birisini seçebilir, karışamazsınız. Böyle bir durumda karışmak, Allah'ın çocuğa verdiği kabiliyetleri köreltmek, fitratını bozmaktır. Yoksa uçuruma doğru gitmesine karışmamak değildir.

Bizzat Hz. Enes'in ağzından nakledilen rivayetlerde, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), kendisine, "sır saklamasını, abdest almayı, namaz kılmasını ve namazda dikkat edeceği ayrıntıları, gusül abdestini, kalb temizliğini, selam vermeyi, büyüklere hürmet, küçüklere merhameti, sünnete uygun yaşamayı" emrettiğini, merhum (mekânı cennet olsun) İbrahim Canan Hocamız'ın ifadesiyle, "direktif verdiğini" görürüz.²

"Hz. Peygamber'den ne hatırlıyorsun?" sorusu üzerine Hz. Hasan Efendimiz (radiyallahu anh): "Haramdan menetmesini, namazı emretmesini, ahlâkî nasihatlerini, öğrettiği duaları" der.

Hz. Hasan Efendimiz (radiyallahu anh), Havrau's-Sa'di'nin, "Hz. Peygamber'den ne hatırlıyorsun?" sorusu üzerine, "haramdan menetmesini, namazı emretmesini, ahlâkî nasihatlerini, öğrettiği duaları" anlatır.³

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem)'in, cehennem azabını netice verebilecek hiçbir davranışa müdahale etmemesi düşünülemez, "yapar mısın, yapmaz mısın" diye insanları muhayyer bıraktığı söylenemez.

¹ İbrahim Canan, *Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye*, s. 200.

² İbrahim Canan, *a.g.e.*, s. 175.

³ İbrahim Canan, *a.g.e.*, s. 176.

Bediüzzaman Hazretleri, Eski Said döneminde yazdığı makalelerinden birinde “etfâlin (çocukların) tâlimi kasrî ve cebrîdir.” (Teavün ve Terakki Gazetesi) buyurur. Yani bir mesele çocuğa, “bunu yap” diyerek öğretilir, bir alimle, bir bilenle muhatapmış gibi konuşularak öğretilmez.

Karışmamak, akıbeti göremeyen, düşünemeyen, hesaba katmayan insanların gafletinden kaynaklanan bir laubaliliktir.

İnsanlar ve özellikle masum çocuklar, göz göre göre ateşe düşecekleri bir yolda bırakılamaz.

Yasaklamak cazip hâle getirir mi?

*Bediüzzaman
Hazretleri: “Etfâlin
(çocukların) tâlimi
kasrî ve cebrîdir.”*

İnsanın aklının, kalbinin ve iradesinin müdahale etmediği, doğrudan doğruya şeytana ait olan bazı sözler vardır.

Şeytan, o sözü nefsin kulağına fısıldar, insan nefsin telkinlerini şahsî düşüncesi zannedip, söyler.

Hissini, fikri zanneder.

“Allah’ın bildiğini kuldan mı saklayayım!”, “Sevap da gizli, günah da gizli...” gibi sözler hep o fısıltının mahsulüdür ve düşünülmeden kabul edilen, büyük günahlara kapı açan yanlışlardır.

Yanlış şeylerinin yasaklanması o şeyi cazip hâle getireceğini, merak uyuracağını söylemek de bütünüyle öyledir. Hakikat tam tersidir.

O şeyi cazip kılan yasaklanmış olması değil, nefsin telkinlerine kapılmak, isteklerine mağlup olmaktır.

Düşman, sizi avlamak istiyorsa, sınırın ötesini, av menzilini size cazip gösterir. Emniyetli alanı terk ettiğinizde, yasak dairesine girdiğinizde kurşununu atar, sizi düşürür. Artık iş işten geçmiştir.

Zehri yasaklamak zehire cazibe katmaz. Bu, yoldan çıkan bir sarhoşun uydurduğu ve şeytana ağız olup konuştuğu bir yalandır.

Hangi sarhoş, “yasaklanmasa idi içmezdim” diyebilir. Nitekim sair dinlerin mensuplarına göre zararları kabul edilse de yasak değildir, ama su gibi içmeye devam ederler.

Araba ile yoldan çıkmak yasak diye insanlar uçuruma arabalarını sürmezler.

Balık için suyun dışı yasak, fakat hiç de cazip değildir. Balık değil suyun dışına çıkınca, sığ yerlere yaklaşıncı, tehlikeli mekânlarda gezince bile kızgın yağa, tavaya düşer.

Onun için mümin sadece yasaklardan değil, şüphelilerden bile sakınmalıdır.

İnsan bedeni için oksijensiz mekân, atmosferin dışı yasak, fakat cazip değildir.

Suyun dibi de insan için yasaktır. Kimse, başının suya batırılmasını istemez.

Nasıl beden için hürriyet ve huzur, helal dairesindedir, sınırları aşarsa hürriyetini ve huzurunu kaybeder, öyle de, ruh için hürriyet ve huzur, helal dairesindedir.

İnsanlar cehaletlerinin mağlubu, nefislerinin mahkûmu olmasa ve haramların kendilerini dünyadaki bütün uçurumlardan daha korkunç olan cehennemdeki gayya çukuruna düşürdüğünü bilseler, hiçbir haramın zerre kadar cazibesi olmadığını idrak ederler.

Çocuk, helal dairesinin güzelliği içerisinde büyütülürse, haram ona yılandan, ateşten, necasetten daha kerih gelir. Tersi olursa, mescitte, mâbette, ilim meclisinde sıkılır. Hz. Mevlânâ, “Çocuğu kötü kokuya alıştıırırsan, güzel koku ona zarar verir.” buyurur.

Balık için suyun dışı yasak, fakat hiç de cazip değildir. Balık değil suyun dışına çıkınca, sığ yerlere yaklaşıncı, tehlikeli mekânlarda gezince bile kızgın yağa, tavaya düşer.

Allah'ın yasakladığı bir şeyi cazip görmek, o şeyin mahiyetini de, Allah'ın merhametini de görmemek, yarasa gibi karanlığa methiye dizmektir.

Işığın şahidi yarasa değil, göz; haramın mahiyetinin şahidi nefis ve şeytan değil, imanlı kalbdır.

İkinci Bölüm

BABA BENİ BIRAKMA

SELDEN ÇOCUK KURTARMAK

Selden çocuk kurtarmak, özel bir gayret, hususî bir müdahale ister.

Sel geldi

Yukarıda anlatılanları çocukları önüne katıp sürükleyen bir sel gibi düşünebiliriz.

Bediüzzaman Hazretleri, içtimâî dağdağalı bir hâdiseyi anlatırken “sel” sembolünü kullanır, “Sel geldi, beni de yıktı. Hem derdim: Bir yangın olsa, bir parçasını söndüreceğim. Fakat hocalık elbisem de yandı.” der. (Divan-ı Harb-i Örfî)

Böyle bir sele mâruz kalan çocuğun ayaklarını sabit, kendisini istikamet üzere tutmak fevkalâde zordur.

Ona, Süfyan İbn-i Uyeyne veya Sehl-i Tüsteri Hazretleri’ne davrandığınız gibi davranamaz, çocuklarınızı onlarla aynı zeminin çocukları gibi düşünüp, bırakamazsınız.

Süfyan İbn-i Uyeyne Hazretleri, dört yaşında iken hafız, on yaşında iken müçtehit olur. Sehl-i Tüsteri Hazretleri, üç yaşında iken dayısından zikir öğrenir, gece namazı öğrenir, on üç yaşına geldiği zaman sorduğu soruya Basra uleması cevap veremez.

Kimse, din ve insanî değerler adına baharın yaşandığı günlerde bile o hazretlerin kendi hâllerine bırakılarak bu duruma geldiğini iddia edemez.

O gün iddia edilemeyen kendi hâline bırakma, bugün, yani Bediüzzaman gibi bir hazrete, “sel geldi, beni de yıktı” dedirten “felaket ve helaket çağında” hiç söylenemez.

Selden çocuk kurtarmak, özel bir gayret, hususî bir müdahale ister.

Selden çocuk kurtarmak

Doludizgin boşalan ve yoluna çıkan şeyleri sarsan, üzerinden aşan, alıp götüren çamurlu bir selin önünde durmak da, o amansız akıştan birisini kurtarmak da alabildiğine zordur.

*Boğulmak üzere
olan bir insana
müdahale etmek
fevkalâde zor bir
meseledir. Yardıma
giden, kazazedeye
yakalanırsa,
birlikte boğulmaları
muhtemeldir.*

Selden birisini kurtarmaya gayret eden adam evvela kendisini sele kaptırmamalı, suyun dışında kalmaya gayret etmelidir. Can kurtarmak için, aynı dehşeti yaşamaya, aynı çamuru yutmaya, aynı yere batmaya gerek yoktur.

Sele kapılmamış olanın, selden adam kurtarması daha kolaydır.

Cankurtaran, kazazedeye kenardan ulaşmaya muvaffak olamıyorsa ve su, kayık kullanılacak kadar varsa, kayıkla kurtarmayı dener. Suyu girmeden, can kurtarma simidi veya tutacağı bir şeyle yardım eder.

Başka çare kalmadığında, yüzmeyi ve boğulan insana müdahale usûlünü biliyorsa suya girer.

Boğulmak üzere olan bir insana müdahale etmek fevkalâde zor bir meseledir. Yardıma giden, kazazedeye yakalanırsa, birlikte boğulmaları muhtemeldir.

Cankurtaran evvela nereden, nasıl yaklaşılacağı çok iyi bilinmelidir. Nasıl yaklaşılacağını bilmek, iki taraf için de en emin yolu bulup, sağlam bir şekilde tutmak içindir. Yaklaşma, kesinlikle yüz yüze olmamalıdır.

Hayatî tehlike yaşayan insanlar, ekseriyet itibariyle şiddetli, şuursuz, telaşlı hareket eder. İmdada koşan adam, her an farklı bir tepki ve durumla karşılaşabilir. Ona düşen, kendi sükûnetini ve şefkatini korumaktır. Rakibâne bir tavır alıyor gibi gereksiz şiddet uygulamak doğru değildir. Mümkünse muhatapla konuşmak, onu sakinleştirmek ve yönlendirmek gerekir.

Kazazedenin çenesinin altından tutulması, başının kontrole alınması ve suyun dışına çıkartılması en uygun yoldur.

Cankurtaran, kazazedeyi kendisine doğru çekerken, âdeta ondan kaçarcasına ileri doğru yüzer. Bu her ikisinin de o tehlikeli muhitten uzaklaşmasını netice verir.

Bazı durumlarda, kazazedeyi kenara doğru iteklemek de gerekebilir.

Çamur veya sarmaşık olan zeminlere kurtarıcı kesinlikle ayağını basmamaya, değmemeye özen gösterir. Hareketlerini güçlü ve kendinden emin bir şekilde yapar. Tehlike anında bölgeden hemen uzaklaşır.

Boğulmak üzere olan insan, psikolojik bir çöküntü içindedir. Tepkilerine, taleplerine aklı değil, hisleri hâkimdir.

Boğulmak üzere olan insan, psikolojik bir çöküntü içindedir. Tepkilerine, taleplerine aklı değil, hisleri hâkimdir. Her türlü temasında bir zarara, bir darbeye, bir acıya mâruz kalmak veya hayatî tehlike yaşamak muhtemeldir. Onunla muhatap olmak, bilgi, sabır, irade işidir. Kurtarıcısını kendi boğulduğu yere çektiğinin farkında olmadığından, gerektiği anda elinden kurtulup, uzaklaşmakta tereddüt edilmemelidir.

Cankurtaranın bunları bilmesi de yetmez. Hem kendini, hem imdadına koştuğu şahsı o şartlar altında dahi taşıyabilecek kadar kuvvetli olmalıdır.

Kuvvetli olmak da yetmez. Yanlış telkinlere aldanıp o adamı veya çocuğu gevşek tutarsa, sel gelir, alır, götürür. Kurtarıcı, tuttuğu yeri sapasağlam ve usûlünce tutmalı, âdeta kavramalı,

avucunun içinden kaçırmamalıdır. Muhatabın canının kurtulması, canının yanmasından önemlidir.

Bir ferdin yalnız başına, uzun süre dayanabilmesi mümkün değildir. Selin dev dalgaları adamın tâkatini nihayetinde tüke-tecektir. Bir yerlerden tutunmaya, birilerinden yardım almaya, kuvvetli bir iple belinden kendisini sağlam bir yere bağlamaya da ihtiyacı vardır.

Adamı çekip çıkaracağı bir sandalının olması, kenara çıkarıldığında selin tesirinden uzaklaştıracak bir vasıtaya bindirebilmesi, acil servis elemanlarının, doktorların hazır bulunması, bu zor işin sağlıklı bir şekilde neticelendirilmesi açısından gereken unsurlardandır.

Bugünün şartları ne çocuğa emniyetli bir havuzda yüzmeyi öğretmek gibidir, ne selden, tsunamiden adam kurtarmak gibidir; hepsinden daha zordur.

Dev dalgalar çocuğu elinizden alıyorken onu kendi hâline bırakamaz, yardım istemesini bekleyemez, erteleyemez, gevşek tutamaz, “Bir vesileyle bir şekilde kurtulacağına inanıyorum, o âna kadar sabredip çocuğun gelmesini bekleyeceğim.” diyemezsiniz.

Bu, çocuğun veya adamın heba olmamasını olağanüstü bir ikrama havale etmekle aynı şeydir. Herhâlde kimse böyle bir tevekkül anlayışını ve Allah’ı imtihan etme cüretini mâkul göremez.

Hele bir de kurtarmaya çalıştığınız kişi sarhoşsa, durum büt-bütün vahimdir.

Günümüzde çocuk kurtarmayı anlatanlar, kimsenin boyunu aşmayan güvenli havuzlara göre konuşmakta, bunu da insanın boğulabilen bir varlık olduğunu hesaba katmadan, ağırlıklarını görmezden gelerek yapmaktadırlar.

Hâlbuki bugünün şartları ne çocuğa emniyetli bir havuzda yüzmeyi öğretmek gibidir, ne selden, tsunamiden adam kurtarmak gibidir; hepsinden daha zordur.

Neden daha zor olsun?

Zordur, çünkü sele, tsunamiye kapılan adam, kurtulmak için gayret eder.

Sizden tarafa gelir. Sizi hasmı değil, kurtarıcısı olarak görür.

Ayağını basabileceği güvenli bir köşe bulduğunda türlü türlü vehimlerle, manasız korkularla oradan kaçmaz.

Elinizi uzattığınızda tutar.

“Beni kendi hâlime bırakın!” demez.

İradesini nefsinin eline kaptırmış olan bir çocuk sizden tarafa gelmez. Sizi, lezzetlere ulaşmasını engellemeye çalışan bir adam, bir mânia olarak görür.

İlim meclislerine gitmek, iyi insanlarla oturup kalkmak istemez, sizinle beraber bulunmaya kuytu köşeleri ve cahil arkadaşları tercih eder.

Hâli, sele kapılmış sarhoş bir çocuğun hâli gibidir. O korkunç durumu bir oyun zanneder, dalgalar üzerine doğru gelirken ağzını açar, garip garip güler, saçlarına şekiller verir, dalgalara tutunmaya çalışır, ikazlarınıza, “Merak etme, sakın ol, ben iyiyim, rahat bırak, bana engel olma...” diye cevap verir, elini elinizden çeker, uzaklaşır.

Onun için, meleklerden daha üstün bir donanımla dünyaya gönderilen çocukların hebasına sebebiyet veren etkenleri “sel veya tsunami” diye tarif etmek bile, yaşanan korkunç tahribi izah etmekte zayıf kalır.

Yaşanılan içtimâî afet, insanların idrakini tahrip etmiş, selde olduklarını bilmez, akıbeti görmez hâle getirmiştir.

Düşmanını dost, dostunu düşman bilen, zararlıyı faydalı, zehirliyi lezzetli zanneden mankurtların, anne şefkati ve baba garazsızlığı ile uzanan elleri bile tutmaya niyetleri yoktur.

*Yaşanılan içtimâî
afet, insanların
idrakini tahrip etmiş,
selde olduklarını
bilmez, akıbeti görmez
hâle getirmiştir.*

Böyle bir durumda onlara istikamet kazandırmak elbette selden adam kurtarmaktan çok daha zordur.

Hikâyeden hakikate

Nasıl, sele kapılmamış adamın, selden adam kurtarması daha kolaysa, dinini yaşayan, günahlardan uzak duran, bir elinde fen, diğer elinde din ilimleri olan, insanları ikna edebilen, neza-het ve fazilet abidesi bir insanın evladını veya bir başkasını kurtarması da, günaha karşı tam bir tavır alamamış insana nispetle daha kolaydır.

Çocuk sizden yaşamanızı, yaşayıp söylemenizi bekler. Dinin güzelliğine davet edenin, o davete kendisinin icabet etmesi gerekir. Tatmayan bilemez; kör, yolu gösteremez.

*Çocuk sizden
yaşamanızı,
yaşayıp
söylemenizi
bekler.*

Kazazedeyi kenara veya kayığa çekmeye çalışmak demek, çocuğu tahrip ve günah mekânlarından uzak tutup, dinin yaşandığı, güzel ahlâklı insanların bulunduğu mekânlarda muhafaza etmek demektir.

Eviniz de mânevî bir sığınak, dost meclisleriniz de mânevî bir sığınak, seyahat ettiğiniz mekânlar da mânevî bir sığınak, hayat gayeniz de mânevî bir sığınak olmalı.

“Başka çare kalmadığında, yüzmeyi ve boğulan insana müdahale usûlünü biliyorsa suya girer.” demek, “Muhatabını nezih bir ortama götüremeyen, çok da benimsemediği bir atmosferi ve mekânı paylaşmak zorunda kalacaksa, dinini de, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) tebliğ metodunu da iyi bilmeli” demektir.

Toplum, çocuğunuzu elinizden almak için kollarını açmışsa, çocuğunuz baktığı şeylerde, adım attığı yerlerde kötülerle ve kötülüklerle karşılaşıyorsa, temel meselelere hâkim olmayan adamın çocuğunu ikna etmesi çok zordur.

Çocuğuna nerede, nasıl davranacağını bilemez. Sekiz yaşındaki çocuğa bir âlime davrandığı gibi davranır, hüküm sorar; on

beş yaşındaki çocuğun nefsinin isteklerini, kalbinin ve aklının çok mâkul ve muteber talepleri zanneder.

“Birlikte boğulmak” demek, nefsin isteklerine birlikte tâbi olmak demektir.

Günahı paylaşarak ve çocuğun nefsine uyarak doğru yola girilmez, birlikte yoldan çıkılır. Bu şekilde, çocuğun gönlü alınmış değil, çocuğun çamura batmasına yardımcı olunmuş ve birlikte batılmış olur.

“Nasıl yaklaşılabileceğini bilmek” ve “en emin yolu bulmak”, şartları ve muhatabı okumak, eksiklerini, ihtiyaçlarını, neyi niçin söyleyip, niçin yaptığını anlamak, sözlerinin ve hareketlerinin tesirinde kalmadan ona ihtiyacı olanı, alacağı, hazmedeceği bir şekilde vermektir.

“Yaklaşmanın yüz yüze olmaması”, karşı karşıya gelmemek, zıtlasmamak, nefsinden gelen itirazlara nefisle mukabele etmemektir. Karşı karşıya gelmek, boğulan adamın yakalayıp dibine çekmesi gibi, nefsin, nefsi yakalayıp, kendi meydanına, menfi dünyasına, his ve rekabet meydanına çekmesidir.

*Suyun boğduğu
insanlar ne kadar
saldırgan, şuursuz,
telaşlı ise, nefsin
boğduğu ve ebedî
hayatını mahvettiği
insanlar da öyledir.*

Suyun boğduğu insanlar ne kadar saldırgan, şuursuz, telaşlı ise, nefsin boğduğu ve ebedî hayatını mahvettiği insanlar da öyledir. Onun için irşad meydanına çıkmış bir adama da, babaya da, sükûnetini ve şefkatini her durumda muhafaza etmek, rakip gibi davranmamak düşer.

“Başının kontrole alınması”, aklına, mantığına, kalbine hitap edilmesidir. Bedenî isteklerini kontrol etmekte zorlanan ve hissen mahkûm olan birisini kurtarmanın yolu, iradesini ve aklını takviye etmek, hissen mağlup olsa da, aklen, kalben galip kılmaya çalışmaktır. Çocuk, mantığını ve iradesini kullanabilir hâle geldiğinde ve bu yönden kuvvetlendiğinde, hislerini kontrol altına almaya muvaffak olacak, boğulmaktan kurtulacaktır.

“Yönlendirmek”, yolu, yönü göstermektir. Sel suyunun gözü-nü kapladığı çocuk nasıl önünü göremezse, hissinin kör ettiği çocuk da yolunu, önünü göremez, gideceği tarafı bilemez. En azından o olumsuz tesirlerden kurtarana kadar gönlüne ve aklı-na göz olmak kurtarıcının vazifesidir.

“Çocuğu kendine çekerken, kaçır gibi ileriye doğru yürümek”, yanlış düşüncelerden, yollardan ve yerlerden süratle kurtarmak ve uzaklaşmaktır. Boğulanı kenara itekler gibi, bazen onu, onun hayrına olan bir yere iteklemenin ve çekmenin hiçbir mahzuru yoktur.

Çocuğun bir anda mürşit olmasını beklemek ne kadar yanlışsa, hataya devam ederken kurtulabileceğini düşünmek de o kadar yanlıştır. Bu, suya doğru giderken kenara ulaşmasını beklemek gibidir.

*Boğulanı kenara
itekler gibi, bazen
onu, onun hayrına
olan bir yere
iteklemenin ve
çekmenin hiçbir
mahzuru yoktur.*

“Çamura kesinlikle ayağını basmamak”, hem anne babanın, hem çocuğun, günahın zerresine bulaşmamaya çalışması, ondan iğrenmesi, nef-sine itimat etmemesi, suizanna sebebiyet verecek davranışlardan uzak durmasıdır.

“Bir zarara, bir darbeye, bir acıya mâruz kalmak”, muhatabın kaba sözlerine, davranış-larına mâruz kalındığında, bilginin, sabrın, iradenin, mânevî kuvvetin ve metanetin hakkını vermektir.

“Kuvvetli olmak” sarsılmaz bir itikada ve itimada sahip olmaktır. Zira iki kişi yan yana geldiğinde kalbi zayıf olan, kalbi güçlü olana benzer. Kim davasında kararlı ise, o diğerini kendi yoluna çeker.

Çocuğun nefsanî tercihlerinden çok daha fazla bir kararlı-lıkla, babası, Rabbinin rızasını tercih edemiyorsa, babaya, “Ne yapayım çocuk öyle istiyor, bizi dinlemiyor.” bahanelerini söy-lemek kalır.

“Yanlış telkinlere aldanıp çocuğu gevşek tutmamak”,

çocuklara karışmamanın doğru zannedildiği bir dünyada, çocuğun aklını, kalbini, hissini takip etmeye, güçlendirmeye ve bırakmamaya işarettir.

“Kendi hâline bırakın, karışmayın veya gevşek tutun” sözü, “çamurlu sel sularında kendi hâline bırakın” sözünden çok daha acımasızca söylenmiş bir sözdür. Zira birinde sadece dünyası, diğerinde hem dünyası, hem âhireti heba olur.

“Bir yerlerden tutunmak” ve “kuvvetli bir iple bağlanmak”, daima mânevî takviyeler almak, ilimden, âlimden uzak kalmamak, Kur’ân’ın zamanın aklına verdiği dersi, zamanın mürşidinden dinlemektir.

“Selden çıkardıktan sonraki ihtiyaçlar”, çocukların ve insanların, dinlerini öğrenip yaşayabilecekleri müesseselerin zarureti anlatır.

“Sarhoşsa” demek, nefsin istekleriyle, ki-birle, inatla, cehaletle, meşguliyetle, çevre tesiriyle yaralı çocuğun, aynen içki sarhoşu gibi kendisini ve içinde bulunduğu şartları bilemeyeceğinin, muvazenesinin yerinde olamayacağının tespitidir.

“Kendi hâline bırakın, karışmayın veya gevşek tutun” sözü, “çamurlu sel sularında kendi hâline bırakın” sözünden çok daha acımasızca söylenmiş bir sözdür.

Hikâyeden hakikate geçilirken daha birçok ders çıkarılabilir. Çünkü bu hikâyeye hayali bir hikâyeye değil, hakikate istinat eden bir hikâyedir. Hakikat âleminde yaşananlar, hikâyedeki hâlin aynı veya benzeridir.

Sel ile nefse kapılmak aynı mı?

“Çamurlu sel suyu ile nefsin seline kapılmak birebir aynı değildir. Nefis, çamurlu sudan kaçır, haram lezzetlere, ibadetsizliğe, itaatsizliğe, tembelliğe koşar; ikisi birbirini tam karşılamadı.” denilebilir veya zannedilebilir.

Evvela, teşbih ve temsillerde maksat, akla yaklaştıracak pencereler açmaktır, iki farklı şeyin yüzde yüz aynı olmasını

sağlamak değil... Kaldı ki bu misalde, ayniyete yakın bir misliyet vardır.

İkinci olarak, sele kapılmış çocuk sarhoşsa, çamurlu suyu içer, eline yüzüne sürer, dalıp dalıp çıkar, garip garip hareketler yapar, güler; yani tehlikenin farkında değildir.

Sarhoş olmayan nasıl sel suyunu içmezse, nefsin sarhoş etmediği insan da kötü arzularına kapılıp gitmez.

Nefsin isteklerine mahkûm olmak ve o isteklerde boğulmak, o pis sudan daha az zararlı, pis, müstekreh değildir. Üstadımız'dan öğrendiğimiz "aynı lezzet içindeki elem" bahsinde olduğu gibi, kâmil bir mümine sorsanız, günah selini, o pis sudan daha rahatsız edici bulacaktır.

*Nefsin isteklerine
mahkûm olmak ve
o isteklerde
boğulmak, o pis sudan
daha az zararlı,
pis, müstekreh
değildir.*

Meseleye nefsin istekleri ile sarhoş olmuş bir çocuğun veya adamın anlayışı ile bakılmaz, o şeyin bizzat kendisinin, hakikatinin ne olduğu takdir ve tespit edilerek bakılır. Sonra hissin, gafletin, cehaletin sarhoş ettiği adama, hakikat gösterilir.

Burada önemli olan, çocuğun veya cahilin, nefsin arzularında boğulmayı, o bulanık ve pis su kadar kerih görmesi değil, ona yol gösteren anne babanın veya adama ders veren mürşidin, günahı ve itaatsizliği o pis sudan daha mide bulandırıcı ve tehlikeli görmesidir.

Zaten hedef çocuğun veya cahilin nasıl gördüğünün tespiti değil, hâdiseyi sizin, yani bir müminin gözü ile görmenin teminidir.

Çocuklar yüzmeyi bilmez

İçtimâî hayatın şartlarını bir havuza, o havuzda yaşamayı yüzmeye benzetip düşünelim.

İnsanlar, en güvenli sulara, boyunu geçmeyen havuzlarda bile çocuklarını kendi başlarına bırakmazlar. Suyun tabiatını ve

insanın ağırlığını bilen bunu yapmaz, yapamaz. Çünkü orada bile boğulmaları muhtemeldir.

Hız. Mevlânâ, “İnsana, bir yanından bakarsanız melek, diğer yanından bakarsanız şeytan görünür.” der. Terbiyecinin vazifesi, melekî yanlarını geliştirip, şeytanî yanlarını köreltmektir.

İnsanı bilen, yani onun boşluklarını, cehaletini, tembelliğini, sonradan verilecek olana peşin verileni tercih edebilmesini, yönlendirilmeye müsait yapısını, tahriklere kapılmasını, hevesini, şehvetini, haz düşkünlüğünü, gafletini, kibrini, kini, bencilliğini, bedavacılığını bilen birisi; idrakini, basiretini, fedakârlığını, ferasetini, iradesini, tevazuunu, şefkatini, gayretini, ciddiyetini geliştirmeden onu meydan yerine salmaz ve öyle bir serbestliği hürriyet sanmaz.

Çünkü birinciler için ilme, özel bir donanım ihtiyacı yoktur. Onlar cehaletten, nefisten beslenir; serserilik meziyet istemez. İkinciler, ilimle, faziletle kemâle erer.

Yine Hız. Mevlânâ'nın tespitiyle insan, içinde vahşi hayvanların, ceylanların, güvercinlerin gezdiği bir ormana benzer.

Çocuğun kabiliyetlerini kemâle yönlendirmeden çocuğu meydana salmak; yüzmeyi öğretmeden havuza atmak, tabiatındaki vahşi hayvanları serbest bırakıp, masum ceylanları, beyaz güvercinleri yem yapmak demektir.

Batılının insanla hayvanı aynı zannettiği günden beri yaptığı budur. İnsan ile hayvanı aynı donanımla dünyaya gönderilmiş, aynı alışveriş için gelmiş zanneden bir anlayışın, çocuğu, doğuştan yüzebilen bir yavru hayvanla aynı zannetmesi normaldir.

Anormal olan, onların yanlışının bize doğru diye pazarlanmasıdır.

*Çocuğu meydana
salmak; yüzmeyi
öğretmeden havuza
atmak, tabiatındaki
vahşi hayvanları
serbest bırakıp,
masum ceylanları,
beyaz güvercinleri
yem yapmak demektir.*

Bazen dalgalar, yüzmeyi bilmekle aşılabacak gibi değildir

Böyle bir zamanda ve zeminde, yüzmeyi bilmenin kurtulmaya yeteceğini zanneden adam, “içtimaiyât-ı beşeriye medresesinden dersini” (Hutbe-i Şâmiye) alamamış demektir.

Yani, siz çocuğunuzu çok iyi yetiştirmiş, ruh dünyasını, hayata gözünü açtığı günden itibaren mârifetle, faziletle, dava şuruyla inşa etmiş olabilirsiniz. Fakat sokağa çıktığı anda onu yanılsa çağıran binlerce şeyle muhatap olan çocuğunuzun, o korkunç fırtınadan etkilenmemesi çok zor, hatta belki de mümkün değildir.

Yüzmeyi öğretiyor gibi, bu içtimâî seylap karşısında boğulmamayı öğrettiğiniz çocuğunuzun eve sapsağlam dönmesi, ev-

vela Allah’ın hıfz ve himayesine, daha sonra da adım attığı yere doğru genişleyen salih bir dâirenin teminine bağlıdır.

*Günümüzde mânevî
bir sığınağa girmemiş
insanların ten
kafeslerine mahkûm
olması kaviyyen
muhtemeldir.*

Günümüzde mânevî bir sığınağa girmemiş insanların ten kafeslerine mahkûm olması kaviyyen muhtemeldir. Üstadımız, “Ferdî şahısların dehası, ne kadar hârika da olsalar, cemaatin şahs-ı mânevîsinden gelen dehasına karşı mağ-

lup düşebilir.” (Emirdağ L.-1) buyurur.

Sokağın, çocuğu ailenin elinden aldığı bir dünyada, yüzmeyi bilmek dahi kurtulmak için tek başına yeterli olmaz.

ÇOCUĞUN YANINDAKİLER

Çocuğunuzun, yekpare nefis hâline gelmiş, kötülüğe kilitlenmiş, iyiliğe kabiliyeti kalmamış, zararlıyı süsleyen, isteklerini avcının elindeki yem gibi kullanan, acınacak haline sevinen, bir sarhoş, bir katil, bir arsız ile sabah akşam dolaştığını düşünün.

Ki muhakkak öyle...

O, çocuğunuza her türlü müdahaleyi yapsın, ağzına, burnuna halkalar taksın... Siz müdahale etmeyin. Bunu şefkati, aklı, vicdanı, insafı olan reddeder.

“Cinlerden ve insanlardan”

Her mümin, günde defalarca, “mine’l-cinneti ve’n-nas” diyerek Allah’a sığınır. Çünkü insanı sadece cinnî şeytanlar değil, insi şeytanlar da kötülüğe sevk eder.

“Lümme-i şeytaniye” denilen nefisteki bir merkez, “kulak ve dil” gibi vazife görür, kötülüğü fısıldayan “bir şahs-ı şerir”i dinler. (13. Lem’a, 10. İşaret)

Nefis, Allah’ın ruha yerleştirdiği bir maden, inkişafa müsait bir kabiliyettir. İnkişaf ederse, insanın meleklerden ulvi bir makama yükselmesine vesile olur, inkişaf etmezse insanı hayvandan aşağı derekeye düşürüp mahkûm eder.

Toprak gibidir; gelişmezse, çamur, inkişaf ederse, gül, bülbül, insan olur.

Genelde nefis dendiğinde akla, nefsin en alt basamağı olan nefs-i emmâre gelir ki, daima şeytanı dinleyen bu nefistir.

Bu nefis, şeytanın dinleyen kulağı, konuşan ağzı gibidir.

“Şeytanın desiselerine hem kâbile, hem nâkile iki cihaz hük-mündedir.” (13. Lem’a, 5. İşaret)

O şahs-ı şeririn, yani şeytanın veya şeytanın vazifesini yapan adamın fısıltısını nefis önce dinler, sonra onu aklın ve hissin ku-lağına söyler.

Nefis hâkimse, adam, o fısıltıyı kendi malı gibi sahiplenip ko-nuşur, hâkim değilse reddeder, tâbi olmaz. Şeytan yeni fısıltılara, yeni yollara başvurur. Çünkü şeytan insanın, mücadeleden bir lahza vazgeçmeyen, dinlenmeyen, tatil yapmayan, takibi bırak-mayan, silahı fısıltı olan en azılı hasmıdır.

*Şeytanın veya
şeytanın vazifesini
yapan adamın
fısıltısını nefis
önce dinler, sonra
onu aklın ve hissin
kulağına söyler.*

Günümüz terbiyecileri, insanın, her ağzın-dan çıkanı kendi aklının mahsulü zanneder. Her hakikatsiz ve hikmetsiz sözünü bir kanaat gibi değerlendirir. Şeytanın müdahalesini he-saba katmaz.

O müdahaleyi ve o müdahalenin tahribini hesaba katmayan her söz yanlış, her tavsiye te-sirsiz ve kıymetsizdir.

Şeytan, kendisini de müdahalesini de inkâr ettirir

Şeytanın varlığını kabul etmek, şeytanî yolların varlığını da kabul etmektir. Günahlı, hatalı, zulümlü, sınır tanımaz, lauba-li bir yolun şeytanın yolu olduğunu düşünen, o yolun şeytanın akıbeti olan cehenneme kadar uzandığını da düşünür, uzak dur-maya çalışır.

Onun için şeytan, kendisine tâbi olanlara hem kendisini, hem şeytanî yolların bozuk yollar olduğunu inkâr ettirir. Şeytana tâbi olanlar, Allah’ın yasakladığı her yola, “aklın, medeniyetin, kurtu-luşun aydınlık yolu” derler.

Onlara göre kurtuluş, vahyin, ilmin, aklın, vicdanın yan-lış dediği her şeyi tereddütsüz yapar hâle gelmektir. Nefsin

esaretini bilerek ve isteyerek, hem de adına özgürlük diyerek tercih etmektir. Hâlbuki “Tebeddül-ü esmâ ile hakâik tebeddül etmez.” (Divan-ı Harb-i Örfî), isim değiştirmek mahiyet değiştirmeye yetmez.

Şeytanın varlığını kabul etmek, onu haber veren ve vasıflarını tarif eden İslâm’ı, onun bir hakikatini kabul etmek veya en azından onunla bir meselede müşterek olmak demektir. İnsanı, kalben küfre ve dalâlete, fiilen günaha ve ihanete çekmeye çalışan şeytan, elbette bundan hoşnut olacak değildir.

Zift gibi yekpare nefis hâline gelmiş, iyiye, güzele ait bütün kabiliyetlerini imha etmiş şeytanın, insanın öğrendiği küçük bir doğruya da, doğru yolda atacağı en ufak adıma da tahammülü yoktur. O adımın istikamete, o doğrunun hakikate götüreceğinden, devamının geleceğinden korkar.

İşin başında varlığını unutturması, demir kancanın yeme gizlenmesi kadar elzemdir. Avcı kuş taklidi de yapar, iğnesini çöreğin içine de saklar.

*Allah’ın emirlerine
itaat etmeyen
insanlardan bazıları
âdeta ceset giymiş
habis bir ruh gibidir.*

Üstadımız, cinnî şeytanların varlığının delillerinden birisi olarak insî şeytanların varlığını gösterir. (13. Lem’a, 10. İşaret)

Allah’ın emirlerine itaat etmeyen insanlardan bazıları âdeta ceset giymiş habis bir ruh gibidir. O kadar kötülüğü arar, kötülüğü över, insanları kötülüğe çekerler ki, sanki kötülüğe kilitlenmişlerdir. Karşınızda ısırmaktan ve zehirlemekten lezzet alan bir yılan var zannedersiniz. Şeytanın vazifesini yapan dışı karanlık, içi karanlık böyle bir adamı görünce, “cesedini çıkarsa cinnî bir iblis olur” dersiniz.

Böyleleri önce şeytanlara kulak verir, mahiyetlerindeki alıcılarla, hortumlarla, “lümme-i şeytaniye” ile derslerini dinler ve insanın sermayesi cinnîlerden fazla olduğundan, zamanla o cinnî şeytanların üstadı hâline gelirler.

İnsan, hatadan evvel, şeytanın varlığını veya şeytanların bazı işlerini arkadaş, dost, akraba unvanlı şahıslara yaptırdığını unutmama tuzağına düşer. Hataya düştükten sonra suçu başkasına atmak için şeytanın varlığına sığınması da ayrı bir tuzaktır. Biri istikamet üzere yürümesine, diğeri tevbe istiğfarla istikamete dönmesine mâni olur.

Şeytan kendini unutturunca, ebeveyn tedbir almaz, çocuk, “bana karışmayın” der, pedagog, kendi hâline bırakmayı tavsiye eder.

Kanlı kâtille gezen çocuklar

*Şeytan kendini
unutturunca, ebeveyn
tedbir almaz, çocuk,
“bana karışmayın”
der, pedagog, kendi
hâline bırakmayı
tavsiye eder.*

Bütün katliamların, ihanetlerin, günahların arkasında şeytanın telkinleri vardır ve “sebepe olan yapan gibidir.”

Hangi el kan dökmüş, hangi yol insanı günaha sürüklemiş olursa olsun, o kanın dökülmesinin, o günahın işlenmesinin bir sebebi de şeytandır. Hayırsız eli kanla, çirkin çehresi günahla kirlidir.

Ve böyle kanlı bir kâtil, daima vücuduyla insanın yanında, fısıltısıyla insanın aklında, tesiriyle insanın kanında dolaşır. Hayat damarlarından birisine bıçağını saplamak için farklı çehrelere bürünerek fırsat kollar. Yılandan beter bin dile, bin dilinin her biri bin türlü öldürücü zehre sahiptir.

Şeytan uyuması, yorulması, vazgeçmesi, ara vermesi olmayan bir hasım ve hiçbir insana, çocuğa, gence, yaşlıya, hastaya acıması olmayan bir düşmandır.

Kur’ân’ı Hakîm, hasmımızı bilelim diye bu azılı düşmanı tafsilatı ile tanıtır; birçok âyet-i kerimede insanı bu kanlı kâtile karşı uyarır. Annelere, babalara, fertlere, ona karşı dikkatli olmayı emreder. Bir zarara uğramayalım diye kelimelerle âdeta resmini çizer.

O, “insan için apaçık bir düşmandır.” (Bakara, 2/168) İnsanın, düşmanının varlığını, vasıflarını, niyetini, tuzağını bilmemesi de hata, onu dost bilmesi de hatadır. Onun için, “Siz de onu düşman edinin.” der. (Fâtır, 35/6) İnsan kendisini “ateşe çağıran” (Fâtır, 35/6) böyle bir şeriri düşman edinmelidir.

Şeytan, arkadaşlık edilecek, peşinden gidilecek bir mahlûk değildir. Adımlarını takip etmememiz emredilir (Bakara, 2/208) ve “O ne kötü bir arkadaştır!” (Nisâ, 4/38) buyrulur.

İnsanın iyilik yapmasına ve infakta bulunmasına mâni olmaya çalışan, “hayâsızlığı, çirkin şeyleri emreden.” (Bakara- 268) bir arkadaş, elbette kötü bir arkadaştır.

Yalanını yemin ederek söyler (A'râf, 7/20-24), sinsi bir vesvesecidir (Nâs, 114/4), insanı şaşırtır, kuruntulara düşürür, türlü vaatlerle aldatır (Nisâ, 4/119-120), içkiye, kumara, fal oklarına alıştıırır, içki ve kumarla insanların arasına ayrılık düşürür, namazdan alıkoyar (Mâide, 5/90-91), yaldızlı sözler fısıldar (En'âm, 6/112), kalbleri katılaştırır, yaptıkları yanlışları insanlara çekici gösterir, (En'âm, 6/43), Hz. Âdem ve Havva'nın örtülerinin açılmasına ve cennetten

Şeytan, yaldızlı sözler fısıldar, kalbleri katılaştırır, yaptıkları yanlışları insanlara çekici gösterir ve insanları Allah (celle celâluhû) hakkında bilgileri olmadan konuşturur, tartıştır.

çıkarılmalarına sebep olduğu gibi, insanları da aynı hilelerle belaya uğratmak ister, (yatırımını örtüleri açmaya yapar) (A'râf, 7/27), vesveselerle kışkırtır, sapık yollara çeker (A'râf, 7/200-202), kardeşlerin arasını açar (Yusuf, 12/100), hatırlanması gereken şeyi unutturur, (hayırlı işi, acizliği, hesabı, ölümü) (Yusuf, 12/42) israfa alıştıırır, nankörlüğe düşürür, böylelerini kendisine kardeş seçer (İsrâ, 17/27), kâfirleri -müminlere karşı- kışkırtır (Meryem, 19/83), insanları Allah (celle celâluhû) hakkında bilgileri olmadan konuşturur, tartıştırır (Hac, 22/3-4), neticede yapayalnız ve yardımsız bırakır (Furkan, 25/29), günaha düşkün yalancılarla beraber olur (Şuarâ, 26/221-223), güneşe secde etmek gibi bir dalâleti süsler, doğru yoldan ayırır (Neml, 27/24), yoldan çıkardıklarını

hidayette olduklarına inandırır (Zuhuf, 43/36-39), uzun emellere kapılmalarını sağlar (Muhammed, 47/25), sarıp kuşatır, Allah'ın zikrini unutturur, hüsrana uğratır (Mücâdile, 58/19), o lanetli, ahmak, kovulmuş mahlûk, bütün bunları kibrinden yapar, bir defa düşmüş, inanma istidadını kaybetmiş, Allah'a ve insanlara ilan-ı harp etmiştir.

İnsanlar hakkındaki kini, öfkesi, "Ben ondan üstünüm!" dediği günden beri hiç dinmemiştir.

Mahşer gününe kadar Allah'tan müsaade ister; Allah (celle celâluhû), insanın terakkisinde hizmet ettirmek muradıyla ona müsaade eder.

*Şeytan, pususunu
insanın en yakınına;
her anına,
her adımına kurar.*

"Öyleyse, Sen beni azgınlığa mahkûm ettiğin için, ben de onları saptırmak üzere Senin doğru yolunun üzerinde pusu kurup oturacağım. Sonra onların önlerinden, arkalarından, sağlarından, sollarından sokulacağım, vesvese verip pusu kuracağım, Sen de onların ekserisini

ni şükreden kullar bulmayacaksın." der. (A'râf, 7/16-17)

Dediği gibi yapar. Pususunu insanın en yakınına; her anına, her adımına kurar.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), şefkatli ve hikmetli lisanında da aynı manayı izah eden irşadlar, ihtarlar, ikazlar görürüz.

Ebû Said el-Hudrî Efendimiz'in (radiyallahu anh) rivayet ettiği bir hadise göre, şeytan, "Ya Rabbi! İzzetin hakkı için canları çıkıncaya kadar kullarını aldatacağım." der. Rabbimiz de: "İzzetim, celâlim hakkı için onlar bana istiğfar ettikleri müddetçe, Ben de onlara af ve mağfiret ile muamele edeceğim."¹ buyurur.

Düşmanlık üzerine ettiği yeminin neticesi olarak o azılı hasım hep insanı takip eder, aldatmak için fırsat kollar.

¹ Ahmed b. Hanbel, *el-Müsne'd* 3/29.

“Şeytan, âdemoğlunun damarında kan gibi dolaşır (Hz. Safiyye), yani peşini bırakmaz, hortumunu insanın kalbinin üzerine bırakır, Allah’ı ananın kalbinden o hortum kalkar, unutanın kalbine düşer (Hz. Enes), uykusundan uyandığı andan itibaren müdahale eder, melek hayırla başlamasını tavsiye ederken o “şerle başla” der (Hz. Cabir), askerlerini etrafa salar, kimi boşanmayı, kimi anne babaya isyanı telkin eder, elindeki tacı Allah’ı inkârı telkin edenin başına koyar (Hz. Ebû Musa), insanın yemek yemesine kadar her işine burnunu sokar (Hz. Cabir), insanın kurdudur, sürüden ayrılan koyunu yakalar gibi cemaatten ayrılanı yakalar (Hz. Muaz), öfke şeytandandır (Hz. Atiyye), insanı öfkelerendir, insanları avlamakta kadını kullanır (Hz. Muaz), harama bakmak onun oklarından bir oktur (Hz. Ebû Hureyre), şehvet ve lezzetleri hatırlatır (Hz. Muaz), insanla, adamın hayvanıyla oynadığı gibi oynar ve nihayet ağzına gemini vurur (Hz. Ebû Hureyre), kibir, hırs, haset sakınılması gereken şeytanî hasletlerdir (Hz. İbn-i Mes’ud), evlilikten hoşlanmaz, genç yaşta evlenen için, “Eyvah, dinini benden korudu.” der (Hz. Câbir), insana yapmam dediği şeyi yaptırana kadar uğraşır.” (Hz. Ebu’d-Derdâ)

*İnsanla, adamın
hayvanıyla oynadığı
gibi oynar ve nihayet
ağzına gemini vurur*

Şeytanlar, şahsî ve içtimâî işlerinde hep insanları takip ederler. Elleriindeki bayraklarla çarşıya girer, ilk girenle girer, son çıkanla çıkarlar. (Ebû Ümâme)

İmam Gazzâlî’nin (radiyallahu anh), “Kalblerin Keşfi” (s. 89) isimli kitabında naklettiği bir hadis-i şeriflerinde ise Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), şeytanın bir rahibi, bir kız vasıtasıyla küfre kadar uzanan günahlara nasıl düşürdüğünü anlatır.

Kızın hastalığına zemin hazırlayan da, rahibe götürülmesini telkin eden de, rahibin kıza musallat olmasını fısıldayan da, “öldürmeden kurtulamazsın” deyip katle sürükleyen de, “seni bu durumlara ben düşürdüm, canını ancak ben kurtarırım” diyerek kendisine secde ettiren de, maksadına ulaştıktan sonra, “seninle artık hiçbir ilgim yok” diyerek çekip giden de şeytandır.

Çocuğunuzun, yekpare nefis hâline gelmiş, kötülüğe kilitlenmiş, iyiliğe kabiliyeti kalmamış, zararlıyı süsleyen, isteklerini avcının elindeki yem gibi kullanan, acınacak haline sevinen, bir sarhoş, bir katil, bir arsız ile sabah akşam dolaştığını düşünün.

Ki muhakkak öyle...

O, çocuğunuza her türlü müdahaleyi yapsın, ağzına, burnuna halkalar taksın... Siz müdahale etmeyin. Bunu şefkati, akli, vicdanı, insafı olan reddeder.

Çocukları adım adım takip edip etmediğini, burunlarına halkalar takıp takmadığını merak eden varsa, bir çocuk parkına gi-

Çocukları kendine bağlamak şeytan için cinnet derecesindeki bir hastalık, bir derttir.

debilir; simalarına, saçlarına, birbirlerine olan muamelelerine, bencilliklerine, hırçınlıklarına, sözlerine, küfürlerine, giyimlerine, ergenlik çağına girmemiş olmalarına rağmen günah yumağı hâlinde yürüyen birisine sırtarak bakmalarına dikkat edebilir.

Kimin tesirinde olduklarını görecektir.

Şeytan işe çocuktan başlar

Şeytan, Rahmet-i İlâhî'den kovulduğu, öfkeden deliye döndüğü gün Hz. Âdem'in elinden çocuklarını alacağına, onları kendisine bağlayacağına yemin etmiştir.

Yani, insanoğlunun çocuklarını yoldan çıkarmak, onun birinci ahdi ve hedefidir. Kıyamet gününe kadar Rabbimizden izin istemesindeki sebep budur.

"Eğer beni kıyamet gününe kadar bırakacak olursan, and olsun ki pek azı dışında ben onun neslini kendime bağlarım." (İsrâ, 17/62) der.

Çocukları kendine bağlamak şeytan için cinnet derecesindeki bir hastalık, bir derttir.

İnsanın, düşmanının hangi noktadan saldıracağını öğrenmesi

onun için bir nimet, o noktanın muhafazası için özel gayret göstermemesi kendisi adına tam bir zarar ve gaflettir.

Öyle ise yapılması gereken, çocuğa şeytanın müdahalesinden önce, yani ergenliğe girmeden evvel istikamet kazandırmak, onu mânevî zırhlarla donatmak, Allah'ın bahsettiği bu hazırlık sürecini en iyi şekilde değerlendirmek, böylece şeytanın taarruza geçtiği birinci noktayı yıkılmaz bir kale gibi tahkim etmektir.

İyaz b. Hımar el-Mücâşî'nin rivayet ettiği bir hadis-i kudsîde Rabbimiz, "Ben kullarımı hanif (kötülükten uzak, doğru, mükemmel) yarattım. Şeytanlar geldiler ve onları doğru yoldan çevirdiler."¹ buyurur.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "İnsanlar üzerine bir zaman gelecek, şeytanlar onların evlatlarına ortak olacaklar." der.

Sahabe Efendilerimiz hayretle sorar:

"Bu da olacak mı yâ Resûlallah?"

"Evet."

"Bizim evlatlarımızı, onların evlatlarından nasıl ayırt edeceğiz?"

İnsanlığın Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem), "Hayâ ve merhamet azlığından anlaşılacak." buyurur.²

Demek ki çocuklarda Allah (celle celâluhû) korkusunun, utanmanın, merhametin kaybolduğu gün, şeytanın nesilleri kendine bağladığı, onlara ortak olduğu gündür.

Madem şeytan, çocukları kendine bağlamayı birinci iş bilmiştir, öyle ise çocuğunu şeytana kaptırmamak için mücadele etmek her anne babanın birinci vazifesidir.

*Çocuklarda
Allah (celle celâluhû)
korkusunun,
utanmanın,
merhametin
kaybolduğu gün,
şeytanın nesilleri
kendine bağladığı,
onlara ortak olduğu
gündür.*

¹ Müslim, cennet 63.

² Ali el-Müttakî, Kenzü'l-ummâl 3/126.

Günümüzün çocuğu, genci nasıl resmedilebilir?

Böyle bir insanın, hususiyle çocuğun resmi, çok açılardan, çok farklı şekillerde olabilir.

Daima tahrike mâruz kalması açısından bakıldığında; susayan, susadıkça önüne tuzlu su konulan, tuzlu su içtikçe yangını artan, yandıkça cinnet geçiren, saç, başı cin çarpmış gibi dikleşen veya yontulan, içindeki yangının kemirici baskısını bastırmak için kaşına, kulağına, burnuna halkalar takan, gergin yüzlü, bulanık bakışlı birisi olarak çizilebilir.

*... yüz yerinden
yüz elin tuttuğu,
annesine, babasına,
hocasına tutacak bir
yer bırakılmayan,
ne yana gideceğini,
ne yapacağını
bilmeyen, sağına
soluna şaşkın şaşkın
bakan, akli çöplük
gibi karmakarışık,
sürüklenen, yaralı,
bereli bir mahkûm ...*

Çekiştirilmesi açısından bakıldığında, yüz yerinden yüz elin tuttuğu, annesine, babasına, hocasına tutacak bir yer bırakılmayan, ne yana gideceğini, ne yapacağını bilmeyen, sağına soluna şaşkın şaşkın bakan, akli çöplük gibi karmakarışık, sürüklenen, yaralı, bereli bir mahkûm olarak çizilebilir.

Her şeyin müdahale edip çekiştirdiği böyle bir çocuğu kendi hâline bırakmak, acımasızlıktır, zulümdür.

Onu, kendisini esir eden ellerden kurtarmak, tam bir himaye ile muhafaza etmek, şefkatli ve hikmetli ellerini üzerinden almamak anne babanın vazifesidir.

Zira anne babanın bıraktığını yerden yakalayacak onlarca el vardır.

Kontrolden çıkmış bir genç nasıl resmedilebilir?

Bindiği şeyin dizginleri insanın kendi elinde değilse durumu korkunçtur. O binitini istediği yöne süremez, binitini onu istediği yere götürür.

Nefis, insan için bir binitir. Hayatını muhafaza etsin, zararlıdan uzaklaşsın, faydalıya yaklaşınsın, kendini geliştirsinsin diye verilmiştir.

Binite binen insanın yapacağı ilk iş, o binitin kontrolünü eline almaktır.

Hız. Mevlânâ bir âyetin izahını yaparken, sadece yiyeceği, içeceği şeyin ve şehvetinin derdinde olan, hayata ait başka hiçbir rengi tanımayan insanı eşeğe benzetir ve “Eşek de sadece bu iki şey için ses çıkarır, bağırır.” der.

Gence, nefisine mahkûmiyeti açısından bakıldığında, bu durumdaki bir gencin resmi, sırtında eşek taşıyan, ipini ona kaptırmış bir zavallı olarak çizilebilir.

O artık yoldan tarafa değil ottan tarafa gider, hayattaki tek lezzeti ot zanneder, ne zaman bir güzellikten bahsetseniz onun aklına ot gelir ve bir lezzet delisi olarak yaşamaya çalışır.

Nefis, insan için bir binitir. Hayatını muhafaza etsin, zararlıdan uzaklaşsın, faydalıya yaklaşınsın, kendini geliştirsinsin diye verilmiştir.

Eşeğe uçağa binmeyi, bilgisayarını anlatmak, ottan başka lezzet tanıtmak ne kadar zorsa, iradesini nefsinin eline kaptıran bir gence de şeytanın süslediği şeylerin dışındaki lezzetleri anlatabilmek o kadar zordur.

Dünyadaki her şeyi, o bir iki şey uğruna feda eder.

Anne babasının hatırını da, insanî ve imanî değerlerini de...

Şeytanın işi tahriptir

Günümüz toplumu, şeytanın tesirini iş işten geçmeden hesaba katmazken, Kur’ân-ı Hakîm, şiddetle ikaz ve hatta tehditle, tekrar tekrar şeytanın tahribine karşı insanı irşad eder. (13. Lem’a)

Hâlbuki şeytanın davet ettiği günahlar çirkindir, akl-ı selim, vicdan, insanlık izzeti onları reddeder. Allah’ın emrettiği şeyler insan için doğru, güzel ve faydalıdır. Hem rahmet-i ilâhî çok defa

o azılı düşmana karşı insanın imdadına yetişmektedir. Şeytanın tesiri zayıftır. Sadece bir fısıltıdan, bir sevkten ibarettir. Yarata-maz, bir şeyi vücuda getiremez.

Bu durum, İbrahim Sûresi'nin yirmi ikinci âyetinde şeytanın itirafları ile anlatılır:

“Hesaplar görülüp iş tamamlanınca Şeytan onlara şöyle di-yecek:

“Allah size doğru vaatte bulundu. Ben de size bir şeyler vaad ettim, ama sözümünden caydım. Doğrusu, benim size istediğimi yaptıracak bir gücüm yoktu. Sadece ben sizi davet ettim, siz de çağrımı kabul ettiniz. O hâlde beni ayıplamayın, kendi kendinizi kınayın. Ne ben sizi kurtarabilirim, ne de siz beni kurtarabilirsiz. Ben, sizin daha önce beni Allah’a şerik yapmanızı da reddetmiştim.”

Elbette, böyle zalimlerin hakkı gayet acı bir azaptır.”

Anne babaların rahatlığı ve çocuklarına güvendiklerini söylemeleri, tahribin mahiyetini düşünmemelerindendir.

Yukarda sayılan hakikatlere rağmen Allah'ın (celle celâluhû) insanı şeytanın hilelerine karşı defalarca uyarmasının ve kendisine sığınmamızı emretmesinin, “*Sen de ki: “Yâ Rabbî! Şey-*

tanların vesveselerinden, onların yanımda bulunmalarından Sana sığınırım!” (Müminûn, 23/97-98) buyurmasının hikmeti, güç-süzlüğüne rağmen tahribinin büyüklüğüdür.

Anne babaların rahatlığı ve çocuklarına güvendiklerini söylemeleri, tahribin mahiyetini düşünmemelerinden, meseleye bu açıdan bakmamalarındandır.

Tahribin iki temel özelliği vardır.

Birincisi, tahrip bir yıkımdır; inşa, imar değildir. Yıkma kolay, yapmak zordur. Yüz akıllı adamın on senede yaptığı bir binayı, bir tek çocuk, onlar engellemeye çalışsa bile, bir anlık gafletlerinden istifadeyle, bir anda yakabilir, yıkabilir; onca emeği, masrafı bir anda heba edebilir.

İkincisi, bir şeyin vücudu için çok şey lazım iken, yıkımı için bir tek şey yeterlidir. Bir binanın inşası için yüzlerce şey gerekiyken, imhası için bir kibrit veya dinamit kâfidir.

Bir adamın hayatı trilyonlarca hücrenin, binlerce organın sağlıklı çalışması ile devam eder, bir uzvunun, hayat damarlarından birisinin kesilmesi ile biter. (13. Lem'a)

Bir adamın yürümesi milyonlarca faaliyetin kudret-i ilâhî tarafından yaratılmasına bağlıdır. Bunun için nelerin gerektiğini doktora sorarsanız, size anlatması birkaç sene sürebilir. Hâlbuki sapasağlam bir adamın düşmesine, adamın ayağının bir an kayması yeter.

Bütün günahlar, tahriptir, terktir. Tahrip, kudrete, ilme, hakikate, kıymete dayanmaz; terke, cehalete, tembelliğe, laubaliliğe, gaflete dayanır.

Elli senede âlim olan bir insan birkaç saniye de hem zalim, hem sefih olabilir.

Çocuğun namazını ihmal etmesi için çok özel bir gayrete ihtiyacı yoktur; terk etmesi, kalkmayıp yatması yeterlidir.

*Çocuğun namazını
ihmal etmesi için
çok özel bir gayrete
ihtiyacı yoktur; terk
etmesi, kalkmayıp
yatması yeterlidir.*

“Benim çocuğum ibadetini de aksatmaz, günaha da girmez.” demek terkin ve tahribin mahiyetini bilmemektir.

Arabanın yoldan çıkmaması için, şoförlüğü bilen sağlam bir insan, yol, araba ve âzamî dikkat; bu dördünün olması için binlerce, yüz binlerce şey; yoldan çıkması için bir anlık gaflet yeter.

Binlerce misafiri taşıyan bir gemi için devletler çapında servet ve insan lazımdır.

O geminin heba olması, kumanda masasındaki bir tek cihazın, bir tek düğmenin veya dümenin unutulması ile mümkündür.

Hangi anne babaya sorsanız, çocuğunun yüzlerce insanı öldürmeyeceğini söyleyecek, “Çocuğum yapmaz.” diyecek, size

onu nasıl yetiştirdiğini ve kendilerinin nasıl bir aile olduğunu anlatacaktır.

Hâlbuki dümende uyuyan bir kaptan, geminin kayalara çarpmasına, yüzlerce insanın ölümüne sebebiyet verebilir. Yüzlerce insanı öldürmesine, hiçbir şey yapmamış olması yeter.

Bir bahçeden meyve alabilmek için, bahçeye, toprağa, güneşe, havaya, suya, ağaca, gübreye ihtiyaç varken, bahçenin kuruması için su kanallarının başındaki görevlinin vanayı açmayı ihmal etmesi kâfidir.

“Eli var, gözü var, kalbi var, sadece nefes almıyor diye ölmüş olamaz, bunu kabul etmem, ben çocuğuma güveniyorum, onu çok iyi yetiştirdim!” demek ne kadar manasızsa, “Bir şeyi de ama

*Dümende uyuyan
bir kaptan, geminin
kayalara çarpmasına,
yüzlerce insanın
ölümüne sebebiyet
verebilir. Yüzlerce
insanı öldürmesine,
hiçbir şey yapmamış
olması yeter.*

ma büyütüyorsunuz, ilerde elbet benim çocuğum da o eksik dediğiniz şeyi tamamlar.” sözü de o kadar manasızdır.

İnsanın bedenini oksijensizlik, kalbini imansızlık, ibadetsizlik öldürür.

İnkâr imanın, nankörlük ibadetin, fuhuş iffetin, yalan doğrunun, tembellik çalışmanın, zulüm şefkatin terkidir.

Nasıl buzlu bir zeminde yürüyen adama, “Katiyen düşmez, gözü var, ayağı var, ayakkabısı var.” diye bakılmaz, “Aman dikkat!” diye uyarılır, ayağı güçlendirilir, tutunabileceği yer ayarlanır, birkaç kişi ile el ele tutuşması sağlanırsa, insanın da ibadete muvaffak olması, günahlardan korunması için aynı tedbirler alınır, alınmalıdır.

Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in, “Allah’ım, beni göz açıp kapayıncaya kadar nefsimin tesirinde bırakma!” diye dua etmesi, şeytanın tahribinin ve tesirinin dehşetini anlatması açısından fevkalâde önemlidir.

Çocuğu kırk senede yetiştirir, kırk saniye ihmalle kaybedersiniz.

İnkâr başka günah başkadır

İnsanların çocuklarını takip etmekte gevşeklik göstermelerinin bir sebebi de, çocuğun “yüz hakikat dersini kalben tasdik” (13. Lem’a, 5. İşaret) ettiğini düşünmeleridir.

Onlara göre çocuklarının imanı vardır ve imanları günaha düşmelerine de, kötülük yapmalarına da, namazlarını aksatmalarına da mânidir.

Hâlbuki, imanın salih ameli ve günahlardan uzak durmayı netice verdiği de bir hakikat, günaha düşmenin sebebinin imansızlık olmadığı da bir hakikattir.

Üstadımız, “Nefs-i emmâreye itimat edilmez.” (21. Lem’a) der. Mesele çocuğun imanına itimat meselesi değil, nefesine itimat etmemek meselesidir.

Rabbimiz, “Nefis daima kötü şeylere sevk eder.” (Yusuf, 12/53) buyurur. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Senin en zararlı düşmanın nefsidir.”¹ ikazıyla irşad eder.

*Mesele çocuğun
imanına itimat
meselesi değil,
nefsine itimat
etmemek meselesidir.*

Doluya bir şey damlamaz. Çocuk, dolu değil, verileni alan boş sayfa gibidir. Nefsi, mutmainne veya kâmile makamında değildir. Kaldı ki, kâmil insanlar bile nefislerine itimat etmemiş, dâimî teyakkuz üzere yaşamışlardır. Çünkü kâmil bir nefiste de nefs-i emmâre çekirdeği vardır, imtihan devam etmektedir.

Gencin büyük bir günahı işlemesi imansızlığından değil, hislerinin aklını susturmasından, “akıl ve kalbin mağlubiyetinden ileri gelir.” (13. Lem’a, 7. İşaret)

“İnsanda hissiyat galip olsa, aklın muhakemesini dinlemez.” (13. Lem’a, 7. İşaret) His konuşursa, akıl susar. Zikzaklar başlar. Ona artık hevesi hükmeder. Az ve önemsiz bir lezzeti gelecekteki büyük mükâfata tercih ettirir. Küçük bir sıkıntı çekmemek için gelecekteki büyük cezaya razı eder.

¹ ed-Deylemî, el-Müsned 3/408.

Geçici isteklerin gözü uzağı görmez, hâzır zamana bakar. “Peşin olanı, sonradan verilene, dünyayı âhirete tercih” (Kıyâmet, 75/20-21) ettirir. İnsanı, oyun oynamayı sınava hazırlanmaya tercih eden haylaz ve akılsız bir çocuğa çevirir.

Anne babalar da, o çocuğa benzeyip yakın geleceği uzak gördükleri bir geleceğe tercih edince, çocuğun ibadetini tehir etmesi ve yanlışlara düşmesi kaçınılmaz olur.

Çocuk, kendi tembelliğinden rahatsızlık duymasına rağmen tembellik yapabilir, dalâleti tasdik etmemesine rağmen günaha düşebilir.

*İnsana düşen,
çocuğunun
buzlu zeminlerde
dolaşmasına mâni
olmak, hissin, nefsin,
çocuğun imanını ve
aklını susturmasına
fırsat vermemektir.*

İnsana düşen, çocuğunun buzlu zeminlerde dolaşmasına mâni olmak, hissin, nefsin, çocuğun imanını ve aklını susturmasına fırsat vermemektir.

Buna, imanın sesini irşad ve ibadetle kuvvetlendirerek; hissin, nefsin sesini takva ile susturarak muvaffak olur.

“Çocuğuma güveniyorum.” sözünün altında gizli bir enaniyet, kendini beğenmişlik, “nefsini temize çıkarmak” da vardır. İnsanlar çoğunlukla bu sözü “O benim oğlum, ben öyle hatalara düşecek adam değilim, benim oğlum da düşmez. Ben onu çok güzel yetiştirdim, hata yapmadım.” der gibi söyler.

Hâlbuki Müslümanlıkta, nefsini temize çıkarmak da, kusurunu küçültüp en ufak bir iyiliğini büyütmek de, iyiliği kendinden bilmek de yoktur.

ÇOCUKLA İMTİHAN

Günah, heves edilecek bir şey değildir.

Hiçbir çocuk da günaha heves ediyor değildir.

O heves, nefs-i emmârenin sözünü dinleyen ve söyleyen, şeytanın süslediği zehiri bal sanan anne babaya aittir.

“Fitne” âyeti

Enfâl Sûresi’nin yirmi yedinci âyetinde, Allah (celle celâluhû), “İyi bilin ki, mallarınız ve evlatlarınız birer fitnedir.” buyurur.

Fitne kelimesi, “sapıklık, fikir karışıklığı, iftirak, bir şeye gönül kaptırmak, günah, küfür, göz alıcı güzellik, mal ve evlât, imtihan, işkence, musibet ve belâ” anlamına gelse de, buradaki fitne kelimesine genellikle “imtihan” manası verilmiştir.

Her nimet aynı zamanda bir imtihan vesilesi olduğu gibi, çocuk da “İnsan için tamamen farklı bir nimet ve aynı zamanda tamamen farklı bir imtihandır.”

Allah (celle celâluhû), ağacın eline elmayı, insanın eline çocuğu verir. Ağaç, “elmayı ben yaptım, benim!” derse, insan Rabbinin hatırını gözetmeyecek ölçüde çocuğu sahiplenirse kaybeder.

Herkes odunun elma yapamayacağını bilir. Ağaç, bir tanesini sahiplenmeden ve yemeden, Sahib-i Hakikî’si kime emretmişse meyvesini ona teslim eder.

İnsan da çocuğunu emanet bilmeli, emaneti, sahibinin istediği yola yönlendirmelidir. Malum, emanet alan, aldığı şeyi, sahibinin izin vermediği bir yerde kullanamaz.

Emanet aldığınız arabayı denize süremez, kümes yapamaz, izin aldığınız yolda ve ailenizi taşımakta kullanırsınız, kullanabilirsiniz.

İnsanın vazifesi, çocuğunu cennete taşımaktır. Çünkü çocuk emanettir, çocuğun asıl evi ve baba memleketi orasıdır. Yoksa insan emanete ihanet etmiş olur.

Zaten bir evvelki âyette bu mana ifade buyrulur ve Allâme Hamdi Yazır bu noktaya dikkatleri çeker. (4. cilt, s. 220-221)

Orada, “Allah’a ve Resûlüne hainlik etmeyin!” emri vardır. Hainlik, “İlâhî hükümlere ve Resûlün sünnetine riayetsizliktir.”

Allah’a ve Resûlüne, emre uymayarak ihanet eden, âyetin devamında da söylendiği gibi, “kendi emanetlerine hıyanet eder.”

Yani onlara ihanet eden, “mala, cana, ırza, namusa hıyanet etmeye başlar.”

İnsanı, Allah’a ve Resûlüne itaatten alıkoyan, Rabbin rızasını görmezden gelmeye sebebiyet veren fitnelerden birisi de, mal ve çocuktur.

*İnsanın vazifesi,
çocuğunu cennete
taşımasıdır.*

İşte bu durumda, Teğâbün Sûresi’nin on dördüncü âyetinde ifade buyrulduğu gibi, “eş, evlat” insan için “düşman”dır.

Evlat mı, düşman mı?

İnsan, zarar gördüğü veya zarar verdiği düşmanını görmek, onunla görüşmek istemez.

Onu görünce huzuru kaçtığı için, onun olduğu mekândan kaçır.

Kur’ân-ı Hakîm, bazı insanların mahşerdeki hâlini resmederken, “İşte o gün kişi kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından bile kaçır.” (Abese, 80/34-36) der.

İnsan, çocuğundan niye kaçır?

“Sen bana dinimi öğretilip beni irşad etmedin.” diye yakasına sarılacağı için...

Anne baba, çocuğunu İslâmî bir terbiye ile yetiştirmez, onun isteklerini Rabbinin isteklerine tercih eder, ibadetsizliğine,

itaatsizliğine aldırılmaz, gerekeni yapmaz. Böylece çocuğunun sevgisini kazanacağını, onu hoşnut edeceğini zanneder.

Hâlbuki bu hoşnutluk geçici ve asılsızdır. Dünyada bile öyledir. Sıkıntı çıktığı an, çocuk kendisini uyarmayan anne babasını suçlamaya başlar.

Allah korusun, asıl suçlama ve düşmanlık mahşerde, “Ben cahildim, size emanettim, siz de benim nefsimi uyup Allah’a ihanetime, bu korkunç azaba düşmeme sebep oldunuz. Size düşen benim nefsimi uymak değil, beni yolda tutmaktı.” dediğinde, hakkını isteyip, yakalarını sarstığında olur.

Bu hakikati Üstadımız şöyle ifade buyurur:

Şefkatli anne, çocuğu dünyada rahat etsin diye her fedakârlığa katlanır. “Oğlum paşa olsun’ diye bütün malını verir, hafız mektebinden alır, Avrupa’ya gönderir.” Çocuğunun dünyada rahatını düşündüğü kadar âhiretteki rahatını düşünmez. Yüreğindeki şefkati yanlış kullanır. “O mâsum çocuğunu, âhirette şefaatçi olmak lâzım gelirken dâvâcı” eder.

*Çocuk, mahşerde
“Size düşen benim
nefsime uymak değil,
beni yolda tutmaktı.”
dediğinde...*

Üstelik İslâmî terbiye ile yetiştirmedeği, “Evvela Allah’a dost olsun.” demediği için, çocuğu dünyada da kendisine yar olmaz, “layıkıyla mukabele” etmez. (24. Lem’a)

Bediüzzaman Hazretleri’nin “layıkıyla mukabele edemez, belki çok kusur eder” diyerek işaret buyurduğu gibi, her durumda nefsinin isteklerine öncelik veren bir çocuğun âhirette alacağı tavır, dünyadaki hâlinden belli olur.

Buradaki küçük tavırlar, oradaki büyük düşmanlığın sızıntısıdır.

Çocuklarını hem dünyada, hem âhirette kaybetmek istemeyenler, onu Allah’a ve Allah’ın emirlerine tercih etmemeli, karşısında erimeden, dosdoğru durmayı bilmelidirler.

Dindar aile çocukları

İnsanların yaptıkları yanlışlardan ötürü başlarına gelen musibetleri “zulümlü musibet” (Kastamonu L.) diye adlandıran Bediüzzaman Hazretleri, dindar ailelerin çocuklarından ötürü başlarına gelen musibetleri ve sıkıntıları da yapılan yanlışlarla izah eder.

Validelerin başına gelenler, modern zamanların telkinlerine kapılıp “şefkatlerini yanlış bir tarzda sarf” etmelerinin neticesidir.

Annenin, “acip bir aşılama ile” çocuğunun hangi kolejde veya üniversitede okuyacağını dert ettiği kadar namazını dert etmemesi, okulunu takibe ayırdığı kadar günahattan korumaya zaman ayırmaması, maksadının aksiyle tokat yemesini meyve verir.

*Çocuklarını hem
dünyada, hem
âhirette kaybetmek
istemeyenler, onu
Allah’a ve Allah’ın
emirlerine tercih
etmemeli, karşısında
erimeden, dosdoğru
durmayı bilmelidirler.*

Hazret, çocuğun serkeşliğini, hürmetsizliğini, şefkatsizliğini de buna bağlar, modern hukukun kanunlarına göre anne babanın çocuğunun mirasından pay alamamasını da buna bağlar.

Dünyayı düşünen ailenin, dünya huzurundan ve vâki olsa dünyevî servetten mahrum bırakılarak cezalandırılmasının sebebi budur.

Veren durumundaki anne baba vefat ettiğinde çocukları mirastan paylarını alırken, alan durumundaki çocuk vefat ettiğinde anne babanın onun mirasından mahrum kalması, zâhirî sebep ne olursa olsun kaderin verdiği bir hüküm ve şefkatin yanlış kullanılmasına tokattır.

Çocukların hürmetsizliği, şefkatsizliği, bencilliği zulüm, kaderin hükmü adâlettir.

Dindarların dahi çocuklarını yanlış yetiştirdiği ve dünyevileşmek tuzağına düştüğü gerçeğini münzevi yaşayan Bediüzzaman Hazretleri’nin 1940’ların başında görmesine rağmen, dindarların hâlâ çocuklarının hâline bakıp görememesi hazindir.

Günah ve lezzet

Günah, Arapça “cünah” kelimesinden gelir ki, “sıkıntı” demektir.

Kendisi sıkıntı olan bir şeyin neticesi mutluluk olamaz ve insana kendisinde olmayan mutluluğu veremez.

Günahın sıkıntısı çalışmaktaki sıkıntı gibi değildir. Çünkü çalışmaktaki sıkıntı, “her şey ya hakikaten güzeldir, ya bizzât güzeldir veya neticeleri itibariyle güzeldir.” (28. Mektup) hükmüne tâbidir.

Hakikaten güzel demek, yaratmakta çirkinlik yoktur demektir ki, ateşin veya evliliğin yaratılmasına kimse kötü diyemez. Ateşi kötü yapan, nefse uyup onu yangın çıkarmakta kullanmak.. karşı cinse alâkayı kötü yapan, çamura düşmüş mahlûk gibi nefse mas-kara olup iffetsizlik ve izzetsizlik batağına saplanmaktır.

Bizzat güzellikten kasıt, gülün güzelliği gibi bir güzellik.. neticedeki güzellikten kasıt, o gülün gübresindeki veya böbreklerin sıhhatli çalışmasındaki güzellikteki gibi bir güzelliktir.

Çalışmak hem bizzat güzel, hem neticesiyle güzeldir. Onun sıkıntısı geçici ve zâhirîdir.

*Allah, gûnahta bir
mutluluk ve hakikî
bir lezzet yaratmamış,
gûnahın içine hiçbir
güzellik koymamıştır.*

Günah hem bizzat kötü, hem neticeleri ile kötüdür.

Allah, gûnahta bir mutluluk ve hakikî bir lezzet yaratmamış, gûnahın içine hiçbir güzellik koymamıştır.

Çünkü günah kâinattaki ahengi bozmaktır. Tam bir intizamla işleyen kâinatta, çizgiden çıkıp şapşallık yapan bir asker gibi, umumî akışın tersine hareket etmektir.

Allah (celle celâluhû), insanı ağız ile yemek yiyecek mahiyette yaratmıştır. Bunun günahı burun ile yemek yemeye çalışmak, yaratılış hedefinin dışına çıkarmaktır ki, insanı öldürür. Burunla yemek yemeye çalışmak nasıl, yaratılışın tersine davranmak, olmayacak bir şeyden olur beklemek, onda lezzet aramak ise,

günah da, Allah’a itaat etmemekte bir lezzet aramaktır. Bundan hasıl olacak tek şey, dünyada, âhirette perişanlıktır, ama katiyen mutluluk değildir.

Nasıl ki siz, misafir ettiğiniz ve birçok iyilik yaptığınız birisinin, size kötülük yaparak sizin misafirhanenizde mutlu olmasına müsaade etmez, sağı solu tahrip etmesine seyirci kalmazsınız. Ona izin vermenize izzetiniz ve şefkatiniz mâni olur.

Öyle de, günahkâr adam, insanlar için hazırlanan helal da-iresindeki güzelim sofrayı bırakır, hayvanlar gibi, helal haram tanımadan yaşar, onların, yani mesela köstebeklerin oturduğu sofraya oturursa, Allah (celle celâluhû), o şapşal istiyor diye köstebeklerin sofrasına insanları mutlu edecek ni-

metlerini dizmez. Köstebeklerin sofrasına oturanın bahtına mutsuzluk ve karın sancısı düşer.

Günah, zahiren suya benzese de, hakikatte tuzlu veya zehirli su gibidir.

Allah (celle celâluhû), ruhunu köstebeğe çevirip, ten kafesine hapsedenin işlediği günahın içine hakikî bir lezzeti koymaz ve koyma-

mıştır. Günah, zahiren suya benzese de, hakikatte tuzlu veya zehirli su gibidir. Tuzlu su içerek susuzluğunu gidermek mümkün olmadığı gibi, günah işleyerek de huzura ermek mümkün değildir.

“Bizim çocuk hevesini alsın.” diyen, çocuğunu köstebeklerin sofrasında bırakan adamla aynı şeyi yapıyor demektir.

Günah, heves edilecek bir şey değildir.

Hiçbir çocuk da günaha heves ediyor değildir.

O heves, nefs-i emmârenin sözünü dinleyen ve söyleyen, şeytanın süslediği zehri bal sanan anne babaya aittir.

Temiz şeyler helal

A'râf Sûresi'nin, yüz elli yedinci âyetinde “İşte o Peygamber, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten meneder, onlara temiz şeyleri helâl, pis şeyleri haram kılar.” buyrulur.

Âyette, temiz helal, pisin haramlığı yiyecek içecek ile ilgili olsa da, mevzuun hususîliği, hükmün umumîliğine mâni değildir. “Kelâm-ı vâhidde ahkâm-ı müteaddide olabilir.” (Muhâkemât) Bir sözde, birçok hüküm bulunabilir.

Mevzua illet ve hikmet açısından baktığımızda Allah’ın emirlerini bizim görebildiğimiz birkaç hikmete mahkûm edemeyiz. Yani, “Şu faydasından ötürü emredildi, şundan ötürü yasaklandı.” diyemeyiz. Fakat çok rahatlıkla, dinin emrettiği her şeyin güzel ve faydalı, menettiği her şeyin pis ve zararlı olduğunu söyleyebiliriz. İster ibadete ait olsun, ister yeme içmeye ait olsun...

Buna yürekten inanan bir insan, “Çocuğumuz hevesini alsın veya dini yaşamak zor, çocuğa zor geliyor, çocuk da haklı...” demez, diyemez.

Dinin menettiği şeylerin heveslenilecek şeyler olmadığını, emrettiği şeylerin de mutluluk olduğunu bilir.

Tam inanmak

İnsanın günah işleyerek Allah’ın yasakladığı şeyden bir fayda bulması, hakikî manada lezzet alması ve neticede mutlu olması, Allah’ın çirkin ve yasak dediği şeylerle mutlu olmasıdır ki, böyle bir şeyin gerçekleşebilmesi –hâşâ!– Allah’ın (celle celâluhû) mağlup olması manasına gelir.

Allah (celle celâluhû) mağlup olmaz, mutlak galiptir ve “Allah’tan başka galip yoktur.”

Buna, yani Allah’ın emrettiği her şeyin güzel, yasakladığı her şeyin tiksinti uyandıracak kadar pis ve zararlı olduğuna tam inanmayan anne baba çocuğunu ikna edemez.

Sadece, “Allah (celle celâluhû) hüküm sahibi olduğu için yasaklıyor”, “kuralları var”, “imtihan ediyor” diye düşünen Allah’ın merhametini ve hikmetini göremez.

*İnanan bir insan,
“Çocuğumuz hevesini
alsın veya dini
yaşamak zor, çocuğa
zor geliyor, çocuk
da haklı...” demez,
diyemez.*

Düşünelim...

“Üç yaşındaki bir çocuk, yerdeki hayvan atığını ağzına götürmek istese ne yaparsınız?”

“Engelleriz.”

“Bu engelleme, çocuğa kimin sözünün geçtiğini, kimin güçlü olduğunu göstermek için midir? Bir kuvvet gösterisi midir?”

“Elbette hayır...”

“Çok kuralcı olduğunuzdan mı?”

“Tabii ki değil.”

“Çocuğu imtihan etmek isteğinizden mi?”

“O da değil.”

“Neden?”

“Merhametten... Bir merhamet tezahürü...”

“Nasıl yani?”

“O şey hem pis, hem zararlı... Pis, hiçbir lezzeti yok, aksine mide bulandırıcı bir şey... Zararlı, insanı hasta eder, içi mikrop yuvası.”

İnsanlar dinin emirlerine bakarken bu misalde anlatılan pencereden bakmalı... Allah (celle celâluhû), bize pis ve zararlıyı yasakladı,

yasaklardan alınacak bir lezzet, onlarla giderilecek bir heves yok...

Burası Allah'ın mülkü ve biz O'nun kudretini, kuvvetini her şeyde görüyoruz. Bize bazı şeylerin emredilmesi –hâşâ!– kuvvet göstermek için değil... Bu misafirhanede ve daha sonra alınacağı-
mız sarayda rahat etmemiz için... Sevk edildiğimiz şeye onun için sevk ediliyor, engellendiğimiz şeyden onun için menediliyoruz.

Allah'ın kural koymaya da ihtiyacı yok. Bize emredilenler, kuralcılıktan değil, sofranın yerini göstermek, hastalıklardan korumak için...

*Allah'ın emrettiği her
şeyin güzel, yasakladığı
her şeyin tiksinti
uyandıracak kadar pis
ve zararlı olduğuna
tam inanmayan anne
baba çocuğunu ikna
edemez.*

İnsanın bu dünyada bir yönüyle imtihan edildiği, elmas ile kömürün o imtihan ile ayrıldığı doğru...

Fakat bu imtihan da, merhametten... İmtihan etmek için değil... Zaten cevabı açıklanan sorunun bizim anladığımız manada imtihanı olamaz.

İrademiz milyarlarca şeyde serbest bırakılmamış... Güneş bize sormadan dönüyor, hücremizdeki binlerce faaliyet biz bilmeden icra ediliyor.

Ciğerimizle havaya yapışmış, ayağımızla yere dokunmuş, gözümüzle ışığa başlanmışız.

Bize düşen küllî iradenin güzelliğini anlamak, ahenge uymak, o küçücük, bir tek şeye meyledebilen irademizi, küllî iradeye teslim etmek. Bize merhamet edip sarayına davet eden Sultan'ın hikmetine de, merhametine de güvenmek...

Çocuğun neyini imtihan edeceksiniz? Cahil zaten... Siz zarardan ve pisten koruyorsunuz.

Allah (celle celâluhû), bizi zararlıdan ve pisten koruyor. Bize temizi helal, pisi haram kılıyor.

Emir ve yasakları böyle gören bir aile, çocuğunu günden ve Allah'ın emrini yerine getirmemekten tam bir ciddiyetle korur. Kalbinde zaafı olan, "hevesini küçükken alsın" diye bahaneler okur.

O hevesin tamamı anne babaya aittir. Çocuklar dünyaya onların gözleri ile bakar.

Cennetin nefse hoş gelmeyenle kuşatılması

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), "Cennet nefse hoş gelmeyen şeylerle, cehennem de nefsin hoşlandığı şeylerle kuşatılmıştır."¹ buyurur.

Bu ifade, nefsin hoşlanmadığı şeylerin, gerçekten nahoş ve

*Allah (celle celâluhû),
bizi zararlıdan ve
pisten koruyor. Bize
temizi helal, pisi
haram kılıyor.*

¹ Buhârî, rikâk 28; Müslim, cennet 1.

zor olduğunu göstermez. Nefsin, neticesi cennet olan güzel şeylerden hoşlanmadığını gösterir.

Yarasanın güneşten hoşlanmaması gibi, nefs-i emmâre de dinden hoşlanmaz.

Yarasanın aleyhinde olduğu şey onun aydınlığına, lehinde olduğu şey onun karanlığına delildir.

Tezkiye olmamış bir nefsin ibadetten, itaatten, fedakârlıktan hoşlanmasını beklemek, sirkeden şeker tadı, gübreden misk koku beklemek kadar büyük bir hatadır.

Şeytan insanı avlarken, elbette, günahı ona süsleyecektir. Hangi avcı vardır ki zehri bal, balı zehir göstermiş olmasın...

*Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):
"Cennet nefse hoş
gelmeyen şeylerle,
cehennem de nefsin
hoşlandığı şeylerle
kuşatılmıştır."*

Namazı, ibadeti, müminin tertemiz kalbine sorarsanız, dünyanın en büyük saadeti, şerefi, lezzeti, kolaylığı diyecektir. Sâfiye mertebesine çıkmamış nefsine sorarsanız cevap farklı gelebilir.

Vâkıa, tezkiye olmuş, "sâfiye" mertebesine ermiş bir nefiste bile, "emmâre" çekirdeği saklıdır. O merhaledeki bir nefis bile şeytanın dinleyen kulağı, konuşan ağzı olmamak için her an

teyakkuzdadır.

Bu, servetini hayırda kullanan insanın, zulümde de kullanabilecek potansiyele sahip olması demektir. İyiliğe kilitlenmiş bir insanın zalimlikle arasının şark garp kadar uzak olması ayrı bir şeydir, o sermayeye sahip olması ayrı bir şeydir.

Hülasa, nefsin kaçtığı güzellikler onun cahilliğine, kaçmadığı pislikler onun körlüğüne, sarhoşluğuna delildir.

O şeylerin hakikî mahiyetine değil...

Hız. Mevlânâ'nın ifadesiyle, "sarhoşlar âdi taşları inci zanneder"(1. Cilt, s. 1224), inciye taş diye çöpe atar, faydasıza koşar, faydalıdan kaçarlardı.

Niçin yarattı?

“Allah (celle celâluhû) kâinatı niçin yarattı?” sorusuna cevap verilirken, sondan başlanmaz, sondan başlanırsa çok defa maksat anlatılamaz, anlaşılamaz.

Evvela, Rabbimiz’in kâinatı yaratmaktaki muradını Rabbimiz bilir, biz murâd-ı ilâhîden bazılarını aklımızın nazarına bir derece yaklaştıracabiliriz.

Bir zât, yaptığı şeyi, evvela kendi zâtı için yapar.

Mesela, adam evini, evdeki ayakkabılık için, buzdolabı için inşa etmez, kendisi için yapar.

“Allah (celle celâluhû) kâinatı niçin yarattı?” sorusuna verilecek birinci cevap, “Zât’ına muhabbetinden”dir. Üstadımız “görmek ve göstermek” der, başa “görmek muradını” koyar. (11. Söz)

Muhakkak ki, güzelin, güzelliğini takdir etme güzelliği, en evvel Hakikî Güzel’e aittir.

Allah (celle celâluhû) güzeldir. Sıfatları ve isimleri de güzeldir. İsimlerinin tecellisi de güzeldir. O güzel tecellilerin, güzelliğini, kıymetini takdir etme güzelliği evvela Allah’a aittir. Beşer, nâkıs kabiliyetleri ile o takdirin binde birini bile yapamaz.

“Allah (celle celâluhû) kâinat sarayını Zât’ına muhabbetinden yarattı, peki bizi niçin bu saraya aldı, yarattı?”

Bizi merhametinden yarattı. Padişah, muhtaçları sarayın girişindeki misafirhaneye merhametinden ötürü alır. Allah (celle celâluhû) varlık bahçesine ve sarayına bizi merhametinden ötürü aldı.

Peki, niçin yolları ikileştirdi, imtihan nedir?

Misafirhane bölümüne alınan insanlara, “Hakikî saraya geçmek, orada bir daha yokluk, yoksulluk çekmeden yaşamak ister

*Nefsin kaçtığı
güzellikler onun
cahilliğine,
kaçmadığı pislikler
onun körlüğüne,
sarhoşluğuna delildir.
O şeylerin hakikî
mahiyetine değil...*

misiniz, yoksa yoksulluğunuzla baş başa kalmak mı istersiniz?
Hakikî saraya geçmek isteyenler şu yolu, istemeyenler diğerini

*Padişah, muhtaçları
sarayın girişindeki
misafirhaneye
merhametinden ötürü
alır.*

takip edebilir.” denmesi ve sorulmasıdır.

İnsanların hatalarını mâkul görenlerin anlayamadığı “imtihan” işte budur. Aciz beşerin Allah’ı ve saraya geçiş yolunu değil de, Allah’tan uzaklığı, nimetten kaçışı tercih etmesi hiçbir sebeple makbul değildir.

İster çocuk, ister yaşlı olsun...

Üçüncü Bölüm

EMRİNE EMANET

ÇOCUĞUN MAHİYETİ

Allah (celle celâluhû), çocuğa yolu ikilememişken, çocuğa yolu ikileştirmek ve hangisinden gideceğini sormak, “Haydi, beraber yapıyoruz.” demek yerine, “Yapar mısın?” demek, çocuğun sırtına kaldıramayacağı bir yükü yüklemek, merhamet niyetiyle eziyet ve zulmetmektir.

Çocuğun kabiliyetleri ve sınır

Çocuğun ruhuna ekilen istidat çekirdeklerine (23. Söz) sınır konulmamıştır (İ. İ’câz). İstidadı, irade ettiği her şeyi eline verecek mahiyettedir. (Mesnevî-i Nuriye, Zerre)

Bir arı sadece bal, bir koyun sadece süt verebilirken, bir çocuk dilerse mürşit, dilerse doktor, dilerse cânî, dilerse sefih olabilir. Sınırsız ve sayısız dereceye çıkabilir, derekeye düşebilir. (23. Söz, 2. Mebhas)

Çocuğun, sonsuza kadar Rabbine muhatap olabilmesi, aklî kuvvetlerine de, kalbî kuvvetlerine de, isteklerine de, gazabına da sınır konulmamasındandır.

Fıtraten sınır konulmayan kabiliyetlerinin hududunu emirler ve yasaklar belirler, istikametini muhafaza ettirir, çocuğu ifratlardan, tefritlerden, aşırılıklardan, aşağılıklardan, uçurumlardan korur. (İ. İ’câz)

Çocuğun kabiliyetlerinin sınırsızlığına, insanlığın kurtuluşuna vesile olan peygamberler ve yüz binlerce masumu katleden firavunlar; isteklerinin sınırsızlığına, bir milyon sene ömür verilse yine de razı olmayan mahiyeti şahittir. (Muhâkemât, 3. Makale, 2. Maksat)

Kendi başına duracağı bir durağı olmayan çocuğa helal ve haramlarla sınır koymamak, isteklerini edeple şekillendirmemek, çocuğun tabiatını bilmemek ve ona eziyet etmektir.

Arabasını sevdiğinden ötürü onu yolda tutan adam, çocuğunu da sevdiği için yolda tutmalı, bırakmamalıdır.

Yoksa hem kendisi, hem çocuğu mahvolur.

Nazik-Nâzenîn-Nazdar

Çocuk, “nazik, nâzenîn, nazdar”dır. (23. Söz)

Nazik olan, zayıf ve dayanıksızdır. Zayıflık ve dayanıksızlık, fakirlikten ve acizliktenidir.

*Kendi başına
duracağı bir durağı
olmayan çocuğa
helal ve haramlarla
sınır koymamak,
isteklerini edeple
şekillendirmemek,
çocuğun tabiatını
bilmemek ve ona
eziyet etmektir.*

Fakirlik, çocuğun her şeye muhtaçlığı; acizlik, muhtaç olduğu şeyleri elde edecek bir sermayesinin olmamasıdır.

Nâzenînlilik; hassaslık, incelik. Çocuğa bu özellik, Allah’a ait hakikatleri mahiyetindeki incelik ve hassasiyetle tartsın, tanınsın diye verilmiştir.

Nazdarlık, eşref-i mahlûk olmaktan kaynaklanan bir hakkı takdir beklentisi, elde, gönülde, gözde olma arzusudur.

“Nazik, nâzenîn, nazdar” olanın ruhu kadar bedeni, bedeni kadar ruhu tesire açıktır. Kolay etkilenir.

Kolay ve çabuk tesir altında kalması, başkalarının tesirine de açık olması demektir.

Zayıf için günahın belası daha ağırdır. Çocuğun narin tabiatı günahın azabını kaldıramaz; ruhen, aklen, hissen altında kalır, psikolojisi bozulur.

İmam Gazzâlî Hazretleri de, Kimya-yı Saadet adlı eserinde çocuğun kendine verileni aldığını ve ona göre şekillendiğini söyler:

“Çocuk, ana-babası elinde bir emanettir. Kalbi, kıymetli bir cevher gibi temizdir. Mum gibi her şekli alabilir. Bütün yazı ve şekillerden uzaktır. Temiz bir toprak gibi olup, hangi tohum atılsa büyür. İyilik tohumu ekilirse din ve dünya saadetine kavuşur; annesi, babası ve hocası sevabına ortak olur. Şayet fesat tohumu atılırsa helak olur; annesi, babası ve hocası günahına ortak olur.”

Nefsin, şeytanın, çevrenin, arkadaşın, toplumun tesirine açık olan çocuğun anne babasına düşen, onun aklını, kalbini imanla, faziletle, güzel ahlâkla şekillendirmek, hayatına istikamet kazandırmak ve kazandığını kaybetmemesi için ciddî takip etmektir.

Çocuk ve yolculuk

Bazı anne babalar, kendilerini yolcu, çocuklarını kalıcı görür. Çocukları için yaşar, çocuklarının dünyevî istikbali için hazırlık yaparlar.

Hâlbuki misafirhane gibi olan dünya nasıl hareket hâlinde ve yolcu ise, çocuklar da yolcudur. Anne baba, her köşe başından ayrılıp giden insanların verdiği haberi çocuklarına hiçbir zaman konduramaz.

Evet çocuklar, ruhlar âleminden anne karnına, anne karnından çocukluğa, çocukluktan gençliğe, gençlikten olgunluğa, olgunluktan ihtiyarlığa, ihtiyarlıktan kabre, kabirden berzaha, berzahtan vakfeye, vakfeden mizana, mizandan sırata, sıratın ebed memleketine gider.

(23. Söz) Yolculuğunun göz açıp kapayıncaya kadar geçen çok az bir kısmını burada yaşayan çocuklar, buraya, bu uzun yolculuğun azığını almak için uğrar.

Anne babalar, çocuklarına bir yolcu olarak bakarlarsa onu gideceği yere hazırlar, kalıcı diye düşünürlerse onlara akıbeti hatırlatan, azıktan bahseden her şeyi fazlalık sayarlar.

*İmam Gazzâlî
Hazretleri: “Çocuk,
temiz bir toprak gibi
olup, hangi tohum
atılsa büyür. İyilik
tohumu ekilirse din
ve dünya saadetine
kavuşur; annesi,
babası ve hocası
sevabına ortak olur.
Şayet fesat tohumu
atılırsa helak olur;
annesi, babası ve
hocası günahına
ortak olur.”*

Yolcu ve azık

Tehlikelerle ve düşmanlarla dolu uzun bir yola çıkan çocuğun yanına aldığı erzak ve silah onun için yük değildir.

Aileler, yola çıkan çocuklarının cebine koydukları parayı nasıl onun için bir yük, kendisini korusun diye verdikleri çubuğu nasıl onun için bir ağırlık görmüyorsa, ibadetlerini bir azık ve sermaye, günaha uzak durmalarını bir zırh ve muhafaza olarak görmelidirler.

Anne baba, namazı zor, günahı cazip görürse, âlemi onların gözünden seyreden çocuklar, dini sırtlarında bir yük ve lezzetlerin önünde bir engel olarak görür.

Tehlikelerle ve düşmanlarla dolu uzun bir yola çıkan çocuğun yanına aldığı erzak ve silah onun için yük değildir.

Cahilin parasızlığı ve silahsızlığı hafiflik bilmesi ne ise, namazsızlığı ve helal haram tanımamayı hafiflik zannetmesi de odur.

Kimse, yola parasız ve silahsız çıkan adama, “Ne kadar hafif, ne kadar rahatsın!” demez. Zira herkes tehlikeli uzun yollardaki açlığın ve korkunun ağırlığını bilir.

“Zâhirî hiffet, yalancı rahatlık” nasıl kimseye rahat ve huzur getirmezse, namaza karşı lakaytlık, günaha karşı laubalilik de hiç kimseye bir hafiflik ve rahatlık getirmez.

Aile, dini yaşamayı, cepte para, belde silah taşımak kadar rahatlık ve huzur olarak görürse, çocuklar da, namazın ve takvanın lezzetini ziyafet gibi yaşar, âb-ı hayat gibi yudumlar.

“Gitgide tâ yol ikileşti”

Hayat yoluna çıktığı gün çocuğun önündeki yol ikileşmez. Doğruyu yaşamak için kabiliyeti çok, yanlışla düşmek için kabiliyeti yok hükmünde olduğu bir zaman dilimini yıllarca yaşar.

Onu o yola çıkaran Zât (celle celâluhû), bilgisinin az, iradesinin zayıf olduğu bir dönemde ona, “Hangi yoldan gideceksin?” diye

sormaz, yanlışa giden yolu önüne açmaz. Ezelî Rahmet, o cılız omza bu yükü yüklemeyiz.

Yolunu seçmek, dağların çekemeyeceği bir yük, bir ağırlıktır. Hz. Mevlânâ gibi dev bir kâmet, “İrademi sırtımda bir yük gibi hissediyorum.” der.

Ne zaman ki hayatı anlamaya başlar, gücü kuvveti yerine gelir, o zaman Allah (celle celâluhû) yolu ikiler, cennete giden yolu da, cehenneme giden yolu da önüne açar, tercih hakkını onun iradesine bırakır.

Ergenlikten önce yolun tekliği merhamet; ergenlikten sonra cennete giden yolun gösterilmesi ve yolun ikileştirilmesi merhamettir. Çünkü cennet gibi bir güzellik bu tercihin neticesidir.

Allah (celle celâluhû), çocuğa yolu ikilememişken, çocuğa yolu ikileştirmek ve hangisinden gideceğini sormak, “Haydi, beraber yapıyoruz.” demek yerine, “Yapar mısın?” demek, çocuğun sırtına kaldıramayacağı bir yükü yüklemek, merhamet niyetiyle eziyet ve zulmetmektir.

Şeriat-ı fitriye, nasıl ergenlik çağına gelene kadar çocuğa istikameti ikileştirmiyor, günaha, isyana giden yolları açmıyorsa, anne baba da açmamalı, çocuğunu cennete giden yolda, ibadet ve takva ile dosdoğru yaşatmalıdır.

Nur’daki temsilî hikâyelerde (3. ve 8. Söz) yola çıkan iki arkadaşın bir müddet birlikte yürümeleri ve nihayet yolların ayrımına gelmeleri bu fitrî durumu anlatır.

Çocuğa, Allah’a isyanın yolunu açmakta, bunu onun gelişmemiş tercihine, zayıf iradesine bırakmakta hiçbir fayda yok, Rab-bimize itaatsizlik, vefasızlık ve sünnet-i Ahmediye’ye muhalefet adına zararı çoktur.

*Çocuk, ne zaman
ki hayatı anlamaya
başlar, gücü kuvveti
yerine gelir, o
zaman Allah (celle
celâluhû) yolu ikiler,
cennete giden yolu
da, cehenneme giden
yolu da önüne açar,
tercih hakkını onun
iradesine bırakır.*

Hiz. Lokman, çocuğuna, “Ey oğulcuğum, namazını kıl!” der, Allah’ın emrinin üzerine söz söyleyip haddini aşmaz, yolu ikileştirmez.

“Böyle bir emir var ama kılar mısın, kılmaz mısın, sen karar ver.” deyip çocuğun gelişmemiş idrakini ve iradesini, nefsinin, tembelliğinin tahakkümüne mahkûm etmez.

Allah’a itaatsizlik çirkinliğini onun hatırına getirmez, tertemiz vicdanına duyurmaz, düşürmez.

Allah’ın sormadığı bir vakitte, çocuğa yolu ikileştirmek, on ton altını, merhamet kastıyla yüklemekten farksızdır.

Kaldıramaz. Altında kalır, manen ölür.

Çocuğa felsefe dersi vermek

*Hazreti Lokman,
çocuğuna, “Ey oğulcuğum,
namazını kıl!” der,
Allah’ın emrinin üzerine
söz söyleyip haddini
aşmaz, yolu ikileştirmez.*

İnsanın ikna olması, itimat etmesine bağlıdır. İnsan itimat ettiği, erbabı bildiği insanın sözüne inanır.

Doktora itimat ettiğiniz için verdiği ilacı içer, mürşide itimat ettiğiniz için dersini dinlersiniz.

Çocuk, anne babasının kendisine olan sevgisine, şefkatine sarsılmaz bir itikatla inandığı gibi, annesinin her müşkülü halledeceğine, babasının herkese ve her şeye gücü yeteceğine de inanır. Kendi lehinde bildiği o iki kuvvetin varlığından büyük bir hazla memnun olur.

Doğru onların dediği, olması gereken onların yaptığı, kendisi için lezzetli ve faydalı olan onların tercih ettiğidir.

Çocuğun, teslimiyeti yaşadığı bu dönemde ikna gayretine gerek yoktur. Bu dönemde yapılacak şey çocuğun kalbini bulandıracak, ikilem yaşatacak davranışlardan ve hâllerden sakınmak, tarafını belirlemek, kanına damarına damlayıp, tesir etmektir.

Her şey yerinde, zamanında doğru ve güzeldir. “Elif bâ okumayan çocuğa, felsefe-i tabiiye dersi verilmez.” (Divan-ı Harb-i Örfî) Çocuğun duru aklını muhalif fikirlerle bulandırmak, önüne alternatifler açmak doğru değildir.

Tertemiz dimağına, semavî ve tertemiz dersler yol ikileştirilmeden anlatılmalı, çocuk doğruyu, alternatifsiz kabul gören bir hakikat; dünyayı, doğruları herkesin yaşadığı bir diyar bilmeli, teslimiyeti sarsılmamalıdır.

Başkasının sapmışlığı ile onun temiz aynasını kirletmenin hiçbir faydası yoktur.

“Fena şeylerle meşguliyet fena tesir eder. Fena iz bırakır.” Hususan böyle bir asırda “Bâtılı iyice tasvir etmek, sâfi zihinleri idlâldir.” (Hakikat Çekirdekleri)

Kötülüğün alenileştiği böyle bir zamanda, çocuğun kötülükleri ibret için dahi olsun bilmeye ihtiyacı yoktur.

“Menfilikleri öğrenerek mücadele edeceğim gibi saf bir niyetle başlayıp, menfi şeylerle meşgul ola ola dinî bağları ve dinî salâbet ve sadâkatı” (Tarihçe-i Hayat) gevşeyen zavallılar ise çoktur.

Fakir, aciz ve noksan olanın kalbinin huzuru, bedeninin rahatı bir zengine, bir kuvvete, bir kemâle dayanmaktadır.

Güce dayanma ihtiyacı

Fakir, aciz ve noksan olanın kalbinin huzuru, bedeninin rahatı bir zengine, bir kuvvete, bir kemâle dayanmaktadır.

Çocuğun nazik kalbi, hadsiz musibetlere ve meşakkatlere karşı “kuvvetli bir nokta-yı istinad”, sayısız isteklerini kendisine verebilecek “bir nokta-yı istimdad” arar. (29. Mektup)

Acizliği, fakirliği bilfiil tadan çocuk, Kadîr-i Mutlak’a ve Rabb-i Rahim’e, O’nun gücüne, servetine dayanma ihtiyacını ruhunun derinliklerinde, belki büyüklerden çok daha şiddetli bir şekilde hisseder. Acze düştüğünde bu ihtiyaçtan ağlar.

Anne babalar, çocuklarının yüzünü başka yöne çevirmeseler, ruhlarındaki bu fitrî meyil onları Rabbi'lerinin mârifetine ve muhabbetine götürecektir.

Cennet düşüncesi

Her şeyden çabuk ağlayan çocukların, her köşe başından el sallayıp giden ve ölümü haber veren ayrılıklar karşısında ruhlarında yaşadıkları feveranı, cennet düşüncesinden ve âhirete imandan başka teskin edebilecek hiçbir şey yoktur.

“Çocuklar, yalnız cennet fikriyle”, “ölümlere ve vefatlara karşı dayanabilirler ve gayet zaîf ve nazık vücutlarında bir kuvve-i mâneviye bulabilirler.” (9. Şuâ)

*Çocuğun insanî
faziletleri yaşaması da
âhirete inanmasıyla,
kabiliyetlerini
koruması da
âhirete inanmasıyla
mümkündür.*

Aileler, çocuklarını âhiret düşüncesiyle büyütmeyiz, akla yaklaşıtırıcı basit delillerle o âlemin güzelliklerini haber vermezlerse, ruhlarında yaşadıkları açlık, hayatlarına akseden muhtelif arıza ve hastalıklarla kendini belli eder.

O zaman aileler, çocuğun ruhundaki yabaniğin sebeplerini başka yerlerde arar; edep, ibadet, itaat zaafından bahseder, belki de kendilerini üzerine fazla gitmek, doğruyu fazla göstermekle suçlamaya başlarlar.

Hâlbuki onun tepkisi onlara veya dinin güzelliğine değil, kendi vicdanındaki açlığa ve kalbindeki çaresizliğedir.

Çünkü çocuğun insanî faziletleri yaşaması da âhirete inanmasıyla, kabiliyetlerini koruması da âhirete inanmasıyla mümkündür. (9. Şuâ)

Çocuğun vicdanı

Çocuğun kalbi, “mazhar-ı hissiyatı vicdan, mâkes-i efkarı dimağdır.” (İ. İ'câz)

Çocuk, hakikatleri duyan, doğrulayan, hisseden bir vicdana, idrak eden bir dimağa, mahlûkat adedince dili temsil edecek kadar şümûllü bir lisana potansiyel olarak sahiptir.

Bir şeyin, ilk yaratıldığı hâline “fıtrat”, şuur sahibi fitrata “vicdan”, ilk hâlin devamına ve tekrarına “tabiat” denir.

Vicdan, istikamet ibresidir. O hep Allah’ı ve Allah’ın muradını gösterir.

Hakikatin şaşma bilmez şahididir. His yanılır, akıl yanılır, vicdan yanılmaz.

Çocuk, ağlayan birisinin ızdırabını kalbinde hisseder. Hüküm orada hissindir.

Çocuğun hissi bir mevzuda yanılırsa aklı ona doğruyu söyler. Hissi, dünya duruyor zanneder, aklı, “dönüyor” der. Hüküm orada aklıdır.

*Çocuk, hakikatleri
duyan, doğrulayan,
hisseden bir vicdana,
idrak eden bir dimağa,
mahlûkat adedince
dili temsil edecek
kadar şümûllü bir
lisana potansiyel
olarak sahiptir.*

Aklı yanılır, vicdan ona doğruyu gösterir. Aklı yaptığı veya yapmadığı şeyler için bahaneler bulur, vicdanı o bahaneleri kabul etmez. Orada hüküm vicdana aittir.

Çocuk, aklî bir meselede “yanlış mı anladım, anlayamadım mı” diye endişe edebilir, ama katiyen vicdanının ona bildirdiği hususlar hakkında tereddüt yaşamaz.

Delil, yol gösteren demektir ve vicdan akıldan, akıl histen daha güçlü bir delil, bir yol göstericidir. Gerçeği yalandan, iyiyi kötüden, doğruyu yanlıştan ayırt edip gösterir.

Çocuğun vicdanından hakikate açılan pencereler vardır. Acizlik ve fakirlik, vicdandan imana, muhabbete, itaate, ibadete açılan pencerelerden iki penceredir. (33. Söz)

Bu mahiyeti Allah (celle celâluhû) her çocuğun ruhuna yerleştirmiştir. Kimsenin çocuğu bu ahvalden beri ve müstağni değildir. Onun için, “Her çocuk İslâm fıtrata üzerine doğar. Sonra onu anne babası Müslüman, Hristiyan, Yahudi, Mecusi yapar.”¹

¹ Ebû Dâvûd, *edep* 61; Nesâî, *hayl* 3; Ahmed İbn-i Hanbel, *el-Müsne'd* 4/345.

Midenin varlığı rızkın varlığına delil olduğu gibi, insanın aczi, fakrı, bir servet ve kudret sahibine delildir.

Çocuk, hissetmez hâle de gelebilir, aklını devre dışı da bırakabilir. Fakat Üstadımızın ifadesiyle, “Akıl ta’til-i eşgal etse de, nazarını ihmal etse, vicdan Sâni’i unutamaz.” (M. Nuriye, Nokta)

“Silah benim!” diyen askerin, o silahın devlete ait olduğunu bilmesi gibi, çocuk da “benim” dediği şeylerin hepsinin başkasına ait olduğunu, onları kendisinin yapıp, kazanmadığını, verildiğini, vicdanen bilir.

Kendisini kendisinin yapmadığını vicdanen bilmekten başlayan iman arzusu, aklın ve hissin yardımıyla kemâle erer; aklın, hissin iptaliyle o arzu ve arayış sesini duyuramaz hâle gelir.

*Güneşin vücudunun
ve yörüngesinin
varlığı ne kadar
kat’i ise, çocuğun
vicdanının da
“mârifet-i Zülcelâl’e
sevk edildiği” o kadar
kat’idir.*

Çocuğunda böyle bir arayışın ve arzunun olmadığını sanmak, insanın yaratılış gayesini de, vicdanın mahiyetini de anlamamaktır.

Güneşin vücudunun ve yörüngesinin varlığı ne kadar kat’i ise, çocuğun vicdanının da “mârifet-i Zülcelâl’e sevk edildiği” (M. Nuriye, Nokta) o kadar kat’idir.

Anne babaya düşen, çocuğun vicdanından gelen sesi bastırmamak, o sesi duymasına, anlamasına zemin hazırlamaktır.

Vicdan sahibi çocuk

Çocuğun vicdanının Allah’a şehadetinin en büyük âlimlere ders olacak berraklığına Abdullah İbn-i Ömer Efendimiz ile (radiyallahu anh), çoban bir çocuk arasındaki şu hâdise güzel bir misaldir.

Bir yolculuğunda sinamak maksadıyla koyun güden çocuğa sorar:

“Şu koyunlardan birini bana satar mısın?”

“Koyunlar benim değil.” der çocuk.

“Sahibine koyunlardan birini kurdun kaptığını söyle!”

“Allah nerede?”

Çocuk, “Sahibi görmese de, Allah görüyor!” demek istemiştir.

İbn-i Ömer, o günden sonra bir süre çoban çocuğun “Allah nerede?” sözünü tekrar ederek dolaşır.

Çocuk ve şükür

Herkes kendisi için fitrî olanı sevdiği gibi, çocuk da kendisi için fitrî olanı, yani yaratılışına uygun olanı sever.

Çocuk, var olduğuna, nefes aldığına, gördüğüne, duyduğuna, yediğine, konuştuğuna, yürüdüğüne, güldüğüne memnundur. Memnun olmak gayr-i şuurî teşekkür etmektir.

İnsanın şuurlu teşekkürüne ibadet, şuursuz teşekkürüne memnuniyet denir.

Güzeli, faydalıyı, lezzetliyi seven çocuk, kendisine verilen saçtan ayağa kadar her şeyden ötürü serapa bir memnuniyet, baştan ayağa bir teşekkür yumağıdır.

*Herkes kendisi için
fitrî olanı sevdiği
gibi, çocuk da kendisi
için fitrî olanı, yani
yaratılışına uygun
olanı sever.*

Sanki memnuniyet cisimleşmiş, çocuk olmuştur.

Şükretmek, verilenlere memnuniyeti şuurlu bir şekilde ilan etmek ve o güzellikleri ebedlere kadar istemektir.

Aileler, çocuklarına kötü örnek olmaz, memnuniyetin sevgiyle girdikleri şükür yolundan döndürmezlerse, ötesinde çok da bir şey yapmalarına gerek kalmaz.

Çünkü çocuğun Allah’a hamd ederek yaşaması, elmadan lezzet alması kadar yaratılışının gereği, neticesidir.

Çocuğun “netice-i hayatı, vazife-i fitratı”

Doğruları yaşamak, yanlıştan sakınmak diyebileceğimiz ibadet ve takva, çocukların hem en fitrî vazifesi, hem hayatlarının neticesi, hem de mutluluklarının sebebidir. (4. Şuâ)

Güneşin ışık, ağacın meyve vermesi, gözün görmesi, kuşun uçuşması varlıklarının neticesidir.

Göz görürse, kuş uçarsa, ağaç meyve, güneş ışık verirse mutludur.

Güneşin şuuru olsa, başımızın üzerinde bir pırlanta gibi durmaktan çok hoşnut olduğunu söyleyecektir.

Ağacın hâlinde, kuşun coşkusunda, gözün gündüzün nurundan ayrılmaya tahammülünün olmamasında o sevinç âşikârdır.

Gözün gündüzün nurundan, çocuğun kalbinin Allah'tan ayrılmaya tahammülü yoktur.

Kime ne verilmişse bir maksatla verilir, neticesi istenir.

*Gözün gündüzün
nurundan,
çocuğun kalbinin
Allah'tan ayrılmaya
tahammülü yoktur.*

Adamın eline kazma verenin, "burayı kaz!" dediği; önüne, pirinçle et koyanın, etli pilav pişirmesini istediği bellidir.

Allah (celle celâluhû), çocuğun yüzüne, güneşe taktığı gibi bir ışık, eline, oduna taktığı gibi bir meyve takmamıştır.

Ondan istediği şey, iman eden bir kalb, idrak eden bir beyin, hissedenden bir vicdan, konuşan bir dil vermesinden bellidir.

Çocuk, ancak kendisine verilenleri yerli yerince kullanır, kendisinden istenileni yaparsa mutlu olur.

Çocuğun bu mahiyetini inkâr eder gibi dosdoğru yaşamamanın ona zor geleceğini düşünmek, beden balçığının mahkûmu olup, çamura düşüp, etrafı çamur yığını gibi görmektendir.

Namaz çocuk için hem çok zevkli, hem çok çekicidir

Çocuk, güzeli sever, güçlüye hayranlık duyar, iyiliğe minnettar kalır. Kimin çocuğu olursa olsun, her çocukta bu özellik doğuştan vardır. Sevgi, hayranlık ve minnettarlığın derecesi, güzelliğin, gücün, iyiliğin derecesi nispetindedir. (11. Lem'a)

Seven, sevdiğine yakın olmayı, hayranlık duyan ondan taraf durmayı, minnettar kalan mukabele etmeyi ister.

Bütün güzellikler Allah'tandır, her şeyin hâkimi O'dur, her vicdan karşılıksız verdiği sayısız şeyden ötürü O'na minnettardır.

İnsanın O Cemil-i Mutlak'a en yakın olduğu an, O'nun büyüklüğünü ilan ettiği en şerefli zaman, O'na minnetini kemâliyle gösterdiği mekân, namaz kürsüsüdür. Namaz, insan ruhunun bütün isteklerini, ibadetin her nevini câmidir.

Onun için namaz, çocuğa hem çok lezzetli, hem çok çekici gelir. Çocuğun ruhunu "celb ve cezb etmek namazın şe'nindendir." (İ. İ'câz)

Bediüzzaman Hazretleri namaza böyle baktığı, onu yemek yemek, su içmek kadar, hatta çok daha öte lezzetli gördüğü için, insanları bu şeref kürsüsüne, bu mânevî ziyafet sofrasına davet etmekten hiç çekinmemiş, yanına art niyetle gelen insanları bile namaza davet etmiştir.

Namaz, çocuğa hem çok lezzetli, hem çok çekici gelir. Çocuğun ruhunu "celb ve cezb etmek namazın şe'nindendir."

Öyle olduğu için çok defa "namaz kıl" dediği adam namaza başlar, bu ruhla ve itimatla konuştuğu için muhataplarına tesir eder.

Çünkü o her hakikate Peygamberi (sallallahu aleyhi ve sellem) gibi bakmış, namaz, ibadet ve itaat hakkında hiç "zor gelir, soğuk düşer" diye düşünmemiştir.

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) namazı, "gözümün nuru" diye tarif eder. O'nun, göz ile, gündüz ile, nur ile tarif ettiği namazı, Üstadımız'ın, çikolatadan bahseder gibi "celb ve cezb" ile tarif etmesi normaldir.

Aliyyü'l-Kârî de, "Her çocuk İslâm fitratı üzerine doğar." hadisini, "Çocuk tevhid ve mârifet fitratı üzere doğar. Bu demektir ki çocuk, tabiat ve karakteri ile baş başa bırakılırsa, kendiliğinden

iman yolunu seçecektir. Çünkü o şer-i şerifi kabullenmeye hazır bir yapıda yaratılmıştır. Çocuk kendi hâline bırakılırsa, öz ve fitratına sarılmayı sürdürür ve başka bir şeye meylederek ondan ayrılmaz.” sözleriyle izah eder.¹

Görüldüğü üzere, hangi büyüğe kulak verilse, “Bu araba, bu yola göre yapıldı.” der gibi bir itimada ve mantığa şahit olunur.

Aileler, çocuklarını yemeğe davet etme rahatlığında namaza davet ederlerse, evlatlarını Hz. Muhammed’in (sallallahu aleyhi ve sellem) emrini dinleyen Bediüzzaman’lar, Bediüzzaman’ı dinleyen talebeler gibi bulurlar.

Çocuklar mâneviyata koşar

Bediüzzaman Hazretleri, çocukların “masum” olduğunu ifade eder. Masum, günahsız, suçsuz, temiz demektir.

Çocuk zâtî itibariyle masum ise, günah ve suç ârizîdir, yani sonradan bulaşmıştır.

*Anne babanın
vazifesi, melek
gibi tertemiz gelen
çocuğa, kendisinden
olmayan, sonradan
bulaşan o şeyi
bulaştırmamaktır.*

Anne babanın vazifesi, melek gibi tertemiz gelen çocuğa, kendisinden olmayan, sonradan bulaşan o şeyi bulaştırmamaktır.

Hazret, çocuklara “masum” dedikten sonra onların “akıl ve fikirleri derk etmediği hâlde”, “masumâne hisleri” ile mâneviyata ve mânevî hayatın temsilcilerine alâka duyduklarını anlatır.

Hatta çocukların kendisine ilgisini, yolda giderken önüne çıkmalarını, ona doğru koşmalarını, üç yaşındaki bir kız çocuğunun yalın ayak, dikenlere basarak koşup yanına gelmesini bu manada yorumlar, “sevk-i fitrî ile” ve “bir hiss-i kable’l-vuku ile” Nur’un onlara olan faydasını hissetmelerine bağlar.

¹ Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, s. 82.

“Nur’un hizmetkârına babalarından ve vâlidelerinden daha şiddetli bir hürmet” göstermelerinin sebebi, Nur’un, “dünyevî, uhrevî” “terbiye ve muhafazasını” “ruhları ile hissetmeleri”dir. (Emirdağ L.)

Yani çocuğun ruhu ve fitratı, yaratılışına uygun olandan haberdardır, aklıyla bilmese de kalbiyle görür, kendisini geliştirip, muhafaza edecek olana koşar.

Demek aileler, çocukları Hazreti Bediüzzaman gibi okusa, “çocukların mâneviyata şiddetli hürmet ve alâkalarını” gözleri ile görecektir, mutlulukla güleceklerdir.

Asr-ı Saadet’te çocuklar ya kendiliklerinden veya babalarının ellerinden tutarak Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) sohbetlerine katılır, o mâneviyat çağlayanına koşarlardı.

Abdullah İbn-i Ömer Efendimiz de o sohbetlere katılmıştı. Bir gün Allah Resûlü (sallallahu aleyhi ve sellem):

“Bana bir ağaç söyleyin! O ağaç Müslüman misali olsun; Rabb’inin izniyle her zaman meyvesini versin ve yaprağını dökmesin.” buyurdu.

*Çocuğun ruhu ve
fitratı, yaratılışına
uygun olandan
haberdardır,
aklıyla bilmese de
kalbiyle görür.*

İbn-i Ömer (radiyallahu anh), yaşının küçük olmasından ötürü o ilim meclisinde konuşmak istemedi.

Hâdiseyi anlatırken, “Benim içimden onun hurma olduğu geçti ama söylemekten çekindim.” diyordu.

Babası, çekinmemesini, bildiği doğruyu söylemesini tavsiye etti.

Varlığın Nuru’na (sallallahu aleyhi ve sellem) o gün çocuklar nasıl koştu ise, bugün dahi O Nur’un aksettiği sohbetlere öyle koşarlar ve koşmaktadırlar.

Çocuğun eli ulaşmaz

“Çocuk, eli yetişmediği bir meramını, bir arzusunu elde etmek için, ya ağlar, ya ister.” (23. Söz)

Çocuğun elinin yetişemediği şeyi, ona büyükleri, anne babası verir. Çocuklar anne babası neyi veriyorsa onu alır.

Çocuk, nasıl maddî eli ulaşmadığında ağlıyorsa, aklının eli ulaşmadığında da hâl diliyle, cehaletiyle, tercihleriyle ağlar.

Dili kadar; bakışı, saçı, başı, giysisi de bir şeyler söyler, bir şeyler ister. Ya imana, ya ilme, ya takvaya, ya edebe, ya dava şuruna, ya çalışkanlığa, ya cesarete "muhtacım!" der.

*Çocuğun elinin
yetişemediği şeyi, ona
büyükleri, anne babası
verir. Çocuklar anne
babası neyi veriyorsa
onu alır.*

Aileye düşen, çocuğun ihtiyacını zamanında okumak, muhtaç olduğu şeyleri vermek, önüne maddî sofraları açtığı gibi mânevî sofraları da açmaktır.

Çocukta olmayanları çocuk almamış değil, uzanamadığı şeyi, anne babası vermemiş demektir.

Çocuğun dili

Çocuğun maddî yapısı gibi, mânevî yapısı da farklı ve zayıftır. Çocukla konuşulurken bu farklılıklar nazara alınmalı, ona göre tabirler kullanılmalıdır. (25. Söz, 1. Şûle)

Çocuk, basiti ve görüneni, karışık ve perdeli olandan daha kolay anlar. Öyle ifadeler ruhuna daha sıcak, daha hoş gelir.

Çocuk, söyleyen şahsa itimat ediyorsa, sözünün delile ihtiyacı yoktur. Tereddütsüz inanmayı ve söyleyene itimat etmeyi, şüpheyi ve muhalefete tercih eder.

Zihni mücerretten çok müşahhasa, soyuttan çok somuta yatkındır. Hissi, aklının önündedir. Ruhuna, hissine hitap edilebilirse, bir şeyden taraf olması kolaydır.

Çocuk zihninin evveli yoktur. Üzerine bir şey karalanmamış, yazılıp silinmemiş tertemiz bir sayfa gibidir. Onun için ilk yazılan şeylerin Allah'a, imana, hakka, hakikate ait olması emredilir. Sayfa, doğrularla doldurulursa yanlışla yer kalmaz, yanlışlarla

doldurulursa temizlemek ve yeniden yazmak hem zor, hem tahribin tesirinden ötürü noksan olur.

Çocuğa bir şey anlatılırken dil çocuğun basit konuşan diline, mantık çocuğun şüphelerle kirlenmemiş mantığına benzetilir.

Bediüzzaman Hazretleri, “etfâln tâlimi kasrî” dir, der. (Teâvün ve Terakki Gazetesi) Yani hakikatler, aklını okşayacak, ruhunu incitmeyecek, zihnini yormayacak kısa cümlelerle dile getirilir. Girift, karışık anlatımdan sakınılır, meselenin her akla kolayca görünen yönleri, basitçe ifade edilir.

Bunun için temsiller, hikâyeler, menkıbeler, fıkralar kullanılır.

Büyüklerin en şiddetli duygulardan birisi merak olduğu gibi, çocukların da merak duygusu şiddetlidir. (19. Mektup; 28. Lem’a) Bilmediklerini öğrenmek ister, anlamadıklarını sorarlar. Sorularına cevap verilmeli, cevap genel ve tafsilsiz ifadelerle yaşlarına uygun olmalıdır.

Çocuklar, sevmeye, şefkat görmeye meftundur. (24. Söz; 17. Mektup) Anlatılması gerekenler, şefkat lisanı ve hâl dilinin takviyesiyle, zihinlerine, kalblerine, hislerine hitap edilerek anlatılırsa, o tertemiz sayfalara hakikatler silinmeyecek kalemle yazılmış demektir.

Böyle olursa, çok kısa sürede büyükleri dahi hayran bırakacak kadar “maharet kesbeder”ler. (Emirdağ L.)

Mahiyetleri inkişafa o kadar müsaittir.

Kâinat ve çocuk

Çocuk, sadece anne babasının değil, “bütün zîhayat âlemi”nin kucağındadır. Sadece ailesi değil, bütün kâinat onun nazını çeker; ağlamasın, açlık çekmesin, üşümesin, uyanmasın diye dikkat eder.

*Çocuğa bir şey
anlatılırken dil
çocuğun basit
konuşan diline,
mantık çocuğun
şüphelerle kirlenmemiş
mantığına benzetilir.*

Malum, çocuk beşiğe göre değil, beşik çocuğun isteklerine, ihtiyaçlarına göre hazırlanır. Kâinat bir beşiktir ve bütün her şey o narin ve çabuk ağlayan misafire göre ayarlanmıştır.

Gökler, yıldızları tül bir örtü gibi başının üzerine gözünü kamaştırmayacak şekilde örter; koca dünya saniyede 108 bin kilometre hızla, korkmasın, uyanmasın diye ses çıkarmadan döner.

Çocuğun nazını çeken bu kocaman kucak, bu dev beşik, çocuktan bir şey almaz, her şeyini çocuğa verir.

Bebeği kucağında tutan ve almayıp veren anne babanın be-bekten beklediği bir şey olduğu gibi, bu koca kâinatın da çocuktan beklediği tek bir şey vardır. Bütün bu hizmetler, beslemeler, büyütmelemler o gaye içindir.

*Çocuk beşiğe
göre değil, beşik
çocuğun isteklerine,
ihtiyaçlarına göre
hazırlanır. Kâinat bir
beşiktir ve bütün her
şey o narin ve çabuk
ağlayan misafire göre
ayarlanmıştır.*

Aciz bir çocuğu ağır bir misafir gibi karşılayıp, sultanlar gibi ağırlayan kâinat ve içindeki bütün mahlûkat, çocuktan kendileri adına konuşmasını, “yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz” diyerek itaatlerini, ibadetlerini Allah’a takdim etmesini beklerler.

Onun bu vazifesini hafife almaya, dikkat etmemeye, başka şeyleri ondan daha mühim görmeye, çocuğun kendisinin de, ailesinin de, başkalarının da hakkı, yetkisi yoktur.

Anne babanın vazifesi, çocuklarının kâinat kadar mahlûkun hukukunu korumasına yardımcı olmak, bu hukukun korunmasını en temel mesele yapmak, “Sen bu vazifeni ihmal edersen, bu vebalin altından ben de kalkamam!” demektir.

Çocukların farklılıkları

Temel hakikati bilmemek de cehalet, durumun doğrusunu bilmemek de cehalettir. Her ikisini de bilmeyen, yanlış yapar.

Mesela, suyun bir içecek olduğunu bilmemek bir cahillik, ameliyat olana suyun yasak, çölde kalana suyun şart olduğunu bilmemek de cahilliktir. Birincisi insanı, suya olan ihtiyacını bilmediğinden öldürür. Diğerleri, insanı ya su vererek öldürür, ya susuzluktan öldürür.

Çocuk terbiyesinde de, temel hakikatler bilinmeli, fakat çocuğun durumuna göre tatbik edilmelidir.

Çünkü çocukların “sima-yı maddî ve mânevîlerinde” farklılıklar olur.

Bir çocuk, “âzâ-yı esasîde” diğer çocuklar gibidir. Hepsinde göz, hepsinde, burun vardır.

Çocuğun gözü diğer çocuklarla aynı olduğu gibi, ruhunun temel özellikleri de aynıdır. Sevinir, mutlu olur, güler, üzülür, anlar, ağlar.

Trilyonlarca hücresi, milyarlarca organeli, binlerce organı nasıl aynı ise, ruhunun binlerce kabiliyeti, alâkası, ihtiyacı da aynıdır.

Bu ayniyet, “ ‘çok’ta birliktir”, Allah’ın Vâhid isminin tecellisi, sikkesi, mührüdür.

*Çocuk terbiyesinde
de, temel hakikatler
bilinmeli, fakat
çocuğun durumuna
göre tatbik
edilmelidir.*

O ayniyet içerisinde, bir “alâmet-i fârîka” vardır ki, bu, esmâyı ilâhiyenin, o şeyi, kendisine hususî kılacak şekilde, “ ‘bir’de teklik” tecellisinin neticesidir.

Herkesde göz olması vâhidiyetten, herkesin gözünün kendine özel ve farklı olması ehadiyettendir. Ehad ismi, en küçük zerreten en büyük yıldızlara kadar her şeyin simasına vurulmuş bir turra, bir mühürdür.

Çocuğun maddî yapısında “alâmet-i fârîka” olduğu gibi, şahsına özel kabiliyet siması da, mânevî kimliği de farklıdır.

Nasıl ayniyet çocuğu yaratan Zât’ın vahdetine şahitse, bu farklar da, iradesine, hususî merhametine, dilediğini yapmasına ve “hiçbir kayıt altında olmadığına” şahittir. (16. Lem’a)

Farklı bedene farklı libas giydirilmesi ne kadar hikmet ise, farklı çocuğa farklı üslup belirlemek de öylesine hikmettir.

İlmî hakikatler deşildikçe güzellikler gün yüzüne çıkar, çoğalır; günlük hâdiseler deşildikçe huzursuzluklar çıkar, lüzumsuz sözler çoğalır.

Günümüzde, çocuk terbiyesi hakkında konuşanlar, temel meseleleri öğretmek yerine ayrıntıda boğulmayı tercih ediyor. Hâlbuki çocuğun mânevî simasına ve durumuna bakılarak tatbik edilebilecek bir hakikat uzaktan söylenmez.

Bu, bir doktorun, hastaları dinlemeden ve tanımadan, bütün bir köye, aynı ilacı vermesine benzer. (Münâzarât)

Günümüzde, çocuk terbiyesi hakkında konuşanlar, temel meseleleri öğretmek yerine ayrıntıda boğulmayı tercih ediyor.

Çocukların, maddî yapıları başka çocuklara muhalif ve mutabık olduğu gibi, mânevî yapıları da diğer çocuklara muhalif ve mutabıktır. Öyle ise hem temel doğruların bilinmesi ve herkese tatbik edilmesi gerekir, hem de çocuğun ruh yapısındaki farklılıkların göz önüne alınıp ona göre muamele edilmesi gerekir. Bunu nazara almak “şariat-ı hilkate” itaat; bunu nazara almamak Allah’ın yaratma kanunlarına

mu halefettir.

Hakikati hazmeden aileler, mânevî ve ilmî meseleleri deşmeyi, gündelik ve sıradan hâdiseleri büyütmemeyi tercih etmeli; çocuğun mânevî simasındaki ayniyeti de, farklılığı da nazar-ı itibara almalı; doğruları, duruma göre çocuklarına tatbik etmelidirler.

Doğru aynı, durum farklıdır; süt aynı, çocuğun yatış, kalkış, açlık, tokluk durumu farklı...

Ne sütten vazgeçilir; ne tokluğuna, açlığına, uykusuna bakmadan çocuğa süt verilir.

“İstemiyor” diye çocuk kendi hâline bırakılmaz, “lazım” deyip dengesizlik yapılmaz.

Süt ve şefkat

Dünyada, bakımı görümü yapılmadan neslinin devam etmesi imkânsız olan bir varlık varsa, o da insandır.

Hayvanlar, dünyaya geldikten birkaç dakika sonra ayağa kalkar, annelerinin süt çeşmelerini bulur. İnsanın ayağa kalkması için birkaç yıla, kendisine lazım olanı tedarik edebilmesi için yıllara ihtiyacı vardır.

Allah (celle celâluhû), çocuğa, en güçsüz olduğu dönemde, sadece ağzını kıpırdatabiliyorken, “âb-ı kevser gibi hoş, mugaddi, sâfi, hâlis, beyaz sütleri kırmızı kan ve mülevves fışkı içinden, bulaşmadan, bulandırmadan” (15. Şuâ) gönderir. Süt ile beraber annelerin sinesine koyduğu şefkati yardımına verir.

Çocuğa bu kadar dikkat edip annesinin sinesine süt ile beraber şefkati koyan rahmet, elbette çocuğun mahiyetine de her şartta istikameti bulmasına, cennete giden yolda yürümesine yetecek donanımı koyar, çocuğu öyle gönderir.

*Çocuğun donanımı
dün de cennete gitmesi
için kâfidir, bugün
de kâfidir, kıyamete
kadar da kâfi
olacaktır.*

Çocuğun bedeninde nasıl maddî mikropların tamamını imha edebilecek lökositler, monositler, mikrofajlar, makrofajlar varsa; mânevî mikropları imha edebilecek takva unsurları, her türlü günahı imha edebilecek savunma ve taarruz silahları da vardır.

Çocuğun donanımı dün de cennete gitmesi için kâfidir, bugün de kâfidir, kıyamete kadar da kâfi olacaktır.

Yeter ki aileler, çocuklarındaki o donanımları çalıştırsın, kullanmayı öğretsinler... Haram yemesin, haram konuşmasın, harama bakmasın, harama el uzatmasın, haram olan yere gitmesin; haram yedirmesin, haram konuşturmasın, harama baktırmamasın, harama el uzattırmamasın, haram olan yere göndermesinler.

İş işten geçmeden, sözleri dinlendiğinde, güçleri yettiğinde, hatırları korunduğunda, “daha erken” demeden yapsınlar...

Başka bir şey yapmalarına gerek yoktur.

Çocukça bahaneler

Çocuğun bahanesi çoktur. Nefsi aklına, istekleri iradesine galip olduğundan, önce, “ağlamak ister”, sonra “bir şey arar ki onunla ağlasın.” (H. Şâmiye)

Bir de tabiatı bozulursa, şikâyet edecek, huzursuzluk çıkarcak bahanelerin âdeta peşinden koşar.

İsteklerine mağlup olduğu anda, “ders aldığı Amme Cüzü’nü bir tek şekerlemeye” satar. Hissini, hevesini okşayan çok basit,

çok ucuz, âdeta bir cam parçası kıymetindeki hazır lezzet hatırına, elmas kıymetindeki değerlerini; vaktini, aklını, kalbini, akıbetini feda eder. Çünkü çocuk peşin lezzete hastalık derecesinde tutkundur. (28. Lem’a)

*İsteği aklının önünde
olanın ve akıbeti
düşünemeyenin
isteğine tâbi
olunmaz, belki sadece
mahzursuz istekleri
nazar-ı itibara alınır.*

Böyle bir çocuğun dünyadan ve medeniyetten anladığı, “mehâsin-i medeniyeti terk edip”, “hevâ ve hevese muvafık zünûb-u medeniyeti kesbetmek”; aklın ve ilmin ulaştığı güzellikleri

bırakıp, günahları, hataları almak, kötülüklerinin bayağı bir taklitçisi olmaktır.

İsteği aklının önünde olanın ve akıbeti düşünemeyenin isteğine tâbi olunmaz, belki sadece mahzursuz istekleri nazar-ı itibara alınır.

İlim, irade ve hikmet sahibi olması gereken, en azından yaşının gerektirdiği tecrübeden ötürü kendisinden bunlar beklenen anne babanın, çocuğunun geçersiz mazeretlerine kıymet vermesi, ona tâbi olması demektir.

Çocuğun söylediği bahaneye değil, kalbindeki kasta ve maraza dikkat eden isabetli ve faydalı karar vermiş olur.

Anne babaların vazifesi doğruyu yaptırırken çocuklarını hoşnut etmektir. Yoksa “çocuk” istiyor diye bir şeyi tercih etmek, çocuktan daha fazla çocuk olmak, bin lira ile bir liralık oyuncak almaktır.

Çocuğun zaruri ihtiyaçları

Bediüzzaman Hazretleri, çocuklar için iman hakikatlerini “ekmekten ziyade ihtiyaç” diye ifade eder, derslere ilgilerini ve Nur’ları yazmalarını “hâcât-ı zaruriyeden ziyade bir hâcât-ı zaruriye” görmeleri olarak yorumlar. (Emirdağ L.)

Bazı aileler, zaruri ihtiyaçlar arasında havayı, suyu, gıdayı, ışığı, elbiseyi, barınağı sayarlar.

Evet, insanın her an havaya, midenin harareti zamanında suya, her zaman ve her gün gıdaya, en az haftada bir defa güneş ışığına ihtiyacı vardır. (M. Nuriye)

Üstad Hazretleri, insandaki ihtiyaçların tekerrür ettiğini anlatır ve ruhun her an “Allah” kelimesine, her vakit “Besmele”ye, her saat “lâ ilâhe illallah”a muhtaç olduğunu söyler.

Aç adam huzursuzdur, saldırgandır.

İnsanlar, çocuklarının huzursuzluklarından, rahatsızlıklarından şikâyet eder. Her türlü maddî ihtiyacı karşılanmış, çocukken oynucağı, büyüyünce arabası alınmış, fakat çocuğun huzursuzluğu bitmemiştir.

Böyle bir çocuğun hâli, oksijenini yitirmiş bir insanın hâli gibidir. Bunu gördükleri hâlde nedense hâlâ akıllarına “çocuk aç herhâlde” diye gelmez.

Gözün ihtiyacı farklı, aklın ihtiyacı farklı; beden ihtiyacı farklı, kalbin ihtiyacı farklıdır.

Çocuğun huzursuzluğu, ruhundaki zaruri ihtiyaçların karşılanmamış olmasından, açlığındandır.

*“Çocuk” istiyor diye
bir şeyi tercih etmek,
çocuktan daha fazla
çocuk olmak, bin lira
ile bir liralık oyuncak
almaktır.*

Aileler, çocuklarının zaruri ihtiyaçları arasına, muhabbetullahı, mârifet dersleriyle ve ibadetlerle iman takviyesini alırsa mesele hallolur. Bunları zamanla giderilecek bir ihtiyaç olarak görürlerse, evlatlarının çırpınışını hem dünyada, hem âhirette seyrederler.

TERBİYE

Kâinatı terbiye eden, elbette çocuğu terbiye etmeye de muktedirdir.

Çocuğun dışının bu kadar güzel terbiye edilmesi, içinin de aynı tezgâhta terbiye edilmesinin zarureti delildir.

Terbiye Nedir?

Terbiye, bir şeyi, bir başlangıç noktasından, ölçülü bir gelişim ile kendi kemâline taşımaya denir.

Terbiye, insan ruhunun güzel ahlâkla ve faziletlerle donatılmasıdır.

Hammaddeyi işlemek nasıl onun kıymetini gün yüzüne çıkarırsa, terbiye de insanın kıymetini gün yüzüne çıkarır.

Çocuğu terbiye etmek, çocuğa ekilen kabiliyet çekirdeklerini geliştirerek onu kâmil insan yapmaktır.

İslâm'ın terbiye gücü

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bir neslin inşasında kendi usûlünü ortaya koydu. Onun terbiye usûlü, hem doğru, hem tesirli, hem de şefkatliydi.

O terbiye usûlü ile İslâm kısa sürede kıtaları aştı, İslâm medeniyeti bütün dünyaya bir bahar gibi yayıldı.

O hâlde, İslâm'ın süratle inkişafının sebebini, İslâm'ın terbiye gücünde ve usûlünde aramak gerekir.¹

Yola yalnız çıkan bir Zât'ın (sallallahu aleyhi ve sellem), bedevî Arap çöllerinde, âdetlerinde mutaassıp bir kavmi, medenî

¹ Bkz: İbrahim Canan, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 25.

milletlere üstatlık yapacak seviyeye çıkarması, hicretten sadece on sekiz sene sonra Kudüs'ü ve oralara kadar insanların kalbini fethetmesi, İslâm'ın terbiye gücünün bir neticesidir.

Bu inkişaf İslâmî terbiyenin gücünden kaynaklandığı gibi, o gücün tesiri de Müslümanların başka yerlerden terbiye usûlü aramamalarından, onun beşerin terbiyesi için gönderildiğine tam inanmalarındandır.

Bediüzzaman Hazretleri, Volkan Gazetesi'ndeki bir yazısında, "Hiçbir mehâsin-i medeniyet yoktur ki, İslâm ondan daha güzeline kefil olmasın." der.

İslâm'ın terbiye gücüne tam inanmak, o terbiyenin hakikatini

Gelişim, hem insanın şahsî kabiliyetine, hem mâruz kaldığı tesirin gücüne bağlıdır.

ve o hakikatin dayandığı Rab ismini anlamakla mümkündür.

Çocuk, Allah'ın âlemleri terbiyesini ve o terbiyenin güzelliğini anladığı anda, değil İslâm'ın emirlerini tatbik etmekten kaçmak, aynı terbi-

ye ile terbiye olmaya can atar.

İslâm, çocuğun aklını ikna, kalbini tatmin, nefsini ıslah eder.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyesi

Bazı fitratlar birden parlar, kabiliyetleri aniden gelişir, bazıları basamak basamak, azar azar ilerler. İnsanın tabiatı iki türlü gelişime de müsaittir.

Gelişim, hem insanın şahsî kabiliyetine, hem mâruz kaldığı tesirin gücüne bağlıdır.

Eskiden bir çocuğun yüz senede öğrendiği şeyleri, bugünün çocuğu yüz günde öğreniyor. Eskiden yüz günde gidilen yere, bugün çocuk on saatte gidiyor.

Demir, bir demircinin elinde birkaç günde ancak şekil değiştirir, kirinden, pasından arınır. Yüksek ısı bir fabrikada bir anda su hâline gelir.

Bazen bir bakış, kömürü elmasa, bazen bir temas taşı cevhere çevirir.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir bakışı ile kömür gibi ruhlar, elmasa dönüşüp imana geliyor, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) mübarek bedenine temas eden hırka, asırlar boyu muhafaza edilen ve maddî değer biçilemeyen bir kıymete eriyor, sohbet-i nebeviyeye mazhar olan bir cahil bedevî, medenî milletlere üstad olacak münevver bir ârife, âlime dönüşüyordu.

Sadece Hz. Ömer Efendimiz'in İslâm'dan önceki hâli ile İslâm'dan sonraki hâli dahi bu hakikatin şahididir.

Bir çekirdek bir anda ağaç olmaz. Bir çekirdeğin ağaç olması için ne kadar zaman gerekiyorsa, bir insanın kemâle ermesi için ondan daha fazla zamana ihtiyaç vardır.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiyesi dışındaki bütün terbiye sistemleri tedricîdir. Arzu edilen seviyeye basamak basamak, azar azar ve zamanla ulaşılır.

Hâlbuki Efendimiz'in huzuruna çekirdek hâlinde giren Hz. Ömer, o huzurdan çıkarken nuranî ve meyveli bir ağaca dönüşmüştü. San-ki her dalında bir velinin farklı meziyeti parıldıyordu.

*Efendimiz'in
(sallallahu aleyhi
ve sellem) terbiye
sisteminde zaman
ve mesafe kısalır,
meşakkat yok denecek
kadar azalır.*

Diğer terbiye sistemleri, toprağa tohum atmak; Efendimiz'in terbiyesi havaya kelime ekmek gibidir. Havaya ekilen her bir kelime, bir anda meyvesini verir, milyonlarca kulağa ve dimağa ulaşır, tesirini gösterir.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) terbiye sisteminde zaman ve mesafe kısalır, meşakkat yok denecek kadar azalır.

Önümüzde böylesine iksir gibi bir terbiye modeli ve güzelliği varken, ondan nasiplenmek yerine, başkalarının terbiye usûlüne bakmak imanen kerih, edeben çirkin, aklen yanlış, nezaheten kirlidir.

Herkesin gayesi, gözlere gösterilip gönüllere ve akıllara düşürülen o muhteşem terbiye usûlüne yaklaşmak olmalıdır.

Bediüzzaman Hazretleri gibi rehberler, tesirlerini o terbiyeye olan itimatlarına borçludur.

Onların derslerini dinleyenler, on sende kazanılan mârifeti on dakikada kazanabilirler ve kazandıklarının yüz binlerce şahidi vardır. (Lemâât)

Çocukların o terbiyeye itimadı

İnsanların “ben” merkezli düşündüğü, çoklarının kendisini kutsadığı bu bencillik çağında, on üç-on beş yaşındaki bir çocuğa, önce kendisine şaka yapacağınızı söylemeniz ve söylediğiniz şeye inanmamasını ihtar etseniz, ardından “Dünyada senin siman kadar güzel, sempatik bir yüz görmedim.” deseniz, kalbi bulanacak, gözleri ışıldayacak ve içinden, “Şaka yaptığını söylese de galiba böyle düşünüyor.” diyecektir. Çünkü o önünde saatler geçirdiği aynaya hep bu mülahaza ile bakmakta, birisinin kendine bunu söyleyeceği günü beklemektedir.

Çocuklar, Allah'ın terbiyesindeki mükemmelliğe şuurlu veya şuursuz o kadar inanır, bunu kendi bedenlerinde görürler.

Çocuklar, Allah'ın terbiyesindeki mükemmelliğe şuurlu veya şuursuz o kadar inanır, bunu kendi bedenlerinde görürler.

Rabbimiz, atomları terbiye eder; onlardan elementleri, unsurları, cansız varlıkları yaratır. Taşı, toprağı, havayı, suyu terbiye eder; onlardan bitkileri yaratır. Bitkileri terbiye eder; hayvanların imdadına gönderir. Hayvanları terbiye eder; insanların yardımına gönderir.

Rabbimiz, kâinat ağacını terbiye ederek yarattığı gibi, o ağacın meyvesi olan insanı da terbiye ederek yaratmıştır.

Kâinatı altı günde, altı merhalede yaratan ve ona altı gün ömür veren Allah (celle celâluhû), insan bedenini de altı merhalede

yaratır, bütün o merhalelerdeki ihsanâtını, ihsanâtının lüzumunu ve güzelliğini gösterir.

Erkek ve dişiden gelen hücrelerden embriyoyu, “nutfe”yi yaratır, nutfeden “alaka” yapar; “alaka”yı et parçasına, “mudga”ya dönüştürür; ardından kemik çatısını inşa eder, “izâm”ı yaratır; kemiklere “et (lahm)” giydirir; onu da geliştirerek “insan”ı halk eder.

Kâinatı “Rabbü’l-âlemîn” unvanı ile terbiye eden Allah (celle celâluhû), insanı da “Rabbü’n-nâs” unvanı ile terbiye eder.

Bu terbiyede “kusur, noksan, sehv” yoktur, aksine “kemâl-i intizam” vardır.

Elbette havanın terbiyesi suyun terbiyesinden, gözün terbiyesi kulağın terbiyesinden, aklın terbiyesi nefsin terbiyesinden farklıdır.

Gözün görmesinde kusur; vücudun organlarında eksiklik; balığa solungaç, insana akciğer takmakta bir karışıklık, parmakla kol arasında bir intizamsızlık yoktur.

Güz mevsiminin eline emanet edilen tohumlara, çekirdeklere, köklere, nutfelere “Evvel” isminin mührünü vuran da.. yaz mevsiminin eteğini dolduran meyvelere, çocuklara “Âhir” ismini yazan da.. çiçeklere, simalara “Zâhir” ismi ile elbiseler giydiren de.. fabrika gibi işleyen ağaçlara “Bâtın” ismi ile müdahale eden de O’dur (celle celâluhû). Kâinat, çok çiçekli bir ağaç gibi O’nun (celle celâluhû) ilmi, iradesi, kudreti ve rahmeti ile terbiye edilir.

Her bir ağaç O’nun “samedânî fabrika”sı, “rabbânî matbaha”sidir. (Şuâlar) O samedânî fabrika muhteşem bir terbiye tezgâhıdır.

Çamur ilâhî bir fabrika olan ağacın içine girdiğinde nasıl muhteşem bir meyveye dönüşüyorsa, çamurdan yaratılan insan da İslâmiyet ilâhî fabrikasının içine girerse mükemmel bir meyveye dönüşür. O tezgâha girmeyenler, insanların,

Kâinatı

“Rabbü’l-âlemîn”

unvanı ile terbiye

eden Allah (celle

celâluhû), insanı da

“Rabbü’n-nâs” unvanı

ile terbiye eder.

üzerimize bulaşmasın diye uzak durduğu kokuşmuş bir çamur gibi kalır.

Evet, insan “istidat çekirdeğini İslâmiyet suyu ile, iman ziyasıyla, ubûdiyet toprağı altında terbiye eder”se, (Sözler) Sultan’ın huzuruna çıkmaya hazır, cennete layık bir meyve olur.

Eğer kabiliyetlerini İslâm’ın emirleri ile besleyip geliştirmez, iman güneşi ile aydınlatmaz, kulluk toprağı altında terbiye etmez, nefsinin hizmetine verirse, bozulup çürüyen bir çekirdek gibi kalır, olgunlaşması için dünyada da âhirette de fırınlara, ateşlere, acılara atılır.

Kâinatı terbiye eden, elbette çocuğu terbiye etmeye de muktedirdir.

*İslâm’ın terbiye
gücüne itimat
etmezmiş gibi başka
kaynaklara müracaat
etmek, hem kendini,
hem neslini heba
etmektir.*

Çocuğun dışının bu kadar güzel terbiye edilmesi, içinin de aynı tezgâhta terbiye edilmesinin zaruretine delildir.

Çocuklar, simalarının terbiyesindeki güzelliğe inandıkları kadar, ruhlarının terbiyesindeki güzelliğe de inanmalı, inandırılmalıdırlar.

İlâhî Kudret’in kâinatı çok güzel terbiye ettiğine ve Rabbimiz’in terbiyeciliğine zerrât adedince şahitler varken, İslâm’ın terbiye gücüne itimat etmezmiş gibi başka kaynaklara müracaat etmek, hem kendini, hem neslini heba etmektir.

Terbiyeden kulluğa

Çocuğa kâinattaki ve kendi simasındaki terbiyenin mükemmelliğini göstermek Allah’ın rubûbiyetini göstermektir. O andan sonra yapılması gereken, çocuğun aklını rubûbiyetten ulûhiyete çevirmektir.

Yani çocuk, terbiyenin güzelliğini gördükten sonra, “Bütün mahlûkat Allah’a itaat ettiği için güzel ve kıymetli olmuş.” demeli, dedirtilmelidir.

Allah (celle celâluhû), güneşi güzel terbiye etmiş, bu sayede güneş kâinat semasının en kıymetli cevherlerinden birisi olmuştur.

Güneşte, saniyede 564 milyon ton hidrojen, 560 milyon ton helyuma dönüşür ve güneşten her saniyede 4 milyon ton ısı ve enerji yayılır.

Güneşin, saatteki hızı 107 bin kilometre, kendi etrafındaki dönüş hızı 70 bin kilometredir.

Güneşin hacmi, 1 milyon 320 bin adet dünyayı içine alacak kadar büyüktür.

O azametteki, bu süratteki, daima faal bir ateş topunu, Allah'ın (celle celâluhû), kâinat semasına lamba yapması ve onun da milim şaşmaması müthiş bir terbiyedir.

Demek, güneş Allah'ın koyduğu maddî kanuna ve nizama tam bir itaat üzeredir.

Demek, O'na itaat ettiğinden bu kadar güzeldir.

Demek, O'na itaat eden güzelleşir, kârlı çıkar.

Allah'ın koyduğu hareket kanununu iri cüssesi ile güneş dinlediği gibi, minicik cirmi ile insanın vücudundaki trilyonlarca hücre, her birindeki trilyonlarca karbon atomu, yine her birindeki altı adet elektron dahi dinlemekte, atomun çekirdeği etrafında saniyede bir milyon defa dönmelerine rağmen biri diğerine çarpmamaktadır.

Onlar da, kendilerine verilen yörüngede hareket eder, onlar da itaat ettikleri için güzelleşirler. O emri bir an dinlemeseler, her biri bir atom bombası olur, patlar.

Hükmünü semasındaki güneşin ve kendi bedenindeki elektronun bu denli dikkatle dinlediği bir Zât'ı dinlemek, insan için de izzetin, kıymetin, kazancın, lezzetin, huzurun tek yolu, tek vesilesidir.

*Hükmünü
semasındaki güneşin
ve kendi bedenindeki
elektronun bu denli
dikkatle dinlediği
bir Zât'ı dinlemek,
insan için de izzetin,
kıymetin, kazancın,
lezzetin, huzurun tek
yolu, tek vesilesidir.*

Çocuk, “Böyle merhametli ve her şeyin kendisine itaat ettiği azametli bir Zât’ın ulûhiyetine ben de isteyerek itaat etmeliyim ve ediyorum.” dediği ve itaat ettiğinde, ulûhiyetten ubûdiyete geçmiş olur.

Terbiyedeki güzellikten itaatteki güzelliğe, itaatteki güzellikten ibadetteki güzelliğe erer.

Aileler, çocuklarına, “Evladım, güzel insan ol, Allah’ın hakkını da, yarattığı mahlûkatın hakkını da koru, kimseye zulmetme, ibadet et, isyan etme, günah işleme!” derken, onlara rubûbiyetten ulûhiyete, ulûhiyetten ubûdiyete geçişin güzelliğini de anlatmalı, (9. Söz, 5. Nükte; 15. Şuâ, 1. Makam) bu ulvi hakikati süt gibi içirmeli, dünyaya geldikleri günden itibaren ruhlarının derinliklerine sözle ve davranışla duyurmalıdırlar. O kadar ki,

*Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):
“Lâ ilâhe illallah diyene kadar kim bir çocuğu terbiye ederse, Allah onu hesaba çekmez.”*

çocuk bu hakikati ne vakit anlayıp idrak ettiğini dahi bilmemeli, hatırlamamalı, kendini bu idrak, teslimiyet ve ibadet atmosferi içinde bulmalıdır.

O zaman hem aileler, hem çocuklar kazanmış olur. Hz. Âişe Validemiz’in rivayet ettiği bir hadiste Efendimiz, “Lâ ilâhe illallah diyene kadar kim bir çocuğu terbiye ederse, Allah onu hesaba çekmez.”¹ buyurur.

Çocuğa bir defa bunu söyletmek, böyle muhteşem bir lütfah ermenin yolunu açarsa, ahir ömrüne kadar o ahd üzere yaşamasına vesile olmak kim bilir nasıl akla hayale gelmez kapılar açar.

Kâmil insan

Bediüzzaman Hazretleri’nin tarifine göre kâmil insan, “bütün latifelerini kendine mahsus ubûdiyetle hakikat canibine sevk edendir.” (27. Söz)

¹ et-Taberânî, *el-Mu’cemü’l-evsat* 5/130.

“Bütün” ifadesi, tek bir kabiliyetin değil, insanın mahiyetine yerleştirilen kabiliyetlerin tamamının geliştirilmesi için gayret edilmesi gerektiğini bize ders verir.

Yani çocuk sadece mânevî ilimlerle veya sadece maddî ilimlerle meşgul bir insan olmamalı, sadece kalbini veya aklını değil, kendisine verilen bütün kabiliyetleri kullanmalıdır.

Bir elinde dinî ilimleri, diğer elinde maddî, dünyevî ilimleri taşımalıdır.

O hem bir akıl, hem bir ruh, hem bir ibadet, hem bir his, hem bir dava, hem bir gayret, hem bir himmet, hem bir hizmet, hem bir belagat, hem bir tevazu, hem bir dirayet, hem bir fen insanı olmalı; ruhundaki bütün çekirdeklerin açılması, uyanması için müsait zeminler hazırlanmalıdır.

Herkesin akli ile kalbi aynı seviyede yürüyebilir ve bu latifelerden birisi diğerinden önde olabilir. Bir ilimde ileri olan, bir diğerinde geri kalabilir. Fakat birinin diğerinden geri olması, bütün bütün terk edilmesi manasına gelmez.

Yani teknik zekâyâ sahip olan bir adam, aynı zamanda kalbini de işletebilir, ibadetini kalbinin derinliklerinde duyarak yaşayabilir, akideye dair ilimleri de öğrenebilir, imana ait meseleleri izah ve ispat da edebilir. Veya mânevî hakikatlere açık bir kalbin ve dimağın, fen bilimlerinde de mümaresesi olabilir.

“Kendine mahsus ubûdiyet”ten, her kabiliyetin gerektirdiği bir kulluğun olduğunu anlarız. Gözün kendisine ait kulluğu, dilin kendisine mahsus ibadeti vardır.

Birisi biyolojinin penceresinden Allah’a ait hakikatleri seyrederken, bir diğeri hadislerin penceresinden Allah’a ait hakikatleri temâşâ edebilir.

Aileler, çocuklarının hem maddî, hem mânevî yönlerinin olduğunu unutmamalı, ikisinden birisinin ihmalinin çocuğu tek

Çocuk sadece mânevî ilimlerle veya sadece maddî ilimlerle meşgul bir insan olmamalı, sadece kalbini veya aklını değil, kendisine verilen bütün kabiliyetleri kullanmalıdır.

kanatlı bırakacağına, kendi etrafında döndüreceğine inanmalı ve böyle birisinin hayat yolunda mesafe alamayacağını iyi bilmelidir.

Hakikî kemâl, tek kanatlı olmaz.

Hakikî kemâl ve mükemmellik

Bir sultanın şefkatli olması, insanlara ihsanda, ikramda bulunması, affedebileceği zaman affetmesi, kusurları örtmesi, cemâlinde; güzelliğindendir.

Yetkisini kullanması, nizamı, intizamı sağlaması, sınırları aştırmaması, hak edene ceza vermesi, zararları def etmesi, celâlinde; azametinden, büyüklüğündendir.

Çocuğunu sadece kudretle, öfkeyle terbiye edeceğini zanneden baba da, sadece sevgi ve ikna ile terbiye edeceğini düşünen baba da aldanmıştır.

Sultanın cemâl sahibi olması da güzeldir, celâl sahibi olması da güzeldir.

Yetkisini hakkıyla kullanıyor, kuvvetin hakkını veriyor, fakat ikramı, şefkati bilmiyorsa, o sultan kâmil bir sultan değildir.

İkramda, iltifatta bulunuyor, fakat yetkisini kullanmasını bilmiyor, gücünün hakkını vermiyor, zararlıları def etmesine şefkati mâni oluyorsa, o sultan da kâmil bir sultan değildir.

Kâmil sultan, cemâlinin de, celâlinin de hakkını verendir. Gerektiğinde merhametli, gerektiğinde kudretli olandır.

İşte, cemâl ile celâlin bir arada olmasına kemâl denir.

Çocuğunu sadece kudretle, öfkeyle terbiye edeceğini zanneden baba da, sadece sevgi ve ikna ile terbiye edeceğini düşünen baba da aldanmıştır. Çünkü bir şey haddinden geçerse zehirdir.

Haddini aşkın şefkat şefkat değil, çocuğu heba eden bir muvazenesizliktir. Çocuğu kaldıramayacağı bir yükün altında ezmehtir.

Haddini aşan bir kudret, kudret değil, tahribe dönüşmüş bir zulümdür.

Mükemmel bir aile reisi, şefkatin de, kudretin de hakkını veren, ikisini bir arada cem edebilendir.

Terbiye ikna ve idrak ile dir

Çocuk, “benim hayatım, benim bedenim, benim malım” dediği sürece terbiye edilemez.

Bu, çocuğun kendisine sahiplik vermesi ve kendisine ait bildiği daireye başkasının müdahale etmesini istememesidir, “mevhum bir rubûbiyet” ilanıdır.

Böyle düşünen birisi, kimsenin kendisine karışmasına dayanamaz. Baş kaldırır, isyan eder, serkeşlik, sersemlik yapar.

Fevriliğinin ve anarşistçe tavırlarının sebebi budur.

Anarşist, nasıl kâinatı kontrolsüz, nizamsız, sahipsiz biliyorsa, onun nefsi de her şeyi öyle görür, öyle bilir.

Anne babasının kendisine karışmasını istememesi de, dinin kendi hayatını tanzim etmesini istememesi de bundandır.

“Benim gözüm” deyip sahiplenilen, bakacağı, bakmayacağı yerin başkası tarafından tespit edilmesinden rahatsız olur. “Harama bakma!” emrini duymak istemez.

“Bu göz bende, fakat bana ait değil. Bana gözü veren, bu gözü bu kadar muhteşem hesaplarla yapan, elbette nerede kullanılacağını, neye bakılıp, neye bakılmayacağını benden iyi bilir. Uçağın sahibi nasıl uçağının kümes olarak kullanılmasına müsaade etmezse, insanı yapan da, pis şeylere bulaşmasına müsaade etmez!” diyen, Rabbinin emirlerini kendisi hakkında bir rahmet, bir yardım olarak görür.

*Mükemmel bir aile
reisi, şefkatin de,
kudretin de hakkını
veren, ikisini bir arada
cem edebilendir.*

Çocuğun, yekpare bir nefis haline dönüşmesini engellemek, “Bana karışamazsınız!” hırçınlıklarına mâni olmak, ona karışmamakla değil, “nefsinin rubûbiyetini kırmakla” mümkündür.

Çocuğun nefsini terbiye etmek, çocuğu cezalandırmaktan çok, imanını, idrakini takviyeyle, günaha giden yolları kapatmakla olur.

Cezanın tesirini ve lüzumunu reddetmek, hem dine muhalefettir, hem mahkemelerin, hapishanelerin şهادetini inkârdır. Allah (celle celâluhû) insanı cezalandıracağını söylüyorken, bir Müslüman da, akli olan bir adam da cezayı reddedemez.

Çocuğun nasıl cezalandırılacağı, nerede durulacağı hadis kitaplarında anlatılmaktadır. Onlardan anladığımız; çocuğun,

*Ceza ile zapt edilen
bir nefis, iman, ilim,
ibadet ve sabırla
terbiye edilmiyorsa,
o ceza kendisinden
beklenen faydayı
vermez.*

şahsî bunalımlardan, nefsî ve haksız öfkelerden ötürü değil, şefkatten, sevgiden, merhametten ötürü ve o ölçüler muhafaza edilerek cezalandırılabilir. Ceza ile zapt edilen bir nefis, iman, ilim, ibadet ve sabırla terbiye edilmiyorsa, o ceza kendisinden beklenen faydayı vermez.

Fakat ceza çocuğun nefsini sadece zapt eder, inkişafını temin etmez.

Ceza ile zapt edilen bir nefis, iman, ilim, ibadet ve sabırla terbiye edilmiyorsa, o ceza kendisinden beklenen faydayı vermez.

Meşhur bir rivayette anlatıldığına göre, Allah (celle celâluhû), nefse sormuş:

“Ben kimim, sen kimsin?”

“Ben benim, sen sensin.”

Allah (celle celâluhû) nefse ceza vermiş, cehenneme atmış, azap etmiş, nefis aynı cevabı vermekten vazgeçmemiş.

Allah (celle celâluhû), nefsi aç bırakmış ve sormuş. Nefis bu defa, “Sen benim Rabb-i Rahîm’imsin, ben senin âciz bir abdinim.” demiş.¹ (29. Mektup. 9. Nükte)

¹ Bkz: Eşrefoğlu Rûmî, *Müzekki’n-nüfûs*, s. 275-276.

Bediüzzaman Hazretleri, açlığın nefsin firavunluğuna darbe vurduğunu, insana acizliğini, kuvvetsizliğini, fakirliğini, muhtaçlığını, kusurlarını hatırlattığını söyler.

Demek nefsi terbiye etmek; mal sahibi olmadığını, dilediği gibi davranamayacağını, emr-i ilâhîye göre yaşamasının hem doğru, hem faydalı olduğunu izah ve ispat etmekle olur. Üstadımız, aynı dersin dokuzuncu nüktesinde, açlığın nefse emir dinlemeyi öğrettiğini de ifade eder.

Ramazan orucu ile emir dinlemek, helal olan şeyleri dahi emredilince terk etmektir. Çocuğa Allah'ın emrini dinlemenin güzelliği öyle öğretilmeli, ruhuna öyle gösterilmelidir ki, O emredince helali terk eden çocuk, harama düşmeyi ateşe düşmek kadar kerih görür hâle gelmelidir.

Namazla teşekkür eden, oruçla helale uzanmayı dahi bırakan, sadakayla başkasını kendine tercih eden, zekâtla kendi malını başkasına veren; nankörlüğü, ibadetsizliği anlayamaz, günahın zerresine tahammül edemez, açgözlülüğü, hırsı insanî bir vasıf olarak göremez, hırsızlığı, bedavacılığı düşünemez hâle gelecektir.

Aileler, gerektiğinde helalden dahi el çek-tiren bir dinin terbiyesindeki ciddiyeti ve metodu anarlarsa, çocuklarının nefislerini firavunlaştırılmalarına fırsat vermezler.

İslâm'ın terbiye metodunu anlayamayanlar ise, çocuğunun harama düşmesini ve ibadeti terk etmesini çaresiz bir acûze gibi seyreder, mes'ul ve mahcup olurlar.

Ramazan orucu ile emir dinlemek, helal olan şeyleri dahi emredilince terk etmektir. Çocuğa Allah'ın emrini dinlemenin güzelliği öyle öğretilmeli, ruhuna öyle gösterilmelidir ki, O emredince helali terk eden çocuk, harama düşmeyi ateşe düşmek kadar kerih görür hâle gelmelidir.

BÜLÛĞ ÇAĞI

Bülûğ çağına ermeden çocuğun mes'ul olmadığını, onun için de farzları ihmal edebileceğini düşünen ailelerin durumu, sınav başlamadığı için çocuğun dersiyle ilgili herhangi bir mükellefiyetinin olmadığını zanneden insanlara benzer.

Bülûğ çağına kadar

Bülûğ çağı, hazırlık döneminin bitip, imtihan döneminin başladığı çağdır. İslâm'da çocuğun farzlarla mükellefiyeti bülûğ çağı ile başlar.

Bülûğ çağına ermeden çocuğun mes'ul olmadığını, onun için de farzları ihmal edebileceğini düşünen ailelerin durumu, sınav başlamadığı için çocuğun dersiyle ilgili herhangi bir mükellefiyetinin olmadığını zanneden insanlara benzer.

Hayatının ilk sorusunu sınav başlayınca çözen tek bir talebe yoktur. Sınav başladığı anda iş işten geçmiş, verilen mühlet ve hazırlık süreci bitmiştir.

Günah ve ihmal hastalık gibidir. Nasıl ki, vücuda giren her bir mikrobun kuluçka süresi vardır. Semptomlar, hastalık belirtileri o süreden sonra ortaya çıkar. Öyle de, ergenlik döneminden önceki ihmallerin ve günahların belirtisi, ergenlik döneminden sonra ortaya çıkar ve bütün bir hayatı etkiler.

“Okul müdürünün sözünü dinle!” diyen bir anne baba, “Allah’ın emrini yerine getirme, yasak dairesine girmekten çekinme, sen daha mes’ul değilsin.” diyemez.

Okul müdürünü dinlemenin veya sınav başlamadan evvel dâimî tekrarlarla sınava hazırlanmanın lüzumunu anlayacak

seviyede olan birisi, Allah'ın emrini ve o emre itaatin lüzumunu da anlar.

Bu açıdan bakıldığında, asıl çalışılacak, emir dinlenilecek, istikamet üzere yaşanacak dönem, bülûğdan önceki dönemdir.

Bediüzzaman Hazretleri, "Bu ahali çoluk çocuğuyla asker olmuşlar veya memur olmuşlar." der. (10. Söz)

Çocuklar da, büyükler gibi Allah'ın askerleri, emrini dinleyen memurlarıdır.

Çocuğun günahı

Kitapta zaman zaman çocuk, günah ve ihmal kelimelerinin

*Asıl çalışılacak, emir
dinlenilecek, istikamet
üzere yaşanacak
dönem, bülûğdan
önceki dönemdir.*

yan yana geçmesi, akıllara, "Ergenlik çağına gelmemiş bir çocuk için günah var mı ki günah-tan bahsediyorsunuz ve ihmal ile neyi kastedi-yorsunuz?" sorusunu getirebilir.

İhmalden kasıt, bülûğ çağına gelmemiş dahi olsa, çocuğun farzlara hadis-i şeriflerde emredilen zamanda alıştırılmaması, mesela sûrelerin öğretilmemesi, namaza yedi yaşından sonra başlatıl-maması ve namazının takip edilmemesidir.

Çocuk ve günah kelimesinin bir arada zikredildiği yerlerde-ki günah kelimesi, evvela mücerret manada günah mefhumunu ifade eder, şahıslara ait günahı değil...

İkincisi... Harama bakmak günahıdır. Çocuğun gözünü haram-dan sakındırmak gerekir mi? Katiyen, evet! İçki içmek günahıdır. Çocuğu içkiden korumak gerekir mi? Evet. Açık saçık giyinmek gü-nahtır. Çocuğa da dinin emrettiği gibi şahsiyetli ve nezih kıyafetler mi giydirilmeli, çocuk da açık saçıklıktan korunmalı mıdır? Evet.

Peki buradaki günah kime aittir?

Tahribat çocuğun mânevî yapısına, günah ve mes'uliyet anne babaya aittir. Çocuk, hangi yaşta olursa olsun muhatap olduğu

her günahla manen yıkıma uğrar. Ruh dünyasında tamiri güç yaralar açılır.

Günah büyüklere yazılır; leke, günah virüsü çocuğun aklına ve kalbine yapışır.

Yaş taksimi

Çocuk terbiyesi açısından en önemli dönem, doğumun ilk günlerinden başlayan ve ergenliğe kadar devam eden çocukluk dönemidir.¹

Ömrün safhaları, muhtelif isimlerle isimlendirilmiş olsa da, bu safhaların hangi yaşla hangi yaş arası olduğu mevzuunda ihtilaflar vardır.

İhtilaf olmayan en net dönem, doğum ile ergenlik arası dönemdir. Bu dönem de kendi içerisinde devrelere ayrılır.

Uzuvlarının geliştiği ilk devre doğum ile iki yaş arasındır ki, süt devresi olarak da isimlendirilir.

İkinci devre, çocuğun konuşmaya başladığı, eşya ile temasa geçtiği, zihnî gelişim yaşadığı, muhatap alındığı, utanma duygusunun zuhur ettiği devredir ki, iki yaş ile yedi yaş arası diyebileceğimiz dönemi kapsar.

Üçüncü devre, sayı sayabildiği, sağını solundan ayırt edebildiği, öğrenebildiği temyiz devresidir ki, çocuğun şahsî olgunluğuna göre kimine göre beş, kimilerine göre yedi yaş ile başlar ve ergenliğe kadar sürer.

Dördüncü devre, bülûğ çağıdır ki, İslâm'a göre çocukluğun bittiği, mes'uliyetin başladığı sınırdır.

Bülûğ ile, bazılarına göre otuz, bazılarına göre kırk yaş arası gençlik yıllarıdır. Ondan sonra olgunluk dönemi başlar.

*Çocuk terbiyesi
açısından en önemli
dönem, doğumun ilk
günlerinden başlayan
ve ergenliğe kadar
devam eden çocukluk
dönemidir.*

¹ İbrahim Canan, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 106.

Terbiye insanın hayatı boyunca devam etse de, terbiyede bülûğa kadar olan dönemden sonraki en önemli dönem, ilk gençlik yıllarıdır. Ne var ki, çocukluk yıllarında karşınızda dilediğiniz gibi şekillendirebileceğiniz bir hamur, üzeri meşguliyetler, yanlışlar ve günahlarla doldurulmamış, dilediğinizi yazabileceğiniz boş bir kâğıt varken; on sekiz, yirmi yaşına geldiğinde artık karşınızda bir derece şekillenmiş ve katılaşmış bir hamur, üzeri bir derece dolmuş bir sayfa, nasihat, irşat ve tebliğ metotlarının bütünü, fevkalâde hassasiyetle uygulamanız, yardım almanız gereken zorlu bir muhatap vardır.

On beş-yirmi yaşındaki bir insana, mesuliyeti açısından baktığınızda “reşit”, şefkat nazarlarınızla baktığınızda “çocuk” diyebilirsiniz.

*Yaşı kaç olursa olsun
çocuk, daha doğrusu
her insan, tavsiyeye,
teşviğe her zaman
muhtaçtır.*

Zaten çocuk, anne baba için her zaman çocuktur. Seksen-doksan yaşları arasında görünen birisi yolda işaret etmiş, arkadaşımın kullandığı arabaya binmişti. Yaşını sorduğumuzda, “çocuğum ben” dedi, “annemin çocuğuyum.”

Yaşı kaç olursa olsun çocuk, daha doğrusu her insan, tavsiyeye, teşviğe her zaman muhtaçtır. Bu kitabın birinci maksadı çocukların ve sonra gençlerin terbiyesini takviye etmek olduğu için, çocuk tabiri bazen evlat anlamında kullanılmış, “temel doğrular, özellikle çocukluk ve ilk gençlik yıllarında olmak üzere, her yaştaki evlada bu şekilde anlatılıp tatbik edilebilir” manası akıllara düşürülmeye çalışılmıştır.

“Çocuklar hiss-i kalbde bâliğdirler”

Aklen ve bedenen bülûğa ermemiş bir çocuk, kalben ve hissen çoktan bülûğa ermiştir. Akılları ile idrak ve izah edemedikleri birçok hakikati, hisleri ile duyar, kalbleri ile idrak ederler.

Bediüzzaman Hazretleri, muhteşem bir tespit ve hükümle “Çocuklar hiss-i kalbde bâliğ ve mükemmeldirler.”¹ der.

Yani, beden ve aklen bülûğ çağına girmemiş bir çocuk, hissen ve kalben bülûğ çağına çoktan girmiştir. Etrafında dönüp duran hâdiseleri hissi ve kalbi bir terazi gibi tartmakta, dersini rahatlıkla çıkarmaktadır.

Çocuk, hissi ve kalbiyle anne babasını senelerce dinler. Tercihlerini, samimiyetini anlar. Ergenlik çağına ulaştığında karşısına oturup ne derlerse desinler, o duyacağını çoktan duymuştur. O anda aklına hitap ederek anlattıkları şeyden çok, hissine, kalbine hitap ederek anlattıkları, yani yaşantıları galip gelir.

“Allah’a itaat et, gûnahtan sakın, dosdoğru ol, namaz kıl!” diyen bir ailenin söylediği bu sözler çocuğun yıllarca dinlediği şeye uyuyorsa çocuk itaat eder, değilse umursamaz, geçer.

Yıllarca ona hâl dili ile anlattığınızı o anda onun hâl dilinden dinlemeye başlarsınız.

*Yıllarca ona hâl
dili ile anlattığınızı
o anda onun hâl
dilinden dinlemeye
başlarsınız.*

Onun hal dilinden ya, “Zaten senelerdir birlikte severek dinimizi yaşıyorduk, ölene kadar da yaşayacağız elbet... Benim için değişen bir şey yok. O benim Allah’ım, elbette şükredecek, elbette itaat edeceğim!” sözlerini dinlersiniz.

Veya “Ben yıllarca namaz kılmadım, harama baktım, dilediğimi giydim. Siz eğer namazı bu kadar seviyor, haramı o kadar kerih görüyor, edebi önemsiyor olsaydınız, sevdiğiniz şeyden beni de hissedar eder, uzak durduğunuz şeyden beni de uzak tutardınız. Nefsimin her isteğini, doğru yanlış olmasına bakmadan yerine getiren ve güneşi gören dondurma kadar bile dayanamayıp eriyen sizler boşuna cümle kurmayın. Ne olduğunuz ve benden neyi beklediğiniz öyle konuşuyor ki, ne dediğinizi duyamıyorum.” der.

¹ Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nuriye* (Terc: A. Badıllı), s. 173).

On küsur yılın sözü, on dakikalık nutka galip olur.

Küçük fikirde büyük mana

Acıktığında annesinden isteyen, derdini anlatmak için gerektiğinde ağlayan çocuğun kalbi, anne babası ellerini semâya kaldırdığında, hem onu, hem ailesini besleyen bir Zat'ın varlığını ve her şeyin O'ndan istendiğini anlar. (Emirdağ L.)

Birisinin huzurunda secdeye kapanmak da, el açıp yalvarmak da, yemeğe besmele ile başlayıp şükürle bitirmek de çocuğa çok şey anlatır.

Yemeğin tadını gözü ile değil de damağı ile bilen, adeta gören çocuk, aklının görmediği şeyleri de kalbi ile bilir, görür. Kalbinin gördüğü, zamanla ailesine benzemesinden belli olur.

*Çocuk, aklının
görmediği şeyleri de
kalbi ile bilir, görür.
Kalbinin gördüğü,
zamanla ailesine
benzemesinden belli
olur.*

Çocuk, anne babasının imanını fark ettiği gibi, imanlarının günlük hayatlarına tesirini de fark eder. Dindarlıklarını, dinî hassasiyetlerini, Rabbi'lerinin hatırını koruduklarını anlar. O tesir, ruhuna nakşolur. Konuşmaya başladığında senelerdir hissettiği hakikat ke-

limelere dökülür.

Anne baba, ikilem yaşıyorsa, dostlarının, akrabalarının, amirlerinin hatırını korudukları kadar hukukullahı korumuyor, emr-i ilâhîye muhalefet ediyor, nefisten taraf duruyorsa, aylarca, yıllarca bu hâli takip eden çocuğa, Allah'ın emrine itaat etmesini söylemelerinin tesiri çok az olur veya hiç olmaz.

“Yapmadıkları şeyi bana söylüyorlar.” der. Namaza lakaytlığı, yasaklar karşısındaki bu gerçeğin hâl diliyle ifadesidir. Aklen bülûğa ermemiş olması, hissinin ve kalbinin olup biteni anlamasına mâni değildir.

Anne baba, imanın ve İslâmiyet'in “cazibedar nuruna” tam inanmışlarsa, emredileni mânevî bir coşkuyla, zevkle, mutlulukla

yaşıyorlarsa, onlara benzemek, çocuklar için “her nevi eğlence-den” daha cazip gelir, o hâl “galebe eder.” (Kastamonu L.)

O zaman küçük fikirlerinde büyük manalar uyanır. (Emirdağ L.)

Çocuğun hissi akıldan mükemmel

Çocuk hisleriyle ve kalbindeki mânevî latifelerle olup bite-ni gayet güzel anlar. Onun için yukarıdaki ifadesini Üstadımız, “Belki senin çocuğunun hissi, senin aklından daha mükemmel ve daha çok müteyakkızdır.”¹ cümlesiyle tamamlar.

Âlemdeki fitrî kanunların hükümleri, –dinî emir ve yasak-larda olduğu gibi– insanın sadece aklına bakmaz. Kalbine, ak-lına, latifelerine, hissine, istidadına bakar. Bu açıdan akıl-bâliğ olmayan masum çocuklar, şariat-ı fitriyenin ahkâmına riayet etmekle –aklen olmasa da– hissen ve kalben mükelleftirler. Çocuk her ne kadar bülûğa ermemiş olsa da, rahatlıkla o ka-nunları anlayıp ona uygun hareket edebilir, et-melidir; etmezse cezasını görür.

*Hazreti Üstad: “Belki
senin çocuğunun hissi,
senin aklından daha
mükemmel ve daha
çok müteyakkızdır.”*

Mesela “Bir çocuk, eline aldığı bir kuş veya bir sineği öldürse” yanlış yaptığını, “şariat-ı fitriyenin ahkâmından olan hiss-i şefkate muhalefet” ettiğini bilir. “İşte bu muhalefetten dolayı, düşüp başı kırılırsa müstehak olur.”

Üstadımız’ın bu ifadelerinden, çocuğun ergenlikten önce yaptığı şeylerle ilgili bir mes’uliyeti olmasa da, anladığı kadar bir karşılığının dünyada da, âhirette de olduğu manasını çıkarabiliriz.

Aynı durum, hayvanlar için de geçerlidir. Aklen idrak, kalben iz’an edemeseler bile, hissen mükemmeldirler.

Şefkatinden ötürü kendi yavrusunu koruyan dişi bir kapla-nın hissi, ceylanın yavrusunu parçalamaktan onu meneder, helal

¹ Bediüzzaman Said Nursî, *Mesnevî-i Nuriye (Terc: A. Badıllı), s. 173*).

rızık olarak ona leşleri gösterir. Ve böyle bir kaplanın avcının kurşunlarına mâruz kalması kaderin adâletindendir.

Hayvanların bile kendilerine verilen istidada göre hareket etmelerine hükmeden adâlet, elbette çocuğun kabiliyetlerinin hakkını vermesine hükmedecektir.

Babasının bir yetime zulmetmesi karşısında çocuğunun göz-yaşı dökmesi, çocuğun, “hiss-i kalbde bâliğ”, hislerinin babasının aklından daha mükemmel ve uyanık olduğuna delildir. O yaşta-ki bir çocuk, madden güçlü olsa babasına mâni olacak, o çocuğa kendisi zulmetmeyecektir.

Çocuklar, anne babalarının sözlerindeki samimiyeti de, yaptıklarının doğru mu yanlış mı olduğunu da o fitrî kabiliyetleri ile rahatlıkla anlarlar.

*Ergenlikten önceki
yıllar, hiçbir şeyden
anlamaz ve yapamaz
zannıyla heba edilsin
diye verilmiş bir
dönem değildir.*

Onun için ergenlikten önceki yıllar, Allah'ın (celle celâluhû), aileye, güzellikleri, yaşayarak, yaşatarak, anlaşılır, tereddütsüz cümlelerle konuşarak çocuğun ruhuna işlesin diye verdiği bir mühlet dönemidir. Hiçbir şeyden anlamaz ve yapamaz zannıyla heba edilsin diye verilmiş bir dönem değildir.

Bülûğdan önce hazırlık

Çocuk bülûğ çağına erdiğinde yaptığı her şeyden dünyada da, âhirette de bizzat mes'uldür. Artık çocukluk sebebiyle tanınmış olan muafiyetlerin bütünü kalkmıştır.

Beş vakit namazını ve Cuma namazını kılmalı, oruç tutmalı, örtünmeli, gusletmeli, anne babasının odasına izinsiz girmemeli, hacca gitmeli, zekât vermeli, gerektiğinde asker olmalıdır. Alışveriş akdi sahihtir.

Bâliğ bir çocuk, artık yetim de değildir, veliye ihtiyacı da yoktur.

“Çocuk, bülûğa erdiğinde, Allah'a, ailesine, devlete ve çevresine karşı bir kısım sorumluluklar altına girdiği için o artık

mükelleftir, üzerindeki vesayet kalkar, normal bir kimsenin bütün hak ve sorumluluklarına muhatap olur.”

İbrahim Canan Hoca, bu tespiti yaptıktan sonra, bülûğ çağıının nasıl bir hazırlık dönemi olduğunu ve o döneme kadar kazanması gerekenleri de şu net cümle ile ifade eder:

“Ailesinin, çocuğu, bütün bu sorumluluklarını tek başına üstlenebilecek formasyona kavuşturması gerekir.”¹

Bir çocuğun ergenlik çağına geldiğinde, “bütün sorumluluklarını tek başına üstlenebilmesi” çok önemli ve ciddî bir meseledir. Katiyen günümüzün ihmalkâr bakışı ile aynı değildir.

Çocuğun, mes’ul olduğu şeyleri, mes’uliyet başladığı anda yerine getirebilmesi, elbette o hayatî meseleleri çok daha önceden bilmesi ve tatbik etmesi ile mümkündür.

Çocuğun namaza mes’ul olduğu gün başlayacağını düşünenle, doktorun hasta önüne yatdığı gün ameliyatla tanışacağını veya hiç futbol oynamamış bir insanın sahaya çıktığı gün futbolcu olacağını düşünen arasında zerre kadar farkı yoktur.

Çocuk namaza, doktor ameliyata, futbolcu maça çıkacağı âna kadar, meseleyi halletmiş, o işi kanına damarına nakşetmiş, ruhuna mal etmiş olmalıdır.

Gayr-i müslim kadar zor

Ergenlik çağına kadar çocuk alması gereken şeyleri almaz, kazanması gereken hasletleri kazanmaz, o hasletler çocukta bir meleke, bir karakter hâline dönüşmezse, hakikat çekirdeklerinin çocuğun ruhuna daha sonra ekilmesi ve o günden sonra inkişaf ettirilmesi fevkalâde zordur.

*Çocuğun, mes’ul
olduğu şeyleri,
mes’uliyet başladığı
anda yerine
getirebilmesi, elbette o
hayatî meseleleri çok
daha önceden bilmesi
ve tatbik etmesi ile
mümkündür.*

¹ İbrahim Canan, *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*, s. 128.

Hazreti Üstad, böyle bir zamanda, Kur'ân'a ait hakikatlerin birinci talebelerinin çocuklar olması gerektiğini söyler, "Çünkü bir çocuk küçüklüğünde kuvvetli bir ders-i imanî alamazsa, sonra pek zor ve müşkil bir tarzda İslâmiyet ve imanın erkânlarını ruhuna alabilir." der. (Emirdağ L.-1)

Hazret, devamında bu zorluğun derecesini de tespit eder ve bu tespit, günümüz problemlerinin hem sebebini izhar, hem çaresini ilan gibidir:

*Bir çocuk, ergenlik
çağına gelene kadar
kazanması gereken
mânevî güzellikleri
kazanamazsa,
onun işi, caminin,
cemaatin, bayramın,
orucun, secdenin,
helalin, haramın,
iffetin, helalleşmenin,
hesap düşüncesinin
atmosferini
yaşamamış, dinin
lisanına ve bakışına
yabancı bir ecnebî
kadar zordur.*

"Âdeta gayr-i müslim birisinin İslâmiyet'i kabul etmek derecesinde zor oluyor, yabani düşer."

Demek ki, bir çocuk, ergenlik çağına gelene kadar kazanması gereken mânevî güzellikleri kazanamazsa, onun işi, caminin, cemaatin, bayramın, orucun, secdenin, helalin, haramın, iffetin, helalleşmenin, hesap düşüncesinin atmosferini yaşamamış, dinin lisanına ve bakışına yabancı bir ecnebî kadar zordur.

Bugünün neslinin, bir menkıbeyi, bir hikâyeyi, bir nükteyi, tarihî bir vâkıayı bile anlayamayacak, hissedemeyecek kadar yabanîleşmesi, dinî, ilmî bir meselenin müzakeresine iştirak edememesi, o atmosferdeki mânevî lezzeti alamaması, dimağının tat alma özelliğini bu ölçüde kaybetmesi, ailesinin onu

bir ecnebî gibi uzak tutmasından, zamanında yapılması gerekenleri yapmamasındandır.

Çocuk ailenin durumundan etkilenir. "Bilhâssa peder ve vâlidesini dindar görmezse ve yalnız dünyevî fenlerle zihni terbiye olsa, daha ziyade yabanîlik verir." (Emirdağ L.-1)

Böyle bir çocuk, anne babasının dünyada da, âhirette de başının belası olur. Hakikî ve gönülden hürmet etmez. Hatta bazen

ölseler memnun olacak duruma gelir. Âhirette karşılıklarına çıkar, “davacı olur. Neden imanımı terbiye-i İslâmiye ile kurtarmadınız?” der. (Emirdağ L.-1)

Evet, çocuk küçüklüğünde alması gereken mâneviyatı almazsa neticede sanki bir ecnebî ile karşı karşıya kalmak mukadderdir.

Çocuğun belli bir yaşa kadar mes’ul olmadığını düşünüp mârifet ve ibadet tâlimine Peygamberimiz’in emir buyurduğu zamanda başlamayanlar, o günlerdeki korkunç boşluğun, mes’ul olduğu günlere aynıyla aksedip taşındığını iş işten geçince görürler.

Evet, nasıl ki bir öğretmenin sınava hazırlık için zaman tanınması hikmetinin, mantığının, merhametinin gereği ise, Allah’ın ergenliğe kadar verdiği mühlet de öyledir.

O yıllar, mes’uliyetsiz dönem değil, hazırlanma mes’uliyetinin olduğu dönemdir.

Tahribe mâruz kalan kabiliyetlerin, bir daha arzu edilen ölçüde inkişaf etmesi ise çok zordur.

Dersine çalışması gereken bir çocuğun laubaliliğinin neticesi nasıl bir ömür karşısına çıkarsa, ergenliğe kadar tam bir tâlimle hazırlanmayan çocuğun “mes’ul değil” diye düşünülerek yaptıkları da, “mes’ul değil” diye düşünülerek “yapmadıkları” da ebedlere kadar karşısına çıkar.

“Mes’ul değil” diye yaşanan ihmaller, çocuğun kabiliyetlerini tahrip eder. Tahribe mâruz kalan kabiliyetlerin, bir daha arzu edilen ölçüde inkişaf etmesi ise çok zordur. Ayağı ezilmiş, kırılmış bir çocuğun, yürümesinden daha zor... Çocuğu, duymaz, uygulanmaz, anlamaz, laubali biri hâline getirir.

Ehl-i necat

Çocuk, bülûğa ermeden ölürse kurtulanlardandır, “ehl-i necattır.” Cehennemden kurtulur, cennetin bir çocuğu olur. Ulema bu mevzuda müttefiktir.

Ergenlikten önce dini yaşantısı ve hassasiyeti başlamaz ve ergenlikten sonra da o hal devam ederse, “ehl-i ceza” olur.

Fakat bülûğdan önce vefat eden çocuğun ehl-i necat olması istismar edilecek bir mevzu değildir.

Birincisi, çocuğun bülûğ çağından önce yaptığı her şey hayatına aynı ile akseder. O dönem yukarda da anlatıldığı gibi laubalilik ve ihmâl dönemi değil, tam bir hazırlık ve tâlim dönemidir.

İkincisi, çocuğun “ehl-i necat” olması demek, o dönemde yaptığı ve yaşadığı şeylerin hiçbir karşılığını görmeyeceği demek de değildir.

Çocuğun “ehl-i necat” olması demek, o dönemde yaptığı ve yaşadığı şeylerin hiçbir karşılığını görmeyeceği demek değildir.

Üstadımız, ibadetini aksatmayan ve bülûğ çağından önce vefat eden bir çocuğun cennette “otuz üç yaşında” olacağını, büyükler gibi mükâfat alacağını söyler. (Emirdağ L.-2) Bu, çocuğun yaptıklarının yok kabul edilmeyeceğine ve zerreyi tartan hassas terazinin o dönemi de tartacağına delildir.

Üçüncüsü, çocuğun mes’ul olmaması anne babayı mes’uliyetten kurtarmaz.

Nasıl ki, akli ermeyen bir bebeğin, soğukta kalmasından, hastalanmasından ailesi mes’ulse, çocuğun mükellef olmadığı dönemdeki hâlinden de ailesi katiyen sorumludur.

Ailelerin çocuklarını bir ecnebî gibi yetiştirmeye ve Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem) güneşinin ışıklarını alabilecekleri bir zeminden uzak tutmaya hakları yoktur.

İslâm’ın çocukluk çağındaki muhafaza tedbirleri

Bülûğa kadarki yılların “mes’ul değil” lakaytlığı ile geçiştirilecek bir dönem olmadığı, aksine tam bir hazırlık dönemi olduğu ve çocuğun, bülûğ çağında karşı kaşıya kalacağı mükellefiyetlere bülûğdan önce hazırlanması meselesi İslâm’da o kadar

önemlidir ki, din bu mevzuda tedbirler getirmiş, İslâm hukukçuları bu tedbirleri tespit etmiştir.

Çocuğun hayata ve mükellefiyetlerine hazırlandığı dönemde, ailesinin, toplumun, devletin onu başka şeylerle meşgul etmesi dinen caiz değildir.

Onun içindir ki, “çocuğun nafakası dinen ailesine aittir, nafka temini için çalıştırılmamalıdır.

Çocuğun, bülûğdan önceki malı, kazancı, yetim malı sayılır ve normal şartlarda anne baba dâhil herkese haramdır. Son derece sınırlı şartlarda ve sıkı kayıtlarla anne baba ondan istifade edebilir.

Çocuğun, –herkese helal olan– kırların otu, ormanın odunu, derenin suyu gibi emval-i mübâhadan elde ettiği şeyler kendisine aittir.

Çocuğun hayata ve mükellefiyetlerine hazırlandığı dönemde, ailesinin, toplumun, devletin onu başka şeylerle meşgul etmesi dinen caiz değildir.

Baba çocuğa bir meslek öğretmelidir. Çocuk bu maksatla bir ustanın yanına konabilir. Fakihler, babanın çocuğu ücretli bir işe de koyabileceğini, fakat çocuğun elde ettiği kazancı kendisi için harcayamayacağını belirtirler.

Evladın malı, anne babaya ancak bülûğdan sonra helaldir.”¹

Yukarıdaki tespit ve tedbirlerden sadece, “çocuğun malının anne babası için yetim malı” gibi olması meselesi dahi, çocuğun istikbale hazırlanmasının önemini göstermesi açısından kâfidir.

Bazı âlimler, çocuğun babasının verdiği kova ile getirdiği suyun bile çocuğa ait olduğuna hükmetmişlerdir.²

Din, çocuğun, dünyadan ebed memleketine uzanan bir yolculuğa hazırlanması meselesini bu ölçüde ciddiye alır, bir su getirmek kadar olsun o hazırlığa mâni olunmamasını mevzu yaparak meselenin idrakini aklımıza ve kalbimize havale eder.

¹ İbrahim Canan, a.g.e., s. 128.

² İbrahim Canan, a.g.e., s. 129.

Dünya, çocuğu meşgul etmeden evvel, ona asıl kalacağı yerle, yani âhiretle meşgul olmayı öğretmek gerekir.

“Meşguliyetler çoğalmadan önce çocukların eğitim ve öğretimi konusunda acele edin. Zira ileriki yaşlarda çocuk daha olgun olsa da, kalben daha meşguldür.”¹

Görüldüğü gibi, çocuğun dinine ait birçok meseleyi öğrenip yaşayacağı dönem, bülûğdan sonra değil, öncedir ve İslâm bunun gerçekleşmesi için gerekli tedbirleri almış, bu mevzuda aneden ziyade babayı mes’ul tutmuştur.²

Olabilirdiğince erken başlamak

Dinî ve ahlâkî değerlerin, özellikle farzların, çocuklara mümkün olduğu kadar erken yaşlarda öğretilmesi ve yaşatılması gerekir.

Dünya, çocuğu meşgul etmeden evvel, ona asıl kalacağı yerle, yani âhiretle meşgul olmayı öğretmek gerekir.

Bu mevzuda ulema müttefiktir. Zira dinin bir emri, Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) bir sözü üzerine söz söylenmez. Âlim de olsa, cahil de olsa, Müslüman ise söyleyemez.

Mesele, “Siz nasıl düşünürsünüz, uygun görür müsünüz, çocuklarınız Kur’ân öğrensini mi, dosdoğru olsun mu, hak hukuk gözetsin mi, namaz kılsın mı?” teklifi ile gelmemiş; iradî tercihler, mübah âdetler arasında sayılmamış, “emredilmiştir.” Farzlar emr-i cebrîdir, emr-i iradî değildir.

Bir Müslüman, kendi görüşünü, Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) sünnetine tercih etmez, edemez.

İmam Şâfi, er-Risale’inde, “Kendisine Resûlullah’ın sünneti ulaşan hiçbir kimsenin, onu bir başkasının sözü ile terk etmesi olacak şey değildir.”³ der.

¹ Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, s. 14.

² Muhammed Nur Süveyd, *a.g.e.*, s. 27.

³ Muhammed Nur Süveyd, *a.g.e.*, s. 4.

Hız. Ali Efendimiz'in (radiyallahu anh), "Size Resûlullah'tan bir hadis naklettiğimde, bunun en kolay, en doğru, en tutarlı, en güvenilir bir yol olduğunu kabul edin."¹ buyurur.

Bu, "Aklınız, kalbiniz, idrakiniz, pratiğiniz, Hız. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)'in emrinden, tavsiyesinden, yolundan daha kolay, daha doğru, daha mantıklı, daha mâkul, tehlikeden, sıkıntıdan daha uzak bir yol bulamaz, buna emin olun, heva ve hevesinize, bilginize ve şartlara mahkûm olan basit aklınıza uymayın." demektir.

Efendimiz'in emirleri hırsısla, hevesle yorumlanmaz. Yanlış yorumlarla o hakikatten uzak kalınmaz.

Bir mümin, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sözlerini "maden-i hayat ve mülhim-i hakikat" görmelidir. (Muhâkemât)

Hakikati ilham eden ve mânevî hayatımızı besleyen o kaynaktan iki tanesini nakledelim:

Ebu'd-Derdâ Efendimiz'in (radiyallahu anh) rivayet ettiği bir hadiste Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Küçüklüğünde ilim öğrenen kimsenin durumu, taş üzerine nakşetmeye benzer. Büyüklüğünde ilim öğrenen kimsenin durumu da, su üzerine yazı yazan kimseye benzer." buyurur.

Suya yazı yazmamak, taşâ nakşetmek için çocuklar dini yaşamaya oldukça erken yaşta başlatılmalıdır.

Ebû Hureyre Efendimiz'in (radiyallahu anh) rivayet ettiği bir başka hadiste ise Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem): "Kim gençliğinde Kur'ân'ı öğrenirse, Kur'ân onun etine ve kanına karışır. Kim de yaşlılık döneminde öğrenir de, Kur'ân ondan (unutulup) kurtulmasına rağmen, o kimse (okuyarak) onu terk etmezse, ona da iki sevap vardır." buyurur.

*Suya yazı yazmamak,
taşa nakşetmek
için çocuklar dini
yaşamaya oldukça
erken yaşta
başlatılmalıdır.*

¹ Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 16. (Hadisi Ebû Ya'lâ Müsned'inde naklediyor).

Demek ki çocuk, hayatını tefsirlerden de istifade ederek Kur'ân'la yaşamaya başlarsa, Kur'ân'a ait hakikatler onda meleke olur, o güzellik çocuğun etine, kanına karışır.

Tahnîk: İlk Gıda¹

Tahnîk, yeni doğan çocuğun damağına çiğnenmiş hurma veya benzeri bir şeyin sürülmesidir. Hz. Âişe Annemiz, çocukların doğduklarında Efendimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) getirildiğini, onun da hayır duaları ile tahnîk yaptığını anlatır.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), bu meseleye verdiği ehemmiyeti, kızları Hz. Fatıma'ya ve Hz. Enes'in annesi Ümmü Süleym'e: "Benden evvel çocuğun ağzına bir şey koymayın." diye haber göndermesinde görürüz.

*Meseleye bu kadar
dikkat ediliyor,
çocuğun ağzına
değen ilk lokma,
anne sütünden evvel
mânevî bir büyüğün
ağzına değen hurma
oluyordu.*

Torunu Hz. Hasan, Ebu Musa el-Eş'ari'nin oğlu İbrahim, Abdullah İbn-i Abbas, Abdullah ibn Zübeyr, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) tahnîk yaptığı sahabe efendilerimizden bazılarıdır.

Selef-i sâlihîn, Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) bu sünnetini asırlar boyu devam ettirdi, çocukları dünyaya geldiğinde onu alıp tahnîk yapsın diye bir âlime götürdü.

Bu uygulama, fevkalâde bir hassasiyetin ve çocuğu ilk andan itibaren takibin neticesiydi. Meseleye bu kadar dikkat ediliyor, çocuğun ağzına değen ilk lokma, anne sütünden evvel mânevî bir büyüğün ağzına değen hurma oluyordu.²

Daha ilk günden, mânevî gıdaya maddî gıdadan fazla ehemmiyet veriliyor, çocuk, hayat yolculuğuna dualarla başlıyordu.

¹ Not: Bu bahsin ve devamındaki birkaç bahsin bülûğ çağı başlığı altında anlatılması, hâdiselerin tarifinin değil, maksadının anlatılmış olmasındandır.

² Bkz: İbrahim Canan, Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye, s. 110.

Mana her zaman maddenin önündeydi ve öyle olmalıydı. Allah (celle celâluhû), annelerin sinesine maddî olan sütten evvel, mânevî olan şefkati koymuştu.

Çocuğun kulağına ezan okumak

Çocuğa, sağ kulağına ezan, sol kulağına kamet okunarak isim verilir.

Hız. Hasan ve Hüseyin Efendilerimiz (radiyallahu anh) dünyaya geldiğinde, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onların kulaklarına ezan okudu.

Hadis erbabı, çocuk hayata adımını atarken kulağına ezan okunmasından, “çocuğa hakkın, hakikatin telkinine vakit kaybetmeden başlanılması” dersini çıkardı.¹ Aklen anlamaktan uzak olmasına rağmen, çocuğun ruhu alacağını alacaktı.

Çocuğun kulağına ezan okumak, onu biz-zat bir fert kabul edip muhatap almak, dünyaya gelir gelmez İslâmî bir şiar ile karşılamak, Allah’ın varlığını, büyüklüğünü kalbine telkin etmek, Peygamberimiz’i (sallallahu aleyhi ve sellem) bildirmek, şeytani uzak tutmaktır.²

Meseleyi bu derinlik ve ciddiyetle anlamak, muhteşem bir ferasettir.

Bülûğ çağına kadarki dönemin, yolların ayırımına gelmeden evvelki hazırlık dönemi olduğunu bilen aileler, dinî telkinata bu kadar ehemmiyet verir, çocuğun ruhunun inşasında ilk tuğlayı Hakk’ın telkini ile koyar, vakit kaybetmeyi boşluk bırakmak ve şeytana fırsat vermek olarak görürler.

*Hadis erbabı, çocuk
hayata adımını
atarken kulağına
ezan okunmasından,
“çocuğa hakkın,
hakikatin telkinine
vakit kaybetmeden
başlanılması” dersini
çıkardı.*

¹ Bkz: İbrahim Canan, a.g.e., s. 113.

² Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 56.

İlk ders

Hız. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem), dinin menbaıdır. Yani O'nun sözleri ve davranışları; hem din, hem ders, hem de Allah'ın hoşnut olduğu hâldir.

Allah'ın rızasını kazanmak, Allah'ın hoşnut olduğu O Zât'ın hâline benzemekte, yaptığını yapmaktadır.

Kur'ân, iman edenlere, *“Sesinizi Peygamber'in sesinden fazla yükseltmeyin!”* (Hucurât, 49/2) buyururken, hem huzurunda kaba ve yüksek sesle konuşmamayı öğretir, hem de aklımızın kulağına, “O'nun sözünün üstüne söz söylememeyi, buyurduğu gibi yapmayı” ihtar eder.

Hız. Üstad, “Hadis, maden-i hayat, mülhim-i hakikattir.”

*“Sesinizi
Peygamber'in
sesinden fazla
yükseltmeyin!”*

(Muhâkemât) der. Madem, hayatı kıymetine uygun yaşamak için her hadis bir kaynaktır ve madem insanın aklına doğruyu duyuran, kalbine hakikati ilham eden hadislerdir, öyle ise dinî telkinat ile ilgili bakılacak kaynak da O'dur.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), ağzına ilk lokmayı kendi elleri ile koyarak, kulağına ezan okuyarak, çocuğa dünyaya gelir gelmez müdahale ettiği gibi, hayatının diğer safhalarında da müdahale etmiş ve edilmesini emretmiş, konuşmaya başlayan çocuğa ilk öğretilecek şeyin “lâ ilâhe illallah” olmasını tembih buyurmuştur.

İbn-i Şuayb der ki: “Abdülmuttalip oğullarından bir çocuk konuşmaya başladığında Hız. Peygamber, şu âyeti yedi defa okutarak tâlim ederdi: “Her türlü hamd O Allah'a mahsustur ki; asla evlat edinmemiştir. Hâkimiyetinde hiçbir ortağı yoktur.”¹ (İsrâ, 17/111)

Görüldüğü üzere, ilk öğretilen şey âyet ve ilk öğretilen âyet de iman ve mârifetullahla ilgilidir.

¹ İbn-i Ebî Şeybe, *el-Musannef* 1/306.

Tesis, bir şeyi duvar örerek gibi tekrarlayarak inşa etmektir. Çocuk, hem aldığı gıdalarla, hem çevresinde gördüğü, duyduğu şeylerle madden ve manen inşa edilir.

Çocuğun lokmasına ve konuşacağı ilk cümleye kadar takip edilmesi, her an büyüyen çocuğun boşluk kabul etmeyen mahiyetini, bir başka şey doldurmasın ve örmesin diyedir.

Ailenin koymadığı tuğlayı, şeytan veya şeytan adına iş gören birisi koyacaktır. Hz. Mevlânâ'nın ifadesiyle, fındığın içi fındıkla dolu değilse, küfle dolacaktır.

Sadakat sözü

Biat, bağlılık, sadakat, itaat ve fedakârlık sözü vermektir.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), zaman zaman Sahabe Efendilerimiz'den biat alıyor, bazı aileler imana ve Kur'ân'a sadakat sözü verme şerefinden çocuklarını mahrum etmemek için onları da Efendimiz'e getiriyordu.

Evet, çocuğun tarafını belirleme, kanına, damarına işleme meselesi bu ölçüde ciddiye alınıyordu. Beş altı yaşındaki çocuk Efendimiz'e biat ediyor, anne babası bu büyük mesele için "daha erken" diye düşünmüyordu.

Esmâ bint-i Ebubekir Validemiz (radiyallâhu anhâ), hicret ettiğinde Abdullah bin Zübeyr Efendimiz'e hamileydi.

Kuba'ya geldiğinde doğum yaptı. Tahnik yapması için Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem)'e gitti. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ondan çocuğu aldı ve kucağına koydu. Sonra bir hurma istedi. Ayşe validemiz, hurmanın gelmesini biraz beklediklerini söyler.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) hurmayı çiğnedi. Sonra onu çocuğun ağzına attı. Böylece çocuğun midesine inen ilk şey

*Çocuğun lokmasına
ve konuşacağı ilk
cümleye kadar takip
edilmesi, her an
büyüyen çocuğun
boşluk kabul etmeyen
mahiyetini, bir başka
şey doldurmasın ve
örmesin diyedir.*

Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ağzında çiğnediği hurmadan bir parçacık oldu.

Sonra Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) çocuğu sıvazladı, dua etti ve ona "Abdullah" ismini verdi.

Abdullah yedi veya sekiz yaşında biat etmek üzere Resûlullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi. Bunu ondan, babası Zübeyr bin Avvam (radiyallahu anh) istemişti.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), çocuğun kendisine doğru geldiğini görünce gülümsedi. Sonra çocuk ona biat etti."¹

İmam Nevevî, bu hadis hakkında şöyle der:

"Bu, tebrik ve teşrif (kutlama) biatıdır, teklif (sorumluluk alma) biatı değildir. Zira Abdullah, mükellef olma yaşının altındaydı."²

Sahabe Efendilerimiz, çocukların kalbine bu türlü davranışlarla hem sadakat, hem peygamber sevgisi nakşediyordu.

Bugün aynı sadakat ve sevgi, altı-yedi yaşından itibaren ilim meclisleriyle tanıştırılarak nakşedilebilir ve edilmelidir.

Çocuk, kendi dünyasının en güçlü figürlerine benzemek ister ki, altı-yedi yaşındaki bir çocuk için en güçlü örnek anne babasıdır.

Çocuk ve namaz

Namaz kılmayan bir ailenin çocuğuna namaz kıldırması mümkün olmadığı gibi, namaz kılan bir ailenin de çocuğunu namaza alıştıramaması anlaşılır şey değildir.

Çocuk, dünyayı anne babasının gözü ile seyreder.

Çocuk, kendi dünyasının en güçlü figürlerine benzemek ister ki, altı-yedi yaşındaki bir çocuk için en güçlü örnek anne babasıdır.

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 93. (Hadisi İmam Müslim naklediyor).

² en-Nevevî, *Şerhu Sahîhi Müslim* 14/126.

Çocuk, anne babasının yanından ayrılmak istemediği gibi, izinden de ayrılmak istemez. Çocuğu kendi yanında tutmak ve yaptığını yaptırmak değil, yanından uzakta tutmak ve yaptığı şeyi çocuğa yaptıramamak özel bir gayret gerekir.

Namaz kılınan bir ailede, namaz mümkün olduğunca cemaatle kılınır ve çocuk, emeklemeye, yürümeye başladığı günlerde o namaz meclisi ile tanışır.

Safa ilk ne zaman durduğunu, ne zaman başladığını bile hatırlamaz çocuk...

Çocuğun en fazla arzu ettiği şey, büyümeştir. Namazı büyükler kılar ve çocuk için namaz “büyümek emaresidir.”

Çocuğa, “namaz kılar mısın?” gibi abes bir soru sorulmaz. Çocuk, namaz kılmaya, bütün fitrî ve zaruri işler gibi davet edilir, “Namaz kılıyoruz, namaza başlıyoruz, abdestlerimizi alalım, namaza geç kalmayalım.” denir.

Çocuğa, “namaz kılar mısın?” gibi abes bir soru sorulmaz. Çocuk, namaz kılmaya, bütün fitrî ve zaruri işler gibi davet edilir.

Çocuk, o evde oynar, yemek yer, elbise giyer, namaz kılar. Zaten insan bunları yapar. Kendisine her şeyi verene çocuk, herkesle birlikte teşekkür eder.

Çocuğun namaza başlaması, mümkün olan en erken yaşta olur. Muhtelif hadislerle göre âlimler bu erken dönemi, “sağını solundan ayırdığında”, “anlamaya başladığında”, “süt dişlerini dökme devresinde” veya “yirmiye kadar saydığına” diye tespit ederler.¹

Bu mevzuda en muteber olan, “yedi yaşında” çocuğun namaza başlatılmasıdır.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Yedi yaşında çocuğa

¹ İbrahim Canan, *Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye*, s. 166; M. Nur Süveyd, *a.g.e.*, s. 122.

namazı emredin. On yaşına geldiğinde (kılmadığı takdirde hafifçe) dövün!”¹ buyurur.

Yukarıda da geçtiği üzere, çocuk namaza ne zaman başladığını hatırlayamayacak yaşta, namazla buluşturulmalıdır. Yani, namazın emri yedi yaşında ve ondan sonra olmalı, fakat çocuk dinin yaşandığı bir ailede o mânevî havayı ve hayatı, beş veya altı yaşından itibaren, emredilmeden, tamamen kendi arzusuna bırakılarak, sadece teşvik ile yaşamalı, dilediğinde safa durmalı, dilediğinde oyun oynarken o atmosfere şahit olmalıdır. Bakışının, kulağının, dilinin, kıyafetinin durumu da aynıdır.

Bediüzzaman Hazretleri de, bu manadaki muhtelif hadislerle

Çocuğun namaza başlatılması yedi yaşında, tam bir ciddiyetle karşısına geçip mecbur tutulması on yaşında olmalıdır.

istinaden, “Şer’an yedi yaşına gelen bir çocuğa namaz gibi farzlara peder ve vâlideleri onları alıştırmak için, teşvikkârane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var.” (Emirdağ L.-2) der.

Çocuğun namaza başlatılması yedi yaşında, tam bir ciddiyetle karşısına geçip mecbur tutulması on yaşında olmalıdır.

Bir çocuğun yedi yaşında namaza başlayabilmesi için, namazla ilgili meseleleri (sûreleri, rekatları, farzları, abdesti, sünnetleri) daha erken yaşlarda öğrenmesi gerekir. “Zira bir şeyin emredilmesi demek, onu bütünleyip tamamlayan diğer şeylerin emrini de ifade eder.”²

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) torunlarına namazı ve bazı duaları bizzat kendisi öğretmiş, çocuklara namazı emrettiği gibi, namazlarına müdahale de etmişti.

Bir gün, adı Eflah olan bir çocuğu gördü. Çocuk, secdeye gittiğinde, alını toz olmasın diye toprağı üflüyordu. Efendimiz

¹ Tirmizî, *salât* 182; Ebû Dâvûd, *salât* 26.

² İbrahim Canan, *a.g.e.*, s. 166.

(sallallahu aleyhi ve sellem), “Ey Eflah! Yüzünü toprağa koy!” buyurdu. Hadisi, Ümmü Seleme Validemiz nakleder.¹

Namazın yaşandığı, “ehline namazı emretme”nin Allah’ın emri, Resûlü’nün tatbiki olduğunun bilindiği, sair mecburiyetler gibi mecburiyet görüldüğü bir ailede, çocuğun namaz kılmaya zorlanmasına çok da ihtiyaç duyulmaz.

Yapılması gereken, itaat ve ibadeti tekrar ile kuvvetlendirmektir. Çünkü Bediüzzaman Hazretlerinin de ifade buyurduğu gibi, “Emir ve davetin şe’ni; tekrar ile te’kiddir.” (19. Söz)

Hadis âlimleri de tekrarlanan şeyin insanın ruhuna işleyeceğine dikkat çeker ve yedi yaşında namaza başlayan bir çocuğun, anne babasının da teşviki ile bülûğ çağına kadar, günde beş defa, yılda üç yüz altmış beş gün, ortalama beş sene namaz kılacağını, bir insanın “9125” defa tekrarladığı bir şeyi, çok özel bir ihmal ve büyüklerinden kaynaklanan anormal bir durum olmadıktan sonra, bir daha aksatmayacağını tespit ederler. İmam Gazzâlî, “Küçükken öğrenip alışmak, taş üzerine yazı yazmak gibidir.” der.

*İmam Gazzâlî:
“Küçükken öğrenip
alışmak, taş üzerine
yazı yazmak gibidir.”*

Öyleyse olması gereken, bazı mübarek validelerimizin dediği gibi, “Ben istemem namazsız evlat!” diyebilmek ve çocukların sel gibi taarruzlara ve tahriplere mâruz kaldığı böyle bir zamanda namazlarını takibi ihmal etmemek, gün gün onların namazını, onlarla birlikte yaşamaktır.

Bir kez daha tekrar edelim. Bıkmadan, yorulmadan, en ulvi vazife bilerek, sair işlerinden daha önemli görerek, çocuğun beş vakit namazı, her gün takip edilmeli, bir kez olsun aksamasına, kazaya kalmasına fırsat verilmemelidir.

Anne babanın düşüncesi, “Ben onun yaşındayken namaz

¹ Tirmizî, *salât* 162.

kılmıyordum!” değil, “Benim çocuğum mahşer meydanında inşa-lah namazını hiç aksatmamış olanlarla; peygamberlerle, asfiya-larla, evliyalarla beraber anılacak!” olmalıdır.

Sonradan Müslüman olduğu için o yaşlarda namaza başla-yamamış olan hiçbir sahabe efendimiz, “Ben onun yaşındayken kılmıyordum!” dememiş, evladına namazı ve takvayı emretmiş, çocuklarının hayatında en ufak bir boşluk oluşmasına izin ver-memiştir.

Değil 9125 defa, bir ömür çocuğun namazı takip ve teşvik edil-se, sohbetler hep “sohbet-i cânân” olsa hiçbir mahzuru olmaz.

İmandan sonra en mühim yeri tutan, bilerek ve samimiyetle

*“Ey iman edenler!
Kendinizi ve ailenizi,
yakıtı insanlar ve
taşlar olan ateşten
koruyun.”*

eda edildiğinde dini ve ahlâk-ı âliyeyi muhafaza eden, ötede ilk sorulacak şey olan namaz bu öl-çüde ciddiye alınır ve aynı dönemde dinin dün-yayı izah eden muhteşem hakikatleri ile çocu-ğun akli, kalbi donatılırsa, çocuk, değil beş vakit namazı mesele yapmak, onu teşekkürün en alt

sınırı, olmazsa olmazı görecektir; cennet gibi bir sofraya ve cennete gi-den bir yol olarak gördüğü namaz ziyafetine başkalarını da davet etmeyi hayatına gaye edinecektir.

Ateşten koruyun

“Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.” (Tahrîm, 66/6) âyeti Allah’ın (celle celâluhû), aile reisine verdiği bir emirdir.

Hiz. Ali Efendimiz (radiyallahu anh), bu âyetten, “Kendinize ve ailenize hayrı öğretin.” manasını çıkarır.

Öyle ise aile reisine düşen ilk vazife, “öğretmek”tir.

Fahreddin er-Râzî Hazretleri, “Allah’ın yasakladığı şeylerden vazgeçmek suretiyle kendinizi koruyun demektir.” der.

Aile, yasak dairesine yaklaşmayacak, girmeyecektir.

Mukâtil Hazretleri, “Müslüman’ın, kendisini ve aile fertlerini eğitmesi, onlara iyiliği emretmesi ve kötülükten alıkoyması” manasını anlar.

Bu manaya göre aile fertlerinin her birisi insan için irşad ve tebliğ adına iyiliğin emredildiği, kötülüğün menedildiği muhataplardan bir muhataptır.

Görüldüğü üzere, hiçbirisi, “ateşten korumak” gibi ciddî bir meseleden, “kendi hâline bırakmak”, “doğruyu kendisinin bulmasını” beklemek gibi abes bir mana çıkarmamıştır. Çünkü insan, doğruyu bulması beklenen bir merhametsizliğin mahkûmu değil, başta peygamberler olmak üzere, mürşitlerin ve anne babaların yol gösterdiği bir şefkatin mazharıdır.

Zemahşerî Hazretleri ise bu âyetten, “Günahları bırakmak ve ibadetleri yapmakla kendinizi koruyun, kendinizi sorumlu tuttuğunuz şeylerle onları da sorumlu tutmakla aile fertlerinizi koruyun.” manasını anlar ki, bu tarif hem âyetin kastını, hem kapsamını ifade etmesi açısından fevkalâde câmidir.¹

Ateşten korumada ve tesirde anne merkezî bir yer tutsa da, İslâm, hem eşini, hem çocuklarını ateşten korumakta birinci mes’uliyeti babaya yükler.

Yani günden uzak durarak, ibadetleri yerine getirerek kendisini ateşten koruyan anne baba çocuklarını da günden uzak tutmalı ve onların ibadetlerini yerine getirmelerini temin etmelidir. Böylece hem kendisini, hem onları cehennem ateşinden korumuş olur.

Anne babadan aklın, şefkatin, hikmetin gereği olarak beklenen şey budur.

Ateşten korumada ve tesirde anne merkezî bir yer tutsa da,² İslâm, hem eşini, hem çocuklarını ateşten korumakta birinci mes’uliyeti babaya yükler.

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 26.

² Bkz: İbrahim Canan, *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*, s. 116.

Ateşin ve azabın dehşetine tam inanmış, o durumu ruhunda tam hissetmiş bir anne baba, çocuğunun yanması endişesini ruhunda öyle büyük bir dehşet ile yaşar ki, bunu yaşayan birisine “yaptığını yaptır, yapmadığını yaptıрма” demeye bile gerek kalmaz.

Çünkü o kadar inanmış bir anne baba, çocuklarının her günahını ve ibadetteki her ihmalini ateşe düşmek kadar kerih görür, ızdırabını yaşar. Katiyen onları o hâl üzere bir lahza olsun bırakamaz.

Ateşe düşmeye mühlet verecek hiçbir akıllı yoktur ve olamaz.

Çocuk cennettir

*Ateşe düşmeye mühlet
verecek hiçbir akıllı
yoktur ve olamaz.*

Anne baba çocuğunu ateşe düşeceği yoldan korursa, çocuklar da onun dünyada ve âhirette cenneti olur.

Fakir bir baba, bakıp büyüttüğü evladının kendisine aldığı köşkte yaşayabilir. Kendi fakirliğinden ötürü hayal dahi edemeyeceği köşke oğlunun kazancından ötürü kavuşabilir.

Dünyada böyle olduğu gibi âhirette de öyledir. İbadet ve takva açısından bir derece zayıf bir baba, imanını kurtarmak kaydıyla, âhirette, çocuklarının sevabından aldığı hisse ile cennete girer, cennetin köşklerinde yaşatılmak lütfuna mazhar olur.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), “Kur’ân-ı Kerîm’i okuyan ve hükümleriyle amel edenin anne ve babasına kıyamet günü bir taç giydirilir ki, şayet güneş gökyüzünde değil de bir evin içinde olsa, bu tacın ışığı güneşin o eve vereceği ışıktan daha güzel, daha aydınlık olacaktır.” buyurur.

Bu mazhariyet, çocuktan anne babaya gelen sevaptan ötürüdür. Hadisin devamında şahsın kendi okumasının önemine de dikkat çeker ve:

“O hâlde Kur’ânı Kerîm’i bizzat öğrenen hakkında ne düşü-
nürsünüz? (Onun sevabını siz takdir edin.)”¹ der.

Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) benzer bir manayı ifa-
de buyurduğu bir başka hadis-i şerif de şöyledir:

“Kimin üç kızı olur da onların külfet ve sıkıntılarına katlanır-
sa cennete girer.”²

Hadisin diğer rivayetine göre bir adam sorar:

“Ya Resûlallah, iki kızı olursa?”

“İki de öyle...”

“Ya Resûlallah, bir kızı olursa?”

“Bir de öyle...” cevabını alır.

Görüldüğü üzere, ehlini ateşten korumak,
kendini ateşten korumak, dünyada cennet gibi
tertemiz evlatlara, âhirette hakikî cennete ka-
vuşmaktır.

*Günahtan korunmak
evvela kâmil imanla,
sonra o imanın
insanda ibadetlerle
melekeleşmesiyle;
kanına, damarına,
davranışlarına
işlemesiyle olur.*

Erkek çocuklarını başıboş bırakarak, kız çocuklarını sere
serpe sokağa salarak bu büyük müjdeleri ve mükâfatları zayi
edenler kendilerine yazık ediyor, kendi elleri ile kendilerini ate-
şe atıyorlar demektir.

Haramdan korumak

İnsanın kendisini ve çocuklarını ateşten koruması, günahlar-
dan koruması ile mümkündür.

Günahtan korunmak evvela kâmil imanla, sonra o imanın
insanda ibadetlerle melekeleşmesiyle; kanına, damarına, davra-
nışlarına işlemesiyle olur.

Üstadımız, “İttika, imana tâbidir. Yani ittika, iman olduktan
sonra husûle gelir.” (İ. İ’câz) der.

¹ Ebû Dâvûd, vitr 14.

² Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned 2/335.

İttika, yani günahlardan sakınmak iman ile olduğu gibi, iman da günahlardan sakınılarak muhafaza edilir.

Günaha uzak durmayan çocuk, imanını da, ibadetini de muhafaza edemez.

Bir insan savrulmaya başladı ise, günahlardan sakınmasında problemler başlamış demektir. Bu savrulma dilinde de olsa böyledir, hâlinde de olsa böyledir.

Günah tahribi kalbe önce bir kurt gibi düşer, zamanla kalbden imanı çıkarır. Onun için “her bir günah içinde küfre gidecek bir yol var”dır. (2. Lem’a) Tevbe istiğfar ile çabucak temizlenmez, alışkanlık yaparsa, cehennem endişesi ile insan önce, “Bu keşke günah olmasaydı.” demeye başlar. Ardından işlediği günahın günah olduğunu inkâr eder, bu inkâr cehennemin ve Sâni-i Âlem’in inkârına kadar uzanır.

*Günaha uzak
durmayan
çocuk, imanını
da, ibadetini
de muhafaza
edemez.*

Bir hadis-i şeriflerinde Sallallahu Aleyhi ve Sellem Efendimiz bu durumu anlatır:

“Mü’min, bir günah işlediği zaman kalbinde siyah bir nokta meydana gelir. Eğer o günâhı hemen terk edip tevbe ve istiğfâr ederse kalbi cilâlanır, eski parlaklığına kavuşur. Böyle yapmaz da günah işlemeye devâm ederse, siyah noktalar gittikçe çoğalır ve neticede kalbini büsbütün kaplar. İşte Hak Teâlâ’nın: ‘Hayır, doğrusu onların işleyip kazandıkları (kötü) şeyler sebebiyle, kalblerinin üzeri pas tutmuştur.’ (Mutaaffîn, 83/14) diye beyan ettiği hâl budur.”¹

Günah, bir hastalık gibi kalbine düşünce çocuğun ibadetten, zikirden iştahı kesilir. “Zevk-i ruhanî” gider, “zikirden nefretkârâne uzaklık” başlar. Çocuk hangi bahaneyi söylerse söylesin, hastalığının sebebi budur. Ya aklına bir şüphe virüsü, ya kalbine bir günah mikrobu düşmüştür.

¹ Tirmizî, tefsîru sûre (83) 1; İbn-i Mâce, zühd 29; Muvatta, kelâm 18.

Çocuğunu kıştan, tipiden, ateşten uzak tutmakla mükellef olan anne baba, en az onlar kadar gûnahtan uzak tutmakla da mükelleftir. “Ben ne yapabilirim!” diyemez. Derse, manen ve maddeten hasta bir evlatla karşı karşıya kalması kaçınılmaz bir neticedir.

Gûnahtan uzak tutmayan bir ailenin, “çocuğum namazdan neden uzak?” diye sorması abestir.

Çocuğu küfre kadar götürecek günahlardan uzak tutmak için İslâm ciddî tedbirler almış, hissiyatını tahrik edecek unsurlardan uzak tutmak için emirler, yasaklar vazetmiştir.

Bu mevzuda getirdiği emirler, çocuğun bülûğa ermeden evvelki dönemini de içine alır. Meseleye katiyen “O daha çocuk; bilmez, anlamaz.” diye yaklaşmaz, evin içindeyken kapalı bir kapıyı çalmadan içeri girmemesi gibi bir meseleyi âyetleri içine alır, emreder.

Bu emri alan anne baba elbette çocuğuna mahremiyeti, helali, haramı öğretmek ve yine Kur’ân’ın emriyle “harama yaklaştırmamakla” mükelleftir.

*Psikologlar, çocukların
küçükken gözlerinin
iliştiği şeylerin tüm
hayatlarında etkili
olduğunu, bunun
tedavisi güç birtakım
psikolojik ve sinirsel
hastalıklar doğurduğunu
söylemektedir.*

İster erkek, ister kız çocuğu, yaşı kaç olursa olsun, televizyonda, internette, sokakta harama bakmamalı, haramı dinlememelidir. Baktırmamak ve dinletmemek, bakmayan ve dinlemeyen anne babanın görevidir.

İhmalkâr anne babalar bülûğ çağından önce çocukların etkilendiğini zannetse de, “Psikologlar, çocukların küçükken gözlerinin iliştği şeylerin tüm hayatlarında etkili olduğunu, bunun tedavisi güç birtakım psikolojik ve sinirsel hastalıklar doğurduğunu” söylemektedir.¹

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, *Peygamberimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi*, s. 240.

Eskiden büyüklerimiz şöyle derdi: “Çocuğunuzun elinden tutarak götürdüğünüz berberi bile seçin. Kimdir, tıraş ederken müşterileri ile ne tür muhabbetler içine girmektedir, orada bulunan diğer insanlar genelde neler konuşmaktadır, dikkat edin. Bazen orada konuşulan ve çocuğunuzun işitmesinden hoşlanmayacağınız bir konu, bir fıkra, bir espri bile çocuğunuzun kişiliğini, karakterini olumsuz etkileyebilir.”

Bu mevzuda Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem), veda hacında, devesinin terkisindeki Fadl İbn-i Abbas Efendimiz’in başını tutup sağa sola çevirmesi hâdisesi meşhurdur.

Televizyonda bir kanalı değiştirmekten veya kapatmaktan bir çocuğun başını şefkatle tutup çevirmek daha zordur ve Efendimiz, kendisini seven, hürmet eden birisine bunu yapmakta mahzur görmemiştir.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bir başka devenin terkisindeki kız çocuğuna gözü ilişmesin diye böyle yapar ve ona da, “Ey kardeşimin oğlu! Bugün öyle bir gündür ki, kulağına, gözüne ve diline sahip olan, bunları haramdan sakındıran ve mahrem yerlerini koruyan kimsenin günahları afvedilir.” der.¹

Hâdiseyi uzaktan gören çocuğun babası, yani Hz. Abbas, “Senin, amcaoğlunun yüzünü çevirdiğini gördüm.” diyerek hikmetini sorar.

Efendimiz: “Bir kız ile bir oğlan gördüm. Ben onların arasına şeytanın girmesinden korktum.” buyurur.

Demek hangi şartlarda olursa olsun, hatta hac yolunda veya Arafat’ta dahi olsa, çocuk haramdan, harama bakmaktan uzak tutulmalı ve bunun için gerekeni yapmakta tereddüt edilmemelidir.

Herhalde, televizyonda bir kanalı değiştirmekten veya kapatmaktan bir çocuğun başını şefkatle tutup çevirmek daha zordur ve Efendimiz, kendisini seven, hürmet eden birisine bunu

¹ İbn-i Huzeyme, *es-Sahîh* 4/260; Ali el-Müttakî, *Kenzü’l-ummâl* 5/188.

yapmakta mahzur görmemiştir.

Mısırlı ünlü hatip Abdülhamid Kişk bir Alman bilim adamının şu sözünü nakleder:

“Cinsiyet literatürünü inceledim; konu hakkındaki hâl çarelerini ve tedavi yollarını gözden geçirdim. Fakat Kur’ân’da Muhammed’e (sallallahu aleyhi ve sellem) indirilen şu sözden daha güzel bir çözüm yolu ve daha faydalı bir tedavi yöntemi görmedim:

‘Mü’min erkeklere söyle, gözlerini bakılması yasak olanlardan çevirsinler. Mahrem yerlerini ve ırzlarını korusunlar. Bu, onlar için daha temizdir. Şüphesiz Allah, onların yaptıklarından haberdardır.’”¹

İslâm’ın meseleyi fevkalâde bir hassasiyetle ele aldığına, kötülüğe giden ve dünyaya tertemiz gelen çocukların heba edilmesinin yollarını baştan kapadığına bir diğer delil de, yedi yaşından itibaren çocukların yataklarının ayrılmasını emretmesidir.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem):
“Çocuklarımız yedi yaşına geldiğinde yataklarını ayırın.”

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “Çocuklarınız yedi yaşına geldiğinde yataklarını ayırın.”² buyurur.

Çocuk yedi yaşından itibaren namazla birlikte tesettüre de alıştırılmalı, mahremiyet çocuğa öğretilmelidir. Bu, çocuğun tesettürün fitrî bir zaruret olduğunu bilmesi açısından elzemdir.

Hülâsa, haramdan korumak ateşten korumak, haramdan korumak çocuğun dinini muhafaza etmektir. Bu olmadan diğerleri olmaz.

Mânevî daire

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 242.

² el-Hâkim, el-Müstedrek 1/311.

Buzlu bir zeminde yürümek zorunda kalan çocuğun hem ayağını kuvvetlendirmek, hem yere sağlam basan insanlarla kol kola girmesini ve kopmayan bir yerden tutmasını temin etmek gerekir.

Buraya kadar anlatılanların büyük bir bölümü çocuğun ayağını kuvvetlendirmekle ilgiliydi... Yani çocuğun mâneviyatını kuvvetlendirmekle...

Fakat kaygan zeminde sadece ayağının sağlam olması yetmeyebilir. Bu manayı ifade ederken Bediüzzaman Hazretleri, “Şahıs ne kadar dâhî ve hatta yüz dâhî derecesinde olsa, bir cemaatin mümessili olmazsa, bir cemaatin şahs-ı manevîsini temsil etmezse; muhalif bir cemaatin şahs-ı mânevîsine karşı mağlûptur.” der. (29. Mektup)

*Çocuğunu ateşten
korumaya azmeden
her anne babaya,
onun mânevî
bir daire içersinde
yaşammasını temin
etmek düşer.*

Ve yine onun tespitleriyle bu zamanda yapılan hata ve ehl-i imanın mağlubiyetinin sebebi, cemaatin karşısına fertlerin çıkmalarıdır. (20. Lem'a)

Maddî meselelerde şirketleşmenin esas alındığı, bir üründe binlerce kişinin ilminin, elinin, emeğinin bulunduğu böyle bir zamanda, elbette manevi şirketler hükmünde olan cema-

atlara ve camialara ihtiyaç vardır. “Şu zaman, cemaat zamanıdır; şahıs zamanı değil!” (29. Mektup)

Zaten namazın cemaatle kılınmasındaki teşvik de, Allah'ın insanları birbirine muhtaç farklı kabiliyetlerde yaratması da, insanın fitraten medenî olduğuna, şahsî hayatı gibi mânevî hayatının da sağlıklı bir şekilde içtimâî hayatla devam edeceğine delildir.

Öyle ise, çocuğunu ateşten korumaya azmeden her anne babaya, onun mânevî bir daire içersinde yaşammasını temin etmek düşer.

Gördüğü her insanın ona Allah'ı hatırlatan insanlardan olması çocuğun mâneviyatını takviye eder.

Çocuk, “Herkes Allah’a iman ediyor, herkes namazı, ibadeti bir fırsat, bir ganimet görüyor, herkes gürül gürül Kur’ân okuyor, zikir çekiyor, dua ediyor, kimse tembellik yapmıyor, herkes tam bir gayretle çalışıyor, herkes bir başkasına yardım etmek için fedakârlık yapıyor, bir şeyler veriyor, herkes bir başkasına Allah’ı anlatıyor.” diye düşünür.

Çocuğun şahsî ve hususî dünyasının böyle olması, hem çocuk için ömür boyu bir mânevî sığınak vazifesi yapacak, hem de çocuk herkesin öyle olmadığını fark ettiğinde sarsılmaz bir itikatla mukabele edecek kuvveti kazanmış olacaktır.

Onun bildiği insan modeli iyi insan modelidir. Sevdiği, taraf olduğu insanlar, onlardır. Onlar gibi olmamak kötüdür. O hiçbir zaman kötülere benzemeyecek, ibadetini terk etmeyecek, günah işlemeyecektir.

Onun çocuksu dünyasında meselenin böyle sabitleşmesinin en önemli faktörlerinden birisi de hocasıdır.

Çocuğun hocası tam bir istikamet insanı olmalıdır. Çünkü çocuk dünyaya önce anne baba-sının, sonra hocasının gözleri ile bakar.

*Gördüğü her insanın
ona Allah’ı hatırlatan
insanlardan olması
çocuğun mâneviyatını
takviye eder.*

Utbe b. Ebû Süfyan oğlunun hocasına şöyle der:

“Ey Abdussamed! Önce kendini düzeltmekle işe başlamalı-sın. Çünkü çocukların gözleri sende ayrılmaz. Senin güzel gör-düklerin onların nezdinde güzeldir. Çirkin gördüklerin de onla-rın nezdinde çirkindir. Allah’ın kitabını onlara öğret.

Onlara hastalığı teşhis ettikten sonra ilacını veren şefkatli ve yumuşak bir doktor gibi davran. Dinini yaşayan âlimlerin, yö-neticilerin hayatlarını anlat. Kendilerine haram olan kadınlarla muhatap etme, onlarla konuşmaktan sakındır.”

Vâkıa, yukarıda bahsedilen mânevî dairedaki herkes çocuk için bir hocadır.

Öyle bir mânevî daireye sığınmak, Allah'ın rahmet ve himayesine sığınmaktır. O mânevî dairelerin içerisinde âlemi kasıp kavuran günah fırtınaları esmez. O nuranî meclislerde insanların gönlüne nur ve huzur yayılır. Oralar emin insanlarla dolu, emin mekânlardır.

Evinden çıktığında böyle bir mânevî daireye girmeyen, evi ile o mânevî mekân arasında mekik dokumayan çocukları bu zamanda meydan yerine salarsanız, kaybedersiniz.

Mânevî meclislerden istifade eden çocuğunuzun ise o fırtınalı zeminlere çıktığında saman çöpü gibi savrulmadığına, aksine savrulan birkaç arkadaşını da kurtararak döndüğüne şahit olursunuz.

*Bir mânevî daireye
sığınmak, Allah'ın
rahmet ve himayesine
sığınmaktır.*

“Cemiyetin yok edilmiş ruhu ve yok eden güruhuyla” çocuğun üzerine üzerine geldiği böyle bir zamanda, çocuk için “mânevî sığınak” ve “iman kardeşleri ile kol kola yaşamak”, her zamankinden daha büyük önem arz etmektedir.

Ehemmiyetine binaen mevzuu “Hizmet Ekseni” ve “Dava Adamı” kitaplarına havale ediyor, bu kadar işaretle yetiniyoruz.

Hep yanında olmak

Ailelerin çocuklarının yanlışları ile ilgili bahanelerinden birisi de, “her an yanında olamadıklarını” söylemeleridir.

Hâlbuki ailenin her an çocuğunun yanında olması madden mümkün olmasa da, manen mümkündür.

Aile, çocuğuna kazandırdığı ulvi değerlerle manen her an çocuğunun yanında olur. Çocuğun önüne, doğru ile yanlış iki yol gibi açıldığında, aklının ve kalbinin kulağına o değerlerle konuşur.

Ailenin, çocuğunu salih bir daire ile tanıştırması da, her an bir şefkat eli gibi yanında olup onu yanlıştan koruması demektir.

Yanlış yere gitmesine, yanlış insanlarla oturup kalkmasına izin ve fırsat vermemek hep yanında olmaktır.

Zaten iyilikleri, güzellikleri yaşamayı alışkanlık hâline getirmiş çocuk, eğer siz de ona güzel bir çevre hazırladı iseniz, yanlış şeyler yapanlarla bir araya gelmek istemeyecek, gelse müşterek bir şey bulamayacak, sıkılacak, “Ne abes yaşıyorlar!” diye uzaklaşacak ve hatta kaçacaktır.

Doğru yerde ve doğru insanlarla olduktan sonra çocuğunuzla her zaman berabersiniz demektir.

Çocuğu ulvi lezzetlere alıştırmak

Bu kâinat, içinde binlerce sofranın kurulu olduğu bir ziyafet sofrası gibi hazırlanmıştır ve bu ziyafet sofrasında hayvan için birkaç adet lezzet varsa, insan için binlerce lezzet vardır.

İnsanın sadece hayvanlara verilen birkaç çeşit lezzeti tanınması, kendisi için hazırlanan sofraları bırakıp farelerin, köstebeklerin sofrasına oturması demektir.

Bir keçi, dünyanın neresine giderse gitsin lezzet olarak sadece otu bilir. O, insanın aldığı binlerce lezzetten; ilim öğrenmekten, yardım etmekten, araba kullanmaktan, uçağa binmekten habersizdir.

Anne baba, çocuklarını mânevî lezzetlerle tanıştırmalı, Müslümanlığı yaşamaktaki lezzetin cennet kadar güzel olduğunu göstermelidir.

Mesela çocuk, yemeği yemekten bir lezzet alırsa, açlıktan ölmek üzere olan bir çocuğa elindeki yemeği vermekten bin lezzet alır. Demek ki, bedene ait hislerden aldığı lezzetten daha ulvi lezzetler ruhundaki latifelerde saklıdır.

Secdenin lezzeti, mârifetullahın lezzeti, Kâbe’de cemaatle namaz kılmanın lezzeti, Peygamberimiz’in huzuruna

Yanlış yere

gitmesine, yanlış

insanlarla oturup

kalkmasına izin ve

fırsat vermemek hep

yanında olmaktır.

gitmenin lezzeti, öğrenip öğretmenin, çalışıp üretmenin lezzeti, fedakârlığın, ikramın lezzeti, küçüklüğünü idrakin lezzeti hiçbir şeyde yoktur.

Hiçbir hayvan, “şu ot daha güzel, buyurun.” diye arkadaşını davet etmez. Arkadaşına ikram eden sadece insandır. İkram etmek gibi ulvi lezzetlerle tanışırsa insan hakikî manada insan olur.

Tarih, ulvi lezzetlerle tanışmış insanların destanları ile doludur.

Ebû Hanife Hazretleri’nin öğrencisi ve arkadaşı Ebû Yusuf Hazretleri anlatıyor:

“Ben hadis ve fıkıh öğreniyordum. Maddî durumum da zayıftı. Bir gün ben Ebû Hanife’nin yanında iken babam geldi. Hemen beni alıp götürdü ve bana şöyle dedi:

Tarih, ulvi lezzetlerle tanışmış insanların destanları ile doludur.

“Yavrucuğum! Ebu Hanife ile o kadar dolaşma! Çünkü onun ekmeği kızarmış; hâli vakti yerindedir. Sen ise geçim için çalışmaya muhtaçsın.”

Ben, babama itaat etmeyi tercih ederek derslerin çoğundan uzak kaldım. Ebu Hanife beni göremeyince sormuş, araştırmış...

Bunu duyduğumda tekrar onun meclisinde bulunmaya karar verdim. İlk günü bana:

“Bize gelmekten seni engelleyen bir şey mi var?” dedi.

Ben “Geçim derdi ve babama olan itaat.” dedim ve oturdum.

Orada bulunan insanlar dağılınca Ebû Hanife bana bir kese vererek, “Bununla ihtiyacını gör.” dedi. Baktım, kesede yüz dirhem vardı.

“İlim halkasından ayrılma. Bu parayı harcayıp bitirdiğin zaman bana haber ver!”

Ben, halkaya devam ettim. Bir müddet geçince bana yine yüz dirhem verdi. Sonra geçimimi üzerine aldı. Ben ona hiçbir

ihtiyaç bildirmediğim ve hiçbir şeyimin bittiğini de söylemedim. O adeta ihtiyacımı hisseder ve paramın tükendiğini bilirdi. Nihayet malım çoğaldı ve artık ihtiyaç duymadım.”

Babası vefat edince annesi oğlunu derslerden almak ister. Ebû Hanife Hazretleri, annesine, “İlim öğrencisi olan bu çocuk, fıstık yağıyla yapılmış paluze yiyecek!” der.

Gün gelir, Ebû Yusuf Hazretleri kadı olur. Halife Harun Reşid ile yemek yerlerken önlerine paluze gelir. İmam, bu hâdiseyi anlatır.

Harun Reşid, “Vallahi ilim insanı yükseltir, din ve dünya saadetini temin eder.” dedikten sonra Ebu Hanife’yi rahmetle anar: “O, başındaki gözüyle göremediğini ferasetiyle görürdü.” der.¹

Ebû Hanife Hazretleri, Ebu Yusuf Hazretleri gibi bir zatın yetişmesindeki mânevî lezzeti, şahsî, maddî, basit bir lezzete tercih ederek hakikî insanların talip oldukları ufku gösterir.

Bir çocuğa burs vermek, o parayı yemekten daha lezzetli ve faydalıdır.

Bir çocuğa burs vermek, o parayı yemekten daha lezzetli ve faydalıdır.

Çocuklar bu ulvi destanları dinlemeli, daha küçük yaştan bu ulvi hazlarla tanıştırılmalıdır.

Yoksa hangi makama gelirlerse gelsinler, hangi servete ulaşırlarsa ulaşınsınlar, dünyanın neresine giderlerse gitsinler, bir keçinin gördüğünden fazlasını görmeye muvaffak olamazlar.

Zikir esaretten kurtarır

Kendi bedeninin mahkûmu olan günümüz çocuklarının ve gençlerinin bu mahkûmiyetten kurtulmasının yollarından birisi de zikirdir.

Çocukların dili Kur’ân’da veya hadislerde geçen tesirli dualarla duaya ve zikre alıştırılmalı, evden çıkarken, bir şey yaparken zikretmek şuurlu bir alışkanlık hâline getirilmelidir.

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 224.

Buna da mümkün olduğunca erken yaşlarda başlanmalı, besmelesiz iş yapmamak, yememek, içmemek öğretilmeli, yerken, içerken sağ elini kullanmasına dikkat edilmelidir.

Dua ve zikir sâfi imandır. İnsana huzur-u kalbî verir. Sesizce yaptığı dua, okuduğu zikir, çocuğun ruhuna daima Rabbinin huzurunda olduğu hakikatini yerleştirir. Onu Yaratan, onun gönlünden geçeni duyan ve istediği her şeyi ona veren-
dir.

Bu şuur, çocuğun kalbini Allah’a raptetmesini, davranışlarında O’nun emir ve yasaklarını gözetmesini, daima O’nu anmasını, O’nu en yakını bilmesini temin eder. Çocuk, kalben, lisanen, hâlen zikreder duruma gelir.

Çocuk, küçük yaşlardan itibaren alıştırıldığı zikirleri muhafaza ederse, sokağın ve çevrenin önüne çıkardığı şeytanî engelleri aşar, nefsinin ona zincir vurmasına fırsat vermez.

Zikir, günaha mânidir. Çocuk, küçük yaşlardan itibaren alıştırıldığı zikirleri muhafaza ederse, sokağın ve çevrenin önüne çıkardığı şeytanî engelleri aşar, nefsinin ona zincir vurmasına fırsat vermez. Âdetâ dilindeki zikirle bütün zincirleri kırar, atar.

Malik el-Eşcaî (radiyallahu anh), Peygamber Efendimiz’e (sallallahu aleyhi ve sellem) geldi: “Oğlum Avf esir alındı.” dedi.

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem); “Ona bir elçi gönder. Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) senin ‘lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh’ sözünü çok söylemeni emrediyor, desin.” buyurdu.

Elçi ona geldi ve durumu bildirdi. Avf, hemen “lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh” demeye başladı.

Avf’ı sırimla (meşin ip) bağlamışlardı. Avf’ın sırimı aniden çözüldü ve dışarı çıktı. Dışarıda kendisini esir tutanlara ait bir deve gördü ve deveye bindi. Onu esir edenler avluya çıktığında Avf’ı devenin üstünde gördüler. Peşine düştüler fakat yakalayamadılar.

Babası oğlunu görünce “Kâbe’nin sahibi olan Allah’a yemin ederim ki bu Avf’tır.” dedi. Annesi, devenin üzerindeki gence baktı. Çok zayıflamış, tanınmaz hâle gelmişti. “Vah vah! Avf, gördüğü acı ve ıstırabdan dolayı perişan!” sözleri ile üzüntüsünü dile getirdi.

Avf, ailesine olup biteni anlattı. Babası Resûlullah’a (sallallahu aleyhi ve sellem) gelerek Avf’ın ve devenin durumunu haber verdi.

Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem): “Deve hakkında istediğini yap! Deveni sen var etmiş değilsin.” buyurdu ve şu âyet nazil oldu:

“Kim Allah’tan korkar; takva sahibi olursa; ona bir çıkış yolu sağlar ve ona beklemediği yerden rızık verir.” (Talâk, 65/2-3)

*“Kim Allah’tan
korkar; takva sahibi
olursa; ona bir çıkış
yolu sağlar ve ona
beklemediği yerden
rızık verir.”*

O gün genç Avf (radiyallahu anh), bağlarından zikirle kurtuldu. Bugünün gençlerini, çocuklarını da bağlarından kurtaracak olan aynı şeydi.

Onun için Bediüzzaman Hazretleri, Birinci Lem’a’da Yunus bin Metta’nın (aleyhisselâm), İkinci Lem’a’da Hazreti Eyyüb (aleyhisselâm)’ın kıssasını anlattı.

Biz, “Hazreti Yunus (aleyhisselâm)’ın vaziyetinden yüz derece daha müthiş bir vaziyette”ydik.

Nefsimiz ve isteklerimiz dev bir balık gibi bizi yutmuş, ebedî hayatımızı mahvetmek için çalışıyordu. Bu balık, Hazreti Yunus (aleyhisselâm)’ı yutan balıktan daha zararlıydı. “Çünkü onun hûtu yüz senelik bir hayatı”, “bizim hûtumuz ise, yüz milyon seneler hayatı” mahvedecekti.

Hem Hazreti Eyyüb (aleyhisselâm)’ın bedeninde görünen yaralarına karşılık, bizim ruhumuzda görünmeyen yaralar vardı. “İç dışa, dış içe bir çevrilsek, Hazreti Eyyüb’den daha ziyade yaralı ve hastalıklı” görünecektik.

Onun için biz, “O münâcât-ı Eyyübiye’ye, o Hazret’ten bin defa daha ziyade” muhtaçtık.

Hazreti Mevlânâ aynı kıssayı anlatırken: “Balığın karnındaki Yunus gibi olan ruhun, sıkıntılar içinde yandı. Allah’ı tesbih etmekten başka kurtuluş yolun yoktur.

Allah’a iman etmiş bir insanın, dinin emrine ve ruhuna uygun olmayan kıyafetleri “hevesini alsın” mantıksızlığıyla çocuğuna giydirmesi, çocuğunu aklın, edebin, faydanın ve imanın kabul etmediği o garip ahvale alıştırması, izahı imkânsız bir merhametsizliktir.

Eğer balığın karnındayken tesbih etmeseydi, kıyamete kadar orada mahpus kalırdı.” (Mesnevî 2/3135-3141) diyor, aynı reçeteyi yazıyordu.

Tarih boyu kurtulanlar hep zikirle kurtuldu.

Zincir kıran anahtar, zikirdir.

Bugün de çocuklarını ve kendilerini ebedî mahkûmiyetten kurtarmak isteyenler, şeytanın, nefsin, dünyanın vurduğu bütün zincirlerin anahtarının kendilerine verildiğini bilmeli, çocuklarına o anahtarı kullanmayı iş işten geçmeden öğretmelidir.

Çocuğun giyimine müdahale

İlimle, hikmetle, şefkatle olmak kaydı ile çocuğun her şeyine müdahale edilir, edilmemesi merhametsizlik ve hatta zulümdür. Emaneti zayi etmektir.

Allah’a iman etmiş bir insanın, dinin emrine ve ruhuna uygun olmayan kıyafetleri “hevesini alsın” mantıksızlığıyla çocuğuna giydirmesi, çocuğunu aklın, edebin, faydanın ve imanın kabul etmediği o garip ahvale alıştırması, izahı imkânsız bir merhametsizliktir.

Aklı olan herkes bilir ki o heves, o küçücük çocuğa değil, dinin reddettiği şeylerden bir türlü vazgeçmeyen anne babaya aittir. Çocuk, alınan giyer, sevileni sever, anne babanın heveslenmediği şeye heveslenmeyi bilmez.

Heveslenilecek şey, hiçbir faydası olmayan ve sadece şeytanı

hoşnut eden teşhircilik değil, bir Müslüman'ın izzetinin, iffetinin, şahsiyetinin izlerini taşıyan asalet ve kıyafet olmalıdır.

Erkeğe ve bayana tesettürü emreden âyetler, hadisler, giyime müdahalenin apaçık delilidir. Aşağıda nakledeceğimiz hadis-i şerif, bu mevzudaki hassasiyetin ufkunu ve derecesini apaçık gösterir.

Hız. Hasan Efendimiz dünyaya gelmeden evvel, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Hız. Fatıma Annemiz'le yakinen ilgilenmiş, doğum sancıları başladığında, "Doğumdan sonra bana haber vermeden çocuğa bir şey yapmayın!" buyurmuştu.

Doğumda hazır bulunan Sevde bint-i Misrah validemiz, çocuğun göbeğini kesti ve onu sarı renkli bir beze sardı.

Efendimiz doğumdan sonra geldi, çocuğun ve annesinin hâlini sordu. Hız. Sevde: "Ya Resûlallah, çocuk doğdu, göbeğini kestim ve sarı bir beze sardım." dedi.

Efendimiz, (sallallahu aleyhi ve sellem) "Bana asi oldun!" buyurdu.

Annemiz, "Allah ve Resûlüne asi olmaktan Allah'a sığınırım ya Resûlallah. Ben onun göbeğini kestim, bunu yapmaya mecburdum." diyerek hatasını anlamaya çalıştı.

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) kastettiği çocuğun göbeğinin kesilmesi değildi.

"Çocuğu bana getir."

Hız. Sevde, çocuğu getirdi. Efendimiz, sarı bezi attı ve torunun beyaz bir bezin içine sardı. Tükürüğünden ağzına koyarak yutmasını sağladı. Ardından Hız. Ali'yi çağırıp ne isim koyduğunu sordu.¹

*Heveslenilecek şey,
hiçbir faydası olmayan
ve sadece şeytanı hoşnut
eden teşhircilik değil, bir
Müslüman'ın izzetinin,
iffetinin, şahsiyetinin
izlerini taşıyan asalet ve
kıyafet olmalıdır.*

¹ Ali el-Müttakî, *Kenzü'l-ummâl* 13/650-651. Ayrıca bkz: İbrahim Canan, *Hız. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye*, s. 109, 414.

Peygamberimiz, rengi erkek bebeğe uygun bir renk olmadığı için kundaktaki bebeğin bezine, libasına müdahale etmişti.

Böyle bir peygamberin ümmeti, elbette çocuklarının kıyafetinin İslâmî mi, insanî mi, şahsiyetli mi, iffetli mi olduğuna bakar, karışmaması düşünülemez.

Çocuğun ibadet veya tesettürü

Bülûğ çağına kadar çocuğa ibadet farz değildir. Namaz, oruç gibi ibadetler için o çağa kadar ruhsat tanındığı gibi, kıyafette de ruhsat tanınmıştır.

Birincisi, ruhsat, özre dayanan ikinci dereceden bir meşru-iyettir.

*Peygamberimiz, rengi
erkek bebeğe uygun
bir renk olmadığı için
kundaktaki bebeğin
bezine, libasına
müdahale etmişti.*

İkincisi, çocuğa verilen ruhsat, terk için veya terkin makbuliyetinden değil, alıştırmak için zaman vermek maksadıyladır, yani bizzat maksada hizmet içindir.

Alıştırmak dikkat ve müdahale ile olur.

Muhammed b. İyaz ez Zührî (radiyallahu anh) anlatıyor:

“Küçüklüğümde Hz. Peygamber’in yanına götürüldüm. Üzerimde giyecek olarak bir hırka (bez parçası) vardı. Avretim açılmıştı ki Peygamberimiz:

“Bunun avretinin hürmetine riayet edip örtün. Zira küçüğün avretinin hürmeti, büyüğün avretinin hürmeti gibidir. Allah, avretini açanı koruyup gözetmez.” dedi.¹

Çocuğun avretinin haramlığı, büyüğün avretinin haramlığı gibi ise, tesettüründe de laubaliliğe yer yoktur.

Hadisteki avretten kasıt, sadece “avret mahalli” değil, bedende tesettürün farz olduğu her yerdir.

¹ el-Hâkim, el-Müstedrek 3/288.

Avret mahallinin açılması haramdır. Bir şey haram kılınmışsa o hem yapılmaz, hem yaklaşılmaz.

İbn-i Kayyım'ın izahı meselenin tam anlaşılması için kâfidir:

“Bu çeşit farzlarla çocuk mükellef olmasa bile, velisi onu uygulamakla, çocuğunu alıştırmakla mükelleftir.”¹ der.

Tesettür insan için nefes almak kadar fitrîdir, biyolojik yapısına uygundur. Hayvanların, bitkilerin fitrî elbiseleri vardır. Tesettüre girmek, fitrî elbiseleri içinde yaşayan sair mahlûkatın karşısına sultan kaftanı giyip çıkmak gibidir. O kaftanı giymek, çocuklara giydirmek, diğer varlıklardan daha geri ve hatta daha deni duruma düşmemek için elzemdir.

Hatırımı gözeten insanlara, “Çocuğunuza kaç yıldır namaz kıldırıyorsunuz?” veya “Bu kıyafeti bu masuma giydirmeniz doğru değil.” dediğimde, muhataplarımın çoğu çocuğuna dönüp, “Duydun mu oğlum? Duydun mu kızım?” diyerek mes’uliyeti üzerlerinden atmayı tercih etmiş, ben de her defasında “Sözümün muhatabı çocuk değil, sizdiniz.” demek zorunda kalmışım.

*Tesettüre girmek,
fitrî elbiseleri
içinde yaşayan sair
mahlûkatın karşısına
sultan kaftanı giyip
çıkmak gibidir.*

İbn-i Kayyım'ın sözü ile mevzuu tamamlayalım:

“Çocuğunu hiçbir harama alıştırmak velisine helal olmaz!”

Dinen zararlı, pis ve bayağı bir şey hakkında “çocuk hevesini alsın” diyebilen insanlara İbn-i Kayyım'ın bu sözü kâfidir.

Haram lokma yalan söz

Rızkın sahibi Allah'tır ve Allah (celle celâluhû), “Ey insanlar! Yeryüzündeki şeylerin helal ve temiz olanlarından yiyin!” (Bakara, 2/168) buyurur.

Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de, insanları haram lokmadan men eder, “Haramdan sakının! Midesine haram

¹ Bkz: İbrahim Canan, a.g.e., s. 172.

lokma giren bir insanın duası kırk gün kabul olmaz.”¹ buyurur. Başka bir hadis-i şerifte de, “Allah temizdir, helal ve temiz olandan başkasını kabul etmez.”² diyerek aynı hususa dikkat çeker.

Efendimiz, haram yiyen ve haram para ile aldığı ihramla hacceden ve “Lebbeyk Allahümme Lebbeyk” diyen birisine, Allah’ın (celle celâluhû), “La lebbeyke ve la sa’deyk” dediğini anlatır. Bu söz, kısaca “Lebbeyk’in de sa’deyk’in de senin olsun; sen hoş gelmedin, safalar getirmedin!” manasına gelmektedir.

İbrahim Edhem Hazretleri, “Ashab-ı kemâl, ancak midelerine gireni kontrol etmekle kemâle erebilmişlerdir.” der ve bilmeden de olsa haram yiyip içmekten çok korkardı.

Hazreti Mevlânâ da, “İlim de hikmet de helal lokmadan doğar; aşk da, merhamet de helal lokmayla meydana gelir. Bir lok-

*Hazreti Mevlânâ:
“İlim de hikmet
de helal lokmadan
doğar.”*

ma, haset ve hileyi netice verirse, cehalete ve gaflete sebep olursa, bil ki, o lokma haramdır. Hiç buğday ekilip de arpa hasat edildiğini gördün mü?” demiş; hem sâlih bir insan olmanın hem de sâlih evlat yetiştirmenin helal rızıkla çok alâkalı olduğuna vurguda bulunmuştur.

Bir başka Hak dostu ise “helal lokma”nın iffetli nesiller üzerindeki tesirine şöyle dikkat çekmiştir: “Bu zamanda marifet ehli ve hakikat eri olan kimselerin ortaya çıkmayışının sebebi, iç temizliğinin ve bâtın tasfiyesinin eksikliği, hatta yokluğudur. Bâtın tasfiyesi ise, her şeyden önce helal lokma ile olur, helal yiyecek azalınca marifet ve hakikat kaybolur.”

İşte, âyet-i kerimelere, hadis-i şeriflere ve selef-i sâlihînin ikazlarına kulak verdiğimizde açıkça görüyoruz ki, selim bir kalbe sahip sâlih birer kul olabilmemiz için mutlaka haramlardan kaçınmalı ve helallerle iktifa etmeliyiz. Temiz nesiller yetiştirebilmek için de, bakım ve görünümüyle sorumlu bulunduğumuz

¹ ed-Deylemî, *el-Müsned* 3/591.

² el-Münâvî, *Feyzu’l-kadîr* 6/411.

çocuklarımızı ve ailemizin diğer fertlerini helal, hoş ve temiz gıdalarla besleme mecburiyetindeyiz. Şüphesiz, ektiğimiz her tohum ya zakkum olup başkalarını zehirleyecek ya da kökü yerin derinliklerine uzanan, dalları semaları tutan mübarek bir ağaca dönüşerek gölgesiyle, dallarıyla, yapraklarıyla ve meyveleriyle insanlığa hizmet edecektir. Gayr-i meşrû yollarla elde edilen kazanç ancak bir cehennem zakkumu mesabesindedir ve o kazançla beslenen çocuklar da bir gün mutlaka hem anne babasına hem de topluma kan kusturacaktır. Allah korusun, şayet yediğimiz haram, içtiğimiz haram, giydığımız haram ve hayatımız haramlarla iç içe ise, hem kendi mânevî hayatımızı karartıyoruz hem de çocuklarımızın saadet ihtimalini yok ediyoruz demektir. Bu itibarla, zaman değişse de, asır başkalaşsa da, herkes gayr-i meşrû yollara sapsa ve helal haram demeden dünyevî imkânlardan istifade etse de, biz haram yiyemeyiz, bakmakla mes'ul olduğumuz kimseleri de haramla besleyemeyiz.

Hekimler, çocuk bekleyen bir kadına diyazem gibi rahatlık verici ilaçların dahi verilmemesini, çünkü bu tür ilaçların rahm-i mâderdeki ceninin maddî yapısına tesir edebileceğini, bir kısım uzuvlarının bozulmasına yol açabileceğini söylemektedirler. Bu ilaçlar her bebeğe ve her dönemde tesir etmeyebilir; fakat, yüzde bir ihtimal bile olsa, annenin, hekimin tavsiyesine uyarak hassas hareket etmesi ve özellikle doğumdan önceki birkaç aylık dönemde bu tür ilaçlardan uzak durması gerekir. Aynen bunun gibi, Abdülkadir Geylânî, İmam Şâzilî, Şah-ı Nakşibend ve İmam Gazzâlî misillü mana âleminin sultanları da tasavvufî tecrübeleriyle haram lokmanın insanlar üzerinde menfi tesir icra ettiğini ve haramla beslenen anne babadan dünyaya gelecek çocuğun da –istisnalar hariç– mânevî yapısının bozuk olacağını belirtmektedirler.

*“Temiz nesiller
yetiştirebilmek
için, bakım ve
görümüyle sorumlu
bulduğumuz
çocuklarımızı ve
ailemizin diğer
fertlerini helal,
hoş ve temiz
gıdalarla besleme
mecburiyetindeyiz.”*

Onlar da bu sahanın hekimleri olarak haram lokmaların bazı haramzâdelerin meydana gelmesine yol açtığını söylemektedirler.

İmam Gazzâlî, haram yiyip içen bir kadının sütüyle beslenen çocuğun, ileride habîs şeylere ve çirkin işlere meyledeceğini söyler. Çocuğu, ancak haram yemeyen sâliha bir kadının emzirmesi gerektiğini, çünkü haramdan hâsıl olan sütün bereketinin olmayacağını ve ondan emzirdiği veya haram yedirdiği zaman çocuğun tabiatının o haramla münasebeti bulunan kötü şeylere yöneleceğini belirtir. “Çocuğun şirret olmasının kaynağı haram yemektir.” der. Ehlullah’tan biri de “Ahmak ve gafil kadının sütü zarar verir; gafletle emzirdi isen kustur!” diyerek bu konudaki

hassasiyet ölçüsüne işaret eder.

*İman Gazzâlî:
“Çocuğun şirret
olmasının kaynağı
haram yemektir.”
Ehlullah’tan biri:
“Ahmak ve gafil
kadının sütü zarar
verir; gafletle emzirdi
isen kustur!”*

Öyleyse, çocuğunun fizikî ve biyolojik açıdan sağlıklı doğması için gereken her şarta riayet eden ve yüzde bir-iki nispetinde dahi olsa her ihtimali değerlendirip en doğru olanı yapmaya çalışan valideynin, onun manevî yönden sıhhatli olması için de aynı hassasiyeti göstermesi gerekmez mi?”

Bu irşad ve ikazlardan sonra, haram lokma meselesi hakkında bize ancak, Allah hepimizi haram lokma yiyeyeğimiz bir yola girmekten, haram yemekten ve çocuklarımıza haram yedirmekten muhafaza buyursun, demek düşer.

Burada dikkat edilmesi gereken bir mesele de, çocuğa sağ elle yiyip içmenin öğretilmesidir. Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), bu mevzu üzerinde hassasiyetle durur ve “sağınla ye!” diye emir buyurur. Hatta muhalefet eden birisine, “yiyemez ol!” der ve adam o günden sonra sağ elini kullanamaz.

Solak olan çocuklar da, sıkı bir takiple sağ elleri ile yeme ve içmeye alıştıırılabilirler ve solak olduklarının anlaşıldığı en erken yaştan itibaren alıştıırılmalıdırlar. Diğer meşru işlerini

sol elle yapmalarının, mesela yazmalarının mahzuru yoktur. Bir Müslüman'ın "Mârufa (iyiliğe, dine) ait hiçbir şeyi hafife almaması" gerekir ki, bu cümle de yine Peygamberimiz'e (sallallahu aleyhi ve sellem) aittir.

Ayakkabı ve elbise giymek, saç taramak, temizlik yapmak gibi işlere sağ taraftan başlamak, temizlikte sol eli kullanmak da Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) emirlerindendir.

Sağ eli kullanmakta ve işe sağdan başlamakta, inşallah hesap defterinin de sağ elden alınması ümidi vardır.

Her hayırlı iş besmele ile başlamak ve çocukları besmele ile başlamaya alıştırmak da anne babanın en önemli vazifelerindendir. Çocuğun besmelesi takip edilmeli, unuttuğunda hatırlatılmalı, Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem), "Yemeğe başlarken Allahu Teâlâ'nın adını anın, yani Besmele çekin. Başında besmele çekmeyi unutan, hatırladığı zaman, 'Bismillâhi fî evvelihi ve fî âhirihi' desin."¹ hadis-i şerifi öğretilmelidir.

Besmele çekmesi, çocuğa, kalbini Allah'a raptetmeyi, dilini zikre alıştırmayı ve Allah'ın hoşnut olduğu davranışları yapmayı öğretecek, başlarken besmele çekemeyeceği bir şeyi yapamayacağını kalbine duyuracaktır.

Çocukların korunması gereken meselelerden birisi de yalan söylemeleridir. İnsan ancak Allah'tan, Allah'ın şahitliğinden gafil olursa yalan söyleyebilir.

Yalan küfrün en yakın arkadaşıdır. "Mümin, yalan söylemez."² buyuran Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), yalanın dehşetini şöyle anlatır: "Size doğruluk yaraşır. Doğruluk insanı iyiliğe, o da Cennet'e çeker, götürür. İnsan, kendini bir kere doğruluğa verip, o

*Besmele çekmesi,
çocuğa, kalbini
Allah'a raptetmeyi,
dilini zikre
alıştırmayı ve
Allah'ın hoşnut
olduğu davranışları
yapmayı öğretecek,*

¹ en-Nesâî, *Amelü'l-yevm ve'l-leyle* 1/261.

² Muvatta, *kelâm* 19.

yola yöneldi mi, hep doğru söyler, doğruyu araştırır. Böylece o, Allah katında “sıddîk” olarak yazılır. Yalandan sakınıınız. Yalan insanı fücra, günah bataklığına, o da Cehennem’e sürükler, atar. Bir insan, kendini bir kere yalana kaptırdı mı, daima yalan söyler, neticede Allah katında “kezzâb” (büsbütün yalancı) olarak yazılır.”¹

Allah korusun, yalan söyleyebilen bir insan, bir çocuk her şeyi yapabilir.

Çocuğun yalan söylememesi, anne babayı doğruluk üzere ve doğru sözlü görmeleri ile mümkündür.

Bir mümin evladını elbette yalana teşvik etmez. Fakat önemsemediği şeylerle çocuğun doğruluğuna, doğru sözlülüğüne zarar verir.

Çocuğun yalan söylememesi, anne babayı doğruluk üzere ve doğru sözlü görmeleri ile mümkündür.

Efendimiz’in (sallallahu aleyhi ve sellem), mümini, “şaka dahi olsa yalan söylemekten” men etmesindeki hikmetlerden birisi de budur.

Abdullah b. Amr (radiyallahu anh) anlatıyor:

“Peygamberimiz’in evimizde bulunduğu bir günde, annem, ‘Yavrum gel, sana bir şey vereceğim.’ diye beni çağırdı. Peygamberimiz, anneme: ‘Çocuğa ne vermek istedin?’ diye sordu. Annem:

‘Hurma vermek istedim.’ dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz: ‘Eğer bir şey vermeseydin sana bir yalan, bir günah yazılırdı.’² buyurdu.”

O sahabe annemiz yalan söylememiş, yalanın bu kadarına dahi düşmemişti. Fakat daha sonraki nesiller olarak bizler haram lokmaya ve yalana karşı aynı hassasiyeti bu ölçüde muhafaza edemedik.

Çocuklarının tertemiz ve dosdoğru yaşamasını isteyenler, ruhlarını yalandan, bedenlerini haram lokmadan korumalı; kirlenmelerine, lekelenmelerine, hastalanmalarına sebep olmamalıdır.

¹ Buhârî, libâs 69, edeb 69; Müslim, birr 103-105.

² Ebû Dâvûd, edeb 88.

Hız. Nuh'un oğlu

Kur'ân-ı Hakîm, tufan mu'cizesinde Hz. Nuh (aleyhisselâm)'ın oğlunun gemiye binmeyi reddettiğini ve kâfirler arasında boğulduğunu anlatır.

"Gemi içindekilerle birlikte, dağlar gibi dalgalar arasında akıp gidiyordu. Nuh, uzakta duran oğluna: 'Evladım, gel, sen de bizimle gemiye bin de kâfirlerle beraber kalma!'" diye seslendi.

O: 'Beni sudan koruyacak bir dağa sığınırım!' dedi. Nuh ise: 'Bugün Allah'ın helâk emrinden koruyacak hiçbir kuvvet yoktur. Ancak O'nun merhamet ettiği kurtulur!' der demez, birden aralarına dalga girdi ve oğlu boğulanlardan oldu.

Kâfirler boğulduktan sonra yerle göğe: 'Ey yer suyunu yut ve sen ey gök suyunu tut!' diye emir buyruldu. Su çekildi, iş bitirildi ve gemi Cudi üzerinde yerleşti ve 'Kahrolsun o zalimler!' denildi.

*Baba ile oğlu o gün
tufanın dalgaları,
bugün günahın
dalgaları ayırdı.*

Nuh, Rabbine hitap edip: 'Yâ Rabbî, dedi, elbette boğulan oğlum da ailemdendi, öz evladımdı. (Hâlbuki ben onları gemiye alırken Sen bana kurtulacaklarını, müjdelemiştin). Senin vaadin elbette haktır ve Sen hâkimlerin hâkimisin!'

'Ey Nuh!' buyurdu Hazreti Allah, 'O senin ailenden değil. Çünkü o, dürüst iş yapan, temiz bir insan değildi. O hâlde, hakkında kesin bilgin olmayan bir şeyi Benden isteme. Cahilce bir davranışta bulunmayasın, diye sana öğüt veriyorum.' " (Hûd, 11/42-46)

Hız. Nuh'un gemiye binmeyen oğlunun ismi bazı tefsirlerde Yam olarak geçer.

Baba ile oğlu o gün tufanın dalgaları, bugün günahın dalgaları ayırdı. Kur'ân, hakikî yakınlığın Allah'a yakınlıktan kaynaklandığını ilan edercesine öz oğlu hakkında Hz. Nuh'a "O, senin ailenden değildir." dedi.

Çünkü ikisi birbirinden çok farklıydı ve yolları ayrılmış, aralarına ebedî ayrılık girmişti.

Burada akla, “Hz. Nuh’un oğlu nasıl kâfir olur? Hani çocuk dünyayı babasının annesinin gözünden seyreder, babasından taraf olmayı, ondan ayrılmamayı tercih ederdi? Bir peygamber irşad ve tebliğde kusur işlemez. Buna rağmen oğlu kâfir olduğuna göre demek ki anne babanın elinden bir şey gelmiyor.” düşüncesi gelebilir.

Böyle düşünmek, milyonlarca farklı örneğe bir tek örneği tercih ve galip etmek olur. Aile kendisine düşeni yaparsa, Allah’a itaat için yaratılan ve ona göre programlanan çocuklardan binde, belki milyonda biri namazını terk eder, yanlış yola gider. Asr-ı saadet şahittir.

*Aile, Allah’a
karşı yapılan her
nankörlüğü ve isyanı,
kendisine yapılandan
daha büyük bir
nankörlük ve isyan
kabul ederse, mesele
daha baştan hallolmuş
demektir.*

Çocuğun siması nasıl başkasından farklı ise, ruhu da farklıdır.

Aileye düşen istisnayı esas almak değil, çocuğun karşısında hak adına sarsılmaz bir şahika gibi durmak, nefsinin, o anne babadan bir zerreyi dahi koparamayacağını görmesini sağlamaktır.

Âlim, âbid, âdil, fâzıl, kararlı olmaya devam eden bir aile karşısında şeytana ait yıkılmayacak hiçbir kule yoktur.

Aile, Allah’a karşı yapılan her nankörlüğü ve isyanı, kendisine yapılandan daha büyük bir nankörlük ve isyan kabul ederse, mesele daha baştan hallolmuş demektir.

İstisnalar...

Allah’ın insanın iradesini serbest bıraktığına, herkesi farklı şartlarda yaratsa da herkesi cennete gidebilecek bir donanım ile dünyaya gönderdiğine, kimseyi cennete veya cehenneme baştan mahkûm etmediğine, bir peygamberin çocuğunun dahi dilerse cenneti, dilerse cehennemi tercih edebileceğine delildir.

Üstadımız da, “bazen nâkısın oğlu kâmil, kâmilin oğlu nâkıs oluyor.” (Sünûhât) tespiti yapar. Bunun babadan kaynaklanan

bir eksiklik olmadığını, aksine çocuğun babasını kâmil görmesinden, “öyle olayım” demek yerine, iradesini kötüye kullanıp, “öyle olamam” düşüncesine kapılmasından kaynaklandığını anlatır.

Murad-ı ilâhî insanın cennete gitmesidir.

Bu mektep cennete mezunlar vermek için açılmıştır ve rahmet-i ilâhî cennete giden yolları genişletmiş, cehenneme giden yolları daraltmıştır. İradesini serbest bırakmasına rağmen insanı başıboş bırakmamış, kitap ve peygamber göndermiştir.

İnsan da çocuğunu başıboş bırakmamalı, temsil ve tebliğde kusur etmemelidir. Mesele anne babanın ihmalinin öyle bir sonucu vermemesidir.

Hız. Nuh (aleyhisselâm)’ın -hâşâ- temsiliinde, tebliğinde bir ihmâl veya kusur olduğunu kimse söyleyemez.

Her şeye rağmen giden çocuk, her şeye rağmen gitmiş demektir.

Hız. Âdem’in veya Hız. Nuh’un vazifesi, çocuklarının iradelerini ellerinden alıp cennete koymak değildi, kendilerine düşeni hakkıyla yapmaktır.

*Hız. Âdem’in
veya Hız. Nuh’un
vazifesi, çocuklarının
iradelerini ellerinden
alıp cennete koymak
değildi, kendilerine
düşeni hakkıyla
yapmaktır.*

Kapıyı kapatmamak

Aile çocuğundan yana değil, dininden yana dursa, çocuk yine de nankörlüğü, itaatsizliği, ibadetsizliği, isyanı tercih edebilir mi, edebilir.

Fakat bu durum milyonda bir olabilir. Milyonda bir olana da, her zaman oluyormuş gibi öncelik verilip konuşulmaz.

Allah (celle celâluhû) insanın iradesini serbest bırakmıştır ve bunlar olacaktır.

Aile “Onun da iradesi var!” demeli, elinden gelen bir şey

varsa yapmaya devam etmeli, fakat katiyen onun o hâlini kabullenmemeli, “Olur!” dememeli, Allah’tan ayrılıandan ayrı durmakta tereddüde düşmemelidir.

Ailenin yanlış kabullenmesi, “Bu da olur, böyle de olur.” demesi, sınavdaki yanlış cevaba “doğru” demesi kadar hükümsüzdür, hatadır; çocuğun yanlış şıkkı işaretlemekte devamını netice verir.

“Bu yanlış” demesi, sınav bitmeden doğru şıkkı işaretlemesi için bir ihtar olarak kalır.

Yeter ki anne baba, kararlı durmayı, kapıları kapatmak şeklinde anlamasın, bir gün dönüp geleceği açık bir kapı bıraksın...

*Kararlı durmak,
kapıyı açık tutup
yanlış bir şekilde girişe
mâni olmak, “Sana
değil, bu kapı senin
yanlışına kapalı.”
demektir.*

Kararlı durmak, kapıyı açık tutup yanlış bir şekilde girişe mâni olmak, “Sana değil, bu kapı senin yanlışına kapalı.” demektir.

Kapıyı kapatmak, “Bu kapıdan sen bundan sonra ne hâlde olursan ol giremezsin.” demektir ki, yanlış olan budur.

Müminin, evladı dahi olsa, kimseye kapıları o şekilde kapatmaya hakkı da, yetkisi de yoktur.

Güzel Örnekler

Terbiyecinin, mürşidin birinci özelliği şefkatidir. Günümüzde birçok insan şefkat hissini kötüye kullanıp çocuklarının nefsine tâbi olduğu veya çocuk sevgisini diğer sevgilerin önüne alarak abarttığı için sevgi ve şefkat üzerinde tafsilatı ile durmaya ihtiyaç hissedilmemiştir.

Yoksa anne babanın da, mürşidin de birinci vasfı şefkat ve sevgi olmalı, özellikle anne baba çocuğa olan sevgi ve şefkatini hem ifade etmeli, hem değişik vesilelerle göstermeli, çocuğun yaptığı güzel şeyleri tebrikle veya bir hediye ile ödüllendirmelidir.

İbrahim b. Edhem Hazretleri kendi çocukluğunu anlatırken:

“Babam bana ‘Yavrucuğum! Hadis tahsil et. Ne zaman bir

hadis duyar ve onu ezberlersen sana bir dirhem var.' derdi. Ben de bundan dolayı hadis öğrenmek isterdim."¹ der.

Bu ifadeler, ilmin ve faziletin rağbet gördüğü bir dünyada, çocukların da o hâl ile hâllendiğine delildir.

Malik b. Enes Hazretleri'nin kızı, babasının hazırladığı Muvatta'yı ezberlemişti. Babası talebelerine hadis dersi yaparken kapının arkasında durur, öğrenci hadis okurken hata yaptığında kapıyı çalar, İmam-ı Malik Hazretleri durumu anlar, talebenin hadisi yeniden okumasını ister, yanlışını düzeltirdi.²

Çocuklar, günah görerek, boş laf duyarak değil, babalarının, dedelerinin fedakârlık ve kahramanlık destanlarını dinleyerek büyüyorlardı. Onların kahramanları, kitaplarda değil, gözlerinin önündeydi.

Sa'd b. Ebî Vakkas Efendimiz'in (radiyallahu anh) torunu İsmail, babası Muhammed'i anlatırken:

*Onların kahramanları,
kitaplarda değil,
gözlerinin önündeydi.*

"Babam bize Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) savaşlarını, seriyyelerini öğretir ve 'Yavrucuğum! Bunlar babalarınızın şeref levhalarıdır. Bunları dile getirmeyi ihmal etmeyin.' derdi." diyordu.

Hiz. Ali Efendimiz'in (radiyallahu anh) torunu Zeynelâbidîn Hazretleri de (radiyallahu anh), aynı durumu: "Biz Kur'ân sûrelerini öğrettiğimiz gibi, Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) savaşlarını da öğrettirdik." sözü ile ifade ediyordu.

Ebu'l-Hasen Ali en-Nedvî, Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) hayatını okurken yaşadığı hissiyatı şöyle anlatır:

"Ben, Allah'ın kendisine verdiği şereften dolayı Ebu Eyyüb'un

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 98.

² Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 99.

duyduğu sevinci ve O Misafiri (sallallahu aleyhi ve sellem) ağırlamaktaki ihlâs ve samimiyeti okuyordum. Bütün bunları okuyor ve kalbimin benden ayrılıp Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) devesine arkadaşlık ederek kabile içinde Medine'ye girdiğini hissediyor, yaşananları gözlerimle âdeta görüyor gibi oluyordum.

“Uhud savaşını okuyorken Enes b. Nadr'ın (radiyallahu anh), oturarak kendilerini tehlikeye atan ve ‘Resûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) öldürüldü!’ diyenlere söylemiş olduğu:

‘Resûlullah'tan sonra yaşayıp da ne yapacaksınız; O'ndan sonra yaşamamanın ne zevki kalır? Resûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) öldüğü gaye uğruna ölünüz.’ “ sözü beni sarstı, çok etkiledi.¹

*“Resûlullah'tan
sonra yaşayıp da ne
yapacaksınız; O'ndan
sonra yaşamamanın
ne zevki kalır?
Resûlullah'ın öldüğü
gaye uğruna ölünüz.”
sözü beni çok sarstı.*

Hz. Ömer'in “ilim dolu bir çıkın” dediği Abdullah İbn-i Mesud Efendimiz (radiyallahu anh), vefatına sebep olan hastalığa yakalandığında, Hz. Osman Efendimiz (radiyallahu anh) onu ziyarete gitti. Hâlini, hatırını sordu.

“Şikâyetin ne, seni rahatsız eden bir şey var mı?”

“Günahlarım!”

Hasta idi, canının çektiği, istediği bir şey olabilirdi.

“Ne arzu ediyorsun?”

Hiç dünyaya bakmamış olan Hazret'in, dünyadan arzu ettiği bir şey yoktu. O artık bütünüyle öteye bakıyordu.

“Rabbimin rahmetini...”

“Senin için bir doktor gelmesini istesem?”

“Beni doktor hasta etti.”

“Peki sana bir şeyler getirilmesini emretsem? Devlet hazine-sinden maaş bağlatsam?”

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 102.

“Ona ihtiyacım yok!”

“Ardında kızların kalacak, onlara lazım olur.”

“Kızlarımın fakirlik çekmesinden endişe duyuyorsun, öyle mi? Ben kızlarıma her gece Vâkıa Sûresi’ni okumalarını emrettim. Çünkü Resûlullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem), “Vâkıa Sûresi, zenginlik sûresidir. Onu okuyunuz ve o sureyi kadınlarınıza da, çocuklarınıza da öğretiniz. Kim her gece Vâkıa Sûresi’ni okursa, hiçbir zaman ona fakirlik gelmez.” buyurduğunu işittim.¹

İzzetin yolunun imandan geçtiğine, çocuklarına dünyayı da, âhireti de verenin Allah (celle celâluhû) olduğuna bu kadar inanıyorlardı.

Abdullah b. Amr’dan gelen rivayete göre, bir adam oğlunu getirerek:

“Ya Resûlallah! Benim oğlum gündüz Mushaf okur, gece de yatar uyur.” dedi. Bunun üzerine Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) “Senin oğlun gündüzü zikrullah ile geceyi de selamete (kimseye zarar vermeden) geçirmektedir, (neyini ayıplıyorsun.)” buyurdu.²

*İzzetin yolunun
imandan geçtiğine,
çocuklarına dünyayı
da, âhireti de verenin
Allah (celle celâluhû)
olduğuna bu kadar
inanıyorlardı.*

Abdullah İbn-i Abbas Efendimiz, küçük bir çocukken Kur’ân okumaktan büyük bir mutluluk duyduğunu, Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), cennetin saadet saraylarına teşrif ettiğinde kendisinin on yaşında olduğunu anlatır.³

Çocukken böyle mutlulukla Kur’ân okuyan İbn-i Abbas

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 106. (Hadis için bkz: el-Beyhakî, Şuabü’l-îmân 2/491; İbn-i Kesîr, Tefsîru’l-Kur’ân 4/283).

² Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 323. (Hadis için bkz: Ahmed İbn-i Hanbel, el-Müsned 2/173).

³ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 107.

Efendimiz, daha sonra ümmetin âlimi olarak anıldı. Doğru zamanda başlamanın neticesi buydu.

Şu hadis-i şerif de, çocukların istikamet üzere yetiştirilmesinin önemini apaçık göstermesi açısından müthiştir:

“Şüphesiz Allah, önceden kararlaştırılmış bir hüküm olarak azabı bir kavme gönderir. Derken mektebinde ‘el-hamdü lillâhi rabbi’l-âlemîn’ âyetini okuyan bir çocuğu Allah ıstır. Bunun üzerine azabı onlardan kırk sene kaldırır.”¹

“Elhamdülillah” demesi def-i belaya yetecek çocuklar, evlerde, sokaklarda, parklarda, mekteplerde küfür söyleyerek dolaşı-

yorken, başına sıkıntılar gelen bir aile, fitneler, belalar yağan bir toplum, o tokatların sebebini neslini düşürdüğü hâlde aramalı, hâline yanmalı...

Çocukların ve gençlerin mânevî duyarlılığını göstermesi açısından şu misal de çok güzel...

İbn-i Abbas (radiyallahu anh) anlatıyor:

“Yüce Allah, Peygamber’ine (sallallahu aleyhi ve sellem): ‘Ey iman edenler! Kendinizi ve aile fertlerinizi ateşten koruyunuz.’ âyetini indirince, bu âyeti bir gece ashabına okudu.

Âyeti duyan bir delikanlı bayılarak yere düştü. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), elini çocuğun kalbinin üzerine koydu. Kalbinin çalıştığını görünce:

‘Ey delikanlı! Lâ ilâhe illallah de!’ buyurdu.

Delikanlı aynen söyledi. Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) onu cennetle müjdeledi. Ashab-ı kiram: ‘Yâ Resûlallah!

*Çocukken böyle
mutlulukla Kur’ân
okuyan İbn-i Abbas
Efendimiz, daha
sonra ümmetin âlimi
olarak anıldı. Doğru
zamanda başlamanın
neticesi buydu.*

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 107. (Hadis için bkz: Fahrüddîn er-Râzî, Mefâtihu’l-ğayb (Fâtiha Sûresi 7. âyetin tefsiri).

Bizim aramızdan da var mı?’ diye sorunca Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem):

‘Siz Allah’ın (celle celâluhû) ‘İşte bu makamımdan korkan ve tehdidimden korkan için (verdiğim söz) dür.’ (İbrahim, 14/14) âyetini duymadınız mı?’ dedi.”¹

Ateşten kurtulmuş gibi yaşayan günümüz insanları gibi değillerdi. Azaba uğramaktan çok korkuyorlardı ve gençleri bir âyetle yıkılacak kadar hakikati yaşıyordu.

Selef-i sâlihînin çocukları, günümüz çocukları gibi kendini ve nefsini değil, Rabbini düşünüyor, O’nu tanımaya çalışıyordu. Çünkü büyüklerini öyle görüyorlardı.

Abdülvehhâb eş-Şa’rânî (rahmetullâhi aleyh), el-Mîzânü’l-Kübrâ’sında anlatıyor:

“Çocukluğumda nasılsa bir gün aklıma takıldı, Allah’ın zâtı, şekil ve mahiyeti hakkında düşündüm. Aklımdan geçenlerle O’nu kıyasladım. Ama sonra bunu “O’na benzer hiçbir şey yoktur. O, işitendir, görendir.” (Şûrâ, 42/11) âyetiyle bertaraf ettim.”

*Ateşten kurtulmuş
gibi yaşayan
günümüz insanları
gibi değillerdi. Azaba
uğramaktan çok
korkuyorlardı ve
gençleri bir âyetle
yıkılacak kadar
hakikati yaşıyordu.*

Küçücük çocuklar bu seviyedeydi.

İmam Şâfiî Hazretleri, “Ben yedi yaşında iken Kur’ân’ı, on yaşında iken de Muvatta’ı ezberledim.” der.

Yedi yaşında sadece Kur’ân’ı değil, hadis kitaplarını da ezberleyen İmam, çocukları Allah’ın nasıl bir kabiliyetle donatarak dünyaya gönderdiğinin ve çocuğun, kabiliyetleri günahla tahrip edilmediğinde hangi seviyeye çıkabileceğinin bir delilidir.

Sehl b. Abdullah et-Tüsterî de ondan çok farklı değildi.

¹ Bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 110. (Hadis için bkz: el-Hâkim, el-Müstedrek 2/382).

“Mektebe gittim; altı veya yedi yaşında iken Kur’ân’ı öğrendim ve ezberledim.” diyordu.

İbn-i Sînâ, on yaşına girdiğinde Kur’ân’ı çok mükemmel biliyordu.

İbnü’l-Cezerî, ilim ve ilim erbabının takdir edildiği bir evde büyüdü. On üç yaşında iken babası onun Kur’ân’ı ezberlemesine, hadis dinlemesine, kıraat dersi almasına, hatta yedi imamın kıraatini tahsil etmesine zemin hazırladı. Şam’ın Kıraat ilminde en büyük âlimi İbnü’l-Lebbân’dan ders almasını temin etti. Henüz on yedi yaşına bile gelmeden o artık bir ilim erbabı idi.

İbrahim b. Said el-Cevherî’nin anlattığı şu hâdise de meseleye ne kadar erken başladıklarının ve bu sayede bin seneye yakın ihtişamlı İslâm medeniyetinin yaşandığının delilidir:

İmam Şâfi

Hazretleri: “Ben yedi yaşında iken Kur’ân’ı, on yaşında iken de Muvatta’ı ezberledim.”

“Halife Me’mûn’un huzuruna getirilmiş dört yaşında bir çocuk gördüm. Kur’ân okuyor, konuşulanlara bakıyor ve düşünüyordu. Ama acıktığı zaman da ağlıyordu.”

Ebu Muhammed el-İsbehânî’nin durumu da farklı değildi:

“Beş yaşında iken Kur’ân’ı ezberledim. Dört yaşında iken dinlemek üzere Ebu Bekir el-Mukri’e götürülmüştüm. Orada bulunan kimi insanlar ‘Okuduğu şeylerde ona kulak vermeyin! Çünkü o küçüktür.’ demişti. Bunun üzerine İbnü’l-Mukri’ bana: ‘Tekvir Sûresi’ni oku!’ dedi, okudum. Başka birisi bana ‘Ve’l-Mürselât Sûresi’ni oku!’ dedi, okudum ve hiç de hata yapmadım. Bunun üzerine İbnü’l-Mukri’: ‘Onu dinleyin, sorumluluk bana aittir.’ dedi.”

Çocukluk yıllarını tâlim ve hazırlık dönemi biliyorlardı. Zübeyr bin Avvam Efendimiz, Allah yolunda mücadele etmeyi görerek öğreysin diye on yaşındaki oğlu Abdullah bin Zübeyr Efendimiz’i Yermük savaşında yanına almıştı.

Abdullah b. Zübeyr Efendimiz de, Hendek savaşının olduğu bölgeye arkadaşı Ömer b. Ebî Seleme ile birlikte gittiğini, babasının savaşını uzaktan takip ettiğini anlatıyordu.

İslâm tarihi boyunca genel kanaat bu oldu. Çocuklar, Kur'ân'ın emrettiği şekilde ilme, ibadete teşvik edildi. Hz. Ali'nin ifadesi ile "ilim öğrenmek emredildi", İnsanlığın Efendisi (sallallahu aleyhi ve sellem) öğretildi.

İmam Süyûtî bütün bunların gerekçesini, "Çocuklara Kur'ân'ı öğretmek, İslâm'ın temel bir kaidesidir. Böylece fitrat üzere büyürlerken, günahlarla kirlenmeden, nefsî ve şehvî duygular yerleşmeden önce kalblerine hikmet nurları yerleşir." cümlesi ile tespit etti.

İki yüz bin hadis-i şerifi ezbere bildiği nakledilen, altı yüze yakın kitap yazan İmam Süyûtî Hazretleri de, "çocuğun kalbinin günah kirleri ile kirlenmeden evvel hikmet nurları ile doldurulmasına" dikkat çekti.

İbn-i Haldun da, "Çocuklara Kur'ân'ı öğretmek dinin bir şiarıdır. İslâm ülkelerinde Müslümanlar bu şiarıya sahip çıkmış ve bunu uygulamıştır. Çünkü Kur'ân'ın âyetleri ve hadis metinleri, iman esaslarının gönüllere yerleşmesini sağlamaktadır." dedi.

Siyaset isimli kitabında, "Çocuk telkine ve duyduğunu ezberlemeye hazır hâle geldiğinde, Kur'ân öğretimine başlanır, elif ba öğretilir ve dinin prensipleri söylenir." diyen İbn-i Sînâ da diğer âlimlerimizden farklı kanaatte değildi.¹

Çocuk, duyduğunu anlayacak hâle gelince yapılması gereken şey buydu.

İmam Süyûtî:

"Çocuklara Kur'ân'ı öğretmek, İslâm'ın temel bir kaidesidir.

Böylece fitrat üzere büyürlerken, günahlarla kirlenmeden, nefsî ve şehvî duygular yerleşmeden önce kalblerine hikmet nurları yerleşir."

¹ Yukarıdaki örnekler için bkz: Muhammed Nur Süveyd, a.g.e., s. 105, 110-112, 119.

NUR'DAN ÇIKARIMLAR¹

Siz, samimiyetinizle konuşur, misallerle, ikna delilleriyle meselenizi akla ve kalbe gösterirseniz, dâhilerin anlamakta zorlandıkları dersleri çocuklarınıza rahatlıkla anlatırsınız. (10. Söz)

Çocuklarda hakikati araştırmaya karşı ciddî bir meyil vardır ve bütün soruları bu meylin meyvesidir.

Allah'ın çocuğa verdiği bu fitrî meyil, "Hakikat yolunda ilerle!" diye verilen mânevî bir emirdir. (Muhâkemât)

Çocuğu toprağa gömmek nasıl vahşi bir âdetse, ruhunu, topraktan yaratılan bedenine gömmek de öylesine vahşi bir âdet ve hatta ihanettir. (İ. İ'câz)

Çocuklara, geleceğin büyükleri nazarıyla bakmak, velilerin de, nebilerin de dünün çocukları arasından çıktığını unutmamak gerekir.

Çocuk, her şey olmaya müsait bir potansiyeldir. (19. Mektup)

¹ **Önemli Not:** Aşağıdaki cümleler kitabın yazarına aittir. Cümlelerin yanında kaynak gösterilmesi, "orası okunurken akla geldi" demektir, yoksa "Nur'da aynıyla geçiyor." demek değildir.

Çocuğu kim teşvik ederse, çocuk onun istediğini yapar; şakî taş attırır, dindar yardım dağıttırır. (Tarihçe-i Hayat)

Çocukların yaptığı şeye bakarak, kimin teşvikte galip, kimin teşvikte tembel olduğunu anlayabilirsiniz.

Çocukların meşguliyet sarhoşluğuna düşmemiş berrak ruhları, ders almaya “gafil büyüklerden ziyade” müsaittir. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuk babasının mirası, mirasçısıdır. Babası sofraya ne bırakıyorsa onu alır. Hakikat bırakırsa hakikati; tereddüt, lakaytlık, dünyaya hasr-ı nazar bırakırsa, onları... (Münâzarât)

Genellikle, çocukları teşvik, cenneti, mükâfatı göstererek; gençleri teşvik, cehennemi, hesabı göstererek olmalıdır. (11. Şuâ)

“Kalbiyle beraber nefsinin dahi hakikatle meşgul” edecek vasıtalar, çocuğu mâneviyat meftunu eder. (Lemaât)

Mümkün olsa, çocuk, en güzel mekânları helal dairesinde yaşarken gezmeli, en lezzetli şeyleri ilim meclislerinde otururken yemeli, en şen şakrak oyunları sevimli dindar dostlarla beraber oynamalıdır.

Çocuk, ilim ve gayret gerektirmeyen yanlışı kolay, bilgi ve gayret gerektiren doğruyu zor taklit eder. Onun için, hocası sağlam olmalı... (14. Şuâ)

Çocukların tahsile Kur’ân öğrenerek başladığı devirlerde, Afrika’daki Müslüman bir topluluk, Avrupa’dan çok daha ileriye. (Nur Çeşmesi)

Bir çocuğa, gelecekteki hizmeti hatırına âlimleri mağlup ettiren merhamet, sizin çocuğunuzu da merhamet edip yaratmıştır ve o hâllerin benzerlerini sizin çocuğunuza da vermeye hem rahmeti, hem hikmeti kâfidir. (Emirdağ L.-2)

Siz çocuğunuza öyle bakın. “Namaz kılar mı?” diye düşünmeyin, “Dünyaya namazı öğretir!” diye düşünün.

Çocukların terbiyesi bazen “yap” diyerek olur, bazen meşru dairede zevkini, “hevesini okşayarak” olur. (Münâzarât)

Hakikati tatmamış bir çocuk, manen kör ve sağırdır; “Ne tarafa gidelim?” diye yol, “Ne yapalım?” diye fiil sorulmaz. (Arapça Mesnevî-i Nuriye)

Çocuğun, dinî bir meseleyi tenkidine kıymet vermek, gökteki yıldızı düşürmek için attığı taşa kıymet vermeye benzer. (12. Lem’a)

Önemli olan, onun bilmediği şeye taş atması değil, sizin, bilmeden taş attığı o şeyin ulviyetini göstermekteki maharetiniz, ikna kabiliyetiniz, sarsılmaz itimat ve kararlılığınızdır.

Çocukların yüzü ayna gibidir; babalarının imanını, nezahetini, sadakatini, davasını, sevdasını gösterir. (28. Lem’a)

Çocuğun istemekten başka bir gücü yoktur. Doktor, çocuğun istediğini değil, ona iyi gelecek olanı verir. (19. Lem’a)

İnsan, çocuğunun dünyaya hâkim olması için ömrünü feda etse ve maksadına da ulaşsa, o ebed sermayesini fânî bir şey için kullandığından heba etmiş olur.

Fakat ömrüne bin ömür daha ekleseler, onu bir çocuğun

âhiretini kurtarmak için feda etse, kâr etmiş, doğruyu yapmış olur.

Dün, çocukları düşman eline geçmesin diye ölümü göze alanlar, bugün çocuklarının ele geçirilmiş gibi onlara benzemesinden rahatsızlık duymuyorlar.

Hâlbuki “Öldürmeyecek, kendimize benzeteceğiz.” deselerdi, “öldür, kendine benzetme” derlerdi.

Bugün, ona benzesin diye gayret ediyor, “onlar gibi hareket ediyor, onlar gibi giyiniyor” diye seviniyor, gülüyorlar. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuklarınızın, binlerin, milyonların doğruları yaşamasına hizmet eden emsal şahsiyetlerden birisi olmasını hedefleyin, yoluna yürümekte zorlanan, yapması gerekenleri aksatan birisi olmasını değil... (Tarihçe-i Hayat)

Onun için mesele sadece namaz kılmak değil, milyonlara namaz kıldırmak, onun için mesele sadece fedakârlık yapmak değil, milyonları âhirete azık göndermeye alıştırmak olsun.

Çocuğunuzun vücudu, Kur’ân ve iman hesabına olmalı... Bütün varlığıyla, iman davası için yaşamalı... (Barla L.)

Günahın, hafızasını bozmadığı, zihnini imha etmediği bir çocuk, on üç-on dört yaşında iken İslâm alimi olmaya, profesörlere hocalık yapmaya müsait mahiyettedir. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuğun en derin ilmî meseleleri anlamasında problem yoktur. Problem, çocuğun gûnahtan ötürü aklının duymaz, kalbinin sağır hâle gelmesidir. (Emirdağ L.)

İnsanların yazdığı bir sayfayı ezberleyemezken altı yüz

sayfalık Kelâm-ı İlâhî'yi rahatlıkla ezberlemesi, çocuğun dinî meselelere yatkınlığına delildir. (19. Mektup)

Çocukluk ve gençlik yılları maddî-mânevî kazanç dönemidir. O dönemde her şey çocuğun kalbinde bir yer tutar, hatırlamadığı şeyler bile bir iz bırakır. (Tarihçe-i Hayat, Kastamonu L.)

Olgunluk döneminden sonra masraf ziyadeleşir. (28. Söz)
Onun için çocukluk ve gençlik yılları insanın en fazla inkişaf etmesi gereken dönemdir.

Büyükler, bir kışla gibi âhirete hazırlanılan bu dünyada ne kadar derste ve tâlimde ise, çocuklar da o kadar derste ve tâlimdedir.

İlk zamanlarındaki derslerinin ve tâlimlerinin farklı olması, onların da âhirete hazırlandığını ve bir gün büyükleri ile aynı cepheye çıkacaklarını unutturmamalıdır. (10. Söz)

Terbiyede temel doğrular bilinir, ferde göre farklı tatbik edilir.

Maddî siması gibi, mânevî siması da farklı olan çocuklar hakkında uzaktan uzağa konuşmak, her şeyi tek tek saymak, birine dikilen elbiseyi diğerinin üzerine takmaktır. (16. Lem'a)

Dünün meçhullerinin malum hâline geldiği bir çağda, birçok maddî keşfe vâkıf olan çocukların mânevî hakikatlere de vâkıf olması mümkün ve vâkidir. (Muhâkemât)

Ailede, "evham ve hayal bulutu" hâkimse İslâm güneşinin güzelliği perdelenir. (8. Mukaddeme) Çocuk o güzelliği göremez, göremediği için yaşayamaz.

Çocuklar, istikbale göre yetiştirilir ve çocuğun istikbali âhirettir. (8. Mukaddeme)

“Ben onun yaşındayken bunları yapardım, onun için bir şey söylemiyorum!” demek, hem kendi hatalarının faturasını çocuğuna ödetmek, hem öne giderken arkaya bakmaktır.

Çocuğun sadece maddî ihtiyaçlarını karşılamak, “nefsin hâcât-ı süfliyesi”ni karşılamaktır. (29. Mektup, 6. Nükte) Çocuğun, mânevî ihtiyaçları, ruhunun “hâcât-ı ulviyesi”dir. Birinden birini aç bırakan, zayıf ve hasta bir çocukla baş başa kalır.

Çocuk yetiştirirken, sadece “şu hayat-ı fâniyeye hasr-ı nazar etmek”, onun “ebedî hayatını zehirlemek” ve “âni bir şimşegi, dâimî bir güneşe tercih etmek”tir. (Barla L.)

Çocuğa şefkatin gereği, kendi nefsin için kolay ve lezzetli olanı değil, onun için daha hayırlı olanı istemektir.

Senin yanından daha güzel bir yere gidecekse, razı olmak, dizinin dibinde tutmamaktır.

Daha kötü bir yere gidecekse, tahammül etmek, katlanmak, başından savmamaktır. (17. Mektup)

Çocuğun, anne babasının noksan, kusurlu terbiyesine ve eğitime bedel, kâmil, güzel bir terbiyeden ve eğitimden geçeceği yere gitmesi, kendisine faydalı olana gitmesi demektir.

Bu onun dünyevî ve uhrevî üzüntülerden, meşakkatlerden, zorluklardan, mes’uliyet ve veballerden kurtulmasını netice verir.

Cahil anne babanın terbiyesinde kalanın akıbeti sıkıntılıdır. Çocuk için de, aile için de faydalı olan, onu emin bir ele teslim etmektir. (17. Mektup)

Efendimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) verdiği suyu içen çocuk şifa buldu. (19. Mektup)

Beslendiği şey, çocuğa maddî mânevî şifa da olabilir, hastalanmasına da sebebiyet verebilir.

Hususiyle mânevî hastalıkların sebebi, beslenme kaynağında aranmalıdır.

Çocuğa bebe muamelesi yapılmaz. Bebe iken yemeği ağzına verilir, yaşı ilerledikçe kendi işini görmesinin, mes'uliyet vererek, muhatap alarak şahsiyet kazanmasının yolu açılır.

"Namaz kıl." demek, büyütme, muhatap kabul etmek, şahsiyet vermektir.

Adama vazife verip müdür yapmak, onun kıymetini azaltmaz, işinin belirlenmesini ve kolaylaşmasını sağlar. (12. Lem'a)

Nur'un elle yazıldığı günlerde küçük bir çocuk odaya girer, "kalben ve hissen bâliğ olduğundan", ona hiçbir şey söylenmediği hâlde, zarar vermek için gelen adamlardan Nur'ları kendi iradesi ile saklar.

Bu bize, dine sahip çıkma adına gösterilen gayretin, çocuğun ruhuna tesir edecek ölçüde yaşanabileceğini gösterir. (28. Lem'a)

Büyükler gibi çocukların da mutluluğu iman ile mümkündür. İmanı zayıf olanlar, müreffeh bir hayat yaşasa da, mutlu olamazlar.

İmanın hem dünya, hem âhiret saadetini temin ettiğinin ispatı, "iman dersi alan masum bir çocuğun", kardeşi ölen bir çocuğu, "Ağlama, şükreyle.. senin kardeşin meleklerle beraber Cennet'e gitti; orada gezer, bizden daha iyi keyfedecek, melekler gibi uçacak, her yeri seyredebilir." diyerek teselli etmesi, ağlamasını tebessüme ve sevince çevirmesidir. (11. Şuâ)

Çocukların tahammül güçleri hem madden, hem manen zayıftır. (14. Şuâ) Ve çocukların kaldıramayacakları şey, anne babalarının bedenlen yanlarından, manen hâllerinden uzak düşmektir.

Çocuklara Kelamullah'ı sevdirmek ve öğretmek, "her bir has talebenin mühim bir vazifesi", ailenin en hayırlı işidir. (Barla L.)

Sadece kendi çocuğunun imanını ve akıbetini düşünmek değil, "Avrupa'daki, Rusya'daki çoluk çocuğu" da hatırlamak ve düşünmek, imanın lazımı, şefkatin gereğidir. (Kastamonu L.)

Bediüzzaman Hazretleri'nin diğer sözleri gibi, "Şer'an yedi yaşına gelen çocuğa namaz gibi farzlara peder ve valideleri onları alıştırmak için, teşvikkârane emretmek ve on yaşına girse şiddetle namaz kıldırmak ve alıştırmak şeriatta var." (Emirdağ L.) sözü de hem Kur'ân'ın âyetlerine, hem sahih hadis-i şeriflere dayanmaktadır.

Hız. Üstad ve "arkadaşım" dediği altı kişi, kayıkla Eğirdir'den Barla'ya giderken "denizin dehşetli emsalsiz fırtınası"ndan ötürü tehlike atlatırlar. Yanlarında bir de çocuk vardır. Hazret, "Böyle kaza ile vefat eden şehid hükmünde olduğu gibi, şehid de veli hükmünde olmasından altı arkadaşına acımadım. Yalnız içinde bulunan çocuğa bir parça acıdım." der.

Demek, sıkıntılı zamanlarda en evvel düşünülmesi, korunması gereken çocuklardır.

Ve demek, çocuğu gölde boğulmaktan kurtaran tekneler, gemiler, adacıklar gibi, çocukları içtimâî hayatın dalgaları arasında boğulmaktan kurtaran okullar, yurtlar, dershaneler, kurslar, kültür lokalleri hazırlanmalıdır. (Emirdağ L.)

Bediüzzaman Hazretleri, gençlik yıllarında at ile çarptığı bir çocuğu soğuk suya atar ve çocuk kendine gelir, kurtulur. (Tarihçe-i Hayat)

Kalbine, kafasına kan gidince gözünü açan ve ölümden kurtulan o çocuk gibi, çocuklar da, mânevî hayat damarlarına, mânevî kan gibi olan iman dersleri giderse gözlerini açar ve kurtulurlar.

Çocukları, mânevî rahmet denizlerine atmak gerekir.

Çocukların kuvveti, naziklikleri, zayıflıkları ve ağlamalarıdır. (Nur'un İlk Kapısı)

Çocuğun şefkatten ötürü gün yüzüne çıkan bu sermayesini hakikî kuvvet zannedip çaresiz kalmak anne baba için muhakkemesizlik; çocuk için suistimal bahanesi, kötü ahlâk vesilesi ve felakettir.

Zayıf, güçlü olmanın ağırlığını kaldıramaz, taşıyamaz.

Çocuk, özgürlüğün sınırlarını bilmez, haddini aşar, nefesine esir düşer. Hissiyatı köle, iradesi köle, akli köle olur. En temel haklarını ve insanî meziyetlerini kullanamaz hâle gelir. (Divan-ı Harb-i Örfî)

Çocuk, babasının omzundadır. Babası nereye giderse, çocuk da oraya gider. Yanlış bir şeyi, "çocuğum istiyor" diyerek yapmak, kuvvetin hakkını, şefkatin hikmetini inkâr etmektir.

Babalar, çocuklarını sırtına alıp götürme gücüne sahip oldukları gibi, doğruya götürecek iradeye de sahip olmalıdır. (26. Söz)

Çocuklar sevimlidir. (17. Mektup) Çocukların sevimliliklerini bir ömür, hatta ebedlere kadar muhafaza etmeleri, çocukluklarındaki temizliklerini muhafaza etmeleri ile mümkündür.

Bu, melekten üstün yaratılan insanın, melekvarî hâlini muhafaza etmesidir.

Çocuk üzerinde, “binden dokuz yüz doksan dokuz hisse sahibi olan O Hâlık-ı Rahîm”dir. (17. Mektup)

İnsanın görünüşteki bir hissesi de, sahiplenmeye izin verilmeyen emanet bir hissedir.

Anne babasının isteklerini yerine getiren bir çocuğun, asıl hisse sahibinin isteğini yapmaması ve bunun kabullenilmesi, imana, idrake yakışmayan bir yoldan çıkma ve yanılmadır.

Malumdur ki, bir milyar liraya açılan bir işyerinde, büyük hisse sahibinin verdiği emanet bir tek lira ile hisse sahibi yapılan adam, hem büyük hisse sahibi kadar söz sahibi olamaz, hem onun kadar o iş yerinin akıbetini düşünemez.

Onun için, Allah’ın çocuğa olan merhameti yanında, anne babasının merhameti zerre kadar kalmaz.

Aklı akıl yapan ve deli gibi hareketlerden kurtaran, Hz. Muhammed’in (sallallahu aleyhi ve sellem) çeşmesinden su içmesidir. Onun verdiği suyu içen akılsız çocuk, akıllılardan daha akıllı olur. (19. Mektup) O çeşmeden beslenmeyen, muvazenesini muhafaza edemez.

Çocuklarının kemâl sahibi olmasını, akıllılara rehberlik etmesini isteyen aileler, çocuklarını Hz. Muhammed (sallallahu aleyhi ve sellem)’in terbiyesi ile terbiye etmelidirler.

İbadet eden, günaha bulaşmayan temiz bir çocuk, bereketin, hıfz u himayenin ve saadetin vesilesidir.

Hem dünyada, hem âhirette... (19. Mektup)

İman hakikatleri, fen ve felsefe dersleri gibi değildir; ruha, kalbe hitap eder, vicdana konuşur. Kimse hissesiz kalmaz.

Çocuk, “anlamaz” diye ilim meclislerinden uzak tutulmamalı, ilim meclisinin mânevî atmosferini yaşamasına mâni olunmamalıdır.

İlim meclisinden, herkes derecesine göre istifade eder. (Şuâlar)

Çocuk, istidat çekirdekleri ekilmiş bir tarla gibidir. İyilikleri beslenmeli, kötüye kullanılabilecek kabiliyetlerinin yüzü hayra çevrilmelidir. (23. Söz)

Müslüman, kendi çocuklardan başlayarak, akrabalarının ve komşularının çocuklarını ders arkadaşı edinmeli, onları kendi payına düşmüş talebeler olarak görmeli, Kur'ân okumayı, akâidi, fikhî öğretmeli, talebelerini iyi yetiştirmelidir.

Böyle yapması, kâr içinde kâr, peşin peşin hâsılatır. (Barla L.)

Tebrik edilecek insan ve çocuk, dünyadan cennete geçen, tertemiz kalmayı bilen çocuktur.

Çocuğun maddî başarıları mükâfatlarla, tebriklerle ödüllendirildiği gibi, mânevî kazanımları da ödüllendirilmeli, tebrik edilmelidir. (Kastamonu L.)

Çocuklar da kendi kabiliyet ve yaşlarına göre hizmetten hissedar edilmeli, kendilerini mânevî bir cephede, şeytana ve şeytanlaşmış insanlara karşı mücadele eden faal görevliler bilmelidirler. (Kastamonu L.)

Daha dünyaya gelmeden evvel çocuğunun meşakkatini çekmeye başlayan anne, şeytanın onu zayı etmesine izin vermemeli, on sene zarfında giyinmeyi öğrettiği gibi, mânevî zırhını kuşanmasını da öğretmelidir. (Emirdağ L.)

Çocuğun ilk mektebi ve medresesi evi olmalı, anne baba, çocukları ile beraber Nur dersi okuyarak “kendi hanesini bir

küçük Medrese-i Nuriye'ye" çevirmeli, hanesini nurlandırmalıdır. (Emirdağ L.)

Her anne baba, küçük çocuğundan daha iyi anlar ve anlatır.

Zaten o yaştaki çocuğa tesir eden dersten çok niyet ve samimiyettir, çocuğun tarafını belirlemektir.

Çocuğu, çocuğa kalmış bir mirastan mahrum etmeye kimse-
nin hakkı yoktur.

Dini ona Peygamberinden kalmış bir mirastır. Dinini öğretmek büyüklerinin vazifesi, Rabbini bilmek çocuğun hakkıdır. O miras, tertemiz ellerle, en güzel ve en doğru usûllerle takdim edilmelidir.

Toplum ve aile onu bu hakkindan mahrum bırakamaz. (Emirdağ L.) Mahrum bırakmak haksızlıktır, zulümdür.

"Daha küçük" deyip kendi hâline bırakan, evladına vermesi gereken mirası zamanında vermeyen bir zalime döner.

Çocuğunu madden öldüren nasıl mes'ulse, manen öldüren de öyle mes'uldür. (Tarihçe-i Hayat)

Vebali kadere, şartlara, başkalarına atamaz.

En kötü israf, insan israfıdır ve çocuk vazgeçilecek bir varlık değildir.

Çocukların madden nabzı dinlendiği gibi manen de nabzı dinlenilmeli, kalbinin atışlarına kulak verilmelidir. Kulak veren, çocuğunun kabindeki mânevî hayat emarelerini duyacaktır.

Böyle ciddî bir meseleye uzaktan bakılmaz, çocuk şefkatle kucaklanılır, bırakılmaz. (Tarihçe-i Hayat)

Bir mümin, çocuğunun zayi olmasına, manen ölüp gitmesine

sebeup olamaz, göz yumamaz. Bunu yapsa yapsa âhireti, hesabı düşünmeyen, onu Allah'ın emaneti görmeyenler yapar. (Tarihçe-i Hayat)

Her çocuk bir değerdir ve her çocuk anne babasından evvel Allah'a aittir. Soyundan, anne babasından ötürü hiçbir çocuk hor görülemez, reddedilemez, mes'ul tutulamaz. (Tarihçe-i Hayat)

Çocukların, kanında, damarında, his, nefis hâkimdir. Çocukların nefsîliğini, kendi heveslerine, günahlarına payanda, baha-ne ve basamak yapan aileler, çocuğunun kanı ile beslenen varlıklara dönerler. (Tarihçe-i Hayat)

Dinî hayatın, “aklı, kalbi, ruhu ve vicdanı celbeden ve hakikatta râmeden” güzelliğinden ve çekiciliğinden ötürü “çoluk çocuk” o “ilâhî câzibe”nin nuruna koşar ve o cazibedar “Nur’un pervanesi” olurlar.

Yeter ki aileler aradaki mâniaları def etmeye muvaffak olsunlar veya kendi lakaytlıkları ile perde olmasınlar. (Tarihçe-i Hayat)

Çocukların ahlâkını bozmakla, çocukları topluca imha etmek arasında fark yoktur.

Bu, bir kişinin nefsi için binlerce masumu heba ve feda etmektir ve bu ancak Allah'a inanmayan canilere yakışan bir özelliktir. (Tulûât)

İnsanın sesini kesen, kekelemesine sebebiyet veren beklen-tisidir.

“Çoluk çocuğunu düşünmek” insanları bazen korkak, bencil, cimri ve hakikatsiz yapar.

Aslında bu hâl çocukları ve onların istikbalini düşünmemenin

ta kendisidir. Çünkü doğruyu yaşamamak ve yaşatmamak, çocuğa ebediyen zarar vermektir. (13. Mektup)

Çocuk annesinden ayrılmak istemez, annesinin öfkesinden bile annesine sığınır. (7. Söz)

Fıtratta galip olan bu hâldir.

Dinini yaşayan, ahlâk-ı âliyeyi muhafaza eden bir anne babanın çocuklarının onlar gibi olmaması, çocuğun tabiatına terstir.

Çocuğu kendinden ve kendi yolundan uzak tutmak, özel bir gayret, yanlış bir mantık ve tam bir lakaytlık ister.

Çocuğun hafızası boş kâğıt gibidir. İlk yazıyı siz yazarsanız, istediğinizi, istediğiniz kadar yazabilirsiniz. (25. Söz)

Şeytan ve cahil insanlar bir şey yazmadan, çocuklarınızın ruhuna “iman ve ibadet” yazın.

Dolu sayfaya bir şey yazılmaz. Siz böyle güzelliklerle doldurunca başkalarına, başkaları doldurunca size yer kalmayacaktır.

Çocuk, imar etmekte aciz, imha etmekte herkes kadar kavidir.

Haylaz bir çocuk, on kuvvetli adamın tamir edip koruduğu bir evi ateşe vermeye çalışsa, o adamları babasına veya padişaha müracaata ve hatta yalvarmaya mecbur edebilir. (26. Söz)

Onun içindir ki, “çocuk” deyip gaflete düşen perişan ve pişman olur, çocuğu karşısına aşamayacağı tahriplerle çıkar. Hem kendi hayatına, hem ailesine, hem topluma zarar verir. Ailesinin ve kendisinin akıbetini ebede kadar imha eder.

Bir de çocuk nefsine, aile de çocuğa uyuyorsa, durum fecaattir.

Çocukların sıkıntı ve meşakkati, menfaatlerine çoğunlukla galiptir.

Âhireti hesap etmeyen bir ailenin çocuğu dünyada meşakkat, âhirette azap; âhireti hesap edenin dünyadaki meşakkati azık, ötede kazançtır. (17. Mektup)

Allah'ın muradı, çocukları dünyadan cennete götürmektir. Anne baba buna mâni olmaz, çocuk kendini ateşe atmazsa... (17. Söz)

Mu'cizede, fiilin Allah'a ait olduğu apaçıktır, zâhirdir. Mu'cizeyi yapan, yaratan Allah'tır.

Çocuğun kendisi mu'cize olduğu gibi, muhafazası da mu'cizevîdir. Sütle anneyle, çevreyle... (19. Mektup)

İnsan, kendisinin veya bir başkasının muhafaza etmediği ve edemeyeceği çocuğunun terbiyesinde, emr-i ilâhîyi bırakıp başka yerde muhafaza tedbirleri aramamalıdır.

Allah'ın emrine emanet edilen çocuk, Allah'a emanet edilmiş demektir.

Çocuk, anne baba için şeref vesilesi de, utanç vesilesi de olur; mes'ul de, memnun da eder. (19. Mektup)

Anne baba, çocuğun simasına müdahale edemediği gibi, mânevî mahiyetine, kabiliyetlerine de müdahale edemez. Onlara düşen, Allah'ın çocuğun ruhuna ektiği kabiliyetleri beslemek, geliştirmek; mâneviyatsız bırakmamaktır. (16. Lem'a)

Her çocuğu diğer insanlardan ayıran "alâmet-i fârikalar" vardır. Hiçbir çocuktan diğer bir insanın aynısı olması beklenemez.

Aynı olması değil, farklı olması güzeldir. Çirkinlik farklı olmakta değil, doğrudan sapmakta, yoldan çıkmaktadır.

Çocuk, doğruyu kendi aklı, kendi hâli ile istikamet üzere yaşıyabilir ve yaşamalıdır.

Her çocuk, “bir cemaat-i mükellefin”dir. (16. Lem’a)

Sadece dünyayı gören göz, çocuğa merhamet niyetiyle dahi zulmeder. Onun, âhireti unutturan her iyiliği, kötülük hesabına geçer. (24. Lem’a)

Başiboş bırakarak, dinini öğretmeyerek, namazını kıldırarak “masum çocuğun yüzünü dünyaya çevirmek”, şefkati zulme dönüştürmektir. (24. Lem’a)

Okula göndermek nasıl şefkatse, yolun doğrusuna göndermek de öyle şefkattir ve en az okula göndermek kadar gayret ister.

Çocuğun mânevî gelişimi için, maddî meşakkate ihtiyaç vardır.

“Masum çocukların hastalıkları”, bedenleri için bir idman, ilerde karşılara çıkacak zorluklara dayanmaları için o günden aldıkları birer aşıdır. Çocuğun ruhunun arınmasına, gelişmesine hizmet eder. (25. Lem’a)

İbadetlerin maddî meşakkatleri de, çocuğun mânevî hastalıklarına şifadır.

Çocuklarının sıhhatini kendi sıhhatlerine tercih eden anne babalar, mânevî sıhhatlerini de kendi nefsi fetvalarına tercih etmelidirler.

Çocuğun ibadetini ihmal etmek, ruhunu, inkişaf vesilesinden mahrum bırakmaktır.

Çocuk, intizamı, muvazeneyi bozmakta, emirlere uymamakta, bir gemiyi bir parmağıyla batırıp, bir binayı yıkmakta büyükler kadar tahripkâr olabilir; zorluk çekmez. (7. Şuâ)

Onun için çocuğun yanlışlarına şefkat ederken çocukluğuna bakılır; yanlışlarına mâni olunurken çocukluğuna bakılmaz, ciddiye alınır.

Çocuğa iman dersi, ilmihal seviyesinde ve tarzında, hüküm cümleleriyle, “budur, böyledir” denilerek verilmelidir. (11. Şuâ)

Çocuk, büyüğünün sözüne karşı delil aramaz. Delilleri gereğinden fazla ifade etmek, kabul etmemeyi ve etmeyenleri akla getirmektir ki, delilli konuşmaya ihtiyaç duyacağı güne kadar buna gerek yoktur.

O gün, kiminde dokuz-on yaş, kiminde ergenlik çağı olabilir.

Bir çocukta “bulunan bir nimet, arkadaşlarına da bir nimettir.” Saadeti herkesi mutlu, elemi herkesi müteessir eder. (Şuâlar)

Bir çocuğun nezaheti, ibadeti, iman ve şefkat sahibi olan her insanı sevindirir, bir çocuğun kalbinin ve aklının fesadı, bütün vicdan sahiplerini hem üzer, hem endişelendirir.

Birindeki fazilet arkadaşlarına da sirayet edebilir, diğerindeki illet tamamına bulaşabilir.

Çocuklara söz söyleyenler, bir büyükle konuşuyor gibi kıymet vererek muhatap almalı, fakat “çocukların şivesiyle” konuşup, “zihinlerini okşamalı”dır. (İ. İ'câz)

Sözü, gözlerine bakarak, kalblerine, sarsılmaz bir itikatla söylemek gerekir.

Söz, bir cihetten söyleyene, çok cihetten dinleyene aittir.

Muhatabının durumunu dikkate alanın sözü muhatabına göre olur.

Anne babanın muhatabı kendi evlatlarıdır. Arada sevgi, hatır hâkimdir. Bu hatıra göre konuşulmalı, katiyen karşılarında bir yabancı varmış gibi endişe ve tereddütlerle konuşulmamalıdır.

Çocuk, hangi tepkiyi verirse versin, anne babasının kendisinden yana olduğunu bilir. Bu yandaşlık hem hissettirilmeli, hem ifade edilmelidir.

Maksat, söylenen sözün anlaşılmasıdır. Çocuğa bilmediğini öğretmektir.

Söz, çocuğun hissine, üslubuna uygun olursa soğuk gelmez, çocuk o sözden rahatsız olmaz. Zihni, hissi okşanmış olur. “Çat pat söylenmiş” gibi görünen sözler, çocuğun mizacına çok daha uygun düşebilir.

Böyle konuşmak, çocuğa göre bir terazi ile tartmak, aklının eline kaldırabileceği şeyi koymaktır.

Çocuğa göre konuşulmazsa, anlatma, anlama gerçekleşmez, sadece konuşulmuş olunur. (İ. İ'câz)

Çocuk, nasıl elinin yetişmediği bir güzelliği anne babasından isterse, elinin yetişmediği doğruları da anne babasından ister, bekler. Vermemek, “kendi alsın” demek, çocuğun o güzelliklere ne kadar muhtaç olduğunu bilmemek ve çocuğa zulmetmektir. (M. Nuriye, Hubab)

Hiçbir baba, çocuğun yetişemediği maddî bir şey için, “Biz hiç karışmıyoruz, kendi hâline bırakıyoruz.” demez, bunu mâkul saymaz. Uzanır, alır, verir.

Dünyevî bir şeyde öyle davranmayıp dinî bir meselede bunu yapmak, akli azletmek, şeytanî bir yalanı hakikat sanmaktır.

Günümüzün çocuklarının hâli, denizinin ortasında, kırık bir tahta parçası üzerinde kalan korkulu, endişeli bir çocuğun hâli gibidir. Onları içtimaiyat denizinin dehşetli fırtınalarından kurtaracak şey, onların dua ile Rabbi'lerine sığınmaları ve Allah'ın onlara merhametidir. (Arapça Mesnevî-i Nuriye)

Hizmet için açılan her müessese, o duanın bir meyvesi, o merhametin bir neticesidir.

Çocuk için, annesinin şefkati de güzel, kuvveti de güzeldir. Çocuğun, annesinden korkması onu annesinin şefkatli sinesine sığınmaya mecbur eder. (Arapça Mesnevî-i Nuriye)

Allah'ın cemâlî ve celâlî isimleri vardır. Celâlî isimlerden korkunca cemâlî isimlere sığınılır.

Allah'ın cemâline muhabbet, celâlinden havf edilir. Muhabbetin ölçüsü itaat, korkunun ölçüsü takvadır.

Sultanın yanında fakir olmak, zengin olmaktır. Yok olmak, var olmaktır.

Korkan kurtulur. İnsanı ayakta tutan, korkudur. Korku kötü değil, istikamet vesilesidir.

İşsiz kalmak korkusu ile çalışması çocuk için nasıl faydalıysa, cennet arzusu ve cehennem korkusu ile dinini yaşaması da öyle faydalıdır.

Akıbetlerinden hem çocuklar, hem aileleri korkmalıdır.

Çocuklara hem mânevî, hem maddî işlerde önde olmaları tavsiye edilmeli, başarılarının İslâmiyet, sevaplarının aileleri hesabına olacağı anlatılmalıdır. (Barla L.)

Mânevî hava, çocuğu da mânevî tesiri altına alır. İlmî bahisleri veya tesbihleri zevk ile dinler. Sahabeden bahseder, dua öğrenir, hadis ezberler, Nur'dan ders mütalaa eder.

Aile, o mânevî cazibe atmosferini hâsıl etsin, kendisi o hazzı yaşasın yeter. Çocuk, peşlerinden o çekici havaya çok rahat girer. (Barla L.)

Çocukları hizmetlere iştirak ettirmek, taraftar etmektir. Çocuk için bir kitabı taşımak da hizmettir, bir mânevî meclisin kapısını açmak da hizmettir. (Emirdağ L.)

“İsparta’nın küçük masum kahramanlarına benzer Rahmi namında on dört yaşında bir mektebli çocuğun fedakârane Nur’ların derslerini gaye-i hayat bilmesi”, on dört yaşına gelen çocukların, dinin emirlerini sadece yaşayan değil, aynı zamanda başkalarına da öğretip yaşatan birer kahraman olabileceklerine delildir. (Emirdağ L.)

Sefâhet-i umumiye, gençliğin galeyana gelen hissiyatı besler. Toplum, bir canı gibi o kanı istismar eder, onunla beslenir, aileler bu hezeyanı makbul karşılar, eğitimciler bu cinneti mâkul görür. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuğun ağlaması karşısında mağlup olmak, çok defa nazına, nefsine karşı mağlup olmaktır. (Nur’un İlk Kapısı)

Ağlamasına değil, kendi kalbinize, şefkatinize, çocuk için doğruyu, doğru usûllerle yapıp yapmadığınıza bakın.

Tekrar, tekittir, çocukların amelini kuvvetlendirir. Yedi yaşından ergenliğe kadar namaz kılan çocuk, bırakamaz.

Çocukta, iyiliği alışkanlık hâline getirmek, onu “hissiyat-ı sefîhenin istilâsından” korur, “mübarek bir mürşid-i âzam” yapar. (Nur’un İlk Kapısı)

“Medreseye giden bir çocuğun” babası tarafından daima takip edilmesi, “o sabî çocuk sabahleyin medreseye gidip, okuyup,

akşam da babasına gelip, okuduğu dersini babasına arz" (Hutbe-i Şâmiye) etmesi gibidir.

Takip edilmeyen hiçbir işin muvaffakiyet şansı yoktur veya yok denilecek kadar azdır.

İmana, akla, ilme dayanmayan, nefisten kaynaklanan bahanelerin "çocukça bahaneler" diye isimlendirilmesi, çocukların isteklerinin imanla, akılla, ilimle tartılıp değerlendirilmesinin zarure-tine ve o bahanelere itibar edilemeyeceğine delildir. (Münâzarât)

Meşrû veya mübah olmayan bir şey için "çocuk böyle istiyor" demek, cahili âlim, yetkisizi hâkim makamına oturtmaktır. (Münâzarât)

«Çocuğun hem dünyada hem âhirette felâketine sebep olan bir şefkat" zulümdür. (Hanımlar Rehberi)

Çocuğun mâneviyatını aç bırakıp, maddesini beslemek, yaşlanmış bir çocuk seviyesinde kalmasına sebep olmaktadır. (Tulûât)

Mâneviyatı maddesiyle birlikte, hatta daha öncelikli beslenmeyen çocuk, karşınıza, manasız kelimelerden oluşmuş bir cümle gibi, hayatı manasız bir varlık olarak çıkar.

Dine sadakat insanın hem kendisi, hem çocukları için mutluluk ve muhafaza vesilesidir.

Üstad Hazretleri, talebesi Sıddık Süleyman Efendi'nin, bu sadakatinden ötürü mükâfatlandırıldığını, "yüksek bir damdan taş üzerine düşen bir yaşındaki kızına" hiçbir şey olmadığını anlatır. (Barla L.)

Çocuklar, daire-i İslâmiye’de ve halka-i irşadiyede olurlarsa, binler, yüz binler elin duasından ve hayır dileklerinden hissedar olurlar. (Emirdağ L.)

“Kız, erkek gibi değildir.” (Âl-i İmrân, 3/36) “Oğlan çocuğunu seviniz. Kızlar kendi kendini sevdirebilirler, onlar fitraten sevimlidirler.”¹

Kız çocuklarının şefkatlerinin galip olması, daha fazla şefkat ve alâka görmelerini netice verir.

Çocuklar anne babalarının şefkat ve itimatlarını istismar ederlerse, “tehlike-i diniyeye” daha çok mâruz kalırlar. (Barla L.)

Anne babanın uğradığı zarar, çocuğa da tesir eder, hatta zararını aynıyla yaşamalarını netice verir.

Anne baba, dini bilmeme zararına uğramışsa, yanlış yerlere gidip geliyor, yanlış işler yapıyorsa, çocuğuna hem kötü örnek olur, hem yediğine, içtiğine, hâline haram bulaştırır. (Tarihçe-i Hayat)

Evladını cennetin yoluna koyması gereken anne babaların, cehennem güzergâhına koymakta tereddüt etmemeleri akıbeti düşünmemelerindendir.

Çocukları için dünyada cennet gibi bir hayat isteyen aileler, çocukları hatırına olsun dinin emirlerini hafife almamalı, tertemiz yaşamayı tercih etmelidirler. (17. Mektup)

“ ‘Oğlum paşa olsun’ diye bütün malını” veren bir aile, Kur’ân okuması, namaz kılması için daha büyük bir hassasiyet ortaya koymazsa, çocuğunun ebedî hayatını mahveder, dünyevî sıkıntılardan kurtarmaya çalışırken cehennemin yoluna atar.

¹ el-Aclûnî, *Keşfü'l-hafâ* 1/55.

Böyle bir anneye çocuk dua etmez. Hürmet göstermez. Hatta “Niçin benim imanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?” diye âhirette davacı olur.

O anne, cesedini besleyip ruhunu ihmal etmenin cezasını çeker. (24. Lem’a)

İnsanın annesinden aldığı dersler ve telkinler, seksen senelik hayatında, seksen bin adamdan aldığı derslerden daha tesirlidir.

Annesinin verdiği dersler, çocuğun benliğine çekirdekler gibi yerleşir ve zamanla inkişaf edip meyvesini verir. (24. Lem’a)

Çocuklara duyulan sevgi, kalbde kalmamalı, dile ve hâle dökülmeli, çocuk katiyen “sevgi, şefkat, yakınlık görmedim” dememeli, diyememelidir.

Çocuğun sevildiğini bilmesi, kalbine tesir etmenin en kolay yoludur. (Barla L.)

Çocuk hatırına anne babanın kurtulması da, çocuktan ötürü anne babanın kaybetmesi de mümkündür. (Emirdağ L.)

Çocuk, hangi milletten ve dinden olursa olsun masumdur, şefkate layıktır. Kimliğinden ötürü ilgiden, şefkatten, dersten mahrum bırakılamaz. Bu hem hata, hem haksızlık, hem zulüm olur. (Tarihçe-i Hayat)

Anne babaların, çocuklarının akıbetlerini kendi nefisleri hatırına heba etmeleri, onlardaki ulvi hislerin, yüce ahlâkın sönmesindeendir.

Ulvi duyguları sönen bir anne, din düşmanını dost, dindarı düşman ilan eder. (Tulûât)

Öğretmenin, çocuğu hayata hazırlamayı önemsememesi nasıl bir yanılğı ve zulümse, “şefkatli bir validenin, çocuğunun hayat-ı dünyeviyede tehlikeye girmemesi, istifade ve fayda görmesi için her fedakârlığı nazara” (24. Lem’a) alıp, âhiretini, akıbetini önemsememesi de öyle bir yanılğı ve zulümdür.

Çocukları, sadece dünyevî ihtiyaçlarını temin edebilecek donanım ile yetiştirmek, elmas toplayabilecekleri bir yoldan, cam parçaları toplatıp geçirmeye benzer. (24. Lem’a)

Annenin nazarında din ne ise, çocuğun nazarında da odur. Sen gözünü düzelt, çocuğun gözü düzelir. (Arapça Mesnevî-i Nuriye)

Anne baba dine sadakatle hizmet ederse, çocuklar da sadakatle hizmet eder. (Emirdağ L.)

Günümüz medeniyeti, kâr için, zevk için, menfaat için, makam için çocukların zayi edilmesine fetva veriyor.

Herkes bir başkasının çocuğunu, “yabancı” görüyor, bu anlayıştan ötürü sokaklar çocukları ailelerinden koparmakta, devletler çocukların da olduğu şehirleri bombalamakta tereddüt etmiyor.

Böyle bir anlayış hatırına, çocuk terbiyesinde sünnet-i Ahmediye terk edilemez. (Sünûhât)

Çocuğa göre hareket etmek, çocuğun cılız omzuna kaldırmayacağı yükleri yüklemektir.

Çocuk, ailesini kendi gücü ile teshir ettiğini zannederse, daima isteyen bir aç; mızıkçı, huzursuz bir deliye, sevimli olacağını zanneden bir şımarığa, ahkâm kesen bir patrona döner. (23. Söz)

Böyle olmaları istenmiyorsa, çocuklara zaman zaman onlar

için yapılan fedakârlıklar ve o fedakârlıkların imandan, Allah'ın sinelere koyduğu şefkatten kaynaklandığı anlatılmalıdır.

Nasıl ki doktorlar, çocuğa faydalı ise istediği ilacı veya daha iyisini, zararlı ve gereksizse hiçbirini vermiyorsa, aileler de hekim gibi hikmetle hareket etmeli, doğruysa istediğini, varsa daha güzelini vermeli, istediği şey zararlıysa katiyen vermemeli, mâni olmalıdır. (23. Söz)

Annesinin şefkatini inkâr edip, annesine kuvvetiyle hükmediyor gibi hâllere giren çocuğa vaktinde “dur” denilmez, çocuk o hayalî dünyadan uyandırılmazsa, büyüdüğünde uyandırmak da, “dur” demek de fevkalâde zor, sıkıntılı ve üzücü olur. (23. Söz)

Çocuklarınızı omzunuzda taşıdığınızı ve istediğiniz yere götürebileceğinizi unutmayın. Çocuğu ateşin ve pişmanlığın içine götüren ve sonunda da “ne yapayım o istedi” diyen, kendi idraksizliğini ve iradesizliğini itiraf etmiş olur. (26. Söz)

Çocuk, yanlış bir yere giderse, ya düşer, ya üşür, ya da yanar. Yanlış gitmesine mâni olmak merhamettir. (26. Söz)

Bir babanın, mirasının kendi ailesinde kalmasını istemesi ne kadar mâkulse, kendi çocuğunun her şeyi ile dininden tevarüs ettiği değerler üzere kalmasını istemesi de o kadar mâkuldür. (11. Mektup)

Kendisi, o mirasa hakkıyla sahip çıkamamış bile olsa, evladının hakkıyla sahip çıkmasını arzu eder ve etmelidir.

Çocuğuna acıyan, onu dünyanın müşterisi yapmasın; pis, kokuşmuş, sıkıntılı mekânlara ve günahlara bırakmasın. (17. Mektup)

Hakikî şefkat ve sevgi, nefis için olan değil, Allah (celle celâlu-hû) hatırına ve çocuk için olandır.

O sevgi ve şefkatin gereği de çocuğu daire-i İslâmiye'de muhafaza etmektir. (17. Mektup)

Aileler, çocuğun bazı şeyleri yapıp yapmamasına karar verirken üzerindeki hukukullahı düşünürlerse isabetli karar vermiş olurlar. (17. Mektup)

Çocuğa, ev ve araba hediye eden iyiliksever bir adamın davetine çocuklarının icabet etmemesi halinde verecekleri tepkiyi düşünürlerse, Rabb'in davetine karşı lakayt kalması durumunda alacakları tavırda hata yapma ihtimalleri azalır.

İnsanın kendisine yolcu, çocuğuna mukîm gibi bakması şeytanın bir hilesidir. Çocuk da yolcudur ve çocuğun da azığa ihtiyacı vardır. (17. Mektup)

Çocuğun nereden su içtiği, neyle beslendiği önemlidir. Öyle bir suyla beslenir ki, hasta olur; öyle bir suyla beslenir ki, şifa bulur.

Çocuktaki mânevî hastalıklar, Hz. Muhammed'in (sallallahu aleyhi ve sellem) çeşmesini bırakıp, başka yerlerden su içtiğine delildir. (19. Mektup)

Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti edeptir. Çocuklarının edep timsali olmasını isteyenler, çocuklarını O'nun dersleri ile beslemeli, O'nun yaptıkları ile yaşatmalıdırlar. (19. Mektup)

Çocuğun maddî rızkını, fevkalâde bir ihsanla gönderen Allah (celle celâlu-hû), anne babaları mâni olmazsa, mânevî rızkını da fevkalâde bir ihsanla gönderir. (21. Mektup)

Nasıl ki bir mümin mescitte, çocukları güldürmek hatırına dinin ruhunu rencide edecek, Müslümanları ağlatacak davranışlarda bulunamazsa, dünya mescidinde de, haylaz bir çocuğu güldürmek için, Peygamberini, velileri, semânın sâkinlerini ağlatacak bir yola girmeyi tercih edemez, öyle davranışlarda bulunamaz.

Nefislerini değil, çocukların kalbini ve ehl-i imanı sevindirecek olanı tercih eder, safını orda tutar. (29. Mektup)

Çocukların, çocukça hislerle bugün söyledikleri sözlerden çok, ötede söyleyecekleri “Niçin benim imanımı takviye etmeden bu helâketime sebebiyet verdin?” (24. Lem’a) sözü nazar-ı itibara alınmaya daha fazla layıktır.

Çocuğu emanet almanın ne kadar önemli olduğu, doğum esnasında vefat eden annenin manen şehit sayılmasından bellidir.

O emanete riayet, terbiye-i İslâmiye iledir ve insanı hem dünyada, hem âhirette aziz eder. (25. Lem’a)

Çocuklar imtihan vesilesidir. İnsanı dünyaya bağlayabilir, dinini yaşamaktan, istikameti muhafaza etmekten, helal dairesinde yaşamaktan alıkoyabilir. (26. Lem’a)

Çocuğun kalbine “hakikate muhabbet” damlarsa, din için, dava için, güzellik için yedi-sekiz yaşındayken bir kahraman kesilir. Çünkü çocuk hiss-i kalbîsi ile bâliğdir, mükemmeldir. (28. Lem’a)

Anneler, anneliğin ulviyetini mânevî faziletlerle donanarak korumalı, çocuklarının ve evinin dâhilî bir muhafızı olmalı,

şefkatlerini, onların hem maddî, hem mânevî sıhhatleri için si-per etmelidir. (Lem'alar)

Çocukların ruhu çok kolay tesir altında kalır ve onların ruh-larını rahatlatan cennet fikridir. (9. Şuâ)

Öldükten sonra dirilmeye inanmak nasıl ölümler için diriltici bir iksirse, diriler için de öyledir.

Çocuğu, dünyada da, âhirette de diriltten, insaniyete uyandı-ran bu imandır. (11. Şuâ)

Çocuklara ilk öğretilen şeylerden birisi de şükretmek olmalı, manen daha iyiler, madden daha fazla sıkıntıda olanlar gösteril-melidir. (13. Şuâ)

İnsanın kendi rızkını da, çocuklarının rızkını da gönderen Allah'tır. Çoğunlukla babayı anneyi vesile yapsa da, bazen yap-maz, rızıklarını başka bir vesile ile gönderir. (13. Şuâ)

Anne babalar, çocuklarını hata yapmamaları için ikaz edip uyarmazsa, çocukların hakikî sahibi, İlâhî rahmetten gönderdiği bazı sıkıntılarla onları uyarır. Çünkü iş işten geçmeden uyarmak merhamettendir. (13. Şuâ)

Çocuğun karşısında bir cumhur oluşmalı... İbadet eden ve doğruları yaşayan insanlardan müteşekkil bir cumhur... Çocuk da olsa cumhura muhalefet edemez. (İ. İ'câz)

Çocuk, adım adım kemâle erer. Yaptığı her doğru, doğruluk sarayına konulan bir tuğladır. (İ. İ'câz)

Anne baba, kudsî hakikatler karşısında çocukla ders arkadaşı ve talebe olmalıdır. Hem büyüklerin, hem çocukların birlikte dinleyip, birlikte uyguladığı dersler, çocuklar için en tesirli tâlimlerdir. (Barla L.)

Bu zamanda çocuğu dünyaya çağırانlarla, hem dünya hem âhiret saadetine çağırانların tesirleri, güçleri kıyaslansa, birincisinin yanında ikincisi, minare boyundaki iri bir adamın yanındaki küçük bir çocuk kadar dahi kalmaz. (Kastamonu L.)

Mesele bu derece ciddî, evladını o fitneden ve tesirden korumak bu derece müşküldür.

Çocuğun, kendisine gösterilen şefkate; sadakatile, şefkate, itaatle, hürmetle mukabele etmesi, terbiye-i İslâmiye üzerine yetiştirilmesi ile mümkündür. (Kastamonu L.)

Şimdi, terbiye-i İslâmiye'nin yerini alan mimsiz medeniyetin terbiyesi yüzünden, yirmide, belki kırkta bir çocuk, anne babasına, evlada yakışır hürmeti gösteriyor.

Geri kalanı, onların şefkatine, onları kırarak, rencide ederek, vicdan azabı çektirerek karşılık veriyor, o sadık dostları üzüyor.

Bu çocuklar, dünyada eziyet ettikleri yetmezmiş gibi bir de âhirette anne babalarının karşısına çıkacak, davacı, şikâyetçi olacak, "Neden beni imanla terbiye etmediniz?" diyecekler. (Kastamonu L.)

Çocuklarınıza güzel isimler verin ve isimlerini vasıfları yapın. Adı "Abdurrahman" olanın kendisi de hakikî bir kul, soyadı "Çalışkan" olanın kendisi de iman davası için çalışan bir kahraman olsun. (Emirdağ L.)

“Bir çocuk küçüklüğünde kuvvetli bir ders-i imanî almazsa”, ruhu imana ve İslâm’a yabanileşir. Özellikle anne babası din-dar veya dinî meselelerde hassas olmayan çocuklar, Müslüman olmayan birisi kadar İslâmiyet’e uzak ve yabancı düşer. Dinine uzak, soğuk ve vefasız kalır. Bu vefasızlıktan anne babaları da hisselerini alır, mâneviyat yabanisi çocuklar onların “çabuk ölmelerini arzu” eder, “bir nevi bela olur.” (Emirdağ L.-1)

Dinî düşünce çocuğun ruhuna işlerse, rüyasında bile o ulvi meselelerle meşgul olur.

Ruhen dine ecnebî bırakılanları ise nefisleri yirmi dört saat günahla, veballe, malayani ile meşgul eder. (Emirdağ L.-1)

“İcad ettikleri her nevi eğlence ve teşviklere galebe edecek bir lezzet, bir sürur, bir şevk” dinde ve dinî hizmetlerde vardır. (Emirdağ L.-1)

Maddî bir yangının ortasında kalan çocuk nasıl medet isterse, mânevî bir yangının ortasında kalan çocuk da anlayandan hem hâl dili ile hem kâl dili ile feryat figan medet ister. (Emirdağ L.-1)

Nefsin sesini dinleyen bir aile, bir toplum, çocukların sesini bastıran o gürültüden ötürü feryatları, figanları duymaz, duymaz.

Çocuklarını seven ve bu sevgi fitratlarında olan anneler, ebediyen bu sevgiden mahrum kalmak istemiyorlarsa, çocuklarını İslâmî terbiye ile yetiştirmelidirler. (Emirdağ-2)

Çocuklarının ilgisini, muhabbetini, şefkatini isteyen anne babalar, onlara gıda niyetine imanın nurunu, su niyetine İslâm’ın güzelliklerini versinler.

Arzuladıkları muhabbet ve şefkati ebed ülkesinde milyarlarca sene yaşarlar. (Emirdağ-2)

İş işten geçtikten sonra bahaneler dizmek, sebepler aramak, “çocuklar çevrenin tesiriyle alıştı veya alışamadı” demek, aileler için senet ve özür olamaz.

Suistimalden ve ihmalden kaynaklanan alışkanlıklar “haramı helal etmez.” (Emirdağ- 2)

Gözlerini dünyaya izzetle, âhirete saadette açsın istiyorsanız, çocuğunuzu bir âlimin mânevî eline, mukaddes yoluna verin. (Tarihçe-i Hayat)

Ruhları ağlayan çocukların, nefislerinin gülmesi sizi aldatmasın.

İçleri kan ağladığı için güldüklerinden, gülmek maskesi ardına saklandıklarından zerre kadar şüpheniz olmasın.

Ölümü ebedî saadete açılan bir kapı olarak görmeden rahat edecek tek kalb, günahın kıskacında gülebilecek tek insan yoktur. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuğun ağlamak istemesi, kabahatini saklamak istemesindendir. Günaha ve lakaytlığa bahane arayan nefis, çocuğu ağlatıyorsa, itibar etme. (Muhâkemât)

Çocuğu, nefsinin istekleri ile baş başa bırakmak, özgür ve serbest bırakmak değil, bin prangalı esarete mahkûm etmektir. (Divan-ı Harb-i Örfî)

Nefislerine tâbi olanlar Avrupa'nın güzelliklerini değil,

hatalarını aldı. Kötülükler, nefsin arzularının medeniyet maskesi altında kabullenilip söylenmesinden ve yaşanmasından doğdu. (Divan-ı Harb-i Örfî)

Çocuğun nazarına hoş görünen şey başka, hakikatte hoş olan şey başkadır. Çocuk basit ile mürekkebi, âlî ile âdîyi bilemez. (25. Söz)

Bir manevi zevk ve lezzetin bir tabiata hoş gelmemesi, onun lezzet ve zevk olmadığını göstermez. Belki o çocuğun tabiatının ailesi ve çevresi tarafından bozulduğunu gösterir. (Lemaât)

Hastanın dili, en lezzetli şeyi dahi tatsız bulur.

Çocuğun ulvi meselelerle meşguliyeti anne babasını memnun eder. O memnuniyet, ezeli memnuniyetin bir küçük sızıntısıdır. (Kastamonu L.)

Çocuk nefsinin dinler, anne baba da iradenin hakkını vermez, çocuğun nefsinin dinlerse, durum iki taraf için de felaketle neticelenir. (23. Mektup)

Çocuğun, babasını âdi bir suçtan ötürü zindana düşmüş görmesinin ruhunda açacağı gedik ne ise, nefsinin esaretine düşmüş görmesinin açacağı gedik de odur, belki daha fazladır. (17. Mektup)

Çocuklar babalarını güzel bir hâl üzere görmeli, onları ibadet ve takva üzere hatırlamalı, babalar, kendi hataları ve ihmalleriyle çocuklarının ruh dünyasındaki değerlerin yıkılmasına sebebiyet vermemelidir.

Çocuğun aklının anlaması terkiplerle, tahlillerle olmaz, basit şeylerle, sade gerçeklerle olur.

Çocuk şartları, zemini bilmez. Sade gerçeği bilir. Saf gerçek, babasının ondan yana olduğu ve ihsana mazhar olan insanın teşekkür edeceği gerçeğidir.

İbadetin zorluğunu vehmeden adam, çocuğun dünyasına göre konuşmuyor, kendi dünyasını konuşturuyor demektir. (İ. İ'câz)

"İyi insanlar şükreder, Peygamberimiz'i (sallallahu aleyhi ve sellem) sever, O'nun gibi namaz kılar!" gibi düz ve tereddütsüz sözlerle konuşmak, çocuğun zihnini okşayarak hakikati anlatmaktır. (İ. İ'câz)

Zorluk kolaylık açısından, bir çocukla konuşmak, bir âlimle konuşmaya eşittir.

Çocuğun zihnini okşayan sözler, basit laflar değil, hâle mutabık kelimelerdir.

Çocuğa bir şey anlatmak, âlime bir şey anlatmak kadar ciddiye alınmaz, hafife alınırsa, muvaffak olunamaz. (İ. İ'câz)

Çocuklarını, dünyalarından bir şey eksilir endişesiyle mânevî meselelerle meşguliyetten mahrum edenler, onun, en zayıf olduğu bebeklik günlerinde en iyi beslendiğini unutan, beslenmeyi, güç, iktidar ve hırsı alâkalı zanneden idraksizlerdir. (5. Söz)

Masum çocuklar, kâinat ağacının şirin meyveleridir. Onları, Sultan'ın sarayına veya şeytanın pazarına çıkan yollardan birisine bırakan aileleridir. (33. Söz)

Allah'ın inayetiyle, hakikî bir doktora görünen çocuk madden, hakikî bir âlimin huzuruna çıkan çocuk manen şifa bulur. (19. Mektup)

Anne babaya düşen, çocuğun nefsinin güldürüp kalbini ağlatmak değil, kalbini güldürüp nefsinin terbiye etmek ve o çocuğu Ayasofya'dan daha mukaddes bir mescit bilmektir. (29. Mektup)

Çocuğun akli, faydalıyı zararlıyı ayırmaya her zaman yetmez. Nasıl ki bir dalkavuk, kendini beğendirmek için, basit bir kazanç uğruna izzetini kaybederse, çocuk da basit bir lezzet uğruna insanîyetine zarar verip, birçok kıymetli hasletini kaybedebilir. (19. Mektup)

Nefsine tâbi olan çocuğu dinlemek, zararlıyı isteyen akılsızı dinlemektir. (29. Mektup)

Çocuk, dünyevî bir ihsandan çok, uhrevî bir kazançtır.

İnsanlar çocuklarını evvela dünyevî bir kazanç olarak gördüklerinden önce dünyasını düşünüyorlar.

Uhrevî bir kazanç olarak görseler, ukbâya hazırlar, “sevap kazansın” der, günahını kayıp ve yük, sevabını kâr üstü kâr bilirler. (25. Lem'a)

Dinî terbiyeden geçmeyen çocuk, zapt edilmez bir istek makinesi hâline gelir, âdeta bencil bir kemirgen olur.

Karşısındakinin durumunu düşünemez, istemekten başka bir şeyi göremez. (11. Şuâ)

Güneşi görmezden gelmek nasıl akılsızlıksa, çocuğun

ruhunun Şems-i Ezelî'ye olan ihtiyacını görmezden gelmek de öyle akılsızlıktır.

Çocuğun ruhuna, mârifetullahın ve muhabbetullahın yerine hiçbir şey konulamaz, hiçbir şey o açlığı doyuramaz. (11. Şuâ)

Çocukken insanların masum olduğu, büyüdüğüçe kirletildikleri unutulmamalıdır.

Büyükler, küçüklük yapıp günaha düşerse, çocuklar da büyüdüğüçe küçülür, kirlenir. Büyükler, büyüklük yaparsa, çocuklar günahlarla kirlenmezler. (14. Şuâ)

Günümüz insanı, ayağına ağırlık bağlanmış koşucu gibidir. Anne babaya düşen o bağları kuvvetlendirmek değil, o bağları zayıflatmak, çözmek, dindeki zevki, cazibeyi, lezzeti şevk ile göstermektir. (Kastamonu L.)

Çocuğun bir büyüğün, bir üstadın duasını alması, “şâyân-ı hayret hâl kesbettiren” bir berekettir. (Tarihçe-i Hayat)

Çocuğun gözü, gelecekte çok geçmişte yaşadıklarındadır. Anne babanın vazifesi o bakışı istikbale çevirmek ve ona “yolcusun” demektir. (Münâzarât)

Evlilik, Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve sellem) sünneti, çocuklar o “sünnet-i seniyyenin meyvesi”dir.

Çocuklar, sünnet-i Ahmediye'ye göre yetiştirilirse, o sünnet tam tahakkuk etmiş olur. Çocuğun o yol üzere yetiştirilmemesi, evlilik sünnetinin ruhuna aykırıdır.

Ümmeti çoğalmadı ise, evlilikteki maksat hâsıl olmadı demektir. (Hanımlar Rehberi)

Çocuğun yürümesi büyüklerin yardımıyladır; hem madden, hem manen... Karışmamak, elinden tutmamak olur mu? (25. Lem'a)

Çocuğun ibadeti, iffeti, ailenin üzerinden dağ gibi yüklerin kalkmasına vesile olan bir berekettir.

Çocuğu, Rabbinin yolundan mahrum bırakmak; bereket vesilesi, bela dafiası olacak çocuğu, darlık vesilesi, bela davetçisi yapmaktır. (Kastamonu L.)

Çocuğa Kur'ân okutmak ve iman dersi vermek ailenin vazifesidir. (Emirdağ L.)

Çocuğa dini öğretmek ve yaşatmak, hocanın resmî, babanın dinî vazifesidir. (Emirdağ L.)

Çocuk, dinî terbiye alırsa, hem dünyaya gelmesine, hem cennete gitmesine vesile olan anne babasını ona göre sever, hürmet ve şefkati bin kat artar. (Emirdağ L.)

Bir çocuğa yapılabilecek en şiddetli zulüm, dünyasını düşünüp, âhiretini ihmal etmektir. (Hanımlar Rehberi)

Hakka taraftar, hakikate talebe olmanın yaşı yoktur. Yedi-sekiz yaşından, seksen-doksan yaşına kadar... (Emirdağ L.-2)

Çocuğun anne babasının kucağına verilmesi, "kabiliyetlerini geliştir" demektir, "öldür" demek değildir.

Kendisine emanet edilen eti dahi çürütmeyip, maddî dokusunu, mânevî lezzetini öldürmeyen insandan beklenen, çocuğunun maddî mânevî kabiliyetlerini çürütmemesidir. (32. Söz)

Çocuk, cehennemin dehşetini anlamaz zannetme... Zira hücrelerine kadar anlayan ve âdeta bir günde ihtiyarlayan çocuklar vardır.

Madem sen anladın, çocuğunu o dehşetli akıbetin yoluna bırakma... (26. Lem'a)

Çocukların terbiye-i İslâmiye içerisinde yaşaması, ailesi için cennet saadetinin burada başlaması demektir. (Kastamonu L.)

Çocuktan dua istemek, onu her şeyin sahibinden istemeye sevk etmek ve esbabperestlikten kurtarmaktır. (Tarihçe-i Hayat)

Yedi yaşına gelen çocuklar namaza emirle teşvik edilmeli, namazın olmazsa olmaz bir güzellik olduğu yaşayarak ve yaşatarak öğretilmelidir. (Hanımlar Rehberi)

Kahramanlık fedakârlıkla, fedakârlık hem maddî, hem mânevî bir kısım şeylerden ferâgatle olur.

Çocuğa şefkat, insanı kahraman yapar.

Hakikî kahramanlık, evladını nefsanî hazlara, hatalara tercih etmek, ona kötü örnek olmamaktır. (Sünûhât)

Eğer sen çocuğunun elini sağlam tutmazsan, çocuğunun yakasından tutanlar, yoldan çıkarmaya çalışanlar çok olur. (Hanımlar Rehberi)

Çocuklarınızı okşamanız, hakikati söylemenize, mârifet ve ibadet aşkını ruhlarına yerleştirmenize mâni değil, basamak ve kredidir. (Hanımlar Rehberi)

Keçi, padişahın koltuğuna oturursa, sarayı ağıla; çocuk, hükmeden koltuğuna oturursa, evi oyuncağa çevirir. (25. Söz)

Serseri bir dinsizin hoşuna gitmiyor diye çocuklar mâneviyata uzak, hakikate ecnebî bırakılamaz. (29. Mektup)

Çocukların dimağı naziktir; emeli uzun, kalbi zayıf, ruhu dayanıksızdır.

Oyunlar ve oyuncaklar, zayıf ruhunun hâdisâtın tesiri karşısında saklandığı yerlerdir.

Çocuk, dalâletin ve günahın ağırlığını kaldıramaz. Onu bu ağır azaptan kurtaracak olan, ahirete iman, ibadet ve takvadır. (11. Şuâ)

Çocuk bir nimettir. O nimete layıkıyla hamd ve nimeti vereni sena, çocuğu O'nun istediği gibi yetiştirmekle olur. (Şuâlar)

Çocuğu nâzır ve emir yerine koyan, çocuğu memnun etse de, hakikati ağlatır.

Ona layık olmadığı makamı veren, başlangıçta hoşnut etse de, neticede kaldıramayacağı bir yükün altına attığını görür.

Cama cam, elmasa elmas fiyatı vermek adâlettir, birini diğerrinin yerinde kullanmak ikisini de heba etmektir. (Barla L.)

Refet Ağabey'in bir kızı dünyaya gelmişti. Üstad, "hayır alâmeti" kabul ederek tebrik etti. Ailenin kızı vermeyi düşündüğü ismin yerine "Zeynep olsa" dedi. Hatırını sayan bu aileye karışmamayı düşünmedi.

Çocuğu eve gelen "küçük bir melâike" olarak andı, öyle kalmasını istedi. (Barla L.)

Çocukları muhafaza yollarından birisi de, onu hizmetten his-sedar etmektir. (Kastamonu L.)

Sıkıntılarının hiçe inmesini isteyen, dinini öğrenip, çocukla-rına öğretsin. (Emirdağ L.-1)

Çocukların ruhları, terbiye ve muhafaza edilmeyi ister; yetiş-tirilmemeyi, sahipsiz, hâmisiz, başıboş kalmayı istemez. (Emir-dağ L.-2)

Dinî meseleler, çocukların zihnini yormayacak, dinleyip anla-yabilecekleri hakikatlerdir. (Nur Çeşmesi)

Bu zamanda Müslüman çocuklarını ailelerinden alıp, köküy-le olan bütün bağlarını kesmek isteyenler var. (14. Şuâ)

Çocuğa düşmanlık olmaz. (Tarihçe-i Hayat)

Çocukların dimağları günahlarla senelerce tahrip edilince, sinirleri felç olmuş bir insan gibi, düşünemez, bir fikirden diğ-e-rine intikal edemez hâle geliyor. (Tarihçe-i Hayat)

Çocukta dinî meselelere karşı merak vardır. "Dünya nedir, biz nerden geldik, nereye gideceğiz?" diye sorar, mâkul, makbul cevap ister. Ruhu aldığı cevaplarla doyarsa, huzur bulur, ikna ol-mazsa serkeşleşir. (Barla L.)

Çocuklara, imandan kaynaklanan bir izzet kazandırılmalı, in-sanın izzetine zarar verecek tek bir şeyin ibadeti terk etmek ve günah işlemek olduğu öğretilmelidir. (Emirdağ L.-2)

Çocuklukta muhafaza edilen istikamet, gençliğin; gençlikte muhafaza edilen istikamet, olgunluğun ve ihtiyarlığın istikamet üzere geçmesine vesiledir. (Hanımlar Rehberi)

Hayvan, küçükken beslediği yavrusunun büyüdüğünde yiyeceğini elinden alır. Hâlbuki anneler, çocuklarına bir ömür şefkat ve ikram eder. Çünkü insan bir yönüyle hep çocuk, hep acizdir; her zaman maddî mânevî himayeye muhtaçtır. (17. Lem'a)

Çocuğun sahibi onu Yaratan'dır. Onun için gideceği yere göre hazırlanmasını ister. Anne babası yanlış müdahalelerle çocuğun önünü keser, zulmeder. (Emirdağ L.-2)

Başkasından bir şey beklemeyen aziz ve hür kalır. Çocuk, gözü tok yetiştirilmeli, almaya uzak, vermeye yakın olmalıdır. (Emirdağ L.-2)

Çocuk, mana âleminin büyüklerini aileden bir fert gibi hissetmeli, onların bahisleri ile büyümeli, onları emsal alarak kendi mânevî âlemine pencereler açmalıdır.

Çocuğun kaldıramayacağı iltifat, hakkı olmayan şeylerde yetkili olmasıdır. Bu hâl çocuğu kibirli, dengesiz ve iyilik bilmez bir minnetsiz yapar. (Muhâkemât)

Özgürlük, çocukların bilerek ve isteyerek nefislerine esir olmaları değil, nefislerini esir alıp ona doğruyu yaptırmalarıdır. (Divan-ı Harb-i Örfî)

Çocuğun hâli, ailesinin nasıl yaşadığının ilanıdır. (Emirdağ L.-1)

Çocuk kendisini himaye edecek mübarek, şefkatli, art niyetsiz bir ele muhtaçtır. O el de ona karışmazsa çocuk hâmisiz, sâhipsiz, rehbersiz kalır. (26. Mektup)

Çocukla gelen bereket, çocuğun muhtaçlığından, masumiyetinden, temizliğindendir. O nezahet korunduğu sürece bereket aynıyla devam eder. (19. Mektup)

Anne, ailenin mânevî muhafızıdır. Çocuklarını cehennem ateşinden korumayan anne muhafızlık görevini yapmıyor demektir. (Lem'alar)

Çocuklara, manen kendilerinden daha iyi durumda olanlar, maddî imkânlar açısından kendilerinden daha geri olanlar örnek gösterilmelidir. (13. Şuâ)

Çocuklara, yapacakları şeye âhirete gitmiş de oradan bakıyormuş gibi bakmak öğretilirse, çocuklar isabetli kararlar verir. (Kastamonu L.)

Önemli olan, sadece yolda geçen ânı mesut yaşamak değil, gidilen yerde ve kalınan zamanda da mesut yaşamaktır. (Emirdağ L.-1)

Ev, çocuğun doğruları öğrenip yaşadığı bir medrese gibi olmalıdır. (Emirdağ L.-2)

Çocuklarınızı, din düşmanlarının tesirinden, zararından korumak için olanca gücünüzle direnmeye mecbursunuz. (Tarihçe-i Hayat)

Maişet derdinden ötürü günaha itmek, çocuğun cesedini besleyip, ruhunu zehirlemektir. (Hanımlar Rehberi)

Çocuklar, imanın tadını tadarsa, günahattan nefessiz kalıyor gibi kaçarlardı. (Sözler)

Evdeki huzurlu hava, çocuğun ruhuna huzur, evdeki çekişme çocuğa rahatsızlık, hırçınlık olarak akseder. (Kastamonu L.)

Babadan ötürü çocuğa, çocuktan ötürü babaya ceza verilmez, çocuk babasından ötürü ezilmez, suç şahsîdir. (Emirdağ L.-1)

Çocuğun bir şeyine öfkelenir ve öfkenizi alâkasız bir şeye taşırsanız, adâletli davranmadığınızı, haksızlık yaptığınızı düşünür, nefsinin müdafaa etmeye başlar, sözünüzün tesiri kalmaz. (Emirdağ L.-2)

Tesir, hakperestliktir.

Müslüman olmayan insanlar, mânevî meselelerde bize hocalık yapamaz. Davranışlarını örnek alamayız. (Tarihçe-i Hayat)

Dünyanın bir misafirhane olduğunu bilmeyen adam, dünya ve çocuk hakkında bize bir şey diyemez.

İSTİFADE EDİLEN KAYNAKLAR

Ahmed İbn-i Hanbel, Ebû Abdillâh eş-Şeybânî (164-241 h.); *el-Müsned*, 1-8 cilt, Müessesetü Kurtuba, Mısır, tsz.

Bediüzzaman Said Nursî; *Âsâr-ı Bediyye*, [Derleme ve tercüme: Abdülkadir Badıllı], Elmas Neşriyat, İstanbul, 2004.

—; *Mesnevî-i Nuriye*, [Tercüme: Abdülkadir Badıllı], İttihad Yayınları, İstanbul, 2010.

—; *Risale-i Nur Külliyyatı*, 1-14 cilt, Şahdamar Yayınları, İstanbul, 2010.

el-Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyin (384-458 h.); *Şuabü'l-îmân*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], 1-9 cilt, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, 1410/1990.

Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (202-275 h.); *es-Sünen*, [Tahkîk: Muhammed Muhsin Abdülhamîd], 1-4 cilt, el-Mektebetü'l-İslâmiyye, İstanbul, tsz.

ed-Deylemî, Ebû Şucâ' Şîreveyh b. Şhredâr (445-509 h.); *el-Müsnedü'l-firdevs bi me'sûri'l-hitâb*, [Tahkîk: Muhammed es-Saîd Besyûnî ez-Zağlûl], 1-5 cilt, Dâru'l-kütübî'l-ilmiyye, Beyrut, 1986.

Eşrefoğlu Rûmî (v. 874/1469); *Müzekki'n-nüfûs*, İnsan yayınları, İstanbul, 1996.

el-Gümüshânevî, Ahmed Ziyaeddin Nakşibendî; *Ramûzu'l-ehâdîs*, Kışla-ı Hümayun Matbaası, Âsitane, 1275.

el-Hâkim, Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh en-Neysâbûrî

(321-405 h.); *el-Müstedrek ale's-Sahîhayn*, 1-5 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, 1411/1990.

Hatîb el-Bağdâdî, Ahmed b. Ali Ebû Bekr (393-463 h.); *Târîhu Bağdâd*, 1-14 cilt, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut, tsz.

el-Hindî, Alâuddîn Ali el-Müttakî b. Hüsameddin (v. 975 h.); *Kenzü'l-ummâl fî süneni'l-akvâl ve'l-ef'âl*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1409/1989.

İbn-i Huzeyme, Ebû Bekr Muhammed İbn-i İshak es-Sülemî en-Neysabûrî (223-311 h.); *es-Sahîh*, [Tahkik: Muhammed Mustafa el-A'zamî], 1-4 cilt, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, 1390/1970.

İbn-i Ebî Şeybe, Abdullah b. Muhammed (v. 235 h.); *el-Musannef fî'l-ehâdîs ve'l-âsâr*, [Tahkîk: Kemâl Yusuf el-Hût], 1-7 cilt, Mektebetü'r-rüşd, Riyad, 1409 h.

İbn-i Kesîr, Ebu'l-Fidâ İsmail İbn Ömer İbn Kesîr ed-Dimaşkî (v. 774 h.); *Tefsîru'l-Kur'âni'l-azîm*, 1-4 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, 1401 h.

İbn-i Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (207-275 h.); *es-Sünen*, 1-2 cilt, Dâru'l-fikr, Beyrut, tsz.

İbrahim CANAN (1940-2009); *Aile Reisi ve Baba Olarak Hz. Peygamber*, Gül Yurdu Yayınları, İstanbul, 2011.

—; *Hz. Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Sünnetinde Terbiye*, Yeni Akademi Yayınları, İstanbul, 2010.

Kemal Aytaç; *Çağdaş Eğitim Akımları*, Dil Tarih Coğrafya Fak. Yayını, Ankara, 1976.

Mâlik b. Enes, Ebû Abdullah el-Esbahî (93-179 h.); *el-Muvatta'*, 1-2 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1985.

Mevlânâ Celaleddin Rumî, Muhammed b. Muhammed b. Hüseyin (v. 672 h.); *Mesnevî-i Şerîf* [Tercüme: Şefik Can], 1-6 cilt, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2005.

Muhammed Nur Süveyd; *Peygamberimiz'in (sallallahu aleyhi ve*

sellem) Sünnetinde Çocuk Eğitimi, Uysal Kitapevi, İstanbul, 2011.

el-Münâvî, Muhammed Abdurraûf b. Ali (v. 1031/1622); *Feyzu'l-kadîr şerhu Câmiî's-sağîr*, 1-6 cilt, el-Mektebetü't-ticâriyyeti'l-kübrâ, Mısır, 1356 h.

Müslim, Ebu'l-Hüseyin el-Haccâc en-Neysâbûrî (206-261 h.); *Sahîhu Müslim*, 1-5 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

en-Nesâî, Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb (215-303 h.); *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*, Müessesetü'r-risâle, Beyrut, 1406 h.
—; *es-Sünen*, [Tahkîk: Abdülfettah Ebû Gudde], 1-8 cilt, Mektebetü'l-matbûâtî'l-İslâmiyye, Halep, 1406/1986.

en-Nevevî, Ebû Zekerîyyâ Yahyâ b. Şeref (631-676 h.); *Şerhu Sahîhi Müslim (Şerhu'n-Nevevî alâ Sahîhi Müslim)*, 1-18 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, 1392.

et-Taberânî, Ebu'l-Kâsım Muhammed b. Ahmed (v. 360 h.); *el-Mu'cemü'l-evsat*, [Tahkîk: Hamdi b. Abdülmecîd es-Selefi], 1-10 cilt, Dâru'l-Harameyn, Kahire, 1415 h.

et-Tirmizî, Ebû Îsâ Muhammed b. Îsâ (209-279 h.); *el-Câmiu's-Sahîh*, 1-5 cilt, Dâru ihyâi't-türâsi'l-Arabî, Beyrut, tsz.

Turgut, Ali; *İbnü'l-Cevzî ve Tefsir Usûlündeki Yeri (Araştırma İnceleme)*, İstanbul, 1989.

Yavuz, Yusuf Şevki-Avcı, Casim; *“İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec”*, TDV İA, 20/543-544.